

Juraj Zajonc



**VALENTÍN
NA SLOVENSKU**



K Valentínovi

PRE TEBA



Dnešný deň

je ako stvorený
pre pár milých slov,
ktoré toľko
znamenajú...



Juraj Zajonc



VALENTÍN NA SLOVENSKU



Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.



NÁRODOPISNÁ
SPOLOČNOSŤ
SLOVENSKÁ

Bratislava 2022

Etnologické štúdie 55

Valentín na Slovensku

Autor textu:

© PhDr. Juraj Zajonc, CSc., Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV,
v. v. i., Bratislava, 2022

Recenzovali:

Doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD., Ústav manažmentu kultúry a turizmu,
kulturológie a etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína
Filozofa v Nitre
Dr hab. Teresa Smolińska, prof. UO, Katedra Nauk o Kulturze i Religii
Uniwersytetu Opolskiego, Opole, Poľská republika

Obrazovú zložku zostavil:

© PhDr. Juraj Zajonc, CSc., Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV,
v. v. i., Bratislava, 2022

© Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i., Bratislava, 2022

Vedecká redaktorka:

PhDr. Katarína Popelková, CSc., Ústav etnológie a sociálnej antropológie
SAV, v. v. i., Bratislava, 2022

Jazykový redaktor: Mgr. Peter Kolník

Preklad súhrnu do nemčiny: PhDr. Soňa Polláková

Preklad súhrnu do angličtiny: Mgr. Judita Takáčová

Obálka, grafická úprava a sadzba: © Eva Kovačevičová-Fudala

Vydala: © VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 2022

1. vydanie

Práca vznikla v rámci vedeckého grantového projektu *Proces eventizácie vo
sviatkovej kultúre Slovenska v 21. storočí*, VEGA č. 2/0064/21.

Vydanie tejto publikácie finančne podporila Slovenská akadémia vied
na základe odporúčania Edičnej rady SAV.

Vydanie publikácie finančne podporila Národopisná spoločnosť Slovenska.

ISBN 978-80-224-1970-3

DOI: <https://doi.org/10.31577/2022.9788022419703>

OBSAH

PREDSLOV 8

ÚVOD 9

1 HISTÓRIA SVIATKU VALENTÍN 17

Patrón zamilovaných sv. Valentín 18

Vznik sviatku 22

Tradičné sviatkové praktiky 24

Premena na moderný sviatok 27

Druhá európska éra sviatku 32

2 PRED PRÍCHODOM SVIATKU 35

Svätý Valentín v cirkevných pamiatkach 37

Ochranca zdravia 43

Svätý Valentín v profánnych pamiatkach 44

3 PRÍCHOD SVIATKU VALENTÍN 49

4 ŠÍRENIE VALENTÍNA 63

Poznávanie nového sviatku 64

Prijímanie a udomáčňovanie Valentína 70

5 SLÁVENÝ A ODMIETANÝ SVIATOK 77

Slávený Valentín 79

Prijatý, no neslávený sviatok 83

Neuznaný a odmietnutý Valentín 85

6 SLOVENSKO SLÁVI VALENTÍNA 89

Valentín – sviatok obchodníkov? 90

Sviatok zamilovaných a lásky 99

Valentín v škole 109

Cirkev slávi Valentína 118

Valentín v meste 127

Valentín v divadle alebo na hrade	134
Dobročinný Valentín	145
Valentín v prírode a Ekovalentín	150
Valentín v dobe pandémie kovidu	153
Od valentínskych veršov k darovaniu krvi	163

ZÁVER 170

PRAMENE 177

Literatúra	177
Elektronické zdroje	183
Audiovizuálne pramene	201
Archívne a nepublikované pramene	201

SUMMARY 203

ZUSAMMENFASSUNG 210

AUTORI A ZDROJE ZOBRAZENÍ 218

PERSONÁLNY REGISTER 221

PREDMETOVÝ REGISTER 223

MIESTNY REGISTER 229

Venované pamiatke môjho otca

PREDSLOV

Sviatok Valentín je spolu s Halloweenom jedným z dvoch sviatkov, ktoré sa nielen v našom kalendári, ale aj médiách, školách, obchodoch, mestách či múzeách objavujú už viac než tridsať rokov. Mnohí sa z možnosti využiť 14. február na prejavenie lásky, priateľstva, náklonnosti či blízkosti tešia a tieto hodnoty prostredníctvom jeho osláv aj vyjadrujú. Iní Valentína, ako nový a cudzí sviatok odmietajú, neuznávajú alebo ho za sviatok dokonca ani nepovažujú. Táto kniha ponúka možnosť spoznať nielen to, ako sa Valentín na Slovensko dostal a aký je jeho vzťah k iným sviatkom, príležitostiam, ktoré boli spájané s láskou a partnerským vzťahmi už pred jeho príchodom. Hovorí totiž aj o podobách, ktoré Valentín nadobudol už na Slovensku, čo naznačuje, že má pre jeho obyvateľov význam. V každej z kapitol je uvedených mnoho známych faktov o tom, čo vlastne každý rok v termíne sviatku opakovane prežívame. Prináša však aj nemálo nových, možno až prekvapujúcich zistení, týkajúcich sa najmä jeho histórie spätjej so Slovenskom, o ktorých vie iba málokto. Kniha ponúka aj možnosť uvažovať o tom, či to, odkiaľ Valentín prišiel alebo či je na Slovensku viac červeným alebo ružovým sviatkom, je dôležitejšie než fakt, ako ho prijme a dokážeme využiť ako možnosť dávať a dostávať jednu z najcennejších vecí v živote človeka – lásku a akékoľvek prejavy pozitívnych medziľudských vzťahov.

JURAJ ZAJONC

ÚVOD

Pád komunistického režimu na Slovensku v roku 1989 odštartoval zmeny, ktoré sa dotkli takmer všetkých sfér života každého jednotlivca i celej spoločnosti, vrátane vnímania a prežívania sviatkov. Ako sviatky sú v tejto knihe označované príležitosti alebo cyklicky sa opakujúce rozlične dlhé časové úseky, v ktorých sa pripomína niečo významné alebo mimoriadne a počas ktorých sa predpokladajú alebo vyvolávajú konkrétne, do istej miery normatívne spôsoby správania, ktorému sa v rozličnej intenzite pripisujú symbolické významy.¹ Jedným z prejavov transformácie sviatkovej kultúry na konci 20. storočia bolo jej rozširovanie o ďalšie nové príležitosti na oslavy, pripomínanie alebo jednoducho ako si užívať a zdieľať pocit sviatočnosti.

Tak sa hneď od začiatku 90. rokov 20. storočia začal do sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska v spojení so 14. februárom začleňovať sviatok, ktorého obsahom bolo prejavovanie lásky, náklonnosti, prípadne iných pozitívnych medziľudských vzťahov. V tento deň si niekoľko kresťanských cirkví pripomína pamiatku svätca menom Valentín a toto meno tvorí aj základ väčšiny pomenovaní sviatku. Ide buď o *Deň/deň*, respektíve *Sviatok/sviatok sv. Valentína* alebo iba o *Sviatok/sviatok Valentína*, najmenej často o sviatok s názvom *Valentín*.

Sviatok sa na Slovensku od počiatku šírila aj pod názvami, ktoré reflektujú jeho obsah, teda ako *Deň/deň* alebo *Sviatok/sviatok zamilovaných* či ako *Deň/deň lásky*. Bez ohľadu na to, či svojím názvom odkazoval na svätca alebo na lásku, na Slovenku sa začal šíriť výlučne ako profánny sviatok. Preto názvy ako napríklad *sviatok sv. Valentína* a *deň sv. Valentína* v tomto prípade neoznačujú cirkevný sviatok venovaný spomienke na svätca alebo oslave jeho pamiatky. A taktiež ani pomenovania *sviatok Valentína* či *Valentín* nie sú označeniami 14. februára ako dňa menín všetkých Valentínov. Uvedené názvy hovoria o tom, že 14. február je okrem dňa sviatku svätca, respektíve svätcov s menom Valentín, aj termínom profánneho sviatku, ktorého názov prípadne obsahuje toto meno. Sviatok je so svätcom spojený aj tým, že sv. Valentín je považovaný za patróna zamilovaných i samot-

1 Popelková 2012: 12.

- 2 Tamže: 9.
- 3 Napr. Potančok 2001 [online]; Čupka – [Nádaská] 2009; Zajonc 2010 [online]; Zajonc 2010a [online]; Zajonc in: Jeden deň 2011 [audiovizuál].
- 4 Ide o aktivity – vrátane ich zdržania sa – opakovane spájané s konkrétnym sviatkom. Aktivity majú buď prevažne symbolický význam, alebo je ich význam predovšetkým praktický (napr. prípravy na sviatok, cestovanie spojené so sviatkom). Sviatkovanie je v texte používané ako synonymum spojenia sviatková prax.
- 5 Lizáková 2008. Práca vznikla na Katedre etnológie a etnomuzikológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.
- 6 Tradičná ľudová kultúra 2011 [online]; autor J. Zajonc.
- 7 Zajonc 2020.

ného sviatku. Na označenie sviatku v tejto publikácii slúži ako odborný termín pomenovanie Valentín, ktoré je prípadne ako pomenovací nominatív súčasťou spojenia sviatok Valentín.

Hoci bol Valentín od začiatku 90. rokov pravidelne tematizovaný v médiách a jeho vizuálne prejavy boli zjavné vo verejnom priestore, slovenská etnológia začala jeho prítomnosť reflektovať až po roku 2000. V posledných desaťročiach 20. storočia totiž doznieval trend národopisného štúdia sviatkov z 80. rokov 20. storočia, ktoré bolo ťažiskovo zamerané na sviatky v teritoriálnych spoločenstvách dedín a na prvky sviatkov späté s prírodnými a poľnohospodárskymi cyklami, pričom sa kládol dôraz na dlhodobu udržiavanú a v minulosti kotviace vzory.² Preto sa sviatok Valentín neobjavuje ani v encyklopedickom slovníku *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* z roku 1995, ktorý uzatvoril vývoj slovenského národopisu, tvoreného etnografiou a folkloristikou, pred prechodom disciplíny k etnológii.

Spočiatku sa členky a členovia slovenskej etnologickej obce vyjadrovali k histórii sviatku, k jeho vzťahu k domácim sviatkom a tradíciám atď. v médiách v odborno-populárnej rovine.³ Podnety a podmienky šírenia sviatku, roviny jeho akceptácie, formy a funkcie valentínskej sviatkovej praxe, teda spôsobov slávenia, prežívania sviatku, alebo celkovo valentínske sviatkovanie,⁴ sa dostali do poľa vedeckého záujmu slovenskej etnológie koncom prvej dekády po roku 2000. Prvou odbornou etnologickou prácou, ktorá sa týmto sviatkom zaoberá, je diplomová práca Barbory Lizákovskej *Valentín na Slovensku (história, rozšírenie a forma slávenia)* z roku 2008.⁵ Ide o prvý pokus o syntetizujúci pohľad na sviatok cez dve hlavné oblasti, ktoré možno považovať za nosné roviny jeho poznávania: históriu a sviatkovú prax. Práca vychádza z údajov získaných analýzou mediálnych zdrojov, vrátane internetu, no obsahuje aj originálne empirické dáta o formách osláv Valentína v prostredí materských, základných a stredných škôl, ktoré sú výsledkom terénneho etnologického výskumu.

V roku 2012 bola na internete sprístupnená elektronická encyklopédia s názvom *Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom*, v ktorej je zaradené heslo *Valentín*.⁶ Obsahuje stručné údaje o osobe svätca, histórii sviatku a zvykoch, ktoré sa k 14. februáru viazali v rurálnej, roľníckej kultúre Slovenska. Sviatkom Valentín na tomto území sa nezaobera.

Prvá etnologická práca venovaná sviatku bola na Slovensku publikovaná v roku 2020. Monografia s názvom *Svätí s menom Valentín a sviatky zamilovaných*⁷ na základe údajov, získaných aplikáciou metód historického a etnologického výskumu, sleduje vznik a históriu sviatku Valentín od jeho predpokladaných po-

čiatkov v antických sviatkoch a stredovekých náboženských legendách cez tradície dvorskej kultúry renesančného Anglicka až po premeny sviatku na americkom kontinente a jeho návrat do Európy v 20. storočí. Systematicky definuje formy slávania sviatku a objasňuje ich zmeny vplyvom komercie a médií, pričom sviatkovú prax sleduje počas vývoja sviatku ako vo formách párovej, tak aj spoločenskej komunikácie. Taktiež sa zaoberá vzťahom Valentína k iným sviatkom, ktoré sú v európskych krajinách spájané s láskou, i významom sviatku ako znaku príslušnosti k hodnotám spoločenstva súčasnej Európy.

Publikácia *Valentín na Slovensku* má z cieľom objasniť históriu tohto sviatku na území Slovenska a to v následnosti procesov jeho príchodu, šírenia a vstupu do sviatkového kalendára tunajších obyvateľov. Na základe analýzy najrozšírenejších foriem sviatkovej praxe, ktoré sa v súčasnosti s Valentínom na Slovensku spájajú, má publikácia poskytnúť aj poznatky o význame a funkciách tohto sviatku v živote jednotlivca i súčasnej spoločnosti a taktiež o procesoch transformácie sviatkovej kultúry na Slovensku po roku 1990. Šírenie, prijímanie a udomácnovanie sviatku a súčasné formy valentínskej sviatkovej praxe sú skúmané ako súčasť procesov festivalizácie a eventizácie v zmysle konceptov nemeckého etnológa Klausa Rotha a nemeckého sociológa kultúry Winfrieda Gebhardta.⁸ Interpretácia empirických údajov sa opiera aj o výsledky analýz súčasných sviatkov, ktoré realizoval izraelsko-americký sociológ Amitai Etzioni.⁹

Primárnou metódou zberu údajov o sviatku bol priebežný exploračný výskum realizovaný v rokoch 2011 – 2021 s cieľom sústrediť prostredníctvom rešerše tlačených periodík (respektíve ich elektronických verzií), elektronických periodík, internetových stránok a taktiež sledovaním vysielania rozhlasu a televízie dokumenty alebo údaje so vzťahom k sviatku Valentín. V uvedenom období zároveň boli vo verejnom priestore Bratislavy (v roku 2018 aj v Trnave a v roku 2021 v Prešove) pozorované a fotograficky dokumentované so sviatkom späté vizuálne prejavy: výzdoba ulíc a námestí, výkladov i interiérov obchodov, reštaurácií, reklama a pod. Takto získané textovo-obrazové dokumenty, ktorých časť z rokov 2000 – 2017 je vo vytlačenej forme uložená v Archíve textov Vedeckých zbierok ÚESA SAV, v. v. i.,¹⁰ boli podrobené obsahovej analýze. Jej výsledkom bol okruh tém a významových rovín, v ktorých sa sviatok v analyzovaných dokumentoch vyskytoval, a preto boli cenným indikátorom šírky a spôsobov vnímania sviatku zo strany ľudí, ktorí ho poznali a slávil, t. j. v emickej rovine. Spomenutý korpus dokumentov bol zároveň hlavným zdrojom údajov ako k štúdiu príchodu, šírenia, udomácnovania sviatku na Slovenku, tak aj k poznávaniu

8 Gebhardt 2000; Roth 2008.

9 Etzioni 2004.

10 Valentín (14. február) 2017, 2017a, 2017b.

11 Dostupné na internete:
<<https://www.tasr.sk/>>.

valentínskej sviatkovej praxe. Ich analýza z hľadiska spôsobu slávenia, jeho aktérov i obsahu sviatku priniesla odpovede na základné otázky o charaktere sviatku – kto, ako, prečo a čo vlastne v kontexte sviatku slávi.

Ďalšia fáza výskumov bola zameraná na cielené získanie údajov, ktoré sa viazali buď k histórii sviatku, alebo mali rozšíriť poznatky o jeho vnímaní a o formách valentínskej sviatkovej praxe. Tak bol pri štúdiu kultu a patronátov sv. Valentína v roku 2021 podrobený analýze súbor obsahujúci 28 tlačných modlitebníkov v slovenskom a českom jazyku z fondu Lyceálnej knižnice v Bratislave (v správe Ústrednej knižnice SAV) a Univerzitnej knižnice v Bratislave, ktoré boli vydané na území Slovenska, Čiech a Moravy od polovice 16. do polovice 20. storočia.

So zámerom zistiť, či súkromná korešpondencia na Slovensku v prvej polovici 20. storočia obsahovala údaje, ktoré by indikovali prítomnosť sviatku Valentín, bolo v roku 2019 preskúmaných 78 pohľadníc z Fondu pohľadníc z konzervačného fondu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Súbor vznikol výberom na základe časového kritéria (obdobie rokov 1900 – 1920) a obsahu (ľúbostný námet v obrazovej alebo textovej predtlačenej zložke pohľadnice). V uvedenom roku boli s rovnakým zámerom preskúmané aj pohľadnice z prelomu 19. a 20. storočia v zbierke pohľadníc Múzea mesta Bratislavy, ktorá celkovo obsahuje 7715 jednotiek.

V roku 2011 bol analyzovaný súbor obsahujúci 21 titulov v uvedenom roku vydaných denníkov, týždenníkov a mesačníkov od celoštátnych spoločensko-politických periodík, regionálnych a lokálnych novín cez časopisy určené pre mládež, pre ženy až po magazín o životnom štýle a bulvárny žurnál. Cieľom bolo zistiť, ktoré údaje o sviatku a v akých kontextoch sa synchronne šírili prostredníctvom tlačných médií. Druhá skupina novín a časopisov bola analyzovaná v roku 2021 so zámerom získať údaje o tom, kedy začali tlačené médiá reflektovať prítomnosť sviatku Valentín na Slovensku. Predmetom analýzy boli vydania denníkov (*Smena/Sme, Národná obroda*) a týždenníkov (*Kamarát, Katolícke noviny, Slovenka*) z rokov 1990 – 2000.

Predovšetkým ako zdroj informácií o verejne reflektovaných formách sviatkovej praxe slúžili pri výskume archívy Tlačovej agentúry Slovenskej republiky (TASR). Správy a spravodajské snímky boli v rámci Klientskej zóny TASR¹¹ vyhľadávané po zadaní výrazu „Valentín“ v elektronických databázach Digitalizovaného archívu TASR (správy a snímky od roku 1945), Fotoservisu TASR (snímky od roku 1997) a v Multimediálnom servise TASR (správy od 1. 1. 1994), ako aj cez portál [vtedy.tasr.sk](https://www.tasr.sk). Tam boli dostupné aj správy a snímky z Československej tlačovej kan-

celárie, predchodkyne TASR. Výskum sviatkovej praxe spojenej so sviatkom Valentín v katolíckej cirkvi na Slovensku i jej vzťahu k tomuto sviatku sa opieral aj o správy (od roku 2003) z elektronickej databázy Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska.¹²

V rámci výskumu Valentína uskutočnila v rokoch 2018 a 2019 agentúra FOCUS – podľa otázok pripravených v Ústave etnológie SAV (dnes Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i.) – dva reprezentatívne prieskumy verejnej mienky. Prvý zisťoval mieru informovanosti o sviatku na Slovensku, druhy reprezentácií týkajúcich sa obsahu, pôvodu sviatku a foriem valentínskej sviatkovej praxe.¹³ Cieľom druhého prieskumu bolo zistiť, či a v akej miere bol Valentín známy a slávený na Slovensku pred rokom 1989.¹⁴ Respondenti obidvoch prieskumov mali štandardne 18 a viac rokov. Pri štúdiu sviatku preto nebola k dispozícii kompaktná suma kvantitatívnych údajov o prijímaní respektíve odmietaní sviatku, o podobách sviatkovej praxe atď. v skupine detí a mládeže do 18 rokov, no iba niekoľko jednotlivých kvalitatívnych zistení publikovaných v médiách.¹⁵ K dispozícii bol aj prieskum verejnej mienky z roku 2009, ktorým agentúra FOCUS zisťovala pre *Hospodárske noviny* mieru rozšírenia valentínskeho obdarovania, blahoželaní a preferencií pri výbere valentínskych darov.¹⁶ A cez archív TASR taktiež prieskumy verejnej mienky týkajúce sa intenzity slávania¹⁷ a škály valentínskych darov,¹⁸ ktoré v rokoch 2007 a 2008 robila spoločnosť TNS SK. Keďže však neboli k dispozícii informácie o samotných prieskumoch (štruktúra vekových kategórií, miera reprezentatívnosti súboru respondentov atď.) a tiež s ohľadom na odlišnosti v obsahu časti výskumných otázok v porovnaní so spomenutými prieskumami agentúry FOCUS, bolo využitie zistení z týchto prieskumov – napríklad na komparáciu – výrazne obmedzené.

V roku 2021 boli realizované dva internetové dotazníkové výskumy na sociálnej sieti Facebook. Zámerom bolo získať údaje o akceptácii sviatku Valentín a podobách valentínskej sviatkovej praxe realizovanej v rodinách, na základných a stredných školách, a to aj v čase pandémie ochorenia Covid-19. S cieľom sledovať predovšetkým prvé kontakty obyvateľov Slovenska so sviatkom Valentín – aj pred rokom 1989 – bolo na prelome rokov 2021 – 2022 osobne alebo sprostredkované (telefonicky, elektronickej poštou) realizovaných 7 výskumných interview. Ich relatívne nízky počet ovplyvnila skutočnosť, že išlo o doplnkovú výskumnú sondu. Zameraná bola na špecifickú skupinu respondentov, ktorí boli v druhej polovici 20. storočia rozlične dlho v zahraničí, kde prišli do kontaktu so sviatkom Valentín. V dobe pandémie ochorenia Covid-19 bola realizovaná len v okruhu

- 12 Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/>>.
- 13 Sviatok Valentín 2018. Reprezentatívny výskum sa realizoval na vzorke 1012 respondentov.
- 14 Sviatok Valentín 2019. Reprezentatívnu výskumnú vzorku tvorilo 1022 respondentov.
- 15 Napr. Mladí sa tešia 2008 [online].
- 16 Sviatok sv. Valentína 2009.
- 17 Oslava sviatku 2007 [online]; Valentína oslavujú 2008 [online].
- 18 Ako oslavujete 2007 [online]; Sviatok svätého Valentína 2008 [online].

- 19 Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022, 2022.
20 Zajonc 2020.
21 Sviatok Valentín 2018.

známych autora publikácie. Údaje z výskumov *Valentín u Vás doma* (72 dotazníkov), *Valentín v škole* (21 dotazníkov) a prepisy alebo písomné záznamy obsahu interview sú uložené v Archíve textov Vedeckých zbierok ÚESA SAV, v. v. i.¹⁹

Prvá kapitola publikácie poskytuje zhustený prehľad histórie sviatku Valentín v Európe, v období od konca 18. do začiatku 20. storočia s exkurzom do Spojených štátov amerických. Tam sa formovali hlavné rysy sviatku, s ktorými vstúpil v 20. storočí aj na Slovensko. Poznatky uvedené v tejto kapitole, ktoré sú predovšetkým výsledkom práce na publikácii vydané v roku 2020,²⁰ sú východiskovým rámcom, umožňujúcim vysvetliť históriu sviatku Valentín na území Slovenska v širších časových, teritoriálnych i sociálno-kultúrnych súvislostiach.

Obsah druhej kapitoly systematicky mapuje postavu sv. Valentína v dostupných pamiatkach sakrálnej a profánnej kultúry na území Slovenska. To preto, aby bolo na základe analýzy jeho zobrazení i predstáv, ktoré sa so svätcom spájali, možné jednoznačne identifikovať oblasti, v ktorých pôsobil ako patrón a ochranca. Získané poznatky poskytujú odpoveď na otázku, či sa sv. Valentín už pred začiatkom 20. storočia objavil na území Slovenska aj ako patrón zamilovaných.

Tretia kapitola prináša poznatky o prítomnosti a miere rozšírenia informácií o sviatku a o výskyte prvkov valentínskej sviatkovej praxe na Slovensku pred rokom 1990. Cieľom bolo overiť predpoklad, že Valentín, vrátane jeho osláv, prišiel na Slovensko až po roku 1989. Okrem údajov z etnologických a historických prameňov sa poznatky uvedené v kapitole opierajú napríklad aj o analýzu slovenských prekladov diel Williama Shakespeara, ktoré obsahujú reálie týkajúce sa sviatku Valentín.

Šírením informácií o sviatku, jeho poznávaním obyvateľmi Slovenska, prijímaním a udomácnovaním – teda procesmi, ktorými sa Valentín ako nový sviatok začleňoval do súdobého sviatkového kalendára – sa zaoberá štvrtá kapitola. Pozornosť je v nej venovaná aj vzťahu Valentína ako nového sviatku k domácim sviatkom v procese jeho udomácnovania.

Piata kapitola predstavuje Valentína nielen ako prijatý a slávený sviatok, ale aj v ďalších dvoch rovinách jeho existencie – ako akceptovaný, no neslávený a ako neuznávaný, odmietaný a preto neslávený sviatok. Uvedené zistenia, vypovedajúce o vzťahu jednotlivých vekových skupín obyvateľov Slovenska k sviatku, o reprezentáciách s ním spojených atď., sa opierajú predovšetkým o kvalitatívne údaje z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky, ktorý sa uskutočnil v roku 2018.²¹

Šiesta kapitola je venovaná valentínskemu sviatkovaniu na Slovensku. Obsahuje empirické údaje o jeho najrozšírenejších

podobách a to ako vo formách párovej, tak aj skupinovej komunikácie a taktiež podľa toho, čo je obsahom sviatku, respektíve predmetom oslavovania, a kto je aktérom osláv. Ide o sondu do valentínskeho sviatkovania v uplynulých tridsiatich rokoch, ktorá prináša aj poznatky o tom, ako a načo ho jednotlivci, skupiny či komunity používajú, prečo ho slávia a potrebujú, ako aj o význame sviatku v 21. storočí. Sonda vychádza predovšetkým z analýzy uvedených zhustených opisov rozličných druhov sviatkovej praxe ako pozorovateľného výsledku procesov prijímania a udomáčňovania Valentína obyvateľmi Slovenska.

Záver, ktorý tvorí siedmu časť publikácie, prináša v úvode syntézu poznatkov o vzťahu kultu sv. Valentína na území Slovenska k sviatku Valentín. Ďalšia časť je sumarizáciou histórie sviatku na Slovensku v etapách jeho príchodu, šírenia, prijímania a udomáčňovania. A napokon sa – predovšetkým na základe analýzy súčasných foriem sviatkovania – vyjadruje k postaveniu Valentína v kalendári sviatkov súčasných obyvateľov Slovenska a zaoberá sa funkciami a významom, ktorý má sviatok pre určité skupiny obyvateľov i spoločnosť Slovenska v 21. storočí.

Obrazová príloha knihy je výsledkom samostatného výskumu a predstavuje s textom rovnocennú výkladovú rovinu. Jej cieľom je nielen dokumentovať skúmané javy, ale aj rozšíriť pohľad čitateľa o ich vizuálnu stránku.

Ďakujem všetkým, ktorí mi pomohli pri tvorbe tejto knihy. Za čas a ochotu podeliť sa so svojimi zážitkami a postrehmi, predovšetkým z kontaktov so sviatkom Valentín v zahraničí, ďakujem účastníčkam výskumných interview. Pani Mgr. Ingrid Babikovej, PhD. z Krajského pamiatkového úradu Trnava ďakujem za upozornenie na fresku s výjavom Oslávenie sv. Valentína v Kaplnke sv. Valentína v Ladkoch. Pani Cecílii Bebjakovej z Nitry ďakujem za to, že súhlasila, aby bola v tejto knihe publikovaná kresba sv. Valentína, ktorej autorom je jej manžel Ľudovít Bebjak. Za konzultáciu k prekladu latinského textu, ktorý je súčasťou zobrazenia sv. Valentína v kostole v obci Zolná, patrí moja vďaka pánovi PhDr. Marekovi Ďurčovi z Trstenej. Pani Bc. Silvii Erdélyiovej, koordinátorky pre prvú pomoc a darcovstvo krvi Slovenského Červeného kríža, ďakujem za poskytnutie informácií a obrazových materiálov ku kampani Valentínska kvapka krvi. Kolegyni PhDr. Věre Frolcovej, CSc. z Etnologického ústavu Akadémie vied Českej republiky, v. v. i. – pracovisko Brno ďakujem za poskytnutie údajov o sv. Valentínovi v tradičnej kultúre Čech, Moravy a Sliezska. Za odbornú pomoc pri príprave súboru z Fondu pohľadníc z konzervačného fondu Slovenskej národnej knižnice ďakujem Mgr. Martinovi Krejčímu zo Slovenskej národnej knižnice v Martine. Pani PhDr. Daniele Dvořákovéj, DrSc. z His-

torického ústavu SAV ďakujem za konzultáciu k významu 14. februára ako sviatku sv. Valentína na území stredovekého Slovenska. Pani Beáte Hanulovej z redakcie Katolíckych novín ďakujem za pomoc pri vyhľadávaní textov spojených so sviatkom Valentín v tomto periodiku. Historičke pani PhDr. Elene Kurincovej z Múzea mesta Bratislavy ďakujem za preskúmanie fondu pohľadníc tohto múzea v rámci hľadania údajov o slávení sviatku Valentín na Slovensku na prelome 19. a 20. storočia. Fotografom, pánom Martinovi Marenčinovi a Antonovi Fialovi z Bratislavy, ďakujem za bezplatné poskytnutie ich snímky oltárneho obrazu s postavou sv. Valentína, ktorý sa nachádza vo farskom Kostole Mučeníckej smrti sv. Jána Krstiteľa v Sabinove. Jazykovedkyni doc. PhDr. Mire Nábělkovej, CSc. z Katedry stredoevropských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Karlovy v Prahe patrí moje poďakovanie za konzultáciu týkajúcu sa odborného názvu sviatku, ktorý je predmetom tejto publikácie. Za údaje o soche sv. Valentína a relikviári s jeho pozostatkami vo farskom Kostole sv. Mikuláša biskupa v Novákoch ďakujem seminaristovi pánovi Petrovi Pánisovi. Pani PhDr. Soni Pollákovéj z Levoče ďakujem za snímky obrazu sv. Valentína, ktorý sa nachádza v tamojšom Starom minoritskom kostole. Za informácie o publikovaní textov venovaných sv. Valentínovi v kalendári *Pútnik svätovojtešský* ďakujem pánu Jozefovi Škodovi, knihovníkovi Spolku sv. Vojtecha v Trnave. Pánu Mgr. Miroslavovi Turákovi, správcovi farnosti Križovany, ďakujem za súhlas s publikovaním jeho snímky oltárneho obrazu v Kaplnke sv. Valentína v tejto šarišskej obci. Pani Mgr. Ivete Valentovej, PhD. z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i. v Bratislave ďakujem za konzultáciu k domáckym podobám krstného mena Valentín. Kolegovi pánovi Mgr. Tomášovi Winklerovi, PhD. patrí moja vďaka za pomoc pri realizácii dvoch dotazníkových výskumov na sociálnej sieti Facebook v roku 2021. Taktiež ďakujem redakcii Hospodárskych novín za udelenie súhlasu na použite údaje z reprezentatívneho prieskumu valentínskeho obdarovania, ktorý pre ňu exkluzívne v roku 2009 realizovala agentúra FOCUS. Síce posledné, no o to väčšie poďakovanie patrí mojej kolegyni PhDr. Kataríne Popelkovej, CSc. za podporu a pomoc pri dokončovaní rukopisu knihy. A za to, že prijala úlohu jeho vedeckej redaktorky a odbornými pripomienkami výrazne prispela ku kvalite knihy.

HISTÓRIA SVIATKU VALENTÍN



2 Svätý Valentín z Raetie na kolorovanej pútovej tlači z 15. storočia. Dve ležiace osoby postihnuté epilepsiou svätec lieči a kľačiaceho muža a ženu pred touto chorobou chráni zehnjúcim gestom.

- 22 Napr. Voragine 1496: XLII; Schikora 1947: 116; Dian - Judák 2006: 52.
23 Valentín z Terni [online]; Saint Valentine [online].

História sviatku Valentín je spleťou faktov, legiend, názorov a predstáv, z ktorých sa pri každom pripomínaní sviatku alebo vysvetľovaní jeho pôvodu vytvorí vždy trochu iná, originálna verzia jeho príbehu. Obsah verzií siaha od vysvetlení založených na vedeckých poznatkoch cez rozprávania vychádzajúce zo zdanlivého spojenia, inak nesúvisiacich javov a udalostí, až po vyfabulované príbehy so silnou dávkou autorskej kreativity. Keďže každý príbeh či názor je dôležitou súčasťou poznania vývoja sviatku, táto kapitola venuje pozornosť všetkým skupinám názorov či príbehov.

Patrón zamilovaných sv. Valentín

Hoci je Valentín svetským sviatkom, ústrednou postavou i základom jeho pomenovania sú viacerí kresťanskí svätci s menom Valentín. Meno je odvodené z latinského slova *valens* s významom silný, mohutný, statný alebo zdravý.

Slávenie sviatku Valentín je všeobecne spájané predovšetkým so 14. februárom, ktorý je v súčasnosti v rímskokatolíckej, ako aj v evanjelickej a. v. a anglikánskej cirkvi, dňom spomienky na dvoch svätcov s týmto menom. Jedným je sv. Valentín, kňaz a mučeník, nazývaný aj rímsky Valentín. Druhým je sv. Valentín, biskup a mučeník, nazývaný aj Valentín z Terni. Obaja svätci majú podľa ústne i písomne tradovaných údajov spoločné to, že boli 14. februára medzi rokmi 268 až 280 umučení v Ríme a pochovaní (na dvoch odlišných miestach) na Via Flaminia.²² Podľa cirkevnej tradície zaviedol slávenie sviatkov obidvoch svätcov pápež Gelasius I. v roku 496.²³

Údaje o rímskom Valentínovi obsahuje martyrologický text o sv. Máriovi a Marte, ktorý vznikol medzi rokmi 500 až 600. Text hovorí o bohatých Peržanoch a ich dvoch synoch, ktorí prišli do Ríma na pobožnosti. Tam stretli aj kňaza Valentína, všetci boli zatknutí a umučení. O Valentínovi hovorí 7 z 19 hláv tohto textu. Jeho uväznenie i smrť sú spojené s cisárom Klaudiom II. Ten podľa textu viedol s uväzneným Valentínom rozhovor o jeho viere

i o rímskych bohoch, pričom si spočiatku Valentínove názory vážil. Nakoniec však cisár Valentína odovzdal prefektovi Calpurniovi, ktorý ho odviezol do domu jeho hlavného úradníka Astéria. Ten uvidel, ako sa Valentín po vstupe do domu modlil, a povedal mu, že chce vedieť, či existuje Boh. Ak vraj Valentín vylieči jeho nevlastnú dcéru, ktorá má šedý zákal a je už dva roky slepá, Astérius urobí všetko, o čo ho Valentín požiada. Modliaci sa Valentín položil ruky na oči dievčaťa a to začalo vidieť. Keď to Astérius uvidel, dal sa spolu s ostatnými členmi jeho domácnosti pokrstiť. Preto cisár prikázal Valentína spolu s inými zadržať a na jeho príkaz Valentína bili palicami a na Via Flaminia ho šťali.²⁴

O sv. Valentínovi z Terni hovorí už *Martyrologium Hieronymianum* z 5. storočia, avšak iba to, že bol umučený v Ríme.²⁵ S martyrologickým textom o tomto svätcovi sa spája predpoklad, že mohol vzniknúť aj pod vplyvom údajov o rímskom Valentínovi. Text i legendy uvádzajú, že Valentín sa narodil v talianskom meste Terni – vtedy nazývanom Interamna – v dnešnej provincii Umbria, kde sa niekedy medzi rokmi 197 až 203 stal biskupom.²⁶ Valentína pozval do Ríma rečník Kratón, aby liečil jeho syna Chaeremona. Ten bol od troch rokov mrzák. Choroba mu krivila telo, hlavu mu tlačila medzi kolená a pripravila ho o reč.²⁷ Pretože Valentín Chaeremona vyliečil, dali sa Kratón i jeho rodina pokrstiť. Valentín priviedol k viere ďalších ľudí, ku ktorým patrili napríklad aj Abundius, syn Furiosa Placida, prefekta Ríma. Ten postavil Valentína pred súd a nútil ho, aby sa zriekol viery. Uväzneného Valentína bili a nakoniec bol na Placidov príkaz šťatý.²⁸

Životopisné príbehy obidvoch svätcov uvedené v martyrologických textoch, legendách a šírené ústne, literatúrou či masmédiami obsahujú veľa podobných až totožných motívov. Okrem rovnakého dátumu smrti i miesta a spôsobu popravy šťatím je to najmä zázračné uzdravenie chorej osoby a následné obrátenie jej príbuzných na vieru. Obidvom je pripisovaná pomoc prenasledovaným kresťanom,²⁹ s každým z nich je spojená aj legenda o pôvode ich schopnosti uzdravovať. Tú im vraj daroval Kristus za to, že mu – ako slabo oblečenému trasúcemu sa mužovi – v zime darovali vrchný odev.³⁰

Zhody v životopisoch obidvoch svätcov vyvolali v 20. storočí u odborníkov pochybnosti o ich existencii a podnietili názory, že ide o tú istú osobu a že životopisy sv. Valentínov sú dvoma verziami životného príbehu jednej a tej istej osoby.³¹ Pritom sa väčšina odborníkov prikláňala k názoru, že historickou postavou bol sv. Valentín z Terni.³² V spojitosti s kostolmi zasvätenými sv. Valentínovi sa objavil predpoklad, že takéto patrocínium môže vychádzať aj z mena ich donátorov.³³

24 Lapidge 2018: 428 – 431, 433.

25 Tamže: 424.

26 Rulíšek 2006: Svatý Valentin; San Valentino di Terni 2017 [online].

27 Oruch 1981: 536.

28 Kelly 1986: 48, 50; Oruch 1981: 536; Rulíšek 2006: Valentin z Terni.

29 Rusina – Zervan 1994: 41; Kniha svätých 2011: 47.

30 Rulíšek 2006: Valentin z Terni; Svatý Valentin [online].

31 Farmer 1996: 500; Britannica 12, 2005: 242; Kniha svätých 2011: 47.

32 Bližšie pozri napr. Zajonc 2020: 25.

33 Kelly 1986: 48; Ondruš 1996: 122.

- 34 Baronius 1589 [online]: 81; *Martyrologium Romanum* 1956: 39 – 40.
- 35 *Martyrologium Romanum* 2001: 141.
- 36 Do stredoveku sa takto označovalo územie bývalej rímskej provincie, ktorá sa rozkladala južne od horného toku Dunaja na územiach dnešného východného Švajčiarska, západného Rakúska, južného Nemecka a severného Talianska (Honzák et al. 2001: 510).
- 37 *Martyrologium Romanum* 2001: 82.
- 38 *Lexikon* 1976: [529]; Schikora 1947: 26; Ondruš 1996: 123; Rulíšek 2006: Valentín z Retia; Chlumský [online]: sv. Valentín z Récia; Valentín von Rätien [online].
- 39 *Encyklopédia* 1, 1995: 121; *Lexikon* 1976: [529 – 530]; Večerková 2015: 31 – 32; Chlumský [online]: sv. Valentín z Récia; Rulíšek 2006: Valentín z Retia .
- 40 Chlumský [online]: sv. Valentín; Dian – Judák 2006: 52; Rulíšek 2006: Valentín z Terni; *Knihá svätých* 2011: 47; *Svätý Valentín Rímský* [online]; *Svätý Valentín z Terni* [online]; Vondrušková 2015: 293.

Do revízie *Rímskeho martyrológia* po 2. vatikánskom koncile, ktorý sa konal v rokoch 1962 – 1965, boli v tomto oficiálnom zozname martýrov a martýrok rímskokatolíckej cirkvi pri dátume 14. február uvádzaní obaja svätci.³⁴ V jeho pokoncilovom vydaní sa objavil iba rímsky Valentín.³⁵ Valentín z Terni bol z martyrológia vypustený ako svätec, o ktorom nie je dostatok spoľahlivých historických údajov. Táto zmena však nemala na sviatok Valentín žiadny vplyv. Legendy o pôvode sviatku, ktoré sú dnes súčasťou populárnej kultúry, spomínajú totiž buď iba jedného z dvoch, alebo obidvoch uvedených svätcov, pričom údaje o ich živote a smrti sú často spojené i zamieňané. Alebo je svätec označovaný iba ako svätý Valentín bez vysvetlenia, o ktorého z nich konkrétne ide.

Ďalším svätcom, ktorý býva – hoci v menšej miere než rímsky sv. Valentín a sv. Valentín z Terni – spájaný so sviatkom Valentín, je sv. Valentín z Raetie.³⁶ *Rímske martyrológium*, do ktorého sa dostal po 2. vatikánskom koncile, uvádza spomienku na neho pri dátume 7. január.³⁷ Tento Valentín, označovaný aj ako misionár a biskup, pochádzal pravdepodobne z Nizozemska. Vysvätený bol v bavorskom meste Pasov, kam prišiel okolo roku 435, a stal sa biskupom súdobej Raetie – oblasti medzi Pasovom, St. Gotthardom, Reznom, Churom a Brixenom. Hoci obyvatelia tejto alpskej oblasti už boli kresťanmi, vracali sa k pohanstvu a obracali sa k arianizmu. Biskup Valentín tu neúspešne pôsobil ako misionár a po vyhnaní z Pasova sa stal putujúcim misionárom. A ako pustovník medzi rokmi 450 – 571 aj zomrel na hrade Mais (dnes Zenoburg) pri talianskom meste Merano. V Tirolsku a vo Švajčiarsku si pamiatku toho svätca okrem 7. januára pripomínajú tiež 14. februára, v ďalších krajinách aj 4. augusta.³⁸

Každý zo spomenutých svätých Valentínov bol – podľa udalostí, ktoré sú uvádzané z jeho života – patrónom konkrétnych skupín osôb alebo sfér ľudského života. Pretože ich životopisy majú viaceré spoločné motívy, rovnaké sú neraz aj ich patronáty. Tak sú napríklad obaja sv. Valentínovia, ktorých pamiatka sa pripomína 14. februára, považovaní za patrónov včelárov, cestujúcich a epileptikov. Všetkým trom spomenutým svätcom je pripísaná schopnosť ochrániť ľudí pred epilepsiou, nazývanou aj chorobou sv. Valentína, ako aj proti moru.³⁹

V spojitosti so sviatkom Valentín sú však – v najväčšej miere rímsky sv. Valentín a sv. Valentín z Terni – známi predovšetkým ako patróni lásky, zamilovaných či zaľúbených a aj ako patróni manželstva a ochrancovia šťastného manželstva.⁴⁰ Martyrologické texty (týkajúce sa všetkých troch sv. Valentínov) však motívy partnerskej lásky, mileneckých vzťahov alebo manželstva neobsahujú. Takéto motívy sa nachádzajú v osobitnej skupine

legiend o živote a smrti svätcov spojených so sviatkom Valentín, ktoré z martyrologických textov vychádzajú. Šíriteľmi týchto legiend sú kresťanské cirkvi a predovšetkým masmédiá a reklama. Legendy o sv. Valentínovi ako patrónovi lásky, ktoré sú dnes najmä súčasťou populárnej kultúry, nepretržite variujú a ich obsah sa dokonca inovuje.⁴¹

Rímskeho sv. Valentína a sv. Valentína z Terni sa týka legenda, v ktorej sú spojení s láskou vďaka špecifickému dôvodu ich zatknutia a následného sťatia. Podľa nej cisár Klaudius II. zakázal, aby sa vojaci i budúci vojaci ženili. Zakaz zdôvodnil tým, že ženatí vojaci nedosahovali v armáde také dobré výsledky ako slobodní, lebo vraj nemali chuť opúšťať svoje rodiny alebo aj preto, že ich sex v manželstve oberal o silu.⁴² Jeden motív objavujúci sa v legende uvádza, že kvôli vojnám cisár dokonca zrušil všetky zasnúbenia a manželstvá.⁴³ No Valentín, napriek cisárovmu zakazu, mladé páry tajne sobášil kresťanským obradom.⁴⁴ Práve z dôvodu porušenia zakazu cisár nariadil, aby bol Valentín uväznený a popravený.⁴⁵ Samostatný motív hovorí o vzťahu Valentína k vylicenej dievčine, pre ktorú pred popravou zanechal list s podpisom „Tvoj Valentín“ alebo „Od Tvojho Valentína“.⁴⁶ A podľa iného motívu bol do dievčiny zalúbený.⁴⁷ Ďalšia skupina motívov spája sv. Valentína ako patrónov lásky s kvetmi. O rímskom sv. Valentínovi sa hovorí v motíve, podľa ktorého dcéra sudcu Astéria zasadila po Valentínovej smrti pri jeho hrobe ružovo kvitnúcu mandľu a tá sa stala symbolom trvalej lásky a priateľstva.⁴⁸ Podľa inej verzie motívu sa zamilované páry na dôkaz nehyňúcej lásky obdarúvali ružovými kvetmi mandľovníka, ktorý rozkvitol nad hrobom svätca.⁴⁹ Príbuzný motív sa vyskytuje aj u sv. Valentína z Terni. Hovorí o tom, že svätec mal v oblube ruže a iné voňavé kvety, ktorými obdarúval snúbencov so želaním šťastného života.⁵⁰

Priamy doklad o prenikaní motívov spojených s láskou a milencami do legiend o sv. Valentínovi je datovaný až 18. storočím, hoci tento proces zrejme začal už oveľa skôr. Doklad sa týka už spomenutého motívu o liste s podpisom „Tvoj Valentín“, ktorý bol určený dcére Valentínovho strážcu Astéria. V uvedenom storočí bol motív začlenený do verzie legendy o rímskom sv. Valentínovi, ktorá je súčasťou zbierky životopisov svätých s názvom *Legenda aurea (Zlatá legenda)*⁵¹ už od jej vzniku v roku 1260.⁵² Inšpiráciu pre vznik tohto valentínskeho motívu možno hľadať v historickej udalosti z roku 1420. Vtedy francúzsky vojvoda Karol Orleánsky (1394 – 1465) vo väzení v Anglicku napísal a svojej manželke Bonne de Armagnac poslal valentínsku báseň *Je suis desja d'amour tanné (Som už z lásky zachmúrený)*, v ktorej ju nazval „sladkou“ alebo „drahou Valentínou“.

- 41 Pozri napr. Vavřínová 2012: 52.
- 42 Cooper – Sullivan 1994: 37 – 38.
- 43 Svätý Valentín Rímský [online].
- 44 Rulišek 2006: Valentín z Terni; Dian – Judák 2006: 52; Chlumský [online]; sv. Valentín; Saint Valentine [online]; Valentín z Ríma [online].
- 45 Cooper – Sullivan 1994: 37 – 38; Valentín, biskup [online].
- 46 Saint Valentine [online]; Svätý Valentín Rímský [online]; Valentín z Terni [online].
- 47 Cooper – Sullivan 1994: 38; Vondrušková 2015: 293; Chlumský [online]; sv. Valentín; Valentín z Terni [online].
- 48 Valentine's Day [online].
- 49 Svätý Valentín Rímský [online].
- 50 Valentín, biskup a mučeník [online].
- 51 Kelly 1986: 59.
- 52 Zbierku zostavil taliansky dominikánsky mních, neskôr janovský biskup Jacobus de Voragine (1228 alebo 1230 – 1298) (*Bri-tannica* 6, 2005: 446).

- 53 Kelly 1986: 99; Saint Valentine of Genova [online]; Valentine's Day [online]; Valentino di Genova [online].
- 54 Kelly 1986: 81 – 82.
- 55 Syrus z Janova bol tretím biskupom Janova (Arduino 2006 [online]).
- 56 Kelly 1986: 80, 84 – 86; Arduino 2006 [online].
- 57 Kelly 1986: 160; Anna Lucemburská (Ottův slovník 1889: 402).
- 58 Chaucer 2017: 161 – 199.

V histórii sviatku má dôležité miesto ešte jeden sv. Valentín, ktorý však nie je spomínaný ani ako patrón lásky či zamilovaných. A nie sú s ním spojené ani valentínske legendy. Ide o sv. Valentína z Janova. V roku 295 alebo 322 sa stal prvým biskupom tohto mesta a v jednom z tamojších kostolov bol aj pochovaný. Zomrel prirodzenou smrťou asi 3. mája okolo rokov 307 alebo 325.⁵³ Pravdepodobne preto, aby sa jeho sviatok nekrížil so sviatkom Nájdenia sv. Kríža, bol určený na 2. mája.⁵⁴ S týmto sv. Valentínom sa spájajú tri zázraky, ktoré sa stali po jeho smrti. V legende o prvom zázraku sa hovorí o mužovi, ktorý sa dusil kosťou. Zachránený bol vďaka modlitbe pred oltárom v kostole sv. Valentína. Pri druhom zázraku vyzdravela dievčina, ktorá v dôsledku choroby nemohla chodiť. Zdravie sa jej vrátilo, keď ju priniesli k svätcovmu hrobu. Iná verzia tejto legendy hovorí, že keď ju rodičia niesli z jej rodného mesta Asti do Janova, zjavili sa pred nimi muži v kňazskom odevu, ktorí sa predstavili ako Syrus⁵⁵ a Valentín. Dievčinu vyzvali, aby sa postavila a šla do kostola. Keď sa pomocou rúk i nôh dostala do jeho dverí, vyzdravela. Pri treťom zázraku bola vyliečená žena z Janova, ktorej opuchla a sčernela tvár. V domnení, že umiera, sa modlila k sv. Valentínovi a na druhý deň ráno mala jej tvár opäť zvyčajnú farbu.⁵⁶

Vznik sviatku

Život sv. Valentína z Janova nemal podľa dochovaných údajov žiadny súvis so zamilovanými alebo manželstvom, no zo všetkých spomenutých sv. Valentínov iba u neho možno predpokladať priamy vzťah k vzniku sviatku Valentín. Za udalosť, ktorá bola východiskom tohto spojenia, sú považované zasnuby anglického kráľa Richarda II. (1367 – 1400) a českej princeznej Anny Luxemburskej (1366 – 1394), známej pod menom Anna Česká,⁵⁷ v roku 1381. Dňa 2. mája bola podpísaná svadobná zmluva, ktorú kráľ o deň neskôr osobne potvrdil. S touto udalosťou bol spojený vznik poémy *The Parliament of Fowls* (*Vtáčí snem*), ktorú napísal básnik, zároveň úradník kráľovského dvora a diplomat Geoffrey Chaucer (asi 1343 – 1400). Hlavná časť poémy hovorí o stretnutí vtákov v alegorickej záhrade lásky, aby si vybrali partnerov. Najskôr sa tri orly uchádzali o orlicu. Iným vtákom sa nepáčilo, že sa pritom hádali. Preto Príroda vtákov vyzvala, aby povedali, ako sa má orlica rozhodnúť. Tá však požiadala, aby si partnera mohla vybrať až o rok. Príroda súhlasila a ostatné vtáky nabádala, aby si vybrali partnerov a privítali jar.⁵⁸

Nie je síce známe, či poéma vznikla priamo pri príležitosti zasnub alebo až v roku 1382 na počesť ich prvého výročia, prí-

padne už v roku 1380, keď sa ešte iba vyjednávalo o svadbe.⁵⁹ Jasné je však spojenie obsahu poémy so sviatkom sv. Valentína. Autor totiž priamo v texte uviedol, že vtáky sa kvôli výberu partnerov stretli na sviatok Valentína a že tento Vtáčí snem sa konal v deň sv. Valentína.⁶⁰ Dej poémy sa odohráva v neskorej jari, keď bol „pučiach konárov plný sad“ a „kvety všetkých farieb sa skláňajú k zemi“.⁶¹ A taktiež z ďalších Chaucerových textov, v ktorých priamo hovorí o máji spojenom s „vtáčou oslavou sviatku“, vyplýva, že sviatcom, s ktorým Chaucer spojil sviatok, keď si vtáky vybrali partnerov, nebol žiadny zo sv. Valentínov pripomínaných 14. februára, ale sv. Valentín z Janova. Chaucer o ňom vedel zrejme vďaka kontaktom s Janovom, ktorý v roku 1372 aj navštívil.⁶²

Poéma *Vtáčí snem*, ktorá je prvým dokladom o sv. Valentínovi ako patrónovi lásky, vznikla na anglickom dvore. Odtiaľ sa obraz svätca spojeného s romantickou láskou dostával do ďalších krajín a postupne sa stal súčasťou ich dvorskej kultúry. Lúboštný kult sv. Valentína sa šíril aj prostredníctvom básnických diel Chaucerových súčasníkov. Okrem anglického básnika Johna Gowera (1330? – 1408)⁶³ to boli napríklad savojský básnik Oton de Granson (medzi 1340 a 1345 – 1397)⁶⁴ a valencijský poet Pardo.⁶⁵ Za jedného z prvých šíriteľov tohto lúboštného kultu v románskych krajinách je považovaný práve Oton de Granson, ktorý časť života prežil v Anglicku.⁶⁶ Valentínska báseň, ktorú napísal Pardo, je zaraďovaná medzi prvé doklady slávenia sviatku Valentín v Španielsku.⁶⁷

Ďalšie šírenie valentínskeho lúboštného kultu Chaucerovými nasledovníkmi prinieslo zásadnú zmenu v osobe svätca, ku ktorému sa kult viazal, čím bol natrvalo určený aj termín slávenia sviatku Valentín. V poézii, ktorej autormi boli napríklad John Clanvowe (asi 1341 – 1391) a John Lydgate (asi 1370 – asi 1450), sa sviatok ešte spájal s májom, prípadne s marcom. Jedna z básní J. Lydgata však už hovorí aj o februárovej oslave sviatku. Tým sa tento básnik zaradil do pochaucerovskej generácie, v ktorej básňach je patrónom lásky a zamilovaných rímsky sv. Valentín alebo sv. Valentín z Terni.⁶⁸ Nasledovníci Chaucera sa zrejme domnievali, že sa pomýlil, keď sviatok sv. Valentína situoval do mája. V Anglicku totiž sviatok sv. Valentína z Janova, ktorý bol lokálnym, prípadne len v oblasti Ligúrie známym sviatkom, nepoznali. No sv. Valentín pripomínaný 14. februára bol v Anglicku známy prinajmenšom už v 11. storočí.⁶⁹

Symbolom valentínskeho sviatku lásky sa vďaka Chaucerovi stali vtáci, ktorí si hľadajú partnerov alebo partnerky a spájajú sa do párov. Spojenie sviatku so 14. februárom zrejme podporila aj predstava o tomto dni ako o tradičnom termíne symbolického

- 59 Krajník 2017: 40 – 41, 66 – 67, 73, 82.
60 Chaucer 2017: 161, 199.
61 Tamže: 149.
62 Kelly 1986: 7, 10, 46, 88, 90, 95 – 96; Krajník 2017: 37.
63 Britannica 5, 2005: 395.
64 Uvádzaný aj ako Oto III de Grandson.
65 Zrejme ide o guvernéra Valencie v roku 1387 menom Aznar Pardo de la Casta (Kelly 1986: 64 – 66).
66 Othon III [online]; Kellnerová 2017 [online]: 25.
67 Tamže: 42.
68 Britannica 3, 2005: 344; Britannica 7, 2005: 585; Kellnerová 2017 [online]: 38, 41, 44, 47, 50.
69 Kelly 1986: 88, 128, 157; Krajník 2017: 83.

70 Kelly 1986: 4, 11 – 27.

71 Napr. Plessingerová 2007; Kliner 2008 [online]; Cser [nedat., online].

72 Staff 1969: 23; Kellnerová 2017 [online]: 42.

73 Termíny valentín a valentína, ktoré majú povahu odborných termínov, v ďalšom texte označujú osoby tvoriace valentínsky pár. Ak sa v textoch, ktoré sú v práci citované, používajú pomenovania valentínskych partnerov s veľkým „V“, spôsob ich písania ostáva zachovaný.

párenia vtákov.⁷⁰ Predstava, známa okrem Anglicka aj v iných krajinách Európy,⁷¹ sa dodnes objavuje medzi vysvetleniami pôvodu vo februári sláveného sviatku Valentín.

Z Anglicka, kde sviatok Valentín vznikol v prostredí dvorskej kultúry, prešiel najmä do Francúzska a Španielska a aj tu sa spočiatku rozvíjal v najvyšších spoločenských vrstvách. Šíril sa aj do Nizozemska a Nemecka⁷² a postupne si našiel miesto medzi svetskými sviatkami a oslavami aj v ostatných vrstvách spoločnosti. Valentínske zvyky, ktorých časť má pôvod v aristokratickom prostredí, sa postupne stali súčasťou sviatkovej kultúry obyvateľov miest i vidieckych komunít a v najväčšej miere sa do 18. storočia tradovali na Britských ostrovoch.

Tradičné sviatkové praktiky

Počas prvých štyroch storočí od vzniku sviatku Valentín sa vyvinuli stabilné skupiny spôsobov valentínskeho sviatkovania. Primárnym východiskovým modelom týchto zvykov bola podobnosť medzi počiatkom nového cyklu prírody, ktorý symbolizovalo párenie vtákov, a začínajúcim ľúbostným vzťahom. Cieľom valentínskou tradíciou ustálených foriem slávenia sviatku bolo získať valentínsku partnerku alebo partnera a prejavovať – jej alebo jemu – náklonnosť. Táto špecifická forma partnerského vzťahu mohla vzniknúť iba niektorým zo zaužívaných spôsobov v predvečer alebo v deň sviatku Valentín. Vzťah trval maximálne rok do termínu najbližšieho sviatku. Dve osoby odlišného pohlavia, ktoré tvorili valentínsky pár, mali označenie valentín a valentína.⁷³ Valentínske páry vytvárali, okrem slobodných osôb bez záväzkov, aj milenecké, snúbenecké a manželské dvojice. Alebo do takýchto párov vstupovali aj jednotlivé osoby z uvedených partnerských dvojíc. U valentínskeho páru, ktorý tvorili dve osoby bez partnerských vzťahov, existoval podľa tradičných názorov predpoklad, že ich vzťah bude ukončený manželstvom. Valentínsky pár bolo možné vytvoriť v predvečer alebo ráno v deň sviatku na základe vzájomnej dohody a súhlasu alebo žrebovaním v tzv. valentínskej lotérii. Pri vzniku valentínskeho páru sa vychádzalo aj z predstavy, že ho môžu vytvoriť dve osoby odlišného pohlavia, ktoré sa ako prvé stretnú v deň sviatku Valentín. Podľa tradičných predstáv malo takéto stretnutie dvom slobodným osobám priniesť ľúbostný vzťah. Výber valentínskych partnerov a partneriek sa často spájal s návštevami a bol aj osobitým druhom spoločenskej zábavy. Išlo zároveň o spôsob udržiavania spoločenských kontaktov, pretože sa ho zúčastňovali osoby (vrátane detí), ktoré sa poznali ako rodinní priatelia či iné vzájomne

si známe a blízke osoby. Podľa rozhodnutia účastníkov výberu alebo vzhľadom na použitý postup mohla byť jedna osoba súčasťou viacerých valentínskych párov.

Do ďalšej skupiny valentínskych zvykov, ktorých cieľom bolo prejavíť partnerovi alebo partnerke vo valentínskom páre sympatie a náklonnosť, možno okrem samotného výberu valentínskeho partnera či partnerky a vytvorenia valentínskeho páru zaradiť aj používanie oslovenia valentín a valentína medzi valentínskymi partnermi. Najstarším dokladom existencie posledného z uvedených zvykov je už spomenutá báseň *Je suis desja d'amour tanné* (*Som už z lásky zachmúrený*) od francúzskeho vojvodu Karola Orleánskeho.⁷⁴ Napísal ju svojej manželke Bonne de Armagnac v roku 1420 vo väzení v londýnskom Toweri, kde bol väznený od roku 1415 ako zajatec v bitke pri Azincourte.⁷⁵ Vojvoda oslovil manželku ako „moja sladká Valentína“ alebo „moja drahá Valentína“ a podobné oslovenia boli zaužívané nielen v básňach, ale aj v osobnej korešpondencii. Takým je aj najstaršie v angličtine zaznamenané valentínske oslovenie „pravý ctihodný a milovaný Valentín“, ktoré použila Margery Brewes v liste z prvej polovice februára roku 1477 pre svojho budúceho manžela Johna Pastona.⁷⁶

Galantné správanie muža voči žene i prejavovanie jeho náklonnosti k nej v spojitosti so sviatkom Valentín malo korene v dvorskej kultúre, z ktorej sviatok vzišiel. Preto sa aj ďalšou formou vyjadrenia náklonnosti valentína k valentíne stali recitované alebo spievané veršované texty, ktoré tvorili súčasť dvorskej ľubostnej lyriky. Tvorba a prednes valentínskych veršov – ako ukazujú básne Chaucera, jeho súčasníkov i nasledovníkov – sa stali súčasťou dvorských slávností.⁷⁷ So sviatkom Valentín a valentínskou dvorskou lyrikou bol spojený aj vznik osobitných inštitúcií, ktorým bol predovšetkým parížsky *Cour Amoureuse* (*Dvor lásky* alebo *Súd lásky*). V roku 1400 ho zákonom zriadil francúzsky kráľ Karol VI. (1368 – 1422). Prvé valné zhromaždenie Dvora lásky bolo v tom istom roku v deň sv. Valentína, čím tento svätec asi definitívne prevzal rolu patróna lásky.⁷⁸ Dvor bol založený na francúzskom kráľovskom dvore na počesť dám, pred ktorými básnici súťažili so svojimi veršami o cenu pre najlepšieho z nich, čo bolo hlavným účelom jeho existencie. V 14. storočí bola podobná inštitúcia aj na anglickom kráľovskom dvore.⁷⁹

Valentínske verše od básnikov určené dámam predstavujú prvú podobu špecifického prejavu náklonnosti, ktorým je valentínka. Ide o písomné, písomno-obrazové, prípadne iba obrazové vyjadrenie náklonnosti až lásky autora, autorky alebo odosielaťa, odosielačky valentínky k jej adresátke, adresátovi. Za prvý známy takýto valentínsky pozdrav je považovaná spomenutá báseň od vojvodu Karola Orleánskeho z roku 1420. Slovo valen-

- 74 Autorstvo básne sa pripisuje aj kráľovi Sicílie Renému z Anjou (1409 – 1480), ktorý bol roditelom spriaznený s Karolom Orleánskym (Guichard 1842 [online]: xvj; Britannica 9, 2005: 1024 – 1025). Slovenský preklad básne pozri Zajonc 2020: 53.
- 75 Krajník 2017: 77; Valentine's Day [online].
- 76 The Paston Letters 1904 [online]: 268.
- 77 Kellnerová 2017 [online]: 37, 41 – 42, 48, 50.
- 78 Krajník 2017: 84.
- 79 Chaucer 1972: 4 – 5; Goodrich 1996: [1]; Cour amoureuse [online].

- 80 Britannica 7, 2005: 585; Roud 2008: 55; Kellnerová 2017 [online]: 48; Krajník 2017: 75.
- 81 Britannica 12, 2005: 242.
- 82 Kupido (v lat. vášnivá túžba), známy aj ako Amor (v lat. láska), bol v grécko-rímskej mytológii bohom erotickej lásky a túžby, ktorý strieľaním šíпов vyvolával v ľuďoch lásku. Kupido bol pomocníkom svojej matky – bohyně lásky Venuše. A rímskym Amorom bol totožný grécky boh lásky Eros (Britannica 3, 2005: 796; Slovník súčasného slovenského jazyka 2006: 121, 900).
- 83 Staff 1969: 68; The History of Valentine's Day Cards [online].
- 84 Williams 1982: 8 – 9, 19 – 57, citované podľa Schmidt 1993 [online]: 212.
- 85 Staff 1969: 19, 26; Roud 2008: 56; BBC 2014 [online].
- 86 Diary of Samuel Pepys/1661, 1667, 1669/February [online]; Diary of Samuel Pepys/1663, 1666, 1668/March [online].
- 87 Viac pozri Zajonc 2020: 55 – 56.

tínka vo význame valentínskeho pozdravu sa po prvý raz objavilo v básni *A Valentine to Her That Excelleth All (Valentínka pre tú, ktorá prevyšuje všetky)*, ktorú asi v roku 1440 napísal John Lydgate.⁸⁰

Básne vytvorené zámerne k sviatku Valentín boli v nasledujúcich storočiach základom pre vznik valentínskeho pozdravu v podobe listu a osobitého druhu príležitostnej pohľadnice. Tento druh valentínky je považovaný za vôbec prvú pohľadnicu. Zvyk posielat' ručne zhotovené papierové pohľadnice k sviatku Valentín s rýmovaným textom je v Anglicku doložený zo 16. storočia.⁸¹ V nasledujúcich storočiach sa do valentínok dostali motívy srdca, vtákov a kvetov. Ďalším často používaným symbolom lásky bola postava kupida alebo amora – okrídleného chlapca s lukom a šípmi.⁸² Odosielateľ valentínku buď podpísal svojím menom a vtedy bol pre adresáta známy. Zvykom bolo aj posielanie anonymných valentínskych pozdravov napríklad s podpisom „Tvoj Valentín“. V 19. storočí boli anonymne posielané aj valentínky s posmešným až obhrubým obsahom.⁸³

Aj obdarovávanie ako spôsob prejavu náklonnosti počas Valentína má pôvod v dvorskej kultúre. Spolu so sviatkom sa šíriilo do nižších spoločenských vrstiev, pričom stredná trieda napodobňovala štýl aristokracie, až valentínske dávanie darov postupne nadobudlo masovú povahu.⁸⁴ Spočiatku išlo o vzájomnú výmenu darov. Hoci podľa údajov zo 17. storočia mal povinnosť ponúknuť dar už iba muž, v niektorých častiach Veľkej Británie bolo ešte v 18. a 19. storočí obdarovávanie vzájomné. Časom obdarovania bol deň sviatku a v spojení s valentínskou lotériou aj jeho predvečer.⁸⁵ Podľa údajov z druhej polovice 17. storočia z vyššej londýnskej spoločnosti obdarovávanie trvalo aj dlhšie, napríklad až do konca marca.⁸⁶

Tradíciu ustálenými valentínskymi darmi, ktoré sa do 18. storočia objavovali vo všetkých spoločenských vrstvách, boli predovšetkým rukavice, ďalej pančuchy, podväzky, šnúrky do topánok, v stredných a vyšších spoločenských vrstvách aj šperky, prípadne peniaze. Rukavice mali medzi valentínskymi darmi na Britských ostrovoch osobitné postavenie, pretože boli aj znakom pytačiek, pri ktorých ich slobodný muž ponúkal slobodnej žene. Symbolický význam znaku partnerského vzťahu mali rukavice aj v rámci sviatku Valentín. Naznačuje to obsah valentínskych veršov, ktoré valentín a valentína deklamovali 14. februára pri stretnutí za účelom vytvoriť pár, i fakt, že rukavice, ktoré dievča dostalo od svojho valentína, nosilo na verejnosti, zvyčajne od veľkonočnej nedele.⁸⁷

Samostatnou skupinou valentínskych zvykov boli poverové praktiky realizované s cieľom spoznať valentínskeho partnera

ako aj budúceho partnera mileneckého a manželského vzťahu. Išlo o veštby, ktoré sú však staršie než sviatok Valentín, ktorého súčasťou sa stali na základe príbuznosti jeho obsahu s obsahom veštíeb. Lúboštné veštby sa robili aj počas iných dní v roku považovaných, rovnako ako deň sv. Valentína, za vhodný termín na začatie vzťahu. Jeho želaným výsledkom malo byť uzatvorenie manželstva, čo mala realizácia magickej praktiky posilniť. Valentínske lúboštné veštby sa robili v predvečer sviatku, v noci z 13. na 14. februára i v deň sviatku.

Povahu veštby, teda spôsobu zisťovania a ovplyvňovania osudu jedinca magickými prostriedkami, mohlo mať už spomenuté valentínske žrebovanie, realizované skupinami osôb obidvoch pohlaví. Podľa niektorých údajov z Anglicka ho ojedinele robili iba dievčatá a ženy. Aby spoznali budúceho partnera a partnerku, robili slobodné dievčatá, zriedkavo aj chlapci, veštecké praktiky predovšetkým individuálne. Budúci partner sa mal pred realizátorkou veštby alebo v jej sne objaviť po vykonaní určených úkonov: po zahodení deviatich hrstí konopného semena za chrbát, po konzumácii natvrdo uvareného vajca vyplneného soľou, po uľahnutí na podušku, pod ktorou boli vavrínové listy pokropené ružovou vodou atď.⁸⁸ Alebo budúceho manžela určil výsledok realizácie určeného postupu: jeho meno bolo na papieriku, ktorý ako prvý vyplával na hladinu po tom, čo bolo do vody vhozených niekoľko kúskov hliny obalujúcej papieriky s menami potencionálnych partnerov.⁸⁹ Na osobu budúceho partnera sa usudzovalo aj podľa druhov a správania zvierat, s ktorými prišla veštiaca osoba 14. februára do kontaktu. Druh vtáka napríklad signalizoval, či sa dievča vydá za námorníka, roľníka alebo za chudobného muža.⁹⁰

Do konca 18. storočia však tvorili najdôležitejšiu zložku valentínskych zvykov uvedené spôsoby vytvárania valentínskych párov a prejavovania náklonnosti. Keďže išlo o zvyky, ktoré realizovali nielen milenci, snúbenci a manželia, ale aj príbuzní a priatelia, možno povedať, že sviatok Valentín sa do konca 18. storočia stal nielen oslavou lúboštných partnerských vzťahov, ale aj vzťahov medzi členmi rodiny a priateľmi.

Premena na moderný sviatok

V 18. storočí sa začal meniť obsah a podoby valentínskych zvykov v Anglicku i v krajinách Európy, do ktorých sa odtiaľ rozšíril. Nastal ústup slávenia sviatku, a to aj v dôsledku zákazov valentínskych zvykov, ktoré napríklad vo Francúzku viedli k jeho útlmu až zániku.⁹¹ Na Britských ostrovoch sa zmeny začali pre-

- 88 Halliwell 1849: 219 – 220; Cooper – Sullivan 1994: 37 – 38; Roud 2008: 59; Dunwich 2019: 45 – 46.
- 89 Barrow 2013 [online].
- 90 Viac pozri Zajonc 2020: 59.
- 91 Staff 1969: 24 – 26.

- 92 Staff 1969: 25; Cooper – Sullivan 1994: 38; Roud 2008: 57 – 59.
- 93 Schmidt 1993 [online]: 220.
- 94 Staff 1969: 37, 53, 58, 63 – 65; Schmidt 1993 [online]: 214; Britannica 12, 2005: 242; Valentine's Day [online].
- 95 Valentine's Day [online].
- 96 How British people 2020 [online].

javovať v druhej polovici 18. storočia. Na vidieku sa síce udržiavali lokálne a oblastné podoby zvykov, no ich široká škála sa začala zužovať. Objavili sa aj nové zvyky. Vychádzali síce z valentínskych tradícií, tie však zachovávali len v zlomkovitej podobe. Súčasťou osláv sviatku Valentín sa stali obchôdzky spojené s vinšovaním a ďalšie zvyky spojené s návštevami domácností. Hlavnými aktérmi týchto zvykov boli deti, pre ktoré mali obchôdzky – keďže boli spojené s odmenou – ekonomický význam.⁹²

Zásadné zmeny do valentínskeho sviatkovania prinieslo v 18. storočí obchodné využívanie sviatku na dosiahnutie zisku, teda komercializácia Valentína. Jej prvým prejavom bolo vydávanie valentine writers (valentínkové veršovníky) – špecializovaných príručiek, ktoré boli zdrojom veršovaných textov vpísovaných do valentínok. Prvá, s názvom *The Complete Valentine Writer; or, Young Men and Maidens Best Assistant* (Úplný valentínkový veršovník; alebo mládencov a panien najlepšia pomocníka), vyšla v roku 1783 v Londýne.⁹³

Vďaka komercializácii sa sviatok postupne stával súčasťou masovej kultúry, čo viedlo aj k vzniku komerčného valentínskeho pozdravu. Prvé tlačené valentínky pochádzajú z Anglicka z roku 1797. Vyrábali a predávali ich tlačiarne a kníhkupci v Londýne. Škála tlačených valentínok siahala od kolorovaných medirytín cez litografie a drevorezy až po valentínky zdobené vyrážaným a čipkovaným papierom zo začiatku 19. storočia. Aby ich nakupovali všetky vrstvy obyvateľstva, škála ich cien bola široká. Valentínske pozdravy však nevyjadrovali iba náklonnosť alebo sympatie voči adresátovi. Konkrétne pre ženy boli určené aj komické až obhrublé valentínky, ktoré zobrazovali karikované ženské postavy. Zvyšovanie produkcie valentínok podnietilo šírenie módy posilať ich poštou. Od polovice 20. do konca 60. rokov 19. storočia sa napríklad v Londýne ich počet z pôvodných 200 000 zvýšil na viac než 800 000 kusov ročne.⁹⁴

Vplyvom komercializácie Valentína sa začali objavovať aj nové druhy masovo produkovaných darčiekov spojených s týmto sviatkom. Takými boli napríklad čokoládové bonbóny v škatuli v tvare srdca, ktoré v roku 1868 priniesla na trh britská čokoládová spoločnosť Cadbury.⁹⁵ Medzi valentínske darčekom či prejavy náklonnosti sa v Anglicku v 18. storočí zaradili aj kvety. Ich vstup do sviatku sa však primárne nevysvetľuje v spojení s jeho komercializáciou a je dávaný do súvislosti so zvykom francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI. (1754 – 1793) obdarúvať svoju manželku Máriu Antoinettu červenými ružami.⁹⁶

V druhej polovici 18. storočia sa objavili aj nové názory na pôvod sviatku Valentín, ktoré ho prepojili so sviatkami, zvykmi, bohmi a bohyňami antického Ríma. Základom tejto línie názor-

rov bolo dielo anglického katolíckeho kňaza a životopisca svätých Albana Butlera (1710 – 1773) s názvom *The Lives of the Fathers, Martyrs and Other Principal Saints* (*Životy otcov, mučeníkov a ďalších hlavných svätcov*), skrátene *The Lives of the Saints* (*Životy svätých*), ktoré po prvý raz vyšlo v rokoch 1756 – 1759.⁹⁷ Butler v ňom pri sviatkoch rímskeho sv. Valentína a sv. Františka Saleského (1567 – 1662) uvádza zvyk, pri ktorom chlapci 15. deň februára písali na lístky mená dievčat na počesť ich bohyne menom Iuno Februata, alebo dievčatá dávali chlapcom lístky so svojimi menami, aby ich títo navštevovali a obdivovali.⁹⁸ Podľa Butlera bol tento zvyk pozostatkom v antike praktikovanej lotérie lásky, pri ktorej si slobodní mladí muži večer 14. februára vyťahovaním lístkov s menami z tzv. urny lásky vyberali slobodné ženy, ktoré mali byť do budúcich osláv ich chránenkyňami a platonickými priateľkami.⁹⁹ Butler teda interpretoval zámer vtedajšieho biskupa Františka Saleského potlačiť uvedený zvyk ako snahu zakázať antickú tradíciu a zvyk spojil s bohyňou Iuno Februata. Iuno s prívlastkom očistná však bola iba výsledkom predstáv A. Butlera. V prvej polovici 19. storočia Butlerov údaj o lotérii lásky prevzal Francis Douce a zviazal ho s luperkáliami, ktoré sú odvtedy uvádzané ako priamy predchodca sviatku Valentína.¹⁰⁰ Existenciu dodnes živej predstavy, že sviatok Valentín je pokračovateľom luperkálií, podporuje následnosť sviatku Valentín, ktorý pripadá na 14. februára, a termínu luperkálií, ktoré sa konali 15. februára.

Názor o vzniku sviatku Valentín na antickom základe je podporovaný aj tvrdením, že cirkev uctievaním kresťanských svätcov a svätíc a pripomínaním ich života a smrti nahrádzala slávnosti a oslavy bohov a bohýň antického Ríma so zámerom odstrániť ich vplyv.¹⁰¹ Ustanovenie sviatku rímskeho sv. Valentína i sv. Valentína z Terni namiesto luperkálií sa pripisuje pápežovi Gelasiovi I. Na jeho podnet sa vraj sviatky týchto dvoch svätcov po prvý raz slávil v roku 496.

Okrem situovania sviatku svätcov do 14. februára ako predvečera luperkálií malo prispieť k potlačeniu ich významu aj pridelenie úlohy ochrancu snúbencov a zaľúbených sv. Valentínovi.¹⁰² Podľa zástancov názoru o antickom pôvode sviatku Valentín boli luperkálie – vrátane ich predvečera, keď sa realizovali zvyky k nim patriace – spojené s bohyňou Iuno,¹⁰³ ktorá bola o. i. patrónkou neviest a uzatvárania manželstva i ochrankyňou manželstva a žien. Z obsahovej blízkosti patrónstiev Iunóny a sv. Valentína pramení názor, že keď bol 14. február ustanovený za sviatok svätca, ten prevzal od bohyne patronát nad zamilovanými.¹⁰⁴

Vďaka akceptácii názoru o antických koreňoch sviatku Valentín sa s predvečerom luperkálií, ako predobrazom spôsobov

97 Britannica 2, 2005: 681 – 682.

98 St. Valentin, Priest [online]; Saint Francois of Sales [online].

99 Vavřinová 2012: 27.

100 Oruch 1981: 539; Juno Februata [online].

101 Cooper – Sullivan 1994: 37.

102 Valentín, biskup a mučeník [online]; Saint Valentine [online]; Valentín z Terni [online].

103 Napr. Dian – Judák 2006: 52; Chlumský [online]; sv. Valentín.

104 Vavřinová 2012: 25.

- 105 Bol to sviatok matrón – vydatých žien i matiek (Slovník antické kultury 1974: 371, 374).
- 106 Dian – Judák 2006: 52; Vavřínová 2012: 25.
- 107 How British people 2020 [online]; Roud 2008: 59; BBC 2014 [online].
- 108 Schmidt 1993 [online]: 213 – 214.
- 109 Tamže: 214; Staff 1969: 28 – 49.

slávania sviatku Valentín, začali spájať aj údaje o zvykoch, ktoré síce tvorili súčasť osláv kultu Iunóny, no viazali sa k sviatku matronálie, pripadajúceho na 1. marec.¹⁰⁵ Tak vznikli napríklad predstavy, že v predvečer luperkálií sa slobodné dievčatá zdobili vencami z kvetov, že vydaté ženy dostávali kvety a že novomanželia, ktorí mali v tento deň svadbu, mali dlhý život.¹⁰⁶

V 19. storočí, keď bol sviatok Valentín na Britských ostrovoch zasiahnutý komercializáciou, sa náklonnosť v rámci sviatku najčastejšie prejavovala už len prostredníctvom pohľadnice alebo ľúbostného listu. Existovali však aj výnimky, ako napríklad grófstvo Norfolk. Tu bolo stále zvykom posilať valentínskemu partnerovi alebo partnerke darček, neraz vo vyššej hodnote, než bola cena vianočných darčiekov. A v predvečer Valentína, ktorý tu bol očakávaný tak ako Štedrý večer, sa obdarúvali nielen zaľúbení, ale darčeky dostávali od rodičov aj deti.¹⁰⁷

Premena sviatku Valentín na moderný sviatok, ktorá začala koncom 18. storočia v Anglicku predovšetkým jeho komercializáciou, sa udiala a dovŕšila v 19. storočí na americkom kontinente. Zvyk sláviť deň sv. Valentína ako sviatok lásky a zamilovaných sa najmä do Spojených štátov amerických dostával od 17. storočia s prisťahovalcami z Britských ostrovov. Hoci valentínske zvyky patrili do sviatkového kalendára obyvateľov Spojených štátov amerických ešte začiatkom 19. storočia, pred rokom 1840 bol sviatok v tlači označovaný už iba ako výlučne britská, pre Spojené štáty nepríťažlivá tradícia. Na oslabenie významu Valentína mal vplyv napríklad fakt, že vo februári bolo v USA hlavným sviatkom výročie narodenia ich prvého prezidenta Georga Washingtona (22. 2. 1732). Postavenie sviatku sa začalo meniť v 40. rokoch 19. storočia v spojitosti s rozvojom konzumnej kultúry a jeho význam postupne vzrástol do takej miery, že ho slávili v celých Spojených štátoch.¹⁰⁸

Podobne ako v Spojenom kráľovstve, aj v USA sa Valentín menil – v tomto prípade na americký národný sviatok – pod vplyvom komerčnej revolúcie. Okrem príručiek obsahujúcich valentínske verše sa prvým znakom jeho komercializácie stali valentínske pozdravy. Valentínky boli totiž tým prvkom, vďaka ktorému bol 14. február najskôr v New Yorku, vo Filadelfii a postupne aj v ďalších mestách USA slávený ako sviatok s názvom *St. Valentine's Day* alebo *Valentine's Day*.¹⁰⁹ Prvá firma, zameriavajúca sa na produkciu valentínok, vznikla v roku 1846 v New Yorku a o rok neskôr ich začala vyrábať Esther Howland (1828 – 1904) z Worcesteru v štáte Massachusetts. Valentínky, ktoré podľa jej návrhov vyrábali doma pracujúce ženy, štandardne najskôr obsahovali krátky štvorriadkový verš. Produkcia E. Howlandovej zahŕňala ako drahé valentínky zdobené napríklad stuhami, umeleckými ilustráciami či po-

zlátými čípkami, tak aj jednoduché valentínky za 5 centov, čo v USA prispelo k rozšíreniu zvyku posilať valentínsky pozdrav. Napríklad v New Yorku vzrástol počet poštou rozoslaných valentínok medzi rokmi 1843 a 1847 z 15 000 na 30 000 kusov.

V Spojených štátoch a v Anglicku v 19. storočí vzrastala taktiež produkcia prepychových valentínok, o ktoré bol záujem aj v kolóniách. Bolo to predovšetkým v Austrálii, kde boli kupujúci – napríklad v Sydney a Melbourne vďaka práci v zlatých baniach – ochotní zaplatiť za luxusné valentínky až 10 – 25 libier. Obchodníci v Spojených štátoch – s cieľom zarobiť i napomôcť udomácneniu sviatku ako stabilnej obchodnej príležitosti – produkovali a ponúkali aj komické valentínky. Tie boli neraz na úrovni hrubého až krutého humoru. A na trhu boli dokonca aj valentínky súdobo označované za vulgárne až pornografické.¹¹⁰

V rokoch 1850 – 1860 sa sviatok Valentín stal jedným z dôležitých dní amerického kalendára a rozposielanie valentínok už bolo trvalým americkým sviatočným zvykom. No nebola to len široká škála valentínskych pozdravov na trhu, ktorá spolupôsobila pri znovuprijatí Valentína medzi sviatky slávené obyvateľmi USA. Podoba sviatku sa menila aj pod vplyvom komerčných aktivít, ktoré boli súčasťou predaja i posielania valentínok. Obchodníci prostredníctvom reklamy na valentínske pozdravy rozšírili napríklad dobu trvania sviatku od polovice januára do konca februára, v dôsledku čoho sa začalo hovoriť o „valentínskom týždni“ až o „valentínskom mesiaci“. Taktiež sa im okolo roku 1860 podarilo zapojiť do výmeny valentínok otcov i matky, starých rodičov, súrodencov a ďalších príbuzných. Ženy, ovplyvnené novými valentínskymi zvykmi a novými druhmi tovaru, prechádzali v spojitosti so sviatkom k sentimentalizmu a romantickej láske. Sentimentálne zbožňovanie detí v 19. storočí v americkej strednej triede bolo východiskom pre ich zobrazovanie na valentínskych pohľadniciach v podobe detských kupidov, čím obchod smeroval k začleneniu detí medzi potenciálnych zákazníkov a k definovaniu Valentína ako rodinného sviatku.

Okrem rozširovania druhov valentínok a obľuby ich rozposielania sa zväčšovala aj škála druhov a rástol objem valentínskych darov. Kvety, sladkosti, šperky alebo vreckovky boli ľahko dostupným tovarom a zo sviatku Valentín sa postupne stala veľká romantická slávnosť amerického rozpínania konzumnej kultúry.¹¹¹ Vývoj sviatku v 19. storočí bol – tak ako iné sviatky – pod vplyvom rozširovania trhu do tejto sféry tradícií. Proces komercializácie Valentína, badateľný na Britských ostrovoch už od konca 18. storočia, začal od začiatku 20. storočia spolu s návratom sviatku do Európy a jeho šírením na ďalšie kontinenty vstupovať do krajín takmer všetkých kontinentov.

110 Tamže: 23 – 70, 83 – 121; Aventi 2003: 43 – 44; Roud 2008: 57; Esther Howland [online]; Valentine's Day [online]; Schmidt 1993 [online]: 213 – 214, 244.

111 Tamže: 212 – 215, 227 – 229, 244 – 245.

- 112 Chance 1888 [online]: 121 - 122.
113 Staff 1969: 98.
114 Dobrykina (nedat.) [online].
115 Honzák et al. 2001: 715, 735.

V 19. storočí sa – vďaka zvýšeniu záujmu bádateľov o sviatok Valentín v jeho regionálnych či národných podobách – objavilo ďalšie osobité vysvetlenie jeho pôvodu. V roku 1888 bol publikovaný názor, že zvyk vyberať si valentínskeho partnera či partnerku i samotný sviatok Valentín majú pôvod vo Francúzsku a odtiaľ sa dostali do Anglicka cez Škótsko. Za základ sviatku je považovaný zvyk známy z rozličných častí Francúzska, pri ktorom si dievčatá pred Veľkou nocou na prvú nedeľu v dobe Veľkého pôstu vyberali chlapcov. Títo boli do februára ďalšieho roku ich gavaliermi a prípadne aj potenciálnymi manželmi. Vznik pomenovania *le jour des Valentins* (deň valentínov) sa spája s označením *le jour de valantins* (deň výberu gavalierov/milencov): v tamojších nárečiach sa totiž g vyslovovalo ako v a normandské slovo *galantin* (frajer) sa vyslovovalo ako *valantin*. A keďže prvá nedeľa Veľkého pôstu v niektorých rokoch pripadla na dni okolo 14. februára alebo na tento deň, bol tento zvyk vo Francúzsku spájaný s dňom sv. Valentína.¹¹²

Druhá európska éra sviatku

Po premene Valentína na moderný americký sviatok na konci 19. storočia bolo nasledujúce storočie najmä érou jeho transatlantického putovania späť do Európy a príchodu aj na ďalšie kontinenty. Okrem Európy sa opätovne vrátil napríklad do Austrálie. Na začiatku 20. storočia sa Valentín v Európe – predovšetkým na Britských ostrovoch – slávil, no vo výrazne menšej miere než v predošliach storočiach a než v súdobých Spojených štátoch amerických. Pokým v USA bol zvyk spomenúť si 14. februára na milenca či milenku realizovaný neprerušene, v Británii sa sviatok v čase prvej svetovej vojny už takmer neslávil.¹¹³ A napríklad vo Francúzsku bol Valentín novým sviatkom, keďže na tradície z predošliach storočí sa už zabudlo. Odlišná situácia bola zrejme iba v Rusku, kde do bolševického prevratu v roku 1917 patril Valentín k najobľúbenejším sviatkom šľachty.¹¹⁴

Šírenie sviatku zo Spojených štátov a z Veľkej Británie, a jeho vstup do sviatkových kalendárov európskych krajín, ovplyvnili dve udalosti, ktoré predstavujú dôležité medzníky v histórii Európy i v procese šírenia a udomácnovania sa sviatku. Tým prvým bola druhá svetová vojna v rokoch 1939 – 1945, po skončení ktorej sa kontinent v geopolitickom zmysle rozdelil na Západnú Európu – tak sa označovali nekomunistické štáty a Grécko – a na Východnú Európu, kam patrili štáty komunistického bloku.¹¹⁵ Počas vojny Valentín prenikal do krajín, v ktorých americkí a britskí vojaci bojovali v protifašistickej koalícii. A po vojne sa udomácnoval

na územiach, na ktorých boli rozmiestnené jednotky americkej a britskej armády. Druhý medzník tvoria revolúcie v štátoch Východnej Európy v rokoch 1989 – 1990, ktoré viedli k pádu tamjších komunistických režimov a znamenali koniec éry ideologicko-politického rozdelenia Európy. Počas nej sa krajín so socialistickým politicko-ekonomickým systémom šírenie sviatku Valentín nedotklo; a to aj napriek jeho ľudsky univerzálnemu, hodnotovo jednoznačne pozitívnemu a politicky neutrálnemu obsahu. Pre režimy týchto krajín bol totiž Valentín ako komerčný sviatok spojený so sviätcom, pochádzajúci z USA a zo Západnej Európy ideologicky neprijateľný. Preto sa v krajinách bývalej Východnej Európy začal Valentín šíriť až od začiatku 90. rokov. Informácie o sviatku i spôsoby jeho slávania tam prinášali napríklad pracovníci amerických a západoeurópskych firiem, lektori a učitelia angličtiny z USA i krajín bývalej Západnej Európy. Takéto informácie poskytovali aj tlačéné médiá, film, televízia a internet. Údaje z médií boli často prvým podnetom na slávenie sviatku ešte pred rozšírením vplyvu valentínskej komercie.

Na urýchľovanie šírenia a udomácnovanie sviatku vo všetkých krajinách Európy pôsobilo zvyšovanie miery jeho komercializácie, čo pokračuje aj v súčasnosti. Prejavom tohto procesu je napríklad rozširovanie škály produktov spájaných s Valentínom. V 20. storočí tak k červeným ružiam a čokoláde pribudli plyšové hračky, kozmetika, šperky i spodná bielizeň. Na prelome tisícročí to už boli napríklad slnečné okuliare, CD a DVD nosiče s nahrávkami hudby, náramkové hodinky, mobilné telefóny. V druhej polovici 20. storočia sa začali vo valentínskej ponuke objavovať aj služby v oblasti cestovného ruchu, gastronómie a kultúry, čím vznikol valentínsky zážitkový dar. Produkt, ktorý sa má stať valentínskym darom, je ponúkaný v obale so symbolmi sviatku. Okrem červeného papiera, srdc či kupidov sú takýmto pomysleným obalom aj legendy o sv. Valentínovi, vďaka čomu neustále vznikajú ich nové varianty a inovované podoby.

Sviatok Valentín, ktorý vychádza zo stredovekého a ranonovovekého kultu svätcov rovnakého mena, nadobudol význam svetského sviatku etablovaním sv. Valentína za patróna lásky; dnes už zväčša bez bližšieho rozlišovania, o ktorého z vyššie uvedených svätcov ide. V každej etape vývoja sviatku sa menili a menia spôsoby jeho slávania i miesto v živote obyvateľov tej-ktorej krajiny. Valentínske zvyky realizované 14. februára dnes tvoria súčasť modernej a postmodernej masovej kultúry krajín Európy, Ameriky i ďalších kontinentov. Špecifickým prejavom prepojenia sviatku a populárnej kultúry je splynutie až zámena, pri ktorej miesto patróna zamilovaných sv. Valentína zaujal americký herec talianskeho pôvodu Rudolph Valentino (1895 – 1926). Tento

116 Kniha svätých 2011: 47; Shuker 2018 [online]; Soon, It Will be (2011) [online]; Britannica 12, 2005: 243.

117 Za túto informáciu ďakujem páňovi Albertovi Vrzgulovi z Bratislavy.

prvý predstaviteľ ušľachtileho, romantického a vášnivého milovníka v nemých filmoch produkovaných v Hollywoode, populárny sexsymbol 20. rokov 20. storočia, mal – vďaka zhode mien i v spojitosti s jeho úmrtím vo veku 31 rokov – nezanedbateľný vplyv na zvýšenie popularity sviatku Valentín v USA a na jeho šírenie v Európe. Po jeho smrti vznikla predstava, že sviatok Valentín vznikol na oslavu pamiatky tohto herca, alebo že súvisí s dňom jeho narodenín.¹¹⁶ Táto najmladšia línia predstáv o pôvode Valentína, ktorá je dodnes živá napríklad v USA,¹¹⁷ z neho urobila relatívne mladý a čisto profánny sviatok.

V súčasnosti je Valentín sviatkom a oslavou predovšetkým ľúbostných partnerských, priateľských a iných blízkych medziľudských vzťahov. Aj v 21. storočí je najrozšírenejšou súčasťou valentínskej sviatkovej praxe vo všetkých krajinách Európy obdarúvanie a posielanie valentínok. Tento, tzv. americký alebo západný spôsob osláv, je menšinovou alternatívou valentínskej sviatkovej praxe v krajinách, v ktorých sa Valentín buď slávi aj v inovovaných podobách, alebo v nich existujú aj ďalšie sviatky zamerané na lásku a partnerské vzťahy. Sviatok už stratil význam príležitosti na vytvorenie valentínskeho páru, no ostal termínom vhodným na hľadanie budúceho partnera. Pre obyvateľov Európy je to aj dôležitý termín na realizáciu zvykov a úkonov späť so vznikom manželstva. A hoci sa sviatok stále odkazuje na svätca, ktorý zomrel v 3. storočí, alebo dokonca na ešte staršie antické tradície, je atraktívny aj v 21. storočí. Ide o moderný a – vďaka oslave partnerskej lásky a vzťahov ako univerzálnych hodnôt – populárny sviatok. Jeho význam a dôležitosť sa opakovane revitalizujú každou novou generáciou mladých ľudí, pre ktorých je láska a zamilovanosť veľmi významnou súčasťou života.

PRED PRÍCHODOM SVIATKU



3 Svätý Štefan Uhorský, kráľ (vľavo) a sv. Valentín. Pri jeho nohách leží chlapec, ktorého telo je skrivené chorobou. Tabuľová maľba na krídle neskorogotického oltára z rokov 1500 - 1550 v Kostole Mučeníckej smrti sv. Jána Krstiteľa v Sabinove.

- 118 Zajonc 2020: 16 – 25; St. Valentin, Martyr [online].
119 Schikora 1947: 115/obr.; Lexikon 1976: 530 – 531; Rusina – Zervan 1994: 41; Dian – Judák 2006: 52.

V súčasnosti je sv. Valentín na Slovensku populárny predovšetkým ako hlavná postava sviatku, ktorý nesie jeho meno. Svätec tu bol však známy už v stredoveku, no nie ako patrón lásky a zamilovaných. Sledovanie údajov o tomto svätcovi v cirkevných pamiatkach a v profánnom rurálnom prostredí má za cieľ vysvetliť, aký význam mu bol na Slovensku pripisovaný v dobe, než sa tu na konci 20. storočia objavil a začal sláviť sviatok Valentín, a či existoval súvis medzi uvedenými prejavmi kultu sv. Valentína a sviatkom Valentín.

Patrón zamilovaných sa v spojitosti s ich sviatkom zvyčajne označuje iba všeobecne ako sv. Valentín. Pri sledovaní jeho kultu – a to aj pred rozšírením sviatku Valentín – však treba reflektovať už spomenutý fakt, že sa uvedený patronát a centrálné postavenie v sviatku pripisuje trom svätcom s menom Valentín. Ide o rímskeho sv. Valentína, sv. Valentína z Terni a sv. Valentína z Raetie.

Pretože životopisy prvých dvoch sv. Valentínov obsahujú veľa spoločných až totožných prvkov, viaže sa k nim ďalší už spomenutý odborný názor, že pravdepodobne ide o tú istú osobu a že reálnou historickou postavou bol iba jeden z nich. Aj napriek tomu možno týchto svätcov formálne odlíšiť. Z porovnania údajov z martyrologických textov a legiend o ich živote vyplýva, že pokým rímsky sv. Valentín bol kňaz, ktorý vyliečil slepé dievča v rodine rímskeho úradníka alebo priamo jeho nevidiacu dcéru, sv. Valentín z Terni bol biskup a vyliečil zmrzačeného alebo epilepsiou postihnutého chlapca, ktorý bol synom rímskeho rečníka.¹¹⁸

Z osobitých charakteristík obidvoch svätcov vychádzajú atribúty, s ktorými sú zobrazovaní a podľa ktorých ich možno identifikovať. Atribútmi rímskeho sv. Valentína sú kňazský odev (tunika alebo dalmatika), postava slepého dievčaťa a taktiež kniha, palmový list alebo meč. V biskupskom odevu s insígniami biskupa – najmä s mitrou na hlave a berlou v ruke – a s dieťaťom alebo mrzákom, epileptikom pri nohách býva zobrazený sv. Valentín z Terni. Aj k jeho atribútom patria nielen kniha, meč, palmový list, ale aj kalich.¹¹⁹ No tak ako v životopisoch, aj v zobra-

zeniach každého z týchto dvoch sv. Valentínov, sa objavujú aj prvky prislúchajúce podľa vyššie uvedenej špecifikácie tomu druhému. To vždy neumožňuje jednoznačne určiť, o ktorého z týchto svätcov ide. Alebo to vyvoláva nesúlad medzi obsahom zobrazenia a menom svätca tvoriacim prípadne súčasť zobrazenia. Podobne, ak je sv. Valentín označný iba ako mučeník, nemožno zistiť, či ide o rímskeho sv. Valentína alebo o sv. Valentína z Terni. Tento prívlastok je totiž v *Rímskom martyrológiu*, v ktorom boli obaja svätci uvádzaní do 2. vatikánskeho koncilu, uvedený pri mene každého z nich.

Rovnako problematické je určiť presnú totožnosť každého z dvoch uvedených sv. Valentínov vo výjave s mužom, ktorému svätec dáva časť svojho odevu. Legenda o tom, že ho sv. Valentín venoval slabo oblečenému trasúcemu sa mužovi, ktorým bol Kristus, a ten ho zato obdaril schopnosťou liečiť, z ktorej výjav vychádza, sa totiž viaže k obidvom svätcom.¹²⁰

Nejednoznačná môže byť aj identifikácia sv. Valentína z Raetie, ktorý bol rovnako biskupom. Preto býva zobrazený v biskupskom odevu s mitrou a berlou, pričom jedným z jeho atribútov je kniha. Z tohto dôvodu nemusí byť jeho odlišenie od biskupa sv. Valentína z Terni jednoznačné. Vďaka spojeniu sv. Valentína z Raetie so sviatkom zamilovaných a tým aj so sv. Valentínmi, ktorých sviatok pripadá na 14. februára, objavuje sa na zobrazeniach aj s mrzákom alebo epileptikom pri nohách. Pre neho sú špeciálne iba výjavy, na ktorých je zobrazený ako pustovník s odloženou mitrou a berlou alebo s krížom či ružencom.¹²¹

Ako vidno, presné určenie totožnosti každého z troch sv. Valentínov nie je vždy možné, čo sa týka aj väčšiny ďalej uvádzaných pamiatok. A keďže pre potreby tejto publikácie to nie je ani nutné, pri zobrazeniach a sochách sú údaje z použitých zdrojov uvedené bez akejkoľvek korekcie či ďalšej interpretácie. Tam, kde to umožnila dostupnosť obrazových materiálov, je konkrétny sv. Valentín identifikovaný opisom jeho zobrazenia alebo spodobenía, ktoré napovedá o jeho symbolickom význame ako patróna.

Svätý Valentín v cirkevných pamiatkach

Na území Slovenska je meno Valentín prvý raz doložené v roku 1214.¹²² Kult jedného zo svätcov s týmto menom – konkrétne sv. Valentína z Raetie – tu však bol podľa predpokladov historikov prítomný už skôr, a to na Spiši. Región totiž patril k územiám na sever od Dunaja, na ktorých bolo kresťanstvo rozšírené zrejme už v roku 769, keď sa dostali pod správu Pasovského bis-

120 Zajonc 2020: 26.

121 Lexikon 1976: [529]; Ru-
líšek 2006: Valentín z Re-
tia; Valentin von Rätien
[online].

122 Naše kresťanské mená
2010: 247.

- 123 Homza 2009: 234; Homza 2009a: 294, 302.
 124 Tamže: 293 – 295.
 125 Greguš 1999 [online]; Sambor 2005 [online]; Štifilová 2015; Relikvie 2011 [online]; Hallon 2001: 5 – 6, 24; Sväté schody 2016 [online]; Kucman 2010 [online]; Pánis [nedat., online].
 126 Weber 2020: 60, 96.
 127 Homza 2009a: 302 – 303.
 128 Judák – Poláčik 2009: 222; Kostol sv. Valentína [online].
 129 Homza 2009b: 589.
 130 Tamže: 588; Poprad 2015 [online]; Togner – Plekaneč 2012: 270; Kostol svätého Egídia 2021 [online].

kupstva. A hlavným patrónom biskupstva bol sv. Valentín z Raetie. Potenciálne cirkevné centrum na Spiši bolo následne súčasťou Nitrianskeho biskupstva zriadeného roku 880; viedol ho biskup Viching. Ten koncom 9. storočia ašpiroval na titul pasovského biskupa a v rokoch 898 – 899 tento post aj zastával. Preto existuje predpoklad, že ostatky svätca sa na Spiš (do dnešnej Spišskej Kapituly) dostali práve jeho pričinením. Druhou historickou postavou, u ktorej možno predpokladať spojitost s prinesením ostatkov, a to zrejme okolo roku 1200, je kráľovná Gertrúda, manželka kráľa Ondreja II. (1177 – 1235).¹²³ Ostatky sú v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule dodnes uchovávané ako relikvie. Uložené sú aj v hlavnom oltári sv. Martina z roku 1478 a v oltári Smrti Panny Márie z roku 1490.¹²⁴

Doklady prítomnosti kultu sv. Valentína – a to nielen toho z Raetie – možno v súčasnosti nájsť nielen vo východnej, ale aj v ostatných častiach Slovenska. Okrem relikvií, známych napríklad z Bojníc, Košíc, Malaciek a Novák,¹²⁵ sú to predovšetkým v kostoloch a kaplnkách umiestnené sochy a obrazy svätcov s týmto menom. V ďalšom texte slúžia ako zdroj informácií o obsahu ich patronátov.

Najstaršou samostatnou cirkevnou pamiatkou s valentín-ským patrocíniom na území Slovenska – dnes doloženou len písomne – bol Kostol sv. Valentína v Spišskej Belej. Postavený bol pravdepodobne v roku 1208 a to v sídle, ktoré – podľa nepotvrdeného predpokladu – nieslo názov Valtensdorf; vraj podľa jeho patróna sv. Valentína.¹²⁶ Kostol mal zrejme patrocínium sv. Valentína z Raetie. Posväcovať kostoly na Spiši bolo totiž právom spišských prepoštov, ktorí pritom redistribuovali ostatky svätcov uložené v Spišskej Kapitule umiestňované do nových oltárov.¹²⁷ Od konca 15. storočia bol v kostole v Spišskej Belej hlavný oltár sv. Valentína s jeho sochou a sochami Madony s Ježiškom a sv. Štefana Protomartýra. V roku 1707 zhorela strecha kostola, ktorý už nebol opravený a ostali z neho ruiny. Hlavný oltár bol prenesený do Kaplnky sv. Kataríny, neskôr zasvätenej Valentínovi.¹²⁸ Správa o barokovej kaplnke s patrocíniom sv. Valentína je z roku 1720.¹²⁹ O tom, ako vyzerala socha sv. Valentína, nie sú k dispozícii žiadne údaje.

Svätému Valentínovi bola zasvätená aj kaplnka na severnej strane Kostola sv. Egídia v Poprade, ktorý bol postavený okolo roku 1280. Kaplnka bola pristavaná okolo roku 1360. V roku 1708 ju poškodil požiar, ktorý vypukol v meste, a napokon bola zbúraná. V kostole sa zachovali fresky z 15. storočia a na jednej z nich je zobrazený aj sv. Valentín ako biskup.¹³⁰

V Sabinove vo farskom Kostole Mučeníckej smrti sv. Jána Krstiteľa, postavenom na prelome 13. a 14. storočia, je jeden

z troch neskorogotických oltárov zasvätený sv. Štefanovi Uhorskému, kráľovi a sv. Valentínovi. Obaja svätci sú na tabuľovej maľbe z rokov 1500 – 1505 na krídle oltára, kde je sv. Valentín v biskupskom odeve s mitrou, berlou v ľavej a knihou v pravej ruke. Pri nohách mu leží chlapec, ktorého telo je skrivené chorobou.¹³¹

V obci Zolná neďaleko Zvolena je Kostol sv. Matúša, postavený približne v rokoch 1260 – 1280. V jeho interiéri sa na ľavej strane víťazného oblúka nachádza nástenná maľba sv. Valentína z doby okolo roku 1510. Svätec je zobrazený ako biskup s mitrou na hlave a berlou v ľavej ruke. Pri jeho nohách leží chlapec so skriveným telom.¹³² Na dolnom okraji maľby je nápis v latinčine „[In] viam sancti Valentin[i]“ (Na ceste svätého Valentína),¹³³ ktorý korešponduje so situovaním výjavu do prírody, keďže okolo chlapca ležiaceho na zemi sú kvety.

Maľba sv. Valentína sa nachádza aj na krídlovom oltári sv. Antona Paduánskeho v Dóme sv. Alžbety v Košiciach. Je zložený z pôvodne dvoch neskorogotických oltárov z prvej polovice 16. storočia.¹³⁴ Svätec je zobrazený v biskupskom odeve s mitrou, berlou v pravej a mečom v ľavej ruke a pri jeho nohách leží chlapec s telom skriveným kŕčmi.

Z druhej polovice 16. storočia pochádza jediný gréckokatolícky chrám na území Slovenska zasvätený sv. Valentínovi. Nachádza sa v šarišskej obci Ďurková. Približne v rokoch 1810 – 1815 bola budova používaná ako sýpka. Nástenná maľba v interiéri zobrazuje svätca ako biskupa, ktorý žehná muža pri jeho nohách.¹³⁵

Vo farskom Kostole sv. Mikuláša biskupa v Novákoch, postavenom v prvej polovici 12. storočia, bola v roku 1690 vybudovaná kaplnka s oltárom so sochou sv. Valentína. V roku 1992 sochu z kostola ukradli. S cieľom tajne ju odvieť do zahraničia a predať, bola socha rozpílená na tri časti. Podarilo sa však získať hlavu z pôvodnej sochy a podľa nej bola vytvorená kópia sochy sv. Valentína, umiestnená v roku 2000 v interiéri kostola. Socha zobrazuje sv. Valentína ako biskupa s mitrou a berlou v pravej ruke. V ľavej ruke, ktorou si zároveň pridržiava plášť, drží otvorenú knihu. Pri nohách biskupa leží mužská postava. V kostole sa nachádza aj relikvia sv. Valentína.¹³⁶

V rokoch 1732 – 1735 bol postavený barokový Kostol sv. Jána Nepomuckého v obci Lednica.¹³⁷ Podľa údajov z médií je jeden z dvoch bočných oltárov (pochádzajúcich z roku 1735) zasvätený sv. Valentínovi.¹³⁸ Svätec na oltárnom obraze, ktorý žehná ženu s dieťaťom na rukách, je však sv. Blažej.¹³⁹

Baroková kaplnka zasvätená sv. Valentínovi sa nachádza aj v obci Ladce. Je súčasťou kaštieľa rodu Motešických, ku ktorému ju dala v roku 1747 pristavať grófká Judita Motešická. Kaplnka

131 Rusina – Zervan 1994: 41; Farský kostol 2015 [online].

132 Kaniansky 2022 [online].

133 Preklad PhDr. Marek Ďurčo.

134 Súpis pamiatok 1968: 98; Dóm svätej Alžbety 2021 [online].

135 Judák – Poláčik 2009: 221; Štifilová 2015.

136 Kucman 2010 [online]; Pánis [nedat., online].

137 Súpis pamiatok 1968: 176.

138 PODM 2012 [online].

139 Údaj poskytnutý Krajským pamiatkovým úradom Trenčín.

140 Lipták et al. 2003: 114; Judák - Poláčik 2009: 221; Štifilová 2015.

141 Za upozornenie na maľbu ďakujem Mgr. Ingrid Babikovej z Krajského pamiatkového úradu Trnava.

142 Údaje poskytnuté Krajským pamiatkovým úradom Trenčín.



bola posvätená v roku 1760.¹⁴⁰ Z tohto roku pochádza aj nástenná maľba na stropnej klenbe kaplnky s výjavom Oslávenie sv. Valentína.¹⁴¹ V kaplnke je rokokový hlavný oltár sv. Valentína s kamennou, bielou a sčasti zlátenou sochou svätca. Spodobený je ako biskup v plášti s mitrou, berlou v pravej a knihou v ľavej ruke.¹⁴²

V šarišskej obci Krížovany sa pri Kostole povýšenia Svätého kríža nachádza objekt postavený približne v polovici 14. storočia ako obytná veža pre miestneho strážnika, neskôr prestavaný na sýpku. Po roku 1770 sa začal využívať ako kaplnka so zvonickou na poschodí. V Kaplnke sv. Valentína je rokokový oltár s obra-

4 Svätý Valentín žehnajúcim gestom lieči muža ležiaceho pri jeho nohách. Druhý muž je pravdepodobne žobrák, ktorému svätec daroval časť svojho odevu. Rokokový obraz z roku 1770 v Kaplnke sv. Valentína v obci Krížovany.

zom svätca z roku 1770. Svätec je zobrazený ako žehnajúci biskup s berlou a palmovou ratolesťou v ľavej ruke. Pri jeho nohách ležia dve mužské postavy.¹⁴³ Jeden muž vyzerá ako žobrák a telo druhého je skrivené v krčči. Na krížovianskej fare sa nachádza ešte jeden obraz sv. Valentína. Aj v tomto prípade je zobrazený ako biskup s mitrou, berlou v pravej a s otvorenou knihou v ľavej ruke. Pred ním kľáči chorý muž s barlou v ľavej ruke.¹⁴⁴

V Starom minoritskom kostole sv. Ladislava kráľa a Panny Márie v Levoči (prvá zmienka o ňom je z roku 1332) sa nachádza obraz sv. Valentína z Terni z druhej polovice 18. storočia. Svätec je zobrazený ako žehnajúci biskup v plášti, s mitrou a berlou v ľavej ruke. Pri jeho nohách leží muž, ktorého podopiera za ním kľáčiaci muž. Za biskupom stoja dvaja kňazi.¹⁴⁵

Dve drevené sochy spodobujúce pravdepodobne sv. Valentína sa nachádzajú v zbierke Slovenského národného múzea – Múzea Bojnice. Prvá pochádza z Novák a jej vznik je datovaný rokmi 1760 – 1790.¹⁴⁶ Historik umenia Ján Papco uvádza, že ide o spodobenie sv. Valentína v biskupskom odeve.¹⁴⁷ Druhá socha, pochádzajúca z 18. storočia, predstavuje biskupa s kľáčiadou postavou pri nohách.¹⁴⁸ Pod ľavou pazuchou má knihu a v pravej ruke, ktorá chýba, držal zrejme berlu. Podľa J. Papca je to rímsky sv. Valentín a slepé dievča, ktoré vylietil. Hoci bol tento sv. Valentín kňazom, býva stotožňovaný s biskupom sv. Valentínom z Terni a preto je v odeve biskupa.¹⁴⁹

V Hlohovci vo františkánskom Kostole Všetkých svätých (vybudovaný v roku 1492) sa nachádza bočný oltár sv. Valentína mučeníka zo 70. – 80. rokov 18. storočia.¹⁵⁰ Na oltárnom obraze je sv. Valentín znázornený ako biskup, ktorý uzdravuje na zemi ležiaceho mladíka. Obraz na čelnej strane oltárneho stola zachytáva mučenie sv. Valentína, ktorý sa odmietol kľáňať pohanským bohom; tu majú podobu kamennej sochy Apolóna s harfou. Pri soche stojí pohanský kňaz a traja muži, ktorí sa chystajú biť svätca palicami. Výjav je zasadený do rovinatej krajiny za hradbami mesta.¹⁵¹

Na území Slovenska bola rozšírená a známa medirytina sv. Valentína, datovaná rokom 1814 s textom: „St. Valentinus, Mart. Selig ist der Man, der sich des Armen und Durftigen erbarmet. Ps. 40.“ (Sv. Valentín, mart. [ýr]. Požehnaný je ten, ktorý sa zmiľuje nad chudobným a bedárom. Žalm 40).¹⁵² Pochádza zo súboru 107 najskôr voľne vydávaných a samostatne distribuovaných zobrazení svätcov a svätíc (s ich životopismi) od viedenského rytca Sebastiána Langera (1772 – 1841).¹⁵³ V roku 1819 súbor vyšiel aj knižne pod názvom *Diebekanntesten Heiligen mit ihren Lebensbeschreibungen: Ein Bilder und Lesebuch zur Erbauung für Christen (Najznámejší svätí s ich životopismi: Obrázková čítanka*

143 Súpis pamiatok 1968: 145; Judák – Poláčik 2009: 221; Krížovany – kaplnka [online].

144 Podľa písomných a obrazových údajov od správcu farnosti Mgr. Miroslava Turáka.

145 Rusina – Zervan 1994: 41; Národné kultúrne pamiatky 2016: 228.

146 SNM – Múzeum Bojnice, inv. č. XI-1020.

147 Sv. Valentín v biskupskom úbore [online].

148 SNM – Múzeum Bojnice, inv. č. XI-1035.

149 Naše kresťanské mená 2010: 162, 246.

150 Súpis pamiatok 1967: 406; Naše kresťanské mená 2010: 246.

151 Údaje poskytnuté Krajským pamiatkovým úradom Trnava.

152 SNM – Múzeá v Martine, zbierkový predmet KH-02135; pozri napr. Zajonc 2020: 14.

153 Oesterreichische National-Encyklopädie 1835: 360.



na povzesenie kresťanov). Aj v tomto prípade je svätec zobrazený ako biskup s mitrou a berlou. Pravou rukou žehná, respektíve lieči dve postavy pri svojich nohách: ležiaceho muža s obviazaným čelom, ktorý je opretý o kľačiacu ženu s obviazanou hlavou.

5 Svätý Valentín dáva časť odevu chudobnému mužovi. Zobrazenie jednej z legiend, ktorá sa spája ako s rímskym sv. Valentínom – kňazom, tak aj s biskupom sv. Valentínom z Terni.

V rokoch 1879 až 1907 vydal v Spolok svätého Adalberta (dnes Vojtecha) v Trnave dve viacväzkové vydania životopisov svätcov a svätíc s názvom *Legenda čili čítanie o Svätých a Vyvolených Božích*. Do diela je zaradený aj životopis rímskeho sv. Valentína, kňaza a mučeníka. Súčasťou životopisu v poslednom (t. j.

druhom opravenom a ilustrovanom vydaní) je výjav, keď svätec – zobrazený ako kňaz – dáva časť svojho odevu žobrákovi.¹⁵⁴

Uvedené dva výjavy sú príkladom nemnohých tlačených cirkevných prameňov rozšírených alebo vydaných na území Slovenska, z ktorých možno usudzovať na obsah patronátu sv. Valentína v dobe do príchodu sviatku Valentín na Slovensko. Životom sv. Valentína sa napríklad nezaobrá ani štvorzväzkové dielo *Životy víťazov*, ktoré údajne vzniklo v rokoch 1942 – 1947,¹⁵⁵ a žiadny text o ňom nebol uverejnený ani v kalendári *Pútnik svätovojeťský*, ktorý od roku 1871 vydáva Spolok. Sv. Vojtecha v Trnave.¹⁵⁶ V kresťansky orientovaných novinách *Slovák* a *Gardista* (vydávaných na Slovensku v 20. až 40. rokoch 20. storočia) boli síce v rubrike „Na okraj dňa“ alebo „Dnes a zajtra“ v spojitosti s dátumom 14. február publikované informácie, že „Sv. Valentín, kňaz a mučeník, žil v III. storočí v Ríme a roku 270 bol sťatý sekerou“, „Sv. Valentín, kňaz a mučeník, mučenícku smrť podstúpil 14. februára roku 270“ atď.¹⁵⁷ Noviny *Slovenský národ. Neodvislý autonomistický denník* venovali pozornosť aj pamiatke sv. Valentína z Raetie, ktorá pripadá na 7. január: „R. 474 zomrel sv. Valentín, pasovský biskup.“¹⁵⁸ Tieto údaje však nehovoria nič o obsahu patronátu uvedených svätcov.

Ochrana zdravia

Z uvedeného prehľadu cirkevných pamiatok je zjavné, že v súlade s kresťanskou tradíciou pripomínania Valentína ako svätca, ktorý sa u Boha prihovára za uzdravenie chorých, obzvlášť detí,¹⁵⁹ boli svätci toho mena aj na Slovensku považovaní za ochrancov proti chorobám a pomocníkov pri ich liečení. Takéto vnímanie všetkých troch sv. Valentínov bolo podporované aj ich zobrazovaním a spodobovaním v spojitosti s chorým chlapcom alebo mužom, trpiacim najmä epilepsiou, ktoré sa na Slovensku vyskytuje najčastejšie.

Možno predpokladať, že rovnako ako v iných krajinách Európy, boli aj na Slovensku všetci traja svätci – popri liečení takých chorôb ako napríklad mdloby, dna alebo mor (a to aj u dobytky) – spájaní predovšetkým s liečením a prevenciou epilepsie, nazývanej aj na Slovensku choroba sv. Valentína.¹⁶⁰ Z údajov o púťach a procesiách v súvislosti so sv. Valentínom vyplýva, že boli vyhľadávaní aj pri liečení detí a kvôli ich ochrane pred chorobami.

Cieľom púti chorých bola už od polovice 14. storočia Kaplnka sv. Valentína v Spišskej Kapitule. Ide o zrejme najstaršiu cirkevnú stavbu na Spiši. Kaplnka (respektíve Kostol Panny Márie) bola postavená na území dnešnej Spišskej Kapituly s prepoš-

154 Truchlý – Havlíček – Kollár 1907: 114 – 116, obr. s. 115.

155 Mečiar 1997. Za informáciu ďakujem doc. Mgr. Vincentovi Múcskovi, PhD. z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

156 Za informáciu ďakujem knihovníkovi Spolku sv. Vojtecha pánovi Jozefovi Škodovi.

157 Na okraj dňa 1933, 1936 – 1938; Dnes a zajtra 1941 – 1944.

158 Napr. Denné zvesti 1926; sv. Valentín 1941.

159 Kuba 2018 [online].

160 Zajonc 2020: 26 – 27; Encyklopédia 1, 1995: 121.

- 161 Homza 2009: 233 – 234, 236; Homza 2009a: 294, 302; Judák – Poláčik 2009: 222; Togner – Plekanec 2012: 20; Olejník 2014 [online]; Prekopová 2014 [online].
- 162 Homza 2009: 234; Olejník 2014 [online].
- 163 SVIT 1994 [online]; Kostol sv. Valentína [online].
- 164 Timková 2008 [online]; Rozhovory 2022: text 6.
- 165 Napríklad na území dnešného Česka sú doložené v zbierke *Duchownj ragská růže* (napr. *Duchownj 1862: 166 – 167* [online]), vydávanej v 18. a 19. storočí. Osobitá modlitba k svätcovi ako patrónovi mesta Příbor bola vydaná tlačou v roku 1667 (Večerková 2015: 32).
- 166 K tomu pozri aj v Úvode.

stvom doloženým v roku 1209. Prvý raz bola spomenutá – s prívlastkom „procesiová“ – v roku 1273. Pri kaplnke je uvádzané buď neskoršie spolupatrocinium sv. Valentína z Raetie alebo zmena z patrocinia Panny Márie na sv. Valentína. Súviselo to s prístavbou severnej gotickej kaplnky ku Kostolu (dnes Katedrále) sv. Martina v prvej polovici 14. storočia, na ktorú bolo mariánske patrocinium prenesené.¹⁶¹ V 16. storočí tradícia púti do Spišskej Kapituly nástupom reformácie na Spiši i v dôsledku protihabsburských povstaní zoslabla. Púte boli obnovené v polovici 17. storočia a po zániku kaplnky koncom 18. storočia sa sviatok sv. Valentína až do konca 19. storočia slávil v katedrále. Po roku 1948 sa púte už nekonali.¹⁶²

V Kostole sv. Valentína v Spišskej Belej ostal aj po roku 2000 súčasťou pripomínania si jeho pamiatky zvyk, pri ktorom chodia veriaci so zapálenou sviečkou okolo oltára a modlia sa za rozličné potreby k Bohu na príhovor svätca. Obradu sa zúčastňujú predovšetkým matky, ktoré sa modlia za zdravie a šťastie svojich detí. Vychádzajúc z tradície zvyknú do kostola priniesť toľko sviečok, koľko majú detí.¹⁶³ Podľa údajov z polovice 20. storočia uctievali sv. Valentína ako pomocníka pri liečení detí aj v šarišskej obci Krížovany. K jeho kaplnke putovali 14. februára aj obyvatelia zo susedných obcí. Pri liečení chorých detí tu bola zaužívaná napríklad praktika, pri ktorej choré dieťa priniesli do kaplnky a pokropili svätenou vodou. Aby boli deti zdravé, ešte koncom 20. storočia prinášali tamojšiemu kňazovi na posvätenie detské košieľky alebo nite, ktoré potom použili pri ich šití.¹⁶⁴

Prejavom viery v schopnosti sv. Valentína ako pomocníka pri liečení chorôb a ochrancu proti nim boli tomuto svätcovi určené modlitby. Vzhľadom na to, že jeho kult nebol rozšírený všeobecne a v takej miere ako uctievanie Ježiša Krista, Panny Márie a niektorých svätcov, modlitby k sv. Valentínovi neboli pravidelnou súčasťou zbierok modlitieb¹⁶⁵ a ich zaradenie do takýchto zbierok vydaných na území Slovenska zatiaľ nebolo potvrdené.¹⁶⁶

Svätý Valentín v profánnych pamiatkach

Viera v pôsobenie sv. Valentína, prejavy úcty k nemu a zvyky s tým spojené boli aj súčasťou sfér života obyvateľov Slovenska, ktoré neboli priamou súčasťou ich aktivít ako príslušníkov cirkevného spoločenstva. Jednu skupinu tvorili príkazy a zákazy týkajúce sa pracovných činností. Rešpektovanie takýchto obmedzení bolo vysvetľované ako prejavenie úcty k svätcovi zdržaním sa práce. V sankcii za nerešpektovanie zákazu sa tak mohla ob-

javiť spojitosť s legendami o živote a s obsahom patronátu toho-ktorého svätca či svätice. Tak bolo napríklad dôsledkom porušenia nasledujúceho zákazu, ktorý sa týkal 14. februára ako sviatku rímskeho sv. Valentína a sv. Valentína z Terni, vyliahnutie slepých kureniec, keďže so svätcami sa spája legenda o vyličení slepej dievčiny:

*„Na swatého Walentýna nenasazŭg Slepíc,
neb slepé budau, aneb brzy zemrau.“*

(Frölich, D.: *Kalednář nový s Pranostýkau Hwězdářskou : na Horyzont Král: Vherského s Zemi okolnjch... k létu Páně, M.DC.XLIX. W Trenčjně : v Laurence Benyamina Wodháge, [1648], s. [123]).*

Uvedená spojitosť sa časom stratila a ostal len všeobecne negatívny dôsledok:

*„Na svätého Valentína nemá gazdiná podsádzať husi,
pretože by neboli dobré húsatá“*

(Jurčovič, P.: *Slovenské pranostiky na celý rok. Bratislava : Ikar, a. s., Príroda, 2019, s. 59.*)

Všeobecnejší obsah mali aj sankcie za porušenie zákazov ďalších druhov prác, aj keď nie u všetkých uvedených zákazov je známe, či boli späté so 7. januárom alebo 14. februárom. V doline rieky Hornád sa 14. februára nesmelo píliť drevo, šiť a priať. Tomu, kto by zákaz porušil, by hnisali prsty „alebo by hrom udrel do jeho domu“.¹⁶⁷ Prác v lese sa týkal aj zákaz, ktorý bol zaznamenaný v obci Červený Kameň, ležiacej v Bielych Karpatoch: „Na Valentína nechod' do lesa, lebo sa porúbeš.“¹⁶⁸ Jeden zo zákazov bol spojený s pečením chleba: „Kto na Valenta pečie chlieb, umrie“.¹⁶⁹

K 14. februáru sa viazali aj pranostiky, ktoré obsahujú empirické skúsenosti a vyjadrujú názory a predstavy týkajúce sa prírodných javov, najmä so zameraním na počasie a poľnohospodárske práce. Jedna časť valentínskych pranostík je záznamom charakteru počasia v tento deň:

*„Na svätého Valentína, zamrzne aj kolo mlyna.
Na svätého Valentína, zima siliť sa počína.
Valentínskej zimy boja sa furmani.“*

(Jurčovič, P.: *Slovenské pranostiky na celý rok. Bratislava : Ikar, a. s., Príroda, 2019, s. 59.*)

167 Horváthová 1989: 275.

168 Kováč 1998: 517.

169 Bednárík 1939: 56; ne-
lok.

- 170 Jurčovič 2019: 59.
 171 Údaje o tom sú napr. z Čiech (Plessingerová 2007), Slovinska (Kliner 2008 [online]).
 172 Holicová 2007 [online].
 173 Jurčovič 2019: 59. Do 1970 katolícka cirkev slávia sviatkov sv. Mateja 24. februára, potom 14. mája.
 174 PRANOSTIKA 2015.
 175 Jurčovič 2019: 59.
 176 PRANOSTIKA 2015. Tu však zrejme ide o súčasný prepis vyššie uvedenej pranostiky „Na svätého Valentína, zima siliť sa počína“, pričom „siliť“ (silnieť) bolo zmenené na „vysiľovať sa“.
 177 Zátarecký [1896]: 299/ XVI 145; Stud. jov. 1926; Jurčovič 2019: 59.
 178 Zvykoslovie obce Hrušov 2012: 42; sviatok sv. Doroty je 6. februára.
 179 12. marec.

„Svätý Valentín púšťa mrazy a hádže sneh.“

(PRANOSTIKA – Februárové mrazy i koňa zadusia. *Krompašský spravodajca*, 25, 20. február 2015, s. 9.)

Ide o vyjadrenie skúsenosti, že približne počas šiestich z desiatich zim bývajú v dobe od 5. do 15. februára silné mrazy.¹⁷⁰ Druhá skupina valentínskych pranostiek reflektuje najmä povahu počasia v tento deň v prípade, ak je zima mierna a vysvetľuje jeho spojitosť s počasím v deň sviatku sv. Jozefa (19. marec) alebo s príchodom jari:

„Ak sa na Valentína napije vták z kolaje, tak sa na Jozefa napije vôl.
 Ak ti na Valenta mrznú päty, to na Jozefa obúvaj si krpce.
 Ak je na Valentína hviezdnatá obloha, bude neskorá jar.“

(Jurčovič, P.: *Slovenské pranostiky na celý rok*. Bratislava: Ikar, a. s., Príroda, 2019, s. 59.)

Na území Slovenska, tak ako v iných krajinách Európy,¹⁷¹ bola so sviatkom sv. Valentína spojená aj predstava, že ním začína jar: „Svätý Valentíček je už jari tatíček“;¹⁷² „Svätý Valentín – prvý jarný sviatok. Svätý Matej – druhý jarný sviatok“¹⁷³ Alebo ľudia označovali „valentínsky deň za prvý jarný a matejský deň za druhý jarný sviatok.“¹⁷⁴ Taktiež sa uvádza, že bol považovaný za deň, keď začína zima ustupovať: „Keď Valentín pustil, každý svätý pustí.“¹⁷⁵ alebo „Na Valentína, zima sa vysilovať začína.“¹⁷⁶ Súvisí to zrejme so spomenutou skúsenosťou, že v niektorých rokoch je medzi 5. a 15. februárom teplé počasie.

Ďalšia pranostika reflektuje 14. február ako jarný deň alebo ako začiatok jari nepriamo a to prostredníctvom správania sa vtákov. Podľa nej je deň sviatku sv. Valentína dňom, keď sa začínajú párovať alebo párujú vtáky: „Valent žení vtáčence“, „Valent žení vtáčence, Matej jim rozdáva pišťalky“¹⁷⁷ alebo „Na Dorotku chodia táčike do Krupíne na pišťalke. Valent ich už žení.“¹⁷⁸ Táto predstava je zaznamenaná aj vo výrazne komplexnejšej podobe:

„Na deň sv. Rehora¹⁷⁹ a Valentína majú vtáci svatbu. Ženia sa tí, ktorí vlani vyšli z hniezda. A len tá samička vraj dostane manžela, ktorá tak zaspieva, ako jej iní predspievajú. Pri ve-selej hostine pijú vtáci víno z pohárov, ktoré potom zahadzujú. Kto z mladých ľudí zazre vtedy párik vtákov, ožení sa a dievča sa vydá; kto ale vidí len jedného vtáka, ten skoro zomrie.“

(Vtáctvo a povery. *Národný hlásnik*, 45 (39), 1912, s. 2.)



180 Napr. na Britských ostrovoch (Cooper - Sullivan 1994: 38), Čechách (Plesingerová 2007), Maďarsku (Cser [nedat., online]), Slovinsku (Kliner 2008 [online]).

181 O valentínskych veštách spojenými s vtákmi pozri napr. Zajonc 2020: 59.

Uvedená pranostika dokladá na území Slovenska prítomnosť aj inde v Európe známej predstavy o párovaní sa vtákov,¹⁸⁰ s ktorou je spájaný pôvod sviatku Valentín. Priame prepojenie predstavy viazanej na 14. február a veštby, ktorá je zameraná za uzatvorenie manželstva, zároveň ukazuje, že súčasťou tradičnej kultúry obyvateľov Slovenska boli rovnaké predstavy a z nich vychádzajúce praktiky, aké tvorili aj súčasť sviatku Valentín. A to ešte pred tým, než začal prenikať na Slovensko.¹⁸¹ Veštby vychádzajúce zo správania vtákov spojené s láskou a s manželstvom sa na jeho území robili v iných dňoch roka. Preto ostáva otázkou, či je uvedený text dokladom v Európe rozšírených predstáv, star-

6 Svätý Valentín. Kamenná polychrómovaná plastika s textom „1886, Ja Valent“ na podstavci. Slovensko.

- 182 Burlasová 1998 : 77-114.
183 Droppová – Krekovičová 2010: 181 – 207, 288 – 305.
184 Polívka 1930: 29 – 39; Gašparíková 1991, 1992.
185 Pišútová 1969, 1979, 2010.
186 SNM – Etnografické múzeum v Martine, inv. č. E-59870; Plastika – sv. Valentín [online].
187 O forme kazule podľa Voglhuber 2011: 14 – 15.
188 Napr. Sušil 1951: 37 – 38; Moravská zemská knihovna v Brně, sign. VK-0000.756, přív. 7; VK-0002.418.

ších než sviatok Valentín, do ktorého boli v prvých storočiach jeho vývoja začlenené. Alebo či ho možno – práve vďaka spojeniu s dňom sv. Valentína – považovať za vzdialený ohlas dvorskej kultúry západnej Európy, ktorej súčasťou bol aj sviatok Valentín.

V ďalších prejavoch tradičnej kultúry obyvateľov územia Slovenska, v ktorých sa svätci či svätice a stopy ich kultu zvyčajne vyskytujú, postava sv. Valentína takmer úplne absentuje. Tak sa neobjavuje medzi postavami naratívnych piesní s legendárnym námetom,¹⁸² v letákových piesňach pochádzajúcich z tlačiarní na území Slovenska, ktoré sú venované sväticiam a svätcom,¹⁸³ ani v prozaických textoch legiend o svätých.¹⁸⁴ Svätý Valentín nepatrí ani medzi svätcov, ktorí boli námetom malieb na skle.¹⁸⁵

Jediným známym spodobením sv. Valentína mimo cirkevných umeleckých pamiatok je jeho (bližšie nelokalizovaná) kamenná polychromovaná socha od neznáameho (asi neškoleného) autora. Svätec je stvárnený ako biskup s mitrou na hlave a berlou v ľavej ruke. Plastika má hranolovitý podstavec, na ktorom je na prednej stene vyrytý text „Ja Valent 1886“.¹⁸⁶ Podľa formy kazule, ktorú má spodobený biskup oblečenú, možno predpokladať, že predlohou sochy bola iná plastika alebo zobrazenie svätca z obdobia gotiky alebo neogotiky.¹⁸⁷

Z údajov o cirkevných pamiatkach spojených s tromi sledovanými sv. Valentínmi a o prejavoch ich kultu v profánnej tradičnej kultúre na Slovensku vyplýva, že najčastejšie uctievaným bol sv. Valentín zobrazený ako biskup, ktorého sviatok pripadá na 14. februára. Išlo teda buď o rímskeho sv. Valentína, alebo sv. Valentína z Terni. Postavy týchto dvoch svätcov sú úzko previazané, preto sa vzájomne prelínajú až splývajú do postavy sv. Valentína bez ďalšej konkretizácie. V porovnaní napríklad s územím Čiech a Moravy (odkiaľ sú známe piesne, letákové tlače¹⁸⁸ a modlitby venované sv. Valentínovi) bol jeho kult v tradičnej kultúre Slovenska rozšírený v menšej miere. A nič nena-povedá tomu, že by bol spojený s láskou alebo zamilovanými.

PRÍCHOD SVIATKU VALENTÍN

Ofélia. Degte pozor prosjm.

(*zpjvá*) Gak sněh na hoře, plachta mu,
(*Král vystupj mezi tjm.*)

Králw. Ach, hľadte sem, mŭg Pane!

Ofélia. (*zpjvá*) Gak sněh na hoře plachta mu
Kwjtm okrášlena,
Lubosti wěrné přjwalem
— Do rowu zmočena.

Král. Gak se máte, sličná Panno?

Ofélia. Dobře. Bůh wám zaplať! — Prawj lidé, že tá
sowa byla pekáře dcera. Pane Bože! wjme
co gsme, ale newjme co být můžeme. —
Bůh buď wám hostem při stole!

Král. Žel to za gegj Otcem.

Ofélia. Prosjm, ani slowjčka o něm; ale když se wás
tázat budu, co to znamenalo, powězte gim:
(*zpjvá*) Den dobrý ti! před uswitau;

Walentinůw to den:

Walentinau chci twogj být, —
Před oknem děwa wen.

Odemknul náhle dwěřj gj,
Pochytil oděwu;

Dnu pustil, než nepustil wen
Děwu wjc on — děwu.

Král. Libá Ofélio!

Ofélia. Wěru! bez přjsahy hned učinjm konec:

(*zpjvá*) „U našj knjnj Libuši

„O to pŷy! od tebe.”

„„Kdež hoch gen můž, udělá to””

„Nepěkněť u nebe!”

Řekla: „Dřjw než odwěncils mě,

„Přisahals mě si wjzt”

On odpowjdá: „„Bylořby, slunce swědek, tak:

„„Nemělas wšak mi w lože wjgt.””

7 V roku 1883 bola v časopise Hronka publikovaná ukážka slovenského prekladu Shakespearovho Hamleta od evanjelického kňaza Michala Bosého. Stránka obsahuje údaj o zvyku, ktorý sa spájal so vznikom valentínskeho páru, zakomponovanom do textu tragédie.

- 189 Za údaje o situácii v stredoveku ďakujem PhDr. Daniele Dvořákovej, DrSc. z Historického ústavu SAV v Bratislave.
- 190 Amor diktoval 1979: 321 – 334.
- 191 Kollár 1953: 297 – 415; Amor diktoval 1979; Burlasová 1998: 115 – 225; Burlasová 1998a: 227 – 320; Droppová – Krekovičová 2010: 329 – 358.
- 192 Spojených napr. s priadkami (Zabudnuté priadky 1999: 87 – 101).
- 193 Ondrejka 1976.
- 194 K tomu pozri aj v Úvode.
- 195 Ferko 1988: 83.

Z predošlej kapitoly je zrejmé, že traja v nej spomínaní sv. Valentínovia boli na Slovensku minimálne od 13. storočia (z neho pochádzajú prvé správy o kulte sv. Valentína z Raetie) spájaní s liečením chorôb a ochranou proti nim. V západnej časti Európy získali rímsky sv. Valentín a sv. Valentín z Terni, ktorých sviatok pripadá na 14. februára, približne na prelome 15. a 16. storočia aj patronát nad zamilovanými. Svätého Valentína z Raetie, pripomínaného 7. januára, začali spájať s láskou a zaľúbencami neskôr.

Na území Slovenka sa sv. Valentín ako patrón zaľúbených, v ktorom sa rímsky sv. Valentín a sv. Valentín z Terni zvyčajne spájajú do jednej osoby, objavil až v 20. storočí. Dovtedy sa tu sviatok Valentín totiž neslávil. Vypovedajú o tom nielen historické,¹⁸⁹ ale aj etnografické údaje. Tak sa napríklad nepotvrdil predpoklad o prítomnosti valentínskych veršov alebo ich fragmentov v renesančnej a barokovej poézii z rukopisných zbierok z územia Slovenska a ani v letákových tlačiach, naratívnych a lyrických piesňach. Pritom domáca renesančná a baroková poézia mala blízky vzťah k talianskym a francúzskym literárnym tradíciám. Prežívali v nej prvky stredovekej kurtoáznej trubadúrskej lúbostnej koncepcie¹⁹⁰ a v každom z uvedených žánrov tvoria lúbostné vzťahy rozsiahlu tematickú skupinu.¹⁹¹ Nepotvrdil sa ani vplyv tradičných praktík valentínskeho párovania na hry slobodnej mládeže,¹⁹² ktoré boli tak ako sviatok Valentín spoločensky akceptovanou príležitosťou na vytváranie partnerských vzťahov slobodných chlapcov a dievčat. Rovnaké zistenie sa týka aj hier detí, v ktorých sa zvyčajne fixovali prvky starších, v kultúre už inak nefunkčných zvykov a obradov.¹⁹³ A ani štúdium vybraných súborov pohľadníc z obdobia 1900 – 1920¹⁹⁴ neprineslo žiadne údaje o tom, že by obsahovali texty, vyjadrujúce náklonnosť spôsobom známym z valentínskej korešpondencie zo západoeurópskych krajín a USA, ba ani akúkoľvek spojitosť so sviatkom Valentín.

Údaje o sviatku Valentín sa neobjavujú ani v publikácii *Láska na Slovensku*, ktorej samostatná časť je venovaná téme lás-

ky (predovšetkým rytierskej) v renesančnej Európe.¹⁹⁵ Aj keď ide síce o obsahovo eklektické a nie vedecké dielo, opiera sa však o širokú škálu historických a etnografických prameňov z územia Slovenska,¹⁹⁶ a možno preto predpokladať, že by prítomnosť sviatku na území Slovenska reflektovalo.

Do 18. storočia boli trvalou súčasťou valentínskych zvykov veštby, realizované slobodnými dievčatami s cieľom spoznať budúceho valentínskeho, mileneckého či manželského partnera alebo zistiť, či sa v najbližších dvanástich mesiacoch vydajú.¹⁹⁷ Podľa etnografických údajov z dedinského prostredia na Slovensku robili slobodné dievčatá ľúbostné veštby – aj keď už primárne so zábavnou funkciou – ešte v 1. polovici 20. storočia. Niektoré praktiky alebo ich princípy – napríklad veštenie spojené s rozsýpaním, tzv. siatím konopného semena,¹⁹⁸ veštenie z kúskov cesta (s papierikmi s menami potenciálnych partnerov) vo vriacej vode¹⁹⁹ – boli rovnaké ako vo valentínskych zvykoch. Prítomnosť ľúbostných veštieb v tradičnej kultúre Slovenska však nemá spojitosť so sviatkom Valentín. Veštby, ktoré sa v spojitosti s láskou a manželstvom vykonávali na Britských ostrovoch aj v iných termínoch, sú všeobecne staršie než sviatok Valentín, do ktorého boli začlenené na základe vzájomnej obsahovej príbuznosti.²⁰⁰ Na Slovensku boli ľúbostné veštby viazané na termíny sviatkov iných svätcov než sv. Valentín.²⁰¹ Na niektorých (napríklad sv. Ondrej a sv. Mikuláš) sa dievčatá počas veštenia aj priamo obracali prostredníctvom deklamovaných textov.

Z uvedených údajov vyplýva, že Valentín bol do 90. rokov 20. storočia na Slovensku všeobecne neznámym a neprítomným sviatkom. Novinári, tvorcovia reklamných valentínskych textov, ako aj historici a etnológovia taktiež konštatujú, že sviatok – a s ním aj sv. Valentín v úlohe patróna lásky – prišiel na Slovensko až v uvedenom desaťročí.²⁰² Nasledujúce údaje však ukazujú, že aj keď sviatok Valentín dovtedy nepatril do tunajšieho všeobecne zdieľaného sviatkového kalendára, nebol tu úplne neznámy.

Zmienky o zvykoch spojených s Valentínom možno nájsť napríklad v slovenských prekladoch literárnych diel, ktoré obsahujú reálie o sviatku. Tieto preklady sú aj potenciálnym zdrojom údajov o jeho existencii pre obyvateľov Slovenska. Nie všetky preklady spomenutých diel však valentínske reálie skutočne obsahujú. Ide buď o špecifickú reflexiu neprítomnosti sviatku na Slovensku zo strany autora prekladu, ktorý o sviatku vedel, alebo o signál, že ani prekladateľ sviatok zrejme nepoznal. Valentínske reálie sú potom lokalizované do domácej kultúry. A to tak, že ich význam je vyjadrený symbolickými prostriedkami, ktoré sú podľa prekladateľa vlastné domácej kultúre a preto sú obyvateľom Slovenska zrozumiteľné.

196 Tamže: 83.

197 Zajonc 2020: 58 – 59.

198 Horváthová 1986: 28 – 29.

199 Zabudnuté priadky 1999: 59 – 66.

200 Zajonc 2020: 58.

201 Išlo o sviatok sv. Kataríny (25. 11.), Ondreja (30. 11.), Mikuláša (6. 12.), Lucie (13. 12.), Tomáša, (21. 12.), o Štedrý deň (24. 12.) i o sviatok sv. Jána (24. júna) (Horváthová 1986: 28 – 33, 41 – 43, 57, 224 – 225; Zabudnuté priadky 1999: 53 – 70).

202 (r) 1993; Deň pre lásku 1997; Maroszová 2000; Potančok 2001 [online]; IKRE 2004 [online], Čupka – [Nádaská] 2009; Gehererová 2016 [online].

- 203 Čavojský 1964: 1; Bžochová-Wild 2007: 106.
204 Tamže: 63 – 104.
205 Tamže: 67; Popovič – Lip-ták – Laciak 1964: 72.

Valentínske zvyky obsahujú napríklad niektoré diela Williama Shakespeara. Komédie a tragédie tohto autora boli na území Slovenska v 19. storočí – aj keď iba spisovateľom, vzdelancom a pod. – známe. Hamlet i ďalšie Shakespearove diela boli napríklad predmetom záujmu príslušníkov štúrovskej i poštúrovskej generácie, ktorí ich vyzdvihovali, ale aj zatracovali.²⁰³

Práve v tragédii *Hamlet* použil Shakespeare – ako východisko pre vznik vzťahu Ofélie a Hamleta – tradičnú valentínsku predstavu. Podľa nej vznikne ľubostný vzťah medzi slobodnou ženou a slobodným mužom, ktorého na sviatok Valentín stretne alebo uvidí ako prvého. On ju pritom uvidieť nemusí; z hľadiska pohlaví to platilo aj opačne. Podľa textu, Ofélia v zmysle predstavy, konala cielene, aby sa práve Hamlet stal jej milencom:

*„To morrow is saint Valentines day,
Allin the morning betime,
And a maide at your window,
To be your Valentine:
The yong man rose, and dan'd his clothes,
And dupt the chamber doore,
Let in the maide, that out a maide
Neuerdeparted more.“*

*„Zajtra je deň svätého Valentína,
včasne skoro zrána,
a panna pri tvojom okne,
aby bola tvoja valentína.
Mladý muž vstal, a obliekol si šaty,
a dvere izby otvoril;
Vpustil pannu, ktorá von ako panna
neodišla nikdy viac.“*

(Shakespeare, W.: *The Tragicall Historie of Hamlet Prince of Denmarke*. London : Printed for N [icholas] L [ing] and Iohn Trundell, 1603 [online], [s. 51]; preklad Jaroslav Šušol.)

V období od konca 18. do konca 19. storočia vzniklo na území Slovenska päť prekladov tohto diela. Podoby valentínskych reálií možno sledovať v troch, ktoré sú úplné.²⁰⁴ Prvý preklad vznikol asi v rokoch 1780 – 1790. Jeho autorom bol anonym, podľa slovakizmov použitých v dobovej češtine prekladu pochádzal asi zo stredného Liptova.²⁰⁵ Nepracoval s pôvodným dielom, ale s jeho maďarským prekladom. Maďarská predloha bola zrejme dôvodom, prečo sa v preklade objavuje maďarská podoba mena Valentín:

„Zitřá budě deň Bálinta,
Včas povstaně slunce.
Vyjde děvče do obloka;
Báлинд vidíc jí jime.“

(Hamlet, syn denemarského krále, smutnohra o VI-tích jednáních založená. *Slovenské divadlo*, 12 (1), 1964, s. 102.)

206 Hamlet 1964.
207 Vočadlo 1959: 18, citované podľa Bžochová-Wild 2007: 82.
208 Bžochová-Wild 2007: 81 – 82.
209 Tamže: 81 – 83.
210 Tamže: 97.

Preklad, ktorý zachováva obsah Shakespearovho originálu, nebol až do roku 1964 publikovaný²⁰⁶ a nebol uvedený v divadle. Napriek tomu ho možno označiť za najstarší doklad prítomnosti údajov o sviatku Valentín na území Slovenska.

Druhý kompletný preklad *Hamleta* urobil evanjelický kňaz Michal Bosý (1780 – 1847). Bol označovaný ako „prvý slovenský shakespeareovec nielen u nás, ale aj na pôde starého Uhorska“, ktorý však ostal zabudnutý.²⁰⁷ Preklad vznikol podľa Shakespearovho textu asi v rokoch 1810 – 1830. Bosého počas štúdií v Jene ovplyvnila nemecká ranoromantická filozofia prekladu, ktorá rešpektovala originál Shakespearových diel. A takýto je aj Bosého preklad v biblickej češtine s prvkami slovenčiny.²⁰⁸ Bosého Hamlet nebol síce nikdy uvedený v divadle, ale v rokoch 1838 a 1885 boli jeho časti publikované. V *Hronke* bola v roku 1838 – s uvedením autora prekladu pod pseudonymom Bohuslav Křižák – zverejnená práve časť obsahujúca valentínske reálie.²⁰⁹

„Den dobrý ti! před uswitau ; Odemklnul náhle dwěřj gj,
Walentinůw to den : Pochytil oděwu ;
Walentinau chci twogj býť, – Dnu pustil, než nepustil wen
Před oknem děwa wen. Děwu wje on – děwn.“

(Schakespeareowa Hamleta děgstwj IWho děg pátý. Na ukážku z přeloženj celého d'jla, od Bohusl. Křižáka, Slowáka. *Hronka, Podtatranská Zábawnice. Časopis krasomilého a užitečného čtenj*, 1838, díel III., zv. I., s. 22.)

Vďaka zverejneniu citovanej pasáže možno vo vzťahu k Slovensku preklad považovať za prvý publikovaný zdroj údajov viažucich sa k sviatku Valentín.

Tretí kompletný preklad *Hamleta* v 19. storočí urobil v roku 1850 – asi podľa Shakespearovho textu a zrejme aj s využitím nemeckého prekladu – evanjelický kňaz, spisovateľ a folklorista Pavol Dobšinský (1828 – 1885). Pretlmočil ho jazykom slovenského romantického literáta a obdivovateľa ľudovej slovesnosti.²¹⁰ Preto aj valentínsky zvyk s ľúbostným obsahom nahradil veršami inšpirovanými textom ľúbostnej piesne:

- 211 Vyšiel aj 1931 (Shakespeare 1931).
212 Preklad bol publikovaný aj v roku 1963 (Shakespeare 1963a).

„Počkaj milá veď ťa vezmem na jeseň,
Keď opadne drobný lístok z čerešeň.
Už odpadli drobné lístky na hore
Ešte nebol milý u nás v komore.
Príďže aspoň pod oblôčik na stienku
Potešiť si uplakanú milenku.“

(Hamlet, kráľovčik dánsky. *Slovenské divadlo*, 12 (4), 1966, s. 554.)

V prvom slovenskom preklade *Hamleta* v 20. storočí od Pavla Országha Hviezdoslava (1849 – 1921) ostal pôvodný význam veršov zachovaný. V texte – vydanom po prvý raz v roku 1903²¹¹ – použil prekladateľ domácku, v spojení so sviätcom nezvyklú podobu mena Valentín. Použitie mena v mužskom rode aj na mieste, kde sa hovorí o dievčati ako o valentíne, vyvoláva otázku, či bol význam textu prekladateľovi jasný:

„Zajtra je deň sv. Valeka; Tu vstal ni kvet, sa odel hned,
len svit čo bozká zem: šťuk! dvere; vpustil on
ja, dievča, ti u okienka rád pannu dnu, čo pannou, nu,
sta Valek zastanem. ver' nevyšla viac von.“

(Shakespeare, V.: *Hamlet, kráľovič dánsky. Tragédia v 5. dejstvách*. Preložil Hviezdoslav. Turčiansky Sv. Martin : Nákladom Slovenských pohľadov, 1903, s. 134.)

Autorka prekladu *Hamleta*, publikovaného v roku 1948, Zora Jesenská (1909 – 1972) verše s valentínskym kontextom nahradila ponáškou na text ľúbostnej ľudovej piesne:

„Za rána, ranička, Vyskočil za rána,
budila Janička: Vitaj, milovaná.
Vstávaj, milý, hore, Vošla dnu panenka,
prišla ti Anička. Nevyšla už panna.“

(Shakespeare, William: *Hamlet, princ dánsky*. Preložila Zora Jesenská. Liptovský Sv. Mikuláš : Tranoscius, 1948, s. 127.)

Jej druhý preklad z roku 1961 vznikol v spolupráci s Jánom Roznerom (1922 – 2006), ktorý pôsobil aj ako prekladateľ z anglickej literatúry.²¹² Z prekladu vidno, že poznal tradíciu sviatku Valentín. Vzťah pôvodne valentínskeho sviatku a zvyku preklad zachoval, no nahradením údajom, že ide o „deň sv. Valentína“, spojením „sviatok milencov“ posunul opísanú situáciu do možného vzťahu s inými termínmi, ktoré boli v tradičnej kultúre Slovenska spájané s láskou:

„Zajtra je sviatok milencov, On z lôžka hup a do šiat šup
ja prídem zavčas rána, A vitaj milovaná!
na okienko ti zaklopem, Dnu vošla krásna panenka,
tu stojí krásna panna. No nevyšla už panna.“

(Shakespeare, William: *Hamlet, princ dánsky*. Podľa jazykovej interpretácie Jána Roznera preložila Zora Jesenská. Bratislava : Diliza, 1961, s. 91.)

Prekladateľ z anglickej a americkej literatúry Jozef Kot (narodený 1936) tiež poznal tradície spojené so sviatkom Valentín, no uvedenú situáciu v preklade *Hamleta* z roku 1973²¹³ zasadil do noci pred dňom sviatku narodenia Jána Krstiteľa (24. jún). Jej zámerným situovaním do tohto na Slovensku známeho sviatku, ktorého obsah bol spojený aj s lúboštnými vzťahmi,²¹⁴ reagoval na súdobú neprítomnosť a neznalosť sviatku Valentín:²¹⁵

„Zajtra je noc svätójánska, Chytró skočíš, oblečieš sa:
blíži sa tá chvíľa; ‘Pod’ dnu, milovaná!’
zaklopení ti na oblôčik: Panna vošla k šuhajovi,
‘Chcem byť tvoja milá.’ nevyšla už panna.“

(Shakespeare, W.: *Hamlet. Tragédia v piatich dejstvách*. Preložil Jozef Kot. Bratislava : Tatran, 1977, s. 146.)

Takéto „sprítomňovanie diela“ považoval J. Kot za jeden zo základných postupov svojej prekladateľskej tvorby.²¹⁶

Dej komédie *A Midsummer Night's Dream* (*Sen svätójánskej noci*), ktorá bola prvý raz publikovaná v roku 1600,²¹⁷ Shakespeare umiestnil do starovekého Grécka. Aj napriek názvu, ktorý evokuje svätójánsku, teda júnovú noc, sa odohráva v máji, čo je zmienené aj v texte. Sviatok sv. Valentína sa tu spomína v situácii, keď aténske knieža Tézus a jeho snúbenica Hippolyta, kráľovná Amazoniek, nájdu v lese spiacu štvoricu milencov: Lysandra a Demeteria, ktorí sú zalúbení do Hermie, ako aj Hermiu zalúbenú do Lysandra a Helenu zalúbenú do Demeteria. Vtedy Tézus hovorí:

„Good morrow friends: Saint Valentine is past,
Begin these wood birds but to couple now?“

„Dobré ráno priatelia: Svätý Valentín je minulosťou,
začínajú sa tieto lesné vtáky len teraz párovať?“

(Shakespeare, W.: *A Midsummer Night's Dream (Folio 1, 1623)*. Act4, scene 1. Internet Shakespeare Editions. S. Westfall (Ed.), 2019 [online]; preklad Jaroslav Šušol.)

213 Vyšiel aj 1975, 1977, 1989 a 1994 (Shakespeare 1975, 1977, 1989a, 1994).

214 Horváthová 1986: 226 – 227.

215 Vysvetlenie poskytol J. Kot. autorovi publikácie v telefonickom rozhovore v roku 2019.

216 Procházková 1979: 1.

217 Feldek 2005: 15 – 18.

V slovenských prekladoch týchto veršov možno sledovať nielen to, ako ich autori reflektovali súdobú neznalosť sviatku Valentín na Slovensku, ale aj ich znalosť na tomto území známej predstavy o dni sviatku sv. Valentína ako o termíne, v ktorom sa začínajú párovať vtáky. Pokým preklad P. O. Hviezdoslava naznačuje, že zrejme uvedenú predstavu poznal, v prekladoch Z. Jesenskej a J. Kota sa neobjavuje spojitosť ani so sviatkom Valentín, ani s uvedenou predstavou:

*No, dobré ráno priateľkovia. Je
preds' po Valente, a len včul sa, toť,
hôr operenci začínajú páriť?*

(Hviezdoslavove sobrané spisy básnické. Sväzok XIII. Preklady zo Shakespeara: Hamlet/Sen noci svätôjánskej. Martin : Matica slovenská, 1941, s. 212.)

*„No, dobré ráno, priatelia! Dnes vari
si lesné vtáčky párik hľadajú?“*

(Shakespeare, William: *Sen noci svätôjánskej*. Podľa jazykovej interpretácie J. Roznera preložila Z. Jesenská. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1963, s. 82.)²¹⁸

*„Už lásky čas sa skončil, priatelia.
Či lesné vtáky hľadajú si pár?“*

(Shakespeare, W.: *Sen noci májovej*. Preložil J. Kot. In: *Shakespeare II. Komédie; Sonety*, Bratislava : Tatran, 1989, s. 230.)

Z 50. rokoch 19. storočia sú z územia Slovenska známe aj prvé informácie o funkcii a podobách Valentína v zahraničí a to vo forme správ publikovaných v tlači. Najstaršia z nich – nazvaná *Den sv. Valentína v Anglicku* – bola uverejnená v roku 1856 v prvom ročníku poučno-zábavného kalendára *Časník*, vydávaného vo Viedni. Správu napísal spisovateľ, učiteľ, vydavateľ, redaktor, a prvý slovenský profesionálny novinár Daniel Lichard:

„V anglickém národu nalézají se sice početní 'velikáni podivností'; jeden ale den v roku jest, kde tak řečeno celý národ přirozenou zádučivost zhodí ze sebe a oddá se psaní listků zamilovaných. Jestíť to den sv. Valentína (14. února) kde i nejposlednější dělník anebo plavec na kteroukoli ženskou osobu – vyjmouc jedině r o d k r á l o v s k ý – listek zamilovaných nemyseľností plný nejen psati, ale i pošťe poslati může s tím přesvědčením, že se jistě tomu, komu náleží, do rukou dostane. Jen v samém Londýně oddá se na den sv. Valentína obyčejně

o 7 – 800.000 listů více na poštu, nežli kteréhokoli jiného dne v roku, a všechny tyto listy jsou žertem sv. Valentína psány. Že pak následkem těchto žertů nejedna Angličanka přijde p o d č e p e c í, to se rozumí samo sebou, jelikož se spomenutého dne i takový člověk opovází na svou přemilenou psati, k nížto by jináče, podle přísných anglických obyčejů, žádného přístupu neměl; protož i nejedna bělohavá anglická krásotinka čeká jako 'káně na déšť' na den sv. Valentína, zdá-liž se snad v hojném počtu nesmyslných, pod jejím jménem došlých listův i nějaké zrnko nenalézá, jenžby 'povšimnutí' zasluhovalo. Nejpamatnější ale jest, že kr. anglická správa pošty každému, kdož o to písemně požádá, porto za listy dne sv. Valentína přinavráť, pakli se k prosbě i rukopisy listů přidají, aby se z obsahu jejich vidělo, že se v nich skutečně jen o prstonárodní tento žert jednalo. Mají v tom ti páni u londýnské pošty také svou kratochvíli, když mohou sta a sta 'vřelé lásky plných listů' prohlédati.“

(Lichard, D.: Den sv. Valentína v Anglicku. Časník. Národní česko-slovenský obrázkový kalendář pro všechny stavy na přestupný, 366 dnů mající rok Páně 1856, roč. 1, s. 206.)

Aj další příspěvek, taktiež s názvom *Deň sv. Valentína v Anglicku*, je spojený s D. Lichardom. V roku 1876 vyšiel totiž v časopise *Obzor* s podtitulom *Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život*, ktorý Lichard vydával:

„Medzi najpodivnejšie obyčaje prislúcha nepochybne spôsob, ktorým vyznačuje sa po celom Anglicku deň sv. Valentína (7. jan.). Otázneho dňa volno je každému, upraviť na trebas koľko, vyjmúc kr. rodinu, list a trebas jakým obsahom, a nikomu nenapadne, vykladať ho na zlú stránku. Vrchná poštová správa v Londýne najíma na tento deň t i s í c e pomocných uradníkov a listonošov, aby milióny sv. valentinských listov odoslať, poprijímať a poroznášať mohli; veľká čiastka obyvateľstva ale bavi sa celý deň čítaním otáznych listov, ktoré potom bez odkladu do ohňa idú. Pomysleť si môžeme, jak rozmanitý môže byť obsah, a jak podivný pravopis týchto listov, keď otázny obyčaj všetky v r s t v y obyvateľstvo jednako preniká a zaujíma. Samo sebou rozumie sa, že veľikánsky počet otáznych listov, padajúcich do počiatku fašangov, je obsahu milostného, a každého roku vyklujú sa z toho prvo-počiatku vážnejšie dopisy s nasledujúcou s v a t b o u, ktorá bez prvého sv. valentinského lístku nebola by sa nikdy vyklúvala. Jako vidíme, i tento obyčaj vydáva svedectvo za vychýrenú praktičnosť Angličanov.“

(Deň sv. Valentína v Anglicku. *Obzor*, 14 (2), 1876, s. 11 - 12.)

Hoci správa hovorí o podobe Valentína v Anglicku, kde sa tak ako inde vo svete slávi dodnes 14. februára, sviatok je v texte spojený so 7. januárom. Ide o termín spomienky na sv. Valentína z Raetie, ktorý je tiež považovaný za patróna zamilovaných, avšak v nemecky hovoriacich krajinách.

Aj napriek tomuto omylu z obidvoch správ vyplýva, že prvé ucelené informácie o Valentínovi a valentínskych zvykoch, ktoré sa na Slovensku objavili, vypovedajú o podobe sviatku, do ktorej sa formoval na Britských ostrovoch od polovice 18. storočia. Vtedy tam začala premena Valentína na moderný, komerčný sviatok. V 19. storočí, z ktorého obidve uvedené správy pochádzajú, boli takmer jedinými, no masovo rozšírenými spôsobmi jeho osláv, posielanie valentínskych pozdravov prostredníctvom pošty a obdarovávanie, v tej dobe novými druhmi valentínskeho tovaru – napríklad čokoládovými bonbónmi.²¹⁹

Z roku 1938 pochádza text s názvom *Deň sv. Valentína v Londýne*, publikovaný v denníku *Slovenský hlas*. Rovnako ako dve predošlé správy pripomína význam sviatku ako tradičnej, spoločensky akceptovanej príležitosti na prejavovanie sympatií a vytváranie partnerských vzťahov slobodných chlapcov a dievčat. No reflektuje aj zmeny významu valentínky v jej komerčne produkovanej podobe, ktorá už nebola iba prejavom náklonnosti mužov voči ženám:

„14. februára sa slávi v Anglicku deň sv. Valentína. Nie je to štátny sviatok s oficiálnymi rečmi vysokých úradníkov vo fraku a cylindri, žiadna slávnostná hostina, korenená šľachetnými vínami sa na jeho počesť neservíruje, ani v kostoloch sa nespomína na neho s kazateľnice. Lebo sv. Valentín bol svetský svätec, ochránca milencov. Prísny mrav, ktorý v predošliých rokoch zakazoval zamilovaným mládencom, okázať zjavne svoje pocity svojej vyvolenej, bol tohto dňa prerušený. 14. februára bolo dovolené robiť zbožňovanej zreteľné narážky. Bolo to najmä v forme malých listov, vlastne len lístočkov, na ktoré vynaliezavá fantázia maľovala malé symboly, kvetiny, zvieratá a verše, ktorým často porozumel len príjemca. Niekedy boli mystické a ťažko sa daly interpretovať. Mnohé mladé dievča sa len toho dňa dozvedelo o náklonnosti hádam prehliadnutého alebo nesmelého zbožňovateľa. S klopačím srdcom očakávalo pošťára. Boly často veľké sklamaná, keď vytúžený a na isto očakávaný pozdrav neprišiel.

V neskorších rokoch prišla zaujímavá zmena. Bolo to preto, že chlapi stali sa zdržanlivejšími, boli pyšnejšími, alebo mal list byť ešte tajomnejší? Zkrátka podpis menom sa už nepraktikoval. Ešte stále zavialy malé pozdravy do domu diev-

*čata, ale k ťažkosti riešenia sa pridružilo hádanie, kto je odo-
sielateľ. Na každý pád však ukázal tento list mladému diev-
čaťu, že má titela, niekedy i viacerých, a radosť bola veľká,
keď mohlo ukázať svojim priateľkám najviac valentínskych
lístkov.*

*V novom, takom neromantickom čase padla za obeť
i táto obyčaj. Šaškári si robia z anonimity pozdravov vtipy
a oblažujú svoje priateľky (i priateľov) tajomnými, zväčša ve-
selými, ale niekedy i zlomyseľnými narážkami. Len jedna vec
zostala, ako za dávnych čias. Pošta má viac roboty a väčší zá-
robok.“*

(Deň sv. Valentína v Londýne. *Slovenský hlas. Nezávislý denník*, 1 (38), 1938, s. 7.)

Správy v tlači neboli v druhej polovici 19. a v prvých desaťro-
čiach 20. storočia jediným zdrojom informácií o sviatku Valentín
pre obyvateľov Slovenska. Ich kontakt s ním možno predpokladať
napríklad v spojitosti s migráciou za prácou, ktorá od 70. rokov
19. storočia do prvej svetovej vojny smerovala najmä do Spojených štátov amerických, kde sa do konca 19. storočia dovŕšila pre-
mena Valentína na komerčný sviatok. V rokoch 1920 – 1938 sa
migrácia rozšírila aj do Európy, najmä do Francúzska a Belgic-
ka²²⁰, kam sa sviatok – tak ako do iných západoeurópskych kra-
jín – šírila z USA od začiatku 20. storočia. Údaje o spôsoboch a in-
tenzite kontaktov prisťahovalcov so sviatkom Valentín alebo
o jeho reflektovaní reemigrantami, ktorí sa vrátili zo zahraničia, nie
sú známe.²²¹ Úlohu obyvateľov Slovenska, ktorí odišli dočasne
alebo natrvalo do zahraničia, v sprostredkovaní informácií o sviat-
ku Valentín však potvrdzujú údaje z druhej polovice 20. storočia.
Muž z Nových Zámok sa o existencii sviatku dozvedel z USA
a to aj vďaka tomu, že mal krstné meno Valentín:

*„O tom, že na Valentína je sviatok zamilovaných, som sa do-
zvedel od priateľky z Ameriky. V čase, keď sme u nás o tomto
sviatku ani nechyrovali, mi zaslala pohľadnicu. Na západe
oslavovali 14. februára ako Deň lásky. Bol som prekvapený, ale
som meninového dňu neprisudzoval nejakú zvláštnosť.“*

(Voľakedy sa ľudia ľúbili aj bez Valentína. *Železničný semafor*, 19 (2), 2009, s. 12 – 13.)

V druhej polovici 20. storočia spoznávali obyvatelia Slo-
venska podoby sviatku – prv ako začal vstupovať na Slovensko –
okrem USA a Veľkej Británie aj v krajinách v západnej časti Eu-
rópy. Tu sa prostredníctvom amerických a britských vojakov začal
udomáčať počas i po skončení druhej svetovej vojny.²²²

220 Encyklopédia 2, 1995: 325.

221 Kontakt so sviatkovú kul-
túrou krajín, do ktorých
migranti odchádzali za
prácou, nebol zrejme sú-
časťou výskumu spôsobu
ich života.

222 Zajonc 2020: 75 – 76.

- 223 Tamže: 76; Rozhovory 2022: text 4.
224 Respondenti nad 40 rokov tvorili takmer 63% reprezentatívnej prieskumnej vzorky (Sviatok Valentín 2019).
225 Honzák et al. 2001: 715, 735.
226 Roth 2008: 13.
227 Etzioni 2004: 32; Beňušková 2017: 28.

Tak sa žena z Bratislavy, ktorá bola v roku 1967 na pracovnom pobyte v meste Essen, stretla s informáciami o sviatku Valentín vo vtedajšej Spolkovej republike Nemecko; sem sa Valentín dostal v druhej polovici 40. rokov.²²³

Zdrojom informácií o sviatku Valentín bola aj anglická a americká literatúra a kontakt s reáliami o spôsobe života a kultúre obyvateľov Veľkej Británie a USA, napríklad pri výučbe angličtiny. K nej sa v súvislosti so sviatkom Valentín vracia aj žena z Bratislavy:

„Spomenula som si, ako prišiel do reči Valentín na mojej škole na Nedbalke, na hodinách angličtiny v polovici 60-tych rokov. Učili sme sa pesničku od Beatles... When I 'll get older, losing my hair, many years from now, will you still be sending me a Valentine, birthday greeting, bottle of wine. A pani učiteľka Kvasnicová nám, takým žiačikom vysvetlovala, že čo to je to send a Valentine.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV – Archív textov, inv. č. 1517, text 5.)

Valentínsky sviatok nebol teda na Slovensku minimálne od polovice 19. storočia úplne neznámy. Potvrďuje to aj zistenie z reprezentatívneho prieskumu realizovaného v roku 2019, podľa ktorého o tomto sviatku už pred rokom 1989 počulo 15 % z opýtaných nad 40 rokov.²²⁴

Dôvodom, prečo sa Slovenska (respektíve vtedajšieho Československa) až do začiatku 90. rokov nedotklo masové šírenie sviatku, bolo geopolitické rozdelenie kontinentu po druhej svetovej vojne na Východnú Európu a Západnú Európu.²²⁵ Pokým v Západnej Európe prispeli spoločenské zmeny a sekularizácia v 60. a 70. rokoch 20. storočia k vnímaniu sviatkov a rituálov ako smiešnych, zbytočných a obsahovo prázdnych, čo viedlo k redukcii a útlmu rituálnosti a oslavovania, štáty Východnej Európy zavádzali v tomto období systém socialistických sviatkov a obradov.²²⁶ Vychádzal z uplatňovania variantu inžinieringu sviatkov, ktorý bol po boľševickej revolúcii rozpracovaný v Sovietskom zväze a po druhej svetovej vojne uplatňovaný v krajinách, ktoré boli jeho satelitmi. Tieto krajiny pre svoje potreby vytvorili nové politické sviatky, dôsledne sekularizovali náboženské formy starších tradičných rituálov a totalitným kultúrnym manažmentom presadili aj celkom nové tzv. občianske obrady životného cyklu.²²⁷

Pokiaľ ide o sviatok Valentín, ten bol pre Československo – rovnako ako pre ostatné krajiny patriace do komunistického

bloku – ideologicky neprijateľný. Okrem toho, že pôvod sviatku bol spojený so svätcom, čo odporovalo oficiálnemu materialistickému svetonázoru komunistických režimov, Valentín pochádzal zo Spojených štátov, ktoré tieto režimy označovali za svojho najväčšieho ideologického, ekonomického i vojenského nepriateľa. Išlo teda o kapitalistický sviatok, ktorého komerčný a konzumný charakter bol nezlučiteľný so zásadami socialistického spôsobu života. A to všetko prekrylo fakt, že Valentín nesie ľudsky univerzálne pozitívne hodnoty a politicky neutrálny obsah.²²⁸

Aj keď sviatok Valentín nebol pred rokom 1989 súčasťou všeobecne zdieľaného sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska, nemožno ho považovať nielen za neznámy, ale ani za neslávený sviatok. Spomenutý reprezentatívny prieskum z roku 2019 totiž ukázal, že takmer 3,5 % z opýtaných nad 40 rokov sviatok Valentín pre rokom 1989 slávil. Boli to predovšetkým ľudia so stredoškolským vzdelaním (71 % z tých, ktorí sviatok slávil), ďalej s vysokoškolským vzdelaním (19 %) a najmenej so základným vzdelaním (10 %). Najviac ich bolo v súčasnom Nitrianskom a Žilinskom kraji (z každého bolo 19 %). Menej v Bratislavskom, Banskobystrickom, Prešovskom (14 %) a Trenčianskom kraji (10 %). Najmenej ich bolo v Trnavskom a Košickom kraji (5 %). O tom, že miera slávenia Valentína nebola zanedbateľná, hovorí aj zistenie, že 8,1 % zo všetkých respondentov prieskumu počulo o tom, že niekto pred rokom 1989 tento sviatok oslavoval.²²⁹ Údaje o formách súdobej valentínskej sviatkovej praxe obsahuje napríklad vyjadrenie ženy v internetovej diskusii o vzťahu k tomuto sviatku:

“... my sme celý socík slavili Valentyna ako niečo exoticky skoro zakazane, pisali si zalubene psanicka, posielali srdiecka a cokoladky [...], vtedy Milka Herzchen priamo z Tuzaku alebo z Rakuska, to bolo neco...”²³⁰

(Odkedy som začal uznávať sviatok sv. Valentína. [diskusia k článku Beňo 2006.] [online].)

Správy o existencii sviatku Valentín a údaje o podobách jeho slávenia sa dostávajú k obyvateľom Slovenska už najmenej 130 rokov. Aj napriek tomu má Valentín ešte aj dnes nálepku zahraničného alebo cudzieho sviatku. A hoci 14. február – ako príležitosť na oslavu lásky alebo priateľstva – nebol po roku 1989 pre všetkých úplne novou sviatočnou príležitosťou, Valentín vstupoval do kalendára sviatkov na Slovensku – a predovšetkým do života jeho obyvateľov – iba postupne a rozličnými kľukatými cestami.

228 Zajonc 2020: 76.

229 Sviatok Valentín 2019.

230 Socík je slangový výraz pre obdobie socializmu. Tuzex bol podnik zahraničného obchodu, v ktorého predajniach sa tovar nakupoval za cudzie meny a za bony – výmenné poukážky, v ktorých štát vyplácal osobám s príjmom zo zahraničia hodnotu cudzej meny prepočítanú na koruny (1 bon = 5 korun československých) (Encyklopédia Slovenska 1982: 150).

ŠÍRENIE VALENTÍNA



8 Srdce je aj v podobe sklenených dekoratívnych alebo darčkových predmetov základným symbolom sviatku Valentín. Ich výroba v spoločnosti Rozvoj, s. r. o. v Hlohovci začala v roku 1998. Nadviazala na produkciu sklenených ozdôb na vianočný stromček a v roku 2000 pokrývala takmer celú výrobnú kapacitu spoločnosti. Nahradenie jedného zo symbolov Vianoc novým symbolickým prvkom je dokladom prelínania Valentína a domácich sviatkov aj v ich hmotnej rovine.

231 Zajonc 2020: 75 – 76.
232 História internetu 2021
[online].

Vhodné podmienky na to, aby sa Valentín mohol uchádzať o miesto vo sviatkovom kalendári obyvateľov Slovenska tak, ako to urobil v predošlých desaťročiach v západoeurópskych krajinách, vznikli až začiatkom 90. rokov 20. storočia po páde komunistického režimu v bývalom Československu i v ďalších krajinách vtedajšej Východnej Európy.²³¹ Zmena politického režimu priniesla postupné zrušenie informačnej izolácie, obmedzení mobility obyvateľov a odštartovala aj premeny sviatkového kalendára všeobecne zdieľaného v krajine.

Poznávanie nového sviatku

Informácie o existencii sviatku a o spôsoboch jeho slávania sa rovnako ako pred rokom 1990, avšak vo výrazne väčšej miere, dostávali na Slovensko cez masové médiá. Na konci 90. rokov pribudol do škály zdrojov informácií o sviatku Valentín internet.²³² Obyvatelia Slovenska sviatok spoznávali aj prostredníctvom cudzincov, ktorí do krajiny prichádzali, i tých, ktorí tu začali žiť. A do priameho kontaktu so sviatkom sa dostávali aj v zahraničí.

Zahraničné tlačené a elektronické médiá boli kanálmi, cez ktoré sa na Slovensko dostávali informácie o sviatku Valentín aj pred rokom 1990. Po zmene politického režimu sa však zvýšilo ich množstvo aj intenzita ich pôsobenia:

„... posielali nám rôzne časopisy, ktoré boli najprv pre deti, neskôr pre tínedžerov, takže v nejakom spojení s tým valentín-ským sviatkom som bola paradoxne aj keď som už nebola v Amerike. Chodil nám najprv časopis American Girl. To bolo pre dievčatá, o bábikách a také zberateľské veci. Potom boli Seventeen, taký tínedžerský časopis, tak som ho niekoľko rokov odoberala a sledovala, ako sa tam svätí tento sviatok.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV – Archív textov, inv. č. 1517, text 8.)

Časopisy alebo filmy s valentínskou tematikou, ktoré poskytovali aj konkrétne príklady sviatkovej praxe, boli pútavé najmä pre tínedžerov a mládež:

233 Ondruš 2011: 7.
234 Ondruš 1991: 80.

„O sviatku som vedela z amerických televíznych seriálov, sledovaných koncom 80. rokov na viedenskej televízii a začiatkom 90. rokov zo seriálu Beverly Hills 90210, kde na Valentína chodili na večeru, aj darovať krv.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV - Archív textov, inv. č. 1517, text 7.)

Údaje o sviatku vďaka tomu, že je spojený so sviätcom, vstúpili na Slovensko zo zahraničia aj cez kresťanskú literatúru, ktorej prílev bol jedným z prejavov oživenia a zintenzívnenia aktivít cirkvi a náboženských spoločenstiev. Literatúra, najmä vo forme prekladov v zahraničí publikovaných prác, reflektovala rozšírenie patronátu sv. Valentína aj na zamilovaných. V roku 1991 vyšiel prvý zväzok slovenskej verzie publikácie *Blízki Bohu a ľuďom* s podtitulom *Životopisy svätých usporiadané podľa liturgického kalendára* od kňaza spoločnosti Ježišovej, publicistu, redaktora Vatikánskeho rozhlasu Rajmunda Ondruša, ktorý dlhodobo pôsobil v Kanade.²³³ Publikácia síce pri dátume 14. februára, ktorý je aj dňom spomienky na smrť sv. Cyrila-Konštantína, uvádza sv. Cyrila a Metoda.²³⁴ No v doplnku k publikácii, ktorý vyšiel v roku 1996 ako štvrtý zväzok, je na tento deň už zaradená stať o sv. Valentínovi, mučeníkovi. Jej prvý odsek hovorí o sviatku Valentín a spôsoboch jeho slávenia:

„V západnej Európe a v severnej Amerike sa sviatok sv. Valentína svätí ako sviatok snúbencov a tých, ktorých máme radi. Milujúci posielajú milovaným (snúbenci snúbeniciam, deti rodičom, žiaci učiteľom) osobitné ozdobné pozdravy (často v podobe srdca), prípadne darčeky. A v anglosaskom svete sa v takom prípade milovaná osoba aj jej určený pozdrav či darček nazýva ‘valentine’ (čítaj valentajn).“

(Ondruš S. J., R.: *Blízki Bohu i ľuďom 4. Doplnky k zbierke životopisov svätých. Január - Jún*. Bratislava : Dobrá kniha, 1996, s. 122.)

Informácie o sviatku Valentín prinášali na Slovensko aj obyvatelia západoeurópskych krajín a USA, ktorí sem prichádzali ako pracovníci firiem, učitelia a lektori angličtiny, zamestnanci diplomatických služieb iných krajín a pod. Sviatok aj reálne slávil a do jeho osláv prípadne zapájali svojich študentov, spolu-

pracovníkov a známych na Slovenku. Podľa údajov z obdobia rokov 1991 – 2012 napríklad na Veľvyslanectve USA v Bratislave sviatok Valentín – Valentine’s Day – oslavovali Američania medzi sebou. A to napríklad tak, že manželia vzali svoje manželky na večeru do reštaurácie, dávali im kvety a darčeky. Zároveň pracovníci a pracovníčky veľvyslanectva pochádzajúci z USA obdarúvali kolegyné a kolegov zo Slovenska. Ako prejav kolegiálnych sympatií napríklad pre nich upiekli „valentínske koláčiky“. Boli podobné tým, ktoré sa dávajú hosťom v čínskych reštauráciách, pretože vo vnútri každého kúska tohto pečiva bol papierik so želaním.²³⁵ Pri výučbe angličtiny žiaci prostredníctvom zahraničných učiteľov a lektorov spoznávali aj špecifické prvky spojené s oslavami sviatku v krajine, z ktorej pochádzali ich učitelia angličtiny:

„... malé farebné cukrové srdiečka s rôznymi odkazmi. A to mohli byť zasa také úplne nevinné odkazy ako ‘You are sweet’. [...] A to si pamätám, že sa to často objavovalo ako sprievodná dekorácia textov o Valentínovi alebo o sviatkoch v tých amerických časopisoch. Potom ak to náš nejaký americký učiteľ, učiteľka doniesli aj na strednú školu, tak to som si pamätala. [...] Na Vianoce mohli ísť tí naši lektori domov na pár týždňov [...], takže mladí lektori a lektorky nám doniesli nejakú takúto sladkosť.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV – Archív textov, inv. č. 1517, text 8.)

Možnosť cestovať do krajín bývalej Západnej Európy a do USA, ktorú priniesla zmena politického režimu, umožnila obyvateľom Slovenska spoznávať podoby slávania Valentína priamo v konkrétnej krajine. Okrem toho, že sa sami prípadne stávali aktérmi osláv, oboznamovali sa aj so sociálno-ekonomickými kontextami existencie sviatku a s názormi, ktoré sa týkali jeho obsahu a významu. Dokladom toho sú napríklad skúsenosti školáčky a jej mamy s Valentine’s Day v USA v roku 1996:

„... na Valentína sme tiež veľa kreslili, vystrihovali a všetko išlo k tematike srdiečok. Srdiečka aj na výzdobu triedy a potom pohľadnice so srdiečkami sme vyrábali, ktoré sme mali dať nejakým svojim známym, ale zároveň sme si to mali medzi sebou so spolužiakmi povymieňať, tieto valentínky alebo valentajns. [...] Ale nebolo to o nejakej romanticknej láske, to malo byť vyslovene, [...] že: ‘teba mám rada ako kamaráta’. A dokonca [...] sa snažili tie učiteľky dosiahnuť, aby sme čo

najviac deťom povedali, že ich máme radi. Aby sa tam nikto necítil nejako vylúčený z komunity. Čiže [...] malo to byť aj o nejakom ozajstnom priateľstve, ale zároveň asi aj o nejakej tej sociálnej kohézii, že sme jeden kolektív, tak si povedzme, že sa máme radi.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV – Archív textov, inv. č. 1517, text 8.)

„A aj na toto ma moja kamarátka [...] upozornila: ‘Toto je všetko hrozne skomercializované. Všimni si, zmiznú moriaky a už sú tam vianočné stromčeky. A po Druhom sviatku vianočnom to všetko zružovie a bude to Valentín.’ [...] Ja som tak vedela, že Valentín je sviatok zamilovaných, sviatok dospelých ľudí [...] Ale dostala som vysvetlenie [...], že je to síce tak, ale že aj papiernictva chcú predávať, nielen kvetinárstva a parfumérie, takže deti školské si akože písali také valentínske lístočky.“

(Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Vedecké zbierky ÚESA SAV – Archív textov, inv. č. 1517, text 5.)

V zahraničí sa obyvatelia Slovenska dostávali aj do kontaktu s nie všeobecne rozšírenými obsahmi sviatku, s ktorými boli späté aj alternatívne podoby sviatkových aktivít. Takým bolo napríklad hnutie V-Day v USA, ktoré je zamerané proti násiliu páchanom na ženách. Ústrednou aktivitou hnutia, v ktorého názve sa pod písmenom V skrývajú významy „Victory, Valentine, Vagina“, sú benefičné predstavenia epizodickej hry *The Vagina Monologues*. Jej autorkou je zakladateľka hnutia Eva Enslerová. Hra vypovedá očami žien rôzneho veku, rasy, sexuality a iných odlišností o ženskom tele a sexualite. Za počiatok hnutia je považované prvé predstavenie hry 14. februára 1998 v New Yorku.²³⁶

Už v prvej polovici 90. rokov začali informácie o valentínskom sviatku obyvateľom Slovenska sprostredkovať aj tunajšie tlačené a elektronické médiá. Texty publikované v období rokov 1990 – 1995 v tlači najčastejšie informovali o pôvode sviatku, pričom sa odkazovali predovšetkým na legendy o sv. Valentínovi ako patrónovi zamilovaných. No už aj v tomto období sa na našom území šíрили texty o histórii sviatku od antických čias cez shakespeareovské Anglicko až po USA na konci 20. storočia,²³⁷ v ktorých sa prelínali legendy s historickými faktami. Mediá prinášali aj informácie o podobách valentínskej sviatkovej praxe v krajinách Európy i mimo nej:

236 Rozhovory 2022: text 3; *The Vagina Monologues* [online]; V-Day (movement) [online].
237 Napr. Mindák 1994.

- 238 Nozdrovická 1992.
239 Lizáková 2008: 25; Grznárová 2015 [online].
240 Kamarátska stránka 1997.
241 Smena (denník) [online].

„Dnes je 14. februára, je svätého Valentína. V Amerike je to sviatok lásky a citov. Ľudia si pri príležitosti toho sviatku posielajú pohľadnice so srdcom, dávajú si čokoládu, cukríky a kvety.“

(Demeš, P.: Deň svätého Valentína. *Národná obroda*, 4 (37), 1993, s. 3.)

Postupne noviny a časopisy v čase pred 14. februárom začali ponúkať aj návody, ako osláviť sviatok Valentín:

„... povedzme si niečo o tom, ako sa deň svätého Valentína oslavuje dnes. Za najdôležitejšie sa považuje samotné vyjadrenie lásky milovanej bytosti, či už prostredníctvom milostného lístočku alebo listu. Ten môže vyjadrovať jednoduché 'Milujem Ťa', ale obsah môže byť aj dlhší alebo dokonca rýmovaný. A, samozrejme, čím viac romantickej nápaditosti a originality, tým je lístok cennejší. Vyznanie lásky môže umocniť aj vhodný či vtipný darček, ktorý by mal byť – ako inak – zabalený do ružového papiera. Ku cti sa opäť dostáva naša stará známa niekoľkoročná tradícia – perníkové srdce s venovaním a rôzne sladkosti ku Dňu svätého Valentína. Nižaká oslava sa nezaobíde bez slávnostného prípitku a sviatok svätého Valentína si žiada tiež svoj nápoj...“

(Deň pre lásku. *Slovenka*, 50 (7), 1997, s. 26 - 27.)

Okrem toho, že na Slovensku začali vychádzať aj slovenské jazykové mutácie zahraničných časopisov, prinášajúce informácie o sviatku, objavili sa tu aj nové periodiká, ktoré si všimli Valentína skôr než tie, ktoré existovali pred rokom 1990. Takým bol napríklad denník *Národná obroda*. Vznikol v roku 1990 z iniciatívy vlády Slovenskej republiky a prvý text o sviatku priniesol v roku 1992.²³⁸ V roku 1990 vznikol aj časopis *Maxi Super*, určený pre tínedžerov. Od začiatku sa venoval novým, dovtedy aj obchádzaným témam, vrátane sviatku Valentín.²³⁹ Pre rovnakú vekovú skupinu čitateľov vychádzal na Slovensku už pred rokom 1990 síce aj časopis *Kamarát*, v ktorom sa však valentínska téma objavila až v roku 1997.²⁴⁰ Ďalším médiom, ktoré reagovalo na sviatok Valentín v roku 1992, bol denník *Smena*; tiež vychádzal už pred rokom 1990. Hoci mal podtitul *Denník mladých*, vďaka jeho progresívnemu smerovaniu – a to aj pred rokom 1990 – ho čítali prevažne príslušníci strednej a staršej generácie.²⁴¹ Tieto výsledky analýzy tlačenej médií odhaľujú, že prvými mediálnymi šíriteľmi informácií o sviatku Valentín spomedzi novín a časopisov boli tie, ktoré buď vznikli po roku 1990, alebo také, ktoré sa adap-

tovali a boli schopné reflektovať aj nové fenomény v živote spoločnosti.

Z elektronických médií bol prvým šíriteľom informácií o sviatku Valentín rozhlas. Okrem staníc verejnoprávneho Slovenského rozhlasu to boli už aj prvé súkromné rozhlasové stanice (napríklad Fun Rádio, Rádio Frontinus, Rádio Twist).²⁴² Záujem o tento sviatok, ako o novú a tým aj pre poslucháčov zaujímavú tému, bol na jednej strane motivovaný komerčným zameraním týchto staníc. Na druhej strane možno intenzívne prezentovanie sviatku vo vysielaní súkromných rádii nepochybne spojiť aj s faktom, že ich zamestnancami boli predovšetkým mladí ľudia, ktorým bol Valentín – ako sviatok lásky a zamilovaných – blízky.

V publikovaných programových ponukách verejnoprávnej televízie, ktorá bola do roku 1996 jediným poskytovateľom televízneho vysielania na Slovensku, sa v prvej polovici 90. rokov pri dátume 14. február neobjavil programový titul venovaný sviatku Valentín alebo korešpondujúci s jeho obsahom. Na prvý explicitne valentínsky program (s názvom *Bozk. Roztopašný svätovalentínsky strihový film alebo Od bozkov filmových hviezd po politické objatie*) síce slovenský programový dvojtyždenník upozorňoval v roku 1995, no v rámci ponuky Českej televízie.²⁴³

A tak ako v západoeurópskych krajinách v prvej polovici 20. storočia,²⁴⁴ bola na Slovensku od začiatku 90. rokov intenzívnym propagátorom sviatku Valentín aj komerčná sféra, t. j. obchodníci a poskytovatelia služieb. Prostredníctvom reklamy, predovšetkým v spojení s médiami, sa stali šíriteľmi takých informácií o sviatku a o spôsoboch jeho slávenia, ktoré boli podriadené dosiahnutiu ich komerčných cieľov. V roku 1994 sa v Košiciach dokonca uskutočnila výstava kvetov a darčkových predmetov, ktorej sa zúčastnilo 20 firiem zo Slovenska. Cieľom akcie, ktorá vyvrcholila *Plesom Valentína*, bolo „založiť aj na Slovensku vo svete už zaužívanú tradíciu – Deň Valentína, patróna zalúbených“.²⁴⁵

V druhej polovici 90. rokov obsah správ o sviatku obohatili informácie o sviatkovej valentínskej praxi obyvateľov Slovenska, vrátane údajov z výskumov a prieskumov o tom, v akej miere slávia Valentína, čo kupujú ako valentínske dary atď.²⁴⁶ Obchod, služby a reklama tak spolu s médiami začali reflektovať fakt, že Valentín už bol nielen termínom v kalendári, ale prostredníctvom osláv začal pre obyvateľov Slovenska nadobúdať aj konkrétne podoby.

242 SLUS 1996 [online]; Fun Rádio [online]; Rádio Frontinus [online]; Rádio Twist [online].

243 Teleprogram 1995: 24.

244 Zajonc 2020: 77.

245 FABR 1994 [online].

246 Napr. (SME-jam) 1997;

Prijímanie a udomáčňovanie Valentína

Na začiatku 90. rokov tvorili sviatkový kalendár obyvateľov Slovenska sviatky, ktoré boli súčasťou roľníckych a pastierskych tradícií, sviatky vychádzajúce z náboženských tradícií, predovšetkým z kresťanstva, sviatky reflektujúce históriu Slovenska a politické sviatky spojené s komunistickým režimom. Jeho pád na konci 80. rokov spôsobil zánik socialistickej kultúry sviatkovania, priniesol zmeny vo sviatkovom kalendári i posuny vo význame a obsahu niektorých sviatkov. Z kalendára sa od začiatku 90. rokov začali vytrácať oslavy výročí lokálnych, štátnych alebo medzinárodných udalostí dôležitých pre bývalý režim. Vrátili sa doň náboženské i niekoľko profánnych sviatkov (napríklad Deň matiek) a o miesto v ňom sa začali uchádzať aj nové, dovtedy na Slovensku všeobecne neznáme a neslávené sviatky, predovšetkým Valentín a Halloween. Na Slovensku – rovnako ako v iných krajinách bývalého socialistickeho bloku – mali sviatky, oslavy a rituály na prelome tisícročí pre občanov, ako aj pre politické elity, väčší význam než v západoeurópskych krajinách. Okrem zotrvačnosti habitualizácie oslavovania v časech socializmu a silného ukotvenia osláv v tradičnej ľudovej kultúre bola totiž závažným dôvodom aj nutnosť prostredníctvom oslavovania pestovať a udržiavať sociálne siete ako únik z problémov ekonomickej a politickej transformácie.²⁴⁷

Valentín vstupoval do tohto kalendára nielen všeobecne známym, ale aj sláveným sviatkom v dvoch líniách. Jednak sa tu sviatok udomáčňoval tým, že obyvatelia Slovenska spolu s informáciami o ňom prijímali aj spôsoby jeho slávenia. Tak bolo už v prvej polovici 90. rokov zaužívané vyjadriť na Valentína lásku partnerke, partnerovi alebo náklonnosť blízkej osobe darovaním hmotného daru, ktorý bol na tento účel ponúkaný a kúpený v obchode. Ide o praktiku známu na Slovensku aj v spojení s inými sviatkami, no prostriedkom valentínskeho obdarovania boli – a dodnes ostali – špecifické druhy darov: napríklad červené ruže, čokoláda alebo čokoládové bonbóny a plyšové hračky v podobe zvierat. Tomu, že ide o prevzaté spôsoby slávenia Valentína, nasvedčuje fakt, že v západoeurópskych krajinách je valentínske obdarovanie – rovnako ako vyjadrenie lásky a náklonnosti prostredníctvom valentínky – označované za súčasť amerického spôsobu slávenia sviatku. Obyvatelia západoeurópskych krajín uvedenú sviatkovú prax prevzali zo Spojených štátov amerických. Vo východoeurópskych krajinách, do ktorých sa sviatok od začiatku 90. rokov šíril nielen z USA, ale aj zo západoeurópskych krajín, sa uvedené praktiky označujú aj ako západný spôsob slávenia Valentína.²⁴⁸

Súčasťou amerického či západného spôsobu slávania Valentína je aj prejavenie lásky, náklonnosti, pozitívneho vzťahu k milovanej či blízkej osobe prostredníctvom vysloveného, častejšie napísaného vyznania či želania. Na udomácnovaní tohto prvku valentínskeho sviatkovania na Slovensku sa okrem komerčnej sféry, ktorá sprostredkúvala predaj a šírenie tlačенých valentínok, podieľali aj printové médiá a rozhlasové stanice. V roku 1994 uverejnil denník *Sme* (neskôr aj ako *Sme/Smena*) výzvu čitateľom, aby zatelefonovali do redakcie svoje valentínske vyznania. Texty pozdravov a želaní boli v denníku publikované v termíne sviatku.²⁴⁹ V tejto valentínskej praxi denník pokračoval až do roku 2000.²⁵⁰ Prostredníctvom osobitnej inzertnej rubriky mohli valentínske vyznania v roku 1996 poslať čitatelia aj do denníka *Košický večer*. Jeden z valentínskych inzerentov získal v žrebovaní zájazd k Jadranskému moru.²⁵¹ Dňa 9. februára 1995 odznela v Slovenskom rozhlase v relácii *Dobré ráno* výzva pre poslucháčov, aby do vytipovaných kvetinarstiev v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach prinášali vyznania lásky pre partnerov, ktoré mohli vhodiť do schránky v podobe srdca. Najzaujímavejšie želania odzneli 14. februára v priamych vstupoch v Slovenskom rozhlase v relácii *Popoludnie s rozhlasom* a vyžrebovaní autori zaľúbených odkazov dostali ceny.²⁵²

Tlačené i elektronické médiá vytvárali podmienky pre prijímanie Valentína nielen tým, že sa sviatok začal v prvej polovici februára pravidelne objavovať medzi témami, ktorým boli venované rozhlasové relácie, články v novinách atď. Sviatok sa v médiách objavoval aj vďaka tomu, že s prívlastkom „valentínske“ boli spájané tiež informácie, ktoré sa síce viazali k 14. februáru, no netýkali sa sviatku. A taktiež preto, že deň s týmto dátumom bol označovaný názvami, ktoré obsahovali spojenie „svätý Valentín“. Tak bola prehra národného hokejového tímu na olympijských hrách v roku 1998 označená ako „valentínska genocída“, pretože tím hokejisti „rozprášili najcennejší cit v srdciach svojich fanúšikov“.²⁵³ Správy v roku 2001 informovali o tom, že „v deň svätého Valentína“ dopravní policajti kontrolovali, či vodiči konzumujú alkohol, že bol zadržaný študent za predaj marihuanových cigariet, že v roku 2002 prišla počas tohto dňa študentka o nohu, keď naskakovala do idúceho vlaku. O rok neskôr článok v novinách informoval o tom, že „na svätého Valentína“ fyzicky napadol jeden muž iného muža atď.²⁵⁴

Pri šírení a prijímaní Valentína na Slovensku v 90. rokoch pôsobili médiá aj tým, že sviatok používali ako rámec na komunikáciu o spoločensky aktuálnych témach. Okrem problému šírenia ochorenia HIV²⁵⁵ to bola napríklad súdobá politická a ekonomická situácia.

249 Ak ste náhodou zabudli 1994; ... Z lásky 1994.

250 *Smena dnes dáva 1995; Slušný 1995; Ešte dnes môžete telefonovať 1996; Sv. Valentín rozžeravil 1996; Valentínske pozdravy 1997; Odkazy k sviatku 1998; Valentínske pozdravy 1998; Valentínske pozdravy 1999; Valentínske pozdravy 2000; Valentínske pozdravy 2000.*

251 SEKE 1996 [online].

252 BUDS 1995 [online].

253 Jurkovič 1998.

254 HORN 2001 [online]; HORN 2001a [online]; IKRE 2002 [online]; KITA 2003a [online].

255 (rr) 1995.

OSOBITNÁ SPRÁVA

Vláda vyčlenila na sv. Valentína na každého občana po päť korún

BRATISLAVA (ÚTKA) - Vláda schválila návrh ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny O. Keltošovej na vyčlenenie 25 miliónov Sk z rezervného fondu premiéra na oslavy dnešného sviatku sv. Valentína. „S návrhom sme jednomyseľne súhlasili z viacerých dôvodov: vláda chce netradičnou formou potvrdiť svoj vzťah i k slovenskému občanovi, vyčlenená suma je ďalším dôkazom vynikajúcich makroekonomických výsledkov, ktoré sa aj takouto formou začínajú odrážať už v mikrosfére, zároveň chceme uníčať opozičné kavičie hlasy, ktoré hlásajú, že sa radovému občanovi neujde nič z privatizačného koláča a nakoniec - populačný trend je alarmujúci a zamilovaných Slovákov a Slovenky Slovensko potrebuje,“ uviedol v rozhovore pre Ústrednú tlačovú kanceláriu (ÚTKA) predseda vlády V. Mečiar. Prerozdelenie financií sa bude realizovať prostredníctvom agentúry Donar, ktorá dostala na svoje konto 25 miliónov korún. Prednostovia okresných a obvodných úradov rozhodnú o ďalšom nákupe medovníkových srdc, bombónov alebo koláčov. Tie sa budú na námestiach rozdávať oddnes do nedele zabalené do denníka Nová Smena mladých a priame vstupy STV1 budú môcť sledovať aj televízni diváci.

Začiatkom 90. rokov sa v tlači objavili aj články, ktoré prijímanie sviatku podporovali, pričom v časti z nich bol prezentovaný ako prvok kultúry civilizovaných krajín. V roku 1992 napríklad autorka jedného z textov konštatovala, že v minulosti sa Valentín na Slovensku neslávil, no „za hranicami (najmä tými západnými) ho slávia a slávia každoročne. Ako deň všetkých zamilovaných [...]. Tak ho slávia vo svete. Skúsme byť svetoví!“²⁵⁶ O tejto alternatíve uvažoval aj autor príspevku z roku 1993: „Je na nás, ako budeme komunikovať so svetom. A či napríklad dnes, keď kdesi za morom slávia ľudia sviatok lásky a úcty, sa k nim pripojíme.“²⁵⁷ A v rovnakom roku autorka ďalšieho textu pozitívne komentovala už samotné prijímanie sviatku: „Vďaka, svätý Valentín! Hádám to nebude až taká hrôza, veď my tuším žijeme v civilizovanom svete!“²⁵⁸

So šírením a prijímaním Valentína vstupovali do sviatkovej kultúry Slovenska aj nové formy a príležitosti osláv – festivaly alebo eventy. Začiatok 90. rokov bol totiž v západoeurópskych krajinách obdobím protireakcie na redukciu a útlm rituálnosti a oslavovania v dvoch predošlých desaťročiach. Rástla potreba a obľuba oslavovania a preto pribúdali verejné udalosti – rituály, festivaly a masové ľudové slávnosti, ktoré organizovali mestá

9 V roku 1996 bola v denníku Sme-Smena publikovaná správa s fiktívnym obsahom, ktorá v satirickej rovine s využitím valentínskeho sviatku reflektovala politiku vlády v dobe privatizácie štátneho majetku.

a dediny, etnické a náboženské skupiny, spolky, firmy a inštitúcie na akýkoľvek popud. A ak takéto dôvody nemali, vynášali ho. Pôsobením tohoto procesu, ktorý nemecký etnológ Klaus Roth nazval festivalizácia, takmer všetky sféry života postupne zasiahla kultúra eventov a tým sviatky nadobudli rôznorodé funkcie – od zábavy a relaxácie cez vytváranie identity až po podporu turizmu a regionálneho rozvoja.²⁵⁹

V spoločnosti, ktorá sa individualizuje, pluralizuje, stáva sa stále viac konzumnou a zameranou na zážitok, sa začala aj transformácia doterajších spôsobov sviatkovania, čo nemecký sociológ kultúry Winfried Gebhardt nazval eventizáciou spoločenskej a individuálnej sviatkovej praxe. Začala sa zintenzívňovať a komercializovať ponuka plánovitých sviatočných zážitkov, ktoré sú orientované na uspokojenie ľudí túžiacich po zábave, po niečom zvláštnom a jedinečnom. Mimoriadne udalosti – eventy – ľuďom zároveň umožňujú, aby počas nich pocítili uvoľnenie. Nemajú však účinok na udržiavanie komunity, pretože tu už nie komunita oslavuje udalosť, no udalosť sama osebe predstavuje komunitu a prináša sociabilitu. V zmysle Gebhardtovej definície eventov ide o zážitky, ktoré majú ponúkať narušenie rutiny, ponorenie sa do mimoriadneho sveta odlišujúceho sa od každodennosti. Sú tvorené plánovito, na základe komerčných alebo svetonázorových záujmov. Ponúkajú kreatívne impulzy do rutiny každodennosti a dávajú význam existencii človeka. Ide súčasne nielen o sociálne miesta a časové úseky, ktoré prinášajú dočasný pocit exkluzívneho spoločenstva a spolupatričnosti, ale aj o monotematicky zamerané udalosti, s ktorými sa účastníci identifikujú na základe ich vhodne zvolených obsahov.²⁶⁰

Verejné formy osláv Valentína so znakmi eventov sa na Slovensku začali objavovať na prelome 20. a 21. storočia. Mali podobu zábavno-zážitkových podujatí s valentínskou tematikou, ktoré sa s komerčným zámerom konali napríklad v obchodných centrách a na hradoch a zámkoch.²⁶¹ Na začiatku 21. storočia sa stali súčasťou valentínskeho sviatkovania aj oslavy a rituály známe a praktizované už v minulosti, ktoré však neboli označované ako event, hoci mali a dodnes majú viaceré z jeho vyššie spomenutých znakov. Ide o náboženské púte, ktoré sa konajú v termíne alebo okolo termínu sviatku sv. Valentína a obsahom – vyjadrovaním lásky a náklonnosti – sú spojené so sviatkom Valentín. Zvláštnosť a jedinečnosť týchto náboženských eventov je osobitá tým, že spočíva na aktuálnej revitalizácii ich tradičného významového vzorca.²⁶²

V druhej línii, ktorou Valentín vstupoval do kalendára na Slovensku slávených sviatkov, si obyvatelia tento „nový sviatok“ udomáčňovali. V tomto procese bol konfrontovaný s domácimi

259 Roth 2008: 20 – 21.

260 Gebhardt 2000: 18 – 22, 28 – 29.

261 Napr. REMI 1999 [online]; IKRE 2001 [online]; Netradičnú svadbu 2002 [online].

262 Gebhardt 2000: 22.

- 263 Encyklopédia 2, 1995: 292.
264 Dusíková 2010 [online].
265 Kulichová 2014 [online]; DOBS 2015 [online].
266 Kozová 2010.
267 Sviatok Valentín 2022: Valentín v škole: dotazník 14.

profánnymi i náboženskými sviatkami a to bez ohľadu nato, či boli vo sviatkovom kalendári ukotvené pevne, alebo či ich postavenie v ňom podliehalo zmenám. Na základe vzájomnej obsahovej príbuznosti alebo blízkosti termínov slávenia dochádzalo k spájaniu, prelínaniu spôsobov osláv Valentína a domácich sviatkov a taktiež k začleňovaniu jeho obsahu a významu do používaných osláv a sviatočných príležitostí.

Vďaka prekryvaniu termínov sa Valentín v procese udomáčňovania dostal do vzťahu s fašiangami. A to aj napriek tomu, že termín Valentína nie je súčasťou fašiangov každý rok, pretože v závislosti od pohyblivého termínu veľkonočnej nedele môže ich koniec pripadnúť už na 11. február.²⁶³ V kontakte s fašiangami bol Valentín spojený jednou z foriem sviatkovej praxe typickou pre toto obdobie, ktorou je skupinová zábava detí i dospelých. Obsahuje tanec, konzumáciu jedál, prípadne aj maskovanie a súťaž. Tak napríklad krátko po roku 2000 začali v strednej škole v obci Rakovice neďaleko Piešťan organizovať *Valentínsky ples*, ktorého sa zúčastňovali aj obyvatelia z okolitých obcí.²⁶⁴ V jednej zo základných škôl s materskou školou v Poprade sa v roku 2014 konala „Valentínska karnevalová diskotéka“ a vo Veľkom Šariši to v roku 2015 bola *Valentínska fašiangovica* s diskotékou a tombolou.²⁶⁵ Plesy alebo karnevaly s prívlastkom valentínske reflektujú spojitost' so sviatkom v rozličnej miere. Minimálne ide len o pomenovanie. No ako ukazuje *Valentínska karnevalová párty*, ktorú pre deti zorganizovalo spoločenstvo evanjelických veriacich v Banskej Bystrici, môže obsahovať – okrem tanca a vyhodnotenia najkrajších masiek – aj rozprávanie o „podstate dňa svätého Valentína, teda o láske. O láske detí k rodičom a naopak, o priateľstve medzi kamarátmi, o Božej láske a o láske k Bohu.“²⁶⁶ V základnej škole s materskou školou v šarišskej obci Nižný Slavkov organizujú od roku 2018 pre žiakov druhého stupňa, „ktorí nechceli fašiangový karneval“ a pre učiteľov *Valentínsky ples*.²⁶⁷ Uvedené zistenia naznačujú, že podujatia, ktoré sa konajú počas fašiangov a majú aj formálne znaky niektorého druhu fašiangových osláv, sa stávajú atraktívnymi vďaka tomu, že ich obsahový rámec tvorí sviatok Valentín. A ako ukazuje príklad z Nižného Slavkova, výsledkom udomáčňovania Valentína v konkrétnej komunite môže byť fungujúca koexistencia tradičných (karneval) a inovovaných foriem fašiangových osláv (valentínsky ples).

Na základe obsahovej príbuznosti zohrával pri udomáčňovaní Valentína dôležitú úlohu aj Medzinárodný deň žien (MDŽ), ktorý pripadá na 8. marca. Dôležitým faktom, ktorý vstupoval do konfrontácie oboch sviatkov, bola skutočnosť, že MDŽ mal – a je tomu tak dodnes – po zmene v roku 1989 svojich priaznivcov i odporcov. Táto ambivalentnosť vzťahu k sviatku, ktorý vznikol

ako výročie pripomínajúce štrajk newyorských krajčírok v roku 1908 bojujúcich za zrušenie desaťhodinového pracovného času, zvýšenie miezd a zlepšenie pracovných podmienok,²⁶⁸ pramení z jeho spojenia s komunistickým režimom. V ére socializmu bol MDŽ prezentovaný ako oslava ekonomicky, sociálne, spoločensky i vzdelanostne rovnoprávných žien. Boli vyzdvihované ich úspechy pri budovaní socialistickej spoločnosti, obetavosť pri plnení úloh v rodine, v zamestnaní i vo verejnom živote. Najlepším pracovníčkam boli udeľované vyznamenania za prácu pri rozvoji socialistickej spoločnosti.²⁶⁹ Aj napriek silnému ideologickému nánosu bol obyvateľmi krajín bývalého socialistickeho bloku MDŽ vnímaný a oslavovaný aj ako sviatok žien, ktorým sa v tento deň prejavovala v rodine zo strany partnerov a detí, priateľov, kolegov láska, náklonnosť, úcta ako partnerkám, matkám, kolegyniam. Tento obsah MDŽ sa čiastočným ústupom sviatku, vnímaného ako pozostatok komunistického režimu, a zrejme i vďaka blízkosti termínov, preniesol z 8. marca na 14. február. Vďaka tomuto spojeniu je Valentín vnímaný aj ako príležitosť na vyjadrenie vzťahu muža k žene. Tento význam, ktorý mal Valentín už v dobe vzniku, bol výrazne posilnený jeho modernizáciou v 19. storočí v USA a s ním aj vstúpil do Európy.²⁷⁰

268 Medzinárodný deň žien [online].

269 Encyklopédia Slovenska 1979: 540 – 541.

270 Bačević 2007: 89; Vesik 2016: 286.

SLÁVENÝ A ODMIETANÝ SVIATOK



10 Antivalentínsky smaltovaný hrnček, ktorý podľa autorky dizajnu dekóru „síce ignoruje Valentína, ale dokazuje celoročnú lásku“. Deklarovanie nutnosti prejavovať lásku v partnerskom vzťahu počas celého roka sa však na Slovensku neobjavuje iba ako jeden z dôvodov neslávenia alebo odmietania Valentína, ale aj ako súčasť jeho prijatia ako sláveného sviatku.

- 271 Sviatok Valentín 2018.
 272 Oslava nežného pohľavia 2008.
 273 Akácsová 2011: 67. Ide o komunistický prevrat, ktorý sa uskutočnil 17. až 25. februára 1948, dnes vnímaný ako prechod od demokracie k totalite. Počas socializmu sa v Československu 25. február pripomínal ako významný deň (Februárový prevrat 2021 [online]).
 274 Nagyová – Skyvová 2009: 5.
 275 Valentína oslavujú 2008 [online]; Sviatok Valentín 2018.

Tlačené a elektronické médiá, internetové stránky materských, základných a stredných škôl, ale aj múzeí, mestských samospráv, náboženských spoločenstiev a iné inštitúcie začali postupne od polovice 90. rokov prinášať informácie nielen o tom, ako sa Valentín začleňoval do sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska, ale aj ako sa stal všeobecne známym sviatkom. Z výsledkov reprezentatívneho prieskumu realizovaného v roku 2018 (ďalej prieskum 2018) vyplýva, že Valentína poznalo takmer 98 % z oslovených 1012 respondentov. Z nich bol sviatok o niečo viac známy ženám (52 %) než mužom (48 %). O jeho existencii najčastejšie vedeli ľudia vo veku 35 – 44 rokov (20 %) a ľudia so stredoškolským vzdelaním s maturitou (38 %). Miera rozšírenia tohto poznatku na území Slovenska smerom od Trnavského a Trenčianskeho kraja (z každého bolo 11 % opýtaných) cez Bratislavský a Banskobystrický (12 %), Nitriansky a Žilinský kraj (13 %) až po kraj Košický a Prešovský (14 %) mierne stúpala. Vo vekovej štruktúre účastníkov prieskumu, ktorí sviatok nepoznali (2 %), sa aj na konci druhej dekády 21. storočia stále prejavoval najmä fakt, že je na Slovensku prítomný ešte iba tri desaťročia. Takmer polovica (45 %) z tých, ktorí Valentína nepoznali, boli z vekovej skupiny 65 a viac rokov. Druhú časť tvorili opýtaní zo štyroch vekových skupín od 25 do 64 rokov (spolu 55 % respondentov). A vo vekovej skupine 18 až 28 rokov sa už neobjavil nikto, kto by sviatok nepoznal.²⁷¹

Bez ohľadu na to, či je Valentín vnímaný napríklad ako sviatok, ktorý sčasti prevzal úlohu MDŽ,²⁷² zaplnil prázdne miesto po Víťaznom februári,²⁷³ alebo partnerskou láskou nahradil lásku k Sovietskemu zväzu, ktorá sa – podľa sociológa Ivana Dianišku – pred revolúciou v roku 1989 na Slovensku pestovala ako jediná,²⁷⁴ Valentín sa stal na Slovensku ďalšou sviatočnou príležitosťou so špecifickým obsahom a s osobitými podobami sviatkovania. Správy z médií, komentáre čitateľov príspevkov o sviatku Valentín a vyjadrenia členov diskusných skupín zaoberajúcich sa touto témou dostupné na internete, výsledky prieskumov verejnej mienky²⁷⁵ a internetového dotazníkového výskumu realizo-

vaného v roku 2021²⁷⁶ (ďalej výskum 2021) však obsahujú aj údaje o tom, že Valentín nebol a dodnes nie je príťažlivým, zaujímavým a ani sláveným sviatkom pre všetkých obyvateľov Slovenska. Predovšetkým analýza vyjadrení jednotlivcov o ich vzťahu k sviatku ukázala, že Valentín existuje na Slovensku v troch rovinách: ako (1) prijatý (akceptovaný) a slávený, ako (2) akceptovaný, respektíve tolerovaný, no neslávený a ako (3) odmietaný a preto neslávený sviatok. V prieskume 2018 uviedlo fakt, že slávi Valentína, 31 % zo všetkých opýtaných. Pre 36 % z nich to bol sviatok, ktorý neslávia, a 31 % respondentov sviatkov Valentín neuznávalo.²⁷⁷

Výsledkom šírenia, prijímania i udomácnovania Valentína je škála reprezentácií, ktoré hovoria o jeho pôvode, význame a obsahu: sviatok zamilovaných, sviatok lásky, nový, cudzí, americký sviatok, ale aj charitatívny sviatok, sviatok lásky k mestu atď. Pre účastníkov prieskumu 2018 bol Valentín predovšetkým sviatkom zalúbených (70 % respondentov), ďalej americkým sviatkom (24 %), sviatkom všetkých, ktorí sa majú radi – napríklad manželia, rodičia a deti, priatelia, kolegovia v práci (20 %), komerčným sviatkom (18 %), cudzím sviatkom (11 %), sviatkom obchodníkov (8 %), novým (4 %), ale aj domácim sviatkom (0,4 %).²⁷⁸ Používaním reprezentácií v komunikácii o Valentínovi vyjadrujú jednotlivci, skupiny i komunity svoj vzťah k sviatku. Aj keď sa jednotlivé reprezentácie viažu predovšetkým vždy na jednu z rovín jeho existencie, v spojení s najrozšírenejšími reprezentáciami Valentín existuje vo všetkých troch rovinách. Zároveň je v každej z rovín vnímaný aj cez viaceré reprezentácie súčasne.

Slávený Valentín

Podľa prieskumu 2018 bol Valentín prijatým a sláveným sviatkom viac pre ženy (56 % oslovených) než pre mužov (44 %). Rovnaká situácia je v iných krajinách Európy a aj mimo nej. Prevažia žien pri slávení Valentína súvisí napríklad so snahou dievčat a žien zvýšiť osobnú popularitu, prezentovať existenciu partnerského vzťahu,²⁷⁹ alebo ho upevniť, prípadne nadviazať. Vo východoeurópskych krajinách k tomu prispieva vnímanie Valentína ako následníka MDŽ.

Z prieskumu taktiež vyplynulo, že Valentína najviac oslavovali respondenti vo veku 25 až 35 rokov (32 %). Za nimi nasledovali vekové skupiny 35 – 44 (28 %), 18 – 24 (17 %), 45 – 54 (12 %), 55 – 64 (7 %) a nakoniec 65 a viac rokov (4 %). Údaje naznačujú, že ľudia v nižších vekových skupinách (do 44 rokov) sviatkov pri-

276 Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022, 2022.

277 Sviatok nepoznali 2 % opýtaných (Sviatok Valentín 2018).

278 Respondenti mohli vybrať z ponuky aj viac než jednu reprezentáciu sviatku (Sviatok Valentín 2018).

279 Ekrem 1995: 58; Vesik 2016: 87.

jímali vo väčšej miere než opýtaní s vyšším vekom. Možno predpokladať, že respondenti vo veku 25 až 35 rokov si vytvorili vzťah k sviatku najmä vďaka tomu, že približne od roku 2000 – keď boli vo veku 7 až 17 rokov – bol Valentín nielen prijímaným, ale už aj udomáčňovaným sviatkom. S tým bola spojená široká škála podôb jeho osláv, ktorých časť bola už výsledkom spájania a prelínania Valentína a domácich sviatkov. Vo veku 7 až 17 rokov spoznali Valentína v 90. rokoch – vtedy však ako nový, ešte len šíriaci a udomáčňujúci sa sviatok – aj respondenti, ktorí boli v roku 2018 vo veku 35 – 44 rokov. Vzťah k sviatku a jeho oslavám si zrejme vytvorili nielen vďaka jeho novosti, ale aj cez jeho britský či americký pôvod. Fakt, že na treťom mieste v intenzite osláv Valentína sú respondenti vo veku 18 – 24 rokov, možno spojiť s tým, že po roku 2010 (vtedy mali 8 – 14 rokov) a neskôr už Valentín – a to nielen ako nový, západný či americký sviatok – už nebol atraktívny v takej veľkej miere ako v predošlých desaťročiach. Údaje teda umožňujú predpokladať, že pre prijatie Valentína v predošlých troch desaťročiach bolo dôležité nielen to, v ktorom období života prišiel jednotlivec do kontaktu so sviatkom (keďže respondenti starší než 44 rokov prijali Valentína v menšej miere než mladší), ale aj v ktorom období šírenia sviatku sa s ním stretli.

Z hľadiska dosiahnutého vzdelania slávlili Valentína predovšetkým respondenti s učňovským, respektíve stredoškolským vzdelaním s maturitou (44 %), ďalej s vysokoškolským (25 %) a učňovským, respektíve stredoškolským vzdelaním bez maturity (22 %) a najmenej respondenti so základným vzdelaním (9 %). Miera intenzity jeho oslavovania na území Slovenska podľa údajov z roku 2018 smerom od Trnavského kraja (10 % opýtaných) cez Trenčiansky (11 %), Nitriansky (12 %), Bratislavský, Žilinský, Banskobystrický, Košický (z každého bolo 13 % respondentov) až po Prešovský kraj (14 %) mierne stúpala.²⁸⁰

Dotazníkový výskum 2021 i výskumné interview realizované v rokoch 2021 – 2022 (ďalej interview 2021 – 2022) poukázali na situačnú povahu slávania Valentína. Jeho prežívanie ako sviatku zamilovaných alebo sviatku lásky totiž úzko súvisí predovšetkým s momentálnou existenciou, respektíve absenciou partnerského vzťahu. Situácia v tejto sfére vzťahov, prípadne i vo vzťahoch s inými príbuznými, priateľmi atď. výrazne podmieňuje aj realizáciu sviatkovej praxe jednotlivca, respektíve to, či sa jej zdrží: „Sviatok Valentína neoslavujem, pretože som sama rozvedená a moje deti bývajú mimo“; „V roku 2021 som sviatok Valentína neoslavovala, lebo som nemala partnera“; „nemám ho s kým oslavovať“.²⁸¹ Preto, pokiaľ v jednom roku alebo životnom období môže byť Valentín pre jednotlivca sláveným sviatkom, o rok neskôr či v inej etape života ho – síce stále ako akceptovaný

sviatok – sláviť nebude. Platí to aj v partnerských vzťahoch: napríklad žena prestane sláviť Valentína preto, lebo nadviaže vzťah s mužom, ktorý ho neuznáva. Alebo sa pre jednotlivca, ktorý Valentína odmieta, v partnerskom vzťahu stane sláveným – aj keď skôr iba tolerovaným než akceptovaným – sviatkom. Tak napríklad partner sviatok neuznáva, no rešpektujúc želanie partnerky vykonáva očakávanú sviatkovú prax.²⁸²

Valentín ako prijatý a slávený sviatok je najčastejšie spájaný s reprezentáciou sviatku zamilovaných a sviatku lásky: za sviatok zamilovaných ho považuje až 90 % z tých, ktorí v prieskume 2018 uviedli, že sviatok slávia. Sviatkom všetkých, ktorí sa majú radi, je pre 20 % z nich.²⁸³ Ako vidno z údajov o podobách slávania Valentína na Slovensku uvedených v nasledujúcej kapitole, od druhej polovice 90. rokov a najmä po roku 2000 sa v spojitosti s rozširovaním obsahu Valentína objavujú aj jeho nové reprezentácie: charitatívny sviatok alebo sviatok lásky k blížnemu, láske k mestu, k prírode, k umeniu atď. A po roku 2000 je dokonca ojedinele stále vnímaný aj ako „výdobytok novodobej slovenskej demokracie“.²⁸⁴

Podľa dotazníkového výskumu 2021 a údajov z médií je Valentín slávený aj v spojení s reprezentáciami, s ktorými existuje predovšetkým ako odmietaný sviatok. Tak je napríklad považovaný za „jeden z mála milých importovaných sviatkov“.²⁸⁵ Taktiež v prípade, ak partneri sviatok považujú za amerinizmus, si „kúpia malú pozornosť a takto si Valentína pripomenú“.²⁸⁶ Za americký sviatok ho považuje 13 % respondentov z tých, ktorí v roku 2018 uviedli, že slávia Valentína, no iba pre 4 % z nich (v prípade každej reprezentácie) je cudzím alebo novým sviatkom. Valentín je slávený aj ako komerčný sviatok. Za taký ho v prieskume 2018 označilo 11 % respondentov sláviacich Valentína.²⁸⁷ Tak napríklad podľa prieskumu spoločnosti GfK, ktorá sa sústreďuje na prieskum trhu, v roku 2008 viac než tretina mladých ľudí vo veku 15 až 25 rokov uviedla, že Valentína považuje za komerčný sviatok. Aj napriek tomu sa 70 % z nich ďalej vyjadrilo, že ho majú v oblube.²⁸⁸ Prijatie Valentína ako komerčného sviatku potvrdzuje aj vyjadrenie nezosobášených partnerov z roku 2015:

„Sviatok sv. Valentína aj napriek rozsiahlej komercializácii je podľa nás veľmi pekným sviatkom všetkých zalúbených. Je to taký malý sviatok lásky. [...] Podľa nás má tento sviatok svoj zmysel, ako keď sa napríklad oslavuje výročie svadby alebo narodeniny.“

(Hlad, L.: Valentín je mostom na dialóg so súčasnou kultúrou. *Katolícke noviny*, 130 (7), 2015, s. 12.)

282 Tamže: dotazníky 28, 35.

283 Sviatok Valentín 2018.

284 Beňo 2006 [online].

285 Valentín v škole 2022: dotazník 20.

286 Zacher 2011 [online].

287 Sviatok Valentín 2018.

288 Mladí sa tešia 2008 [online].

289 Valentín u Vás doma
2022: dotazník 37.
290 Tamže: dotazník 38.

Aj pre muža z Košíc, ktorý Valentína slávi s rodinou, sa so sviatkom spája „priveľa komercie. Niekedy to vyzerá tak, ako keby Valentín bol nástrojom pre výrobcov cukroví ako prežiť od Vianoc od Veľkej noci.“²⁸⁹ A v spojení s komerciou existuje Valentín ako prijatý a slávený sviatok spolu aj s výhradou, že nemá byť jedinou príležitosťou na prejavovanie lásky a náklonnosti:

„Je to síce pekný sviatok, ale podľa mňa by sme mali lásku prejavovať nielen v tento deň, ale každý deň v roku. Nemyslím si teda, že je nezmyselný, ale rozhodne mu neprikladám nejakú veľkú vážnosť. Tiež veľmi nemám rada propagandu v obchodoch okolo celého tohto sviatku. Ale je to dobrá príležitosť, kedy môžeme niekomu niečo podarovať mimo narodenín alebo iných sviatkov :)“²⁹⁰

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník 38.)

Nasledujúca výpoveď muža z Nitry naznačuje, že existencia Valentína, ako sláveného sviatku v spojení s reprezentáciami, s ktorými existuje predovšetkým ako odmietaný sviatok, môže mať vplyv na mieru intenzity jeho slávania:

„Oslavujeme minimálne, resp. vôbec. Je to importovaný prvok, ktorý slúži najmä ku komerčnému úspechu pri predaji nekresťansky predražených kvetov a valentínskych darčkových blbostí. Mediálnou manipuláciou ohlúpnutý slovenský národ nemá schopnosť identifikovať spomínaný komerčný background tohto sviatku.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 33.)

Vyjadrenie ženy z Pezinka naopak naznačuje, že pre spôsob a intenzitu prežívania, slávania Valentína môže byť rozhodujúce aj subjektívne vnímanie jeho významu, ktoré sa neodkazuje na verejne zdieľané reprezentácie sviatku:

„Nedá sa povedať, že neoslavujem, skôr je to tak, že ja osobne sa necítim zaviazaná, zvyknutá ho sláviť; nespájam s ním nijaké konkrétne očakávania, nepripravujem sa naň, skôr som zvedavá, či naň reagujú členovia mojej rodiny (dve dospelé deti a manžel), kolegovia a priatelia; ak mám momentálny

podnet, tak sa k sviatku prihlásim aspoň slovne a využijem ho na pozdrav niekomu.“

291 Sviatok Valentín 2018.
292 Rozhovory 2022: text 2.

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 29.)

A na základe konkrétnej situácie v partnerskom vzťahu môže Valentín ako slávený sviatok nadobudnúť aj spojenie s reprezentáciou smutného sviatku:

„Lásku je pekné oslavovať, aj keď v domácnosti už nemusí ísť o zaľúbenie. [...] Pre mňa to je skôr taký smutný sviatok, partnerská láska doma nie je taká, akoby som si ja predstavovala.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 24.)

Prijatý, no neslávený sviatok

V prieskume 2018 opäť viac žien (53 % z opýtaných) než mužov (47 %) uviedlo, že Valentína poznajú, no neoslavujú. V tejto rovine existencie ho neslávali predovšetkým respondenti vo vekových skupinách 55 až 64 rokov a 65 a viac rokov (v každej po 21 % opýtaných), menej v skupinách 35 – 54 (34 %) a 25 – 34 rokov (15 %) a najmenej nesláveným bol v skupine 18 – 24 rokov (9 %).²⁹¹ Čím bol teda vek respondentov v predošlých tridsiatich rokoch pri kontakte so sviatkom vyšší, o to viac síce sviatok poznali, no neslávali.

Bolo už spomenuté, že slávenie – a teda aj neslávenie Valentína ako akceptovaného sviatku – môže mať situačnú povahu a môže byť dočasné. To sa – ako dokazujú vyššie uvedené príklady – týka aj časti respondentov prieskumu 2018, ktorí uviedli, že sviatok prijali, no neslávia ho. Vo výskume 2021 a v interview 2021 – 2022 sa však vyskytli aj prípady, keď jednotlivec deklaroval, že sviatok neslávi. No zároveň uviedol informácie o realizácii sviatkovej praxe, čo však on sám za oslavu sviatku nepovažoval. Žena z Bratislavy napríklad v rozhovore uviedla, že v rodine Valentína neoslavuje. Považuje ho za cudzí a komerčný sviatok, ktorý nie je „pre moju generáciu“, ale pre mladých ľudí. Počas sviatku však kupuje manželovi „zo žartu“ malý darček a vnukom sladkosti.²⁹² Podobne muž z Prievidze uviedol: „Neoslavujeme, ani neignorujeme. [...] Oslava je silné slovo, ale príležitosť na prejavenie lásky každého druhu treba využiť, bez ohľadu na pôvod

293 Valentín u Vás doma
2022: dotazníky 56, 26,
43.

294 Tamže: dotazník 46.

295 Tamže: dotazníky 40, 3.

296 Tamže: dotazník 14.

297 Sviatok Valentín 2018.

sviatku.“ Pritom si v rodine vzájomne želajú „pekného Valentína“, v roku 2020 si kúpili a konzumovali zákusky v tvare srdca a o rok neskôr muž obdaroval svoju matku čokoládou. Aj podľa ďalšej ženy z Bratislavy „Oslava je silné slovo, ale poslala som pár prianí“. Podobne aj iná žena z tohto mesta, ktorá posielala pozdravy cez internet a Facebook, uviedla: „Nedá sa to nazvať ozajstnými oslavami“.²⁹³ Rozdiely v individuálnom chápaní spomenutého „slávenie sviatku“ v emickej rovine naznačujú, že časť obyvateľov Slovenska, ktorí reálne vykonávajú počas Valentína sviatkovú prax, je zrejme väčšia, než ukazujú napríklad zistenia prieskumov verejnej mienky vychádzajúce len z odpovedí na jednoduchú otázku o slávení či neslávení sviatku.

Jednotlivec môže Valentína akceptovať a zároveň nesláviť aj trvalo, pričom dôvody tohoto vzťahu k sviatku majú povahu reprezentácií, s ktorými je Valentín spájaný predovšetkým ako odmietaný sviatok. V prieskume 2018 ho 11 % a 6 % z tých, pre ktorých bol prijatý, no nesláveným sviatkom, označili za cudzí a nový sviatok. Z týchto príčin neslávi Valentína napríklad ani žena z Bratislavy: „Neoslavujem sviatok Valentína, pretože som si naň nezvykla. Nezaradili sme ho s mojim manželom medzi naše sviatky. Je pre nás stále nový, cudzí.“²⁹⁴ Aj ďalšie ženy – z Prievidze a opäť z Bratislavy – uviedli podobný dôvod: sviatok neslávia „možno aj preto, že ho v minulosti nemám zažitý, pretože sa neoslavoval“, a že „nie je to sviatok, ktorý by som mala 'zažiť', respektíve by mi bol blízky. U nás doma sa nikdy neoslavoval.“²⁹⁵

Pre inú ženu z Bratislavy je dôvodom, prečo Valentína ona a jej rodina neslávi, snaha dodržiavať tradície, ktoré považujú za domáce:

„Myslím, že preberanie zvykov iných krajín (skrže silnú globalizáciu) je prirodzený jav. Možno práve preto sa snažíme udržiavať si v našej rodine tie naše tradície a nepodliehať 'trendom'. Nemôžem si pomôcť, ale sviatok sv. Valentína je pre mňa síce pekným, no neprirodzeným sviatkom (nie neprirodzeným vo svojej podstate, skôr pre mňa ako osobu). Neznamená pre mňa toľko, čo štedrovečerné 'obradý', necítim v ňom svoje korene :)"²⁹⁶

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 14.)

Za komerčný sviatok označilo Valentína v prieskume 2018 celkovo 18 % z tých respondentov, ktorí ho prijali, no neslávia.²⁹⁷ V spojení s marketingovým tlakom sa komerčná stránka sviatku objavuje ako ďalší dôvod zdržania sa jeho osláv:

„Po roku 1989 je spoločnosť na Slovensku vystavená komerčnému marketingovému tlaku (obchody, reštaurácie, cestovné kancelárie), ktorý podnecuje k oslave Valentína. Pri všetkej úcte k hodnote lásky ako citu, tento sviatok neoslavujem.“

298 Tamže.

299 Tamže.

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 32.)

Podľa prieskumu 2018 je Valentín okrem reprezentácií cudzieho, nového a komerčného sviatku u tých, ktorí ho akceptujú, no neslávia, spájaný – a to najčastejšie – s reprezentáciou sviatku zamilovaných (68 %). Sviatkom všetkých, ktorí sa majú radi, bol iba pre 15 % a americkým sviatkom pre 25 % z nich.²⁹⁸ S reprezentáciami sviatku zamilovaných a sviatku všetkých, ktorí sa majú radi, je teda Valentín spájaný v menšej miere a s ostatným uvedenými reprezentáciami (americký, komerčný, cudzí sviatok) vo väčšej miere než u respondentov, ktorí Valentína oslavujú. To naznačuje, že v rovine prijatého, no nesláveného sviatku, je miera prijatia Valentína zrejme nižšia než u sláveného sviatku a ako neslávený je zrejme vnímaný aj iba ako tolerovaný, respektíve odmietaný, sviatok.

Neuznaný a odmietnutý Valentín

V tejto rovine existencie je sviatok spájaný s reprezentáciami, ktoré nie sú iba dôvodom na zdržanie sa jeho osláv, ale priamo na odmietanie sviatku, prípadne až na neuznanie, že Valentín je sviatkom.

Podľa prieskumu 2018 bol Valentín viac pre mužov (53 %) než pre ženy (47 %) sviatkom, ktorý neuznávali, odmietali a neslávali. Aj toto zistenie potvrdzuje vyššie spomenutú prevahu žien pri akceptácii Valentína. Prieskum priniesol aj zistenie, že existuje priamo úmerný vzťah medzi vekom respondentov a mierou odmietania sviatku: v najväčšej miere tento postoj k sviatku vyjadrovali respondenti vo veku 65 a viac rokov (27 %), v menšej miere opýtaní vo vekových skupinách 55 – 64 (22 %), 45 – 54 (21 %), 35 – 44 (14 %), 25 – 35 rokov (11 %) a v najmenej miere vo vekovej skupine 18 až 24 rokov (5 %).²⁹⁹ Čím bol teda vek respondentov vyšší, o to viac sviatok neuznávali a odmietali. Korešponduje to s vyššie uvedeným predpokladom, že pre prijatie/odmietnutie Valentína bolo v predošlých tridsiatich rokoch dôležité, v ktorom období života jednotlivec prišiel do kontaktu so sviatkom.

300 Tamže.

301 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 31, 19.

302 Vargová – Čorňáková 2011 [online].

303 Valentín v škole 2022: dotazníky 15, 16.

304 Sviatok Valentín 2018.

305 Napr. Gulisová 2020 [online]; Vargová – Čorňáková 2011 [online].

S Valentínom ako odmietaným, respektíve neuznávaným sviatkom je v porovnaní s dvoma predošlými rovinami jeho existencie spojená najväčšia škála reprezentácií, ktoré vyjadrujú predovšetkým dôvody odmietavého postoja k sviatku. V prieskume 2018 sa 58 % opýtaných, ktorí sviatok Valentín neuznávajú, vyjadrilo, že ho považujú za sviatok zamilovaných. Pre 29 % z nich bol sviatkom všetkých, ktorí sa majú radi.³⁰⁰ Z výskumu 2021 vyplýva, že aj reprezentácia Valentína, ako príležitosti na prejavenie lásky, sa spája s odmietaním sviatku. Tak napríklad podľa názorov dvoch žien z Bratislavy si „lásku treba prejavovať priebežne, nielen v tento deň :)“ a „mať jeden deň na vyjadrenie lásky je nezmysel.“³⁰¹ Odmietavé stanoviská k sviatku na základe tejto reprezentácie sú časté aj v médiách, napríklad: „... čudný sviatok [...] S manželom si lásku vyznáme kedykoľvek, nepotrebujeme na to deň, ktorý nám niekto určí.“³⁰² Údaje z výskumu 2021 naznačujú, že reprezentácia Valentína ako sviatku zamilovaných je aj dôvodom, prečo môže absentovať v sviatkových kalendároch základných škôl. Podľa vyjadrení učiteľov ide totiž napríklad o „sviatok zamilovaných, nie detí“ a deti by si mali „lásku, uznanie, komplimenty [...] prejavovať po celý rok, nie hlavne v tento deň“.³⁰³

V prieskume 2018 bol u tých, ktorí Valentína neuznávajú, druhou najčastejšie uvádzanou reprezentáciou americký sviatok (34 %).³⁰⁴ Spojenie sviatku s Amerikou, respektíve s USA, je vyjadrením záporného postoja voči krajine, jej zriadeniu rovnako, ako je to v prípade reprezentácií západného a kapitalistického sviatku.³⁰⁵ Alebo označenie „americký“ zaraďuje Valentína medzi prvky kultúry s negatívnou, respektíve žiadnou hodnotou, ktoré prenikli na Slovensko, ako to konštatuje napríklad Pavel Vilikovský v novele *Pes na ceste*:

„... šíre americké more sa mi páči, nepáči sa mi iba, čo jeho vlny vyhadzujú na naše brehy. Všetelijaké tie shopy, showy, macdonaldy, halloweeny, valentínov, batmanov, terminátorov... viete, čo mám na mysli. Ale za to more nemôže, na vine sme my, že ako takí bezdomovci snoríme po brehu a zbierame odpadky.“

(Vilikovský, P.: *Pes na ceste*. Bratislava : Kalligram, 2010, s. 54.)

S poukázaním na pôvod je vo všeobecnej rovine Valentín ako neuznávaný sviatok spájaný aj s reprezentáciami cudzieho a nového sviatku. V prieskume 2018 ho za cudzí označilo 18 % a za nový 5 % z tých, ktorí sviatok Valentín neuznávajú. Pokiaľ ide o reprezentáciu nového sviatku, z výsledkov prieskumu 2018

vyplýva, že miera jeho spojenia s Valentínom u respondentov, ktorí ho slávia (4 %), akceptujú, no neslávia (6 %) a neuznávajú (5 %), je približne rovnaká.³⁰⁶ Reprezentácia teda nevytvára o postoji k sviatku v zmysle troch uvedených rovín jeho existencie, reflektuje iba prítomnosť nového prvku v kultúre.

Údaje z výskumu 2021 naopak ukazujú, že reprezentácia cudzieho sviatku, respektíve reprezentácia Valentína ako cudzej tradície sa objavuje ako dôvod jeho odmietania – „Nie je to naša tradícia“ – a preto aj neslávenia: „Neoslavujem, nie je to náš sviatok, nevidím v tom zmysel.“³⁰⁷ Odmietanie Valentína s vysvetlením, že „nie je to naša tradícia“,³⁰⁸ je aj ďalším z možných dôvodov jeho absencie medzi sviatkami slávenými v škole. V spojitosti s reprezentáciou Valentína (ako cudzej a odmietanej tradície) možno konštatovať, že hoci neskorá modernita prelomu tisícročia priniesla vyvrcholenie oslabovania nacionálnej idey, ktorá s rozpadom komunit stratila svoju centrálnu organizujúcu silu, a atraktivita štátnych a národných slávností európskych štátov sa v podmienkach individualizácie a globalizácie výrazne znížila,³⁰⁹ na Slovensku sú ohlasy tejto idey v druhej dekáde 21. storočia badateľné práve v úvahách jednotlivcov i skupín o akceptovaní alebo odmietnutí nových sviatkov.

S pôvodom Valentína v americkej a západnej kultúre, teda s reprezentáciami amerického a cudzieho sviatku, respektíve Valentína ako cudzej tradície, úzko súvisí aj jeho spojenie s reprezentáciou importovaného sviatku. Poukazuje na to napríklad vyjadrenie ženy z Prievidze, podľa ktorej „treba zachovať naše slovenské tradície, kde je miesto aj pre zamilovaných, nepotrebujeme importované“.³¹⁰ Vyjadrenie ženy z Bratislavy, ktorá vníma Valentína „ako komerčný importovaný sviatok“.³¹¹ naznačuje, že s pôvodom sviatku je spájaný aj pôvod jeho komerčnej povahy.

S reprezentáciou komerčného sviatku spojilo v prieskume 2018 Valentína 27 % respondentov, ktorí ho neuznávajú.³¹² Podľa vyjadrenia ženy z Levoče „je to príliš komerčný sviatok. Ak mám niekoho rada, tak mu to viem povedať aj v iné dni a nemusíme sa obdarúvať zbytočnosťami.“ Žena z obce Valaliky uviedla, že „je to dobrý sviatok iba pre podnikateľov na výrazný zisk počas jedného dňa“.³¹³ Špecifickým dôvodom odmietania sviatku je aj rozpor medzi jeho komerčným rozmerom a väzbou na osobu sv. Valentína: „Asi ma odrádza komerčné poňatie tohto sviatku, hoci ide, malo by ísť o spomienku na svätého Valentína.“³¹⁴ Širšie vysvetlenie tohto rozporu obsahuje napríklad vyjadrenie ženy zo Žiliny:

„Vadí mi biznis, aký sa z tohto sviatku spravil. [...] Iste, je to zrejme prejav lásky, ale vzhľadom k tomu, že pôvod sa viaže

306 Sviatok Valentín 2018.

307 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 31, 39.

308 Valentín v škole 2022: dotazník 19.

309 Barna 2017: 161 – 163.

310 Valentín u Vás doma 2022: dotazník 64.

311 Tamže: dotazník 19.

312 Sviatok Valentín 2018.

313 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 70, 2.

314 Tamže: dotazník 65.

- 315 Tamže: dotazník 40.
316 Tamže: dotazník 22.
317 Tamže: dotazník 68.
318 Tamže: dotazník 63.
319 Sviatok Valentín 2018.

k sviatku svätého Valentína, mučeníka, nepríde mi vhodné dávať si vankúšiky s nápisom you are my love and i love you. Sviatok s manželom neslávim vôbec, snažíme sa o akékoľvek prejavy lásky počas celého roka a tento druh obchodu a reklamy nepodporujeme.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 20.)

V rovine existencie Valentína ako neuznávaného, odmietaného sviatku, prípadne sviatku jednoducho označeného ako „zbytočný“,³¹⁵ sa vyskytujú aj názory, podľa ktorých Valentín nie je sviatkom. Ide buď len o stručné konštatovanie ako napríklad „nie je to sviatok“, ktoré je od ženy z Nitry,³¹⁶ alebo o vyjadrenia obsahujúce aj zdôvodnenia takéhoto vnímania dňa s dátumom 14. február. Muž z Prievidze napríklad uvádza: „Nevidím dôvod prečo ho oslavovať, je to taký istý deň ako hoc ktorý.“³¹⁷ „Neoslavujem, ani moje blízke okolie to na mne nechce. Tento importovaný úkaz nevnímam ako sviatok,“³¹⁸ uviedol iný muž z Prievidze.

Z posledného uvedeného vnímania Valentína vyplýva, že v súčasnosti nie je na Slovensku všeobecne prijatým sviatkom. Vychádzajúc zo zistení prieskumu v roku 2018 alebo z údajov dostupných v médiách však možno povedať, že ide o sviatok, ktorý je obyvateľom Slovenska všeobecne známy. O tom, že je tu aj udomácnený, nesvedčí len fakt, že ho koncom druhého desaťročia 21. storočia slávila minimálne tretina obyvateľov.³¹⁹ Potvrdzujú to aj údaje o jeho prítomnosti v médiách, v reklame, v populárnej kultúre, ako aj poznatky o reprezentáciách spojených s Valentínom ako akceptovaným, sláveným i odmietaným sviatkom. Najmä poznatky o rozširovaní škály reprezentácií Valentína (ako sláveného sviatku po roku 2000) poukazujú na zvyšovanie miery jeho prijatia a sú aj dokladom upevňovania jeho pozície v sviatkovom kalendári obyvateľov Slovenska.

SLOVENSKO SLÁVI VALENTÍNA



11 Vstup do Bojnického zámku v čase podujatia Valentínsky víkend na zámku v roku 2013. S prípravou a začleňovaním valentínskych eventov – komerčných tematických podujatí poskytujúcich zábavu a osobité zážitky – s využitím lokálnej histórie a kultúrnych tradícií začalo na Slovensku práve Slovenské národné múzeum – Múzeum Bojnice.

Už v 90. rokoch 20. storočia, keď sa sviatok Valentín začal intenzívne šíriť na Slovensku a uchádzať sa o miesto v sviatkovom kalendári jeho obyvateľov, sa začali meniť nielen spôsoby, akým ho tí, ktorí ho prijali, oslavovali, ale aj ich vnímanie samotného sviatku. Nasledujúce state obsahujú údaje o najrozšírenejších podobách valentínskeho sviatkovania v uplynulých tridsiatich rokoch, ktoré sú spojené s rozličnými skupinami obyvateľov. Z analýzy údajov o spôsoboch slávania sviatku ako aj z vyjadrení aktérov osláv vychádzajú poznatky o obsahoch a významoch – teda o tom, čo a prečo sa oslavuje – spájanými so sviatkom v 21. storočí. Zhromaždené množstvo údajov o sviatkovej praxi umožňuje tiež objasniť, ako sviatok v súčasnosti nadväzuje na svoje tradičné podoby a v čom sa od nich líši, pričom stále ostáva dôležitou príležitosťou na vyjadrovanie vzťahu nielen k iným osobám, ale aj k ideám a hodnotám prítomným v súčasnej spoločnosti.

Valentín – sviatok obchodníkov?

Dôležitým východiskom pre pochopenie podôb sviatkovej praxe spojenej so sviatkom Valentín je objasnenie jeho vzťahu s komerčnou sférou. Obchodníci a poskytovatelia služieb sú primárne vnímaní ako zdroj valentínskych hmotných a zážitkových darov. Zo štúdia tlačených reklamných materiálov, webových stránok internetových obchodov ako aj z pozorovaní vo verejnom priestore vyplýva, že vplyv obchodu, služieb, ale i komerčných médií na valentínske sviatkovanie je však oveľa širší. Nielenže vytvárajú reprezentácie vhodného valentínskeho daru, ale formujú aj predstavy o tom, kde a ako je vhodné tráviť sviatočný čas a vytvárajú aj podmienky na ich realizáciu. A to všetko s jediným cieľom, ktorým je obchodný zisk.

Spojenie Valentína a obchodu, ktoré možno sledovať už v prvých storočiach existencie sviatku, umožňuje prítomnosť obdarovávaní – jedného z hlavných druhov sviatkovej praxe spojených s Valentínom. Proces cieľenej komercializácie sviatku,

ktorý odštartoval v polovici 18. storočia v Anglicku a dovŕšený bol v 19. storočí v USA, vytvoril dodnes výraznú reprezentáciu Valentína ako komerčného sviatku. S ňou vstúpil aj na Slovensko, kde je komerčný rozmer jedným z hlavných dôvodov jeho odmietania.

Sféra obchodu a služieb, ako jeden z najvplyvnejších šíriteľov informácií o sviatku v 20. storočí, aj na Slovensku už začiatkom 90. rokov zaradila do svojho kalendára medzi vianočno-novoročné a veľkonočné sviatky 14. február ako ďalší dátum s potenciálom novej, obsahom špecifickejšej komerčnej príležitosti. V prieskume v roku 2018 považovalo 8 % opýtaných Valentína za sviatok obchodníkov.³²⁰ Ide o reflexiu aktivít predajcov tovaru, ako aj poskytovateľov služieb, ktorí už niekoľko týždňov pred Valentínom upozorňujú zákazníkov na jeho termín vystavovaním tovaru v predajniach, ponukou služieb v prevádzkach alebo prostredníctvom reklamy na tovar a služby v médiách, na internete. Komerčná sféra tak vstupuje do sviatkovej praxe šírením reprezentácie Valentína ako sviatku, v rámci ktorého je správne až nevyhnutné niekoho obdarovať. A darom má byť to, čo má obchod, reštaurácia, divadlo či cestovná kancelária práve vo valentínskej ponuke. Dokladom vnímania Valentína, ako sviatku spojeného predovšetkým s darovaním komerčného daru, je napríklad fakt, že v Bratislave vznikla v roku 1991 predajňa darčiekov s názvom *Valentín*.³²¹

Komercia je súčasťou Valentína ako sviatku prejavovania a oslavy partnerskej lásky, lásky medzi členmi rodiny, priateľmi, blízkymi ľuďmi. Pretože len sviatok s týmto obsahom je spojený s obdarovávaním darmi hmotnej a zážitkovej povahy, ktoré možno ponúkať ako tovar. V centre záujmu obchodníkov a poskytovateľov služieb sú preto predovšetkým zalúbenci, snúbenci, manželia, rodičia a ich deti. Výzdobou výkladov a predajní dekoráciami v červenej, prípadne ružovej farbe najčastejšie v podobe srdiec, ozdobných mašlí, nápismi „I love you“ a pod. alebo uvádzaním legiend o sv. Valentínovi, o pôvode sviatku v úvode valentínskej ponuky na stránkach internetových obchodov komerčná sféra opakovane potvrdzuje význam Valentína ako sviatku zamilovaných a sviatku lásky. Pretože len v tejto podobe ho môže použiť ako obal, vďaka ktorému sa z tovaru stáva valentínsky dar.

V období sviatku ponúkajú obchody, reštaurácie a hotely, divadlá atď. predovšetkým tovary a služby, ktoré môžu nazvať valentínskymi. Ide jednak o produkty, ktoré sú už všeobecne považované za súčasť sviatku. Okrem čokolády, kvetov je to napríklad večera v reštaurácii, ktorá má v termíne sviatku pre hostí zväčša pripravené špeciálne valentínske menu pre dve osoby,

- 322 Darček 2021 [online]; Valentínska ponuka 2021.
- 323 Napr. Darček na Valentína 2011 [online]; Deň svätého Valentína 2022 [online]; Nápady 2022 [online].
- 324 Šťastný Valentín 2021 [online].
- 325 Napr. Letné dovolenky 2011.

alebo návšteva divadelného predstavenia, ktorého témou sú pri tejto príležitosti zvyčajne partnerské vzťahy a láska. Druhá časť valentínskych produktov nadobúda vzťah k sviatku predovšetkým vďaka marketingu a to hlavne prostredníctvom reklamy. V nej obchod a služby na spojenie hmotného alebo zážitkového daru s Valentínom využívajú všetky stránky partnerských, prípadne širších pozitívnych medziľudských vzťahov.

Dary hmotnej povahy pôsobia ako prostriedok prejavu lásky, náklonnosti, pozornosti k inej osobe predovšetkým samé osebe a to hlavne počas aktu ich darovania. V prípade zážitkových darov, ktorými sú okrem večera stráveného v reštaurácii či rekreačného pobytu trebárs aj let balónom alebo poukážka na rekondičný pobyt v špecializovanom zdravotníckom zariadení,³²² sú prostriedkami vyjadrenia lásky, pozitívneho vzťahu spoločne strávený čas, spoločne alebo individuálne prežitý príjemný a jedinečný zážitok. Fakt, že výber konkrétneho daru závisí od druhu a blízkosti vzťahu k druhej osobe, obchodníci reflektujú rozdelením ponuky podľa pohlavia, veku, kategórie príbuzenského vzťahu k obdarovanej osobe, alebo priamo odporúčajú pre koho je daný produkt ako dar vhodný.³²³ Jeden slovenský internetový obchod napríklad ponúkal na Valentína v roku 2013 „originálny darček pre Vašu lásku“, „oblíbené darčeky pre mužov“, „originálne darčeky pre ženy“, „kreatívne darčeky pre deti“, „praktické darčeky pre starých rodičov“, „horúcu ponuku pre dospelých“ (erotické pomôcky), „darčkové poukážky pre nerozhodnutých“, ba aj „darčeky pre Vaše štvornohé lásky“,³²⁴ teda pre zvieratá ako domácich miláčikov.

Zážitkové dary spojené s cestovaním a pobytom mimo bydliska – pobyty v hoteloch, kúpeľných zariadeniach atď. – sú termínované predovšetkým na víkendy alebo na dobu, ktorá je výhodná pre poskytovateľa služieb, a nie sú viazané výlučne na 14. február a ani na dni okolo tohto termínu. Tým komerčná sféra spôsobuje, že sa niektoré druhy sviatkovej praxe realizujú zväčša až po termíne sviatku. Platí to napríklad pre letné dovolenky kúpené vo valentínskej akcii v období sviatku.³²⁵

Spoločne a nevedne strávený čas, alebo možnosť byť s blízkou osobou neustále v kontakte, sa objavuje aj v reklame na valentínske hmotné dary. V prvom prípade ide o ponuku predajcu nábytku a bytových doplnkov:

„Deň sv. Valentína je skutočným sviatkom lásky. Neznamená to však, že je len jeden spôsob, ako ho správne osláviť. Či už si plánujete vychutnať spoločný večer na pohovke, vyjsť von na večeru alebo niečo celkom iné, láska má mnoho podôb. [...] Keď pripravujete darček z lásky pre priateľov alebo pre milo-

vaného človeka, vedľa ktorého sa chcete prebúdzat každé ráno, cena nie je dôležitá. Ak ho navyše skombinujete s romanticky ladenými dekoráciami, ľahko sa z tohto sviatku stane nezaobudnutelný deň. Naš široký výber romantických doplnkov na domácu oslavu čaká len na vás. Pripravte sa teda na ten najlepší deň sv. Valentína podľa vašich predstáv. A čo ho takto stráviť spoločným leňošením na sedačke?“

(Pripravte valentínsky darček pre svoju lásku [online].)

Prevádzkovateľ mobilných telefónnych služieb ponúkal ako vhodný valentínsky darček telefón a vstupný balík bezplatných služieb, ktorým možno „urobiť radosť tomu, na kom vám záleží“. Darca tým mal súčasne získať možnosť „kedykoľvek počuť hlas drahého človeka“.³²⁶

Tovar alebo služba sa stáva súčasťou sviatku apelovaním komerčnej sféry nielen na emocionálnu a duchovnú, ale aj na telesnú stránku partnerského vzťahu. Nie všetky takto ponúkané produkty sú všeobecne považované za tradičný alebo vhodný valentínsky dar. V prieskume 2018 bola napríklad kozmetika, ponúkaná vo valentínskom sortimente predovšetkým ako prostriedok za zvýšenie fyzickej príťažlivosti pre partnera či partnerku, respondentami uvedená ako tretí najčastejší dar. Spodná bielizeň, ktorej nákup obchodníci odporúčajú predovšetkým v spojitosti s erotickou stránkou partnerského vzťahu, bola spolu s iným oblečením na šiestej priečke.³²⁷ No erotické a sexuálne pomôcky, ktoré napríklad špecializované internetové obchody ponúkajú v kontexte erotických a sexuálnych zážitkov, sa ako dar venovaný na Valentína v spomenutom výskume ani neobjavili. Aj napriek tomu už len ponuka takéhoto tovaru vplýva na rozširovanie obsahu Valentína do oblasti fyzickej lásky. Ak na konci 20. storočia – podľa amerického sociológa Theodora Caplowa – Valentín symbolicky chránil nedotknuteľné súkromie zmyselnosti a erotizmu v rodinnom kruhu,³²⁸ v 21. storočí sa najmä vďaka komercii stáva erotika a sexualita verejnou súčasťou sviatku. Tak napríklad akciový leták zahraničného supermarketu zameraného na predaj potravín ponúkal v roku 2021 na prvej dvojstránke s nadpisom *Obdarujte svojich milovaných*, okrem bonboniery v tvare srdca, čokoládových cukroví pre deti, šumivého vína a orchideí v črepníku, aj škatuľku prezervatívov.³²⁹ Podobne boli v sexuálno-zábavnom kontexte ponúkané napríklad formičky na vykrajovanie cesta, ktoré znázorňujú sexuálne polohy.³³⁰

Marketingové aktivity, viažuce sa k valentínskym produktom, možno chápať ako reklamu na Valentína. Ide teda jednak

326 Valentínsky darček 1998.

327 Sviatok Valentín 2018.

328 Caplow 2004: 113, 116.

329 Billa 2021: 3; Billa 2022 [online].

330 Valentínsky darček 2010 [online].

- 331 Valentín (14. február)
2017a: Val 2014-02.
332 Napr. Lacné letenky 2010
[online].
333 O tom pozri Zajonc 2014:
212.

Ponuka platí od 10. 2. do 16. 2. 2021.

BILLA
KVALITA PRE KAŽDÉHO

Valentínska ponuka

ZA SUPER CENY

Bravčové karé bez kostí vceľku
-46%
cena za 1 kg
veľké balenie
bežná cena 5,59

SUPER CENA
2,99

Zlatý Bažant
svetlé pivo
plechovka
10 % 0,2 l
bežná cena 0,69

MULTI PACK 2+1
0,46
11 - 3,90 €

Podiel mäsa 97%
-46%
SUPER CENA
0,79
1 kg - 3,02 €

Všetý feršák VIP Premium Sunka
cena za 100 g
bežná cena 1,49

V akciovnej ponuke aj Sunka od kostí. Podiel mäsa 92 %.
Mäsová travičká Sunka cena za 100 g 0,69 €/1 kg = 6,900 € Podiel mäsa 90 %.
Bravčové a mraňacie mäso pochádza z EU.

Jahody
balenie
500 g
bežná cena 3,29

2,49

TOFFIFEE
-46%
SUPER CENA
1,29
dieleň
125 g
bežná cena 2,39

Kytica tulipány
7 kusů bal.
bežná cena 2,49

V ponuke aj iné druhy kytíc v akciových cenách.

-20%
SUPER CENA
1,99

ilustratívne foto

12 Titulná strana akciového letáku zahraničného supermarketu zameraného na predaj potravín z prvej polovice februára 2021. Ako valentínsky tovar ponúka okrem bonbónov, kvetov a jahôd – teda produktov, ktoré za súčasť sviatku považujú zákazníci – aj mäsové produkty a pivo. Tento tovar spojil so sviatkom obchod, čo je prejavom rozširovania miery komercializácie Valentína.

o reklamu na produkty, ktoré za súčasť sviatku považujú zákazníci, spotrebiteľia. A taktiež na produkty, ktoré so sviatkom spojil obchodník, poskytovateľ služby, trebárs len na základe jedného znaku, reprezentácie sviatku. V roku 2017 ponúkala napríklad obchodná spoločnosť (zaoberá sa predajom kancelárskeho materiálu, pomôcok a zariadení) pod heslom *Skvelé darčeky na Valentína!* zľavu na všetky produkty červenej farby.³³¹ Alebo cestovné kancelárie a letecké spoločnosti ponúkajú ako valentínske destinácie napríklad Rím, Paríž a Madrid iba preto, lebo ide o „tradične romantické mestá“.³³²

A tak ako napríklad v prípade sviatku Halloween,³³³ existuje aj reklama cez Valentína. V nej sa prostredníctvom sviatku ponúka akýkoľvek tovar iba vo všeobecnej rovine daru, ktorý patrí k Valentínovi. Chýba však konkrétne vysvetlenie, prečo práve tento produkt tvorí súčasť valentínskej ponuky. Tak bol napríklad

v reklame na valentínske darčeky s nadpisom *Tipy pre vás* ponúkaný – spolu s čokoládovými bonbónmi v škatuli v tvare srdca a dámskou toaletnou vodou – aj výživový doplnok vhodný pri samovoľnom úniku moču.³³⁴ Podobne zahraničný obchodný reťazec do ponuky tovaru nazvanej *Tie najkrajšie chvíle plné lásky / Valentínske vyznania skryté v pochútkach* k čokoládovým bonbónom, káve a šumivému vínu zaradil detské jednorazové plienky predávané so zľavou.³³⁵ V širokej škále takto ponúkaných valentínskych darov sa objavujú aj kuriózne a kvázi až imaginárne dary – napríklad kúsok Mesiaca, Marsu, Venuše alebo pozemok na Mesiaci.³³⁶ Neustále rozširovanie škály valentínskeho tovaru – a to aj o čokoľvek bez vzťahu k sviatku, no zabalené do Valentína ako do papiera so srdiečkami – spotrebiteľia vnímajú ako marketingový tlak, aby slávil Valentína. Tlak má však opačný efekt, pretože sviatok je jeho vplyvom najmä odmietaný.³³⁷

Obchodníci a poskytovatelia služieb okrem predaja valentínskych darov masívne vstupujú do sviatkovej praxe aj ako tvorcovia príležitostí a organizátori podujatí, ktoré sú pre zákazníkov, klientov možnosťami na valentínske sviatkovanie. S ponukou zábavy, relaxu a jedinečného zážitku majú akcie rámcované sviatkom prilákať potenciálnych zákazníkov na prezentácie produktov, ktoré sa ponúkajú ako valentínsky sortiment atď., alebo iba do priestorov nákupných centier. Zákazníci tu totiž – aj keď priamo nenakupujú valentínsky tovar – trávia čas využívaním služieb a nákupmi tovaru dennej spotreby.³³⁸

Komerčná sféra používa na prilákanie zákazníkov rozličné marketingové nástroje, ktoré v čase sviatku často dostanú prívlastok „valentínske“. Okrem tvorby valentínskeho sortimentu, jeho prezentácie a ozvláštneného spôsobu predaja ide aj o cenové alebo množstevné valentínske zľavy. Už v roku 1994 bola napríklad v Košiciach valentínska výstava kvetov a darčkových predmetov. Jej súčasťou bola súťaž v aranžovaní kvetov a módna prehliadka.³³⁹ O rok neskôr zareagovala na prítomnosť sviatku aj na Slovensku pôsobiaca americká sieť obchodných domov,³⁴⁰ v ktorých počas víkendu pred Valentínom spolu s predajom valentínskeho tovaru (pohľadnice, baliaci papier, hrnčeky s motívmi lásky) uväzovali balíčky so sladkosťami červenými, ružovými a bielymi stuhami so srdiečkami.³⁴¹ V roku 1996 v týchto obchodných domoch sústredili valentínsky tovar do oddelenia sezónnej ponuky. Páry, ktoré tam nakupovali, dostali darček „od Valentínkov“.³⁴² Podobne v roku 2012 chodili v jednom bratislavskom nákupnom centre počas víkendu páry v kostýmoch, ktoré predstavovali z histórie a popkultúry známe dvojice: Rómeo a Júlia, Winnetou a Ribana, Bonnie a Clyde a i. Návštevníkom centra rozdávali brožúry s názvom *Nakupujte s láskou 11. – 14. 2. 2012*,

334 *Tipy pre vás* 2011.

335 *Tie najkrajšie chvíle* 2011.

336 Valentín, sviatok zaľubebných [online].

337 Valentín u Vás doma 2022: dotazník 32.

338 Napr. 6 dôvodov (2016) [online].

339 FABR 1994 [online].

340 Kmart 2022 [online].

341 KOST 1995 [online].

342 FABR 1996 [online].

- 343 Valentín (14. február) 2017b: Val 2012-1.
- 344 Napr. Veľká valentínska súťaž 2012 [online]; Valentínska SÚŤAŽ 2017 [online].
- 345 Vyhrajte romantický zájazd 2011; Plus JEDEN DEŇ 2020 [online]; Tisíc a jedna noc 2021 [online].
- 346 Svätý Valentín v Ikea [online].



ktoré obsahovali informácie o produktoch, ktoré ako valentínsky sortiment ponúkali tamojšie obchody.³⁴³

Na nadviazanie kontaktu s potenciálnym zákazníkom, či už v priestoroch predajne, obchodného centra alebo prostredníctvom webovej stránky internetového obchodu, sa využíva aj ponuka zapojiť sa do súťaže, napríklad o najkrajšiu zamilovanú fotografiu, o najkrajšiu snímku spojenú s prežívaním Valentína atď.³⁴⁴ Valentínske súťaže sú marketingovým prostriedkom využívaným aj v komerčných médiách. V roku 2011 napríklad publikoval bulvárny denník výzvu k účasti vo „valentínskej súťaži Po stopách Šeherezády“. Výhrou bol zájazd do Istanbulu, zameraný na poznávanie miest, na ktorých sa odohrávala v dobe súťaže vysielaná turecká telenovela *Tisíc a jedna noc*.³⁴⁵

Podujatím, prostredníctvom ktorého možno osloviť rodinu, aby strávila Valentína v obchodnom zariadení, sú napríklad valentínske tvorivé dielne. Určené sú predovšetkým pre deti, ktoré počas nich vytvárajú predmety vhodné ako valentínske darčeky „pre toho, na kom im najviac záleží“.³⁴⁶

Na prilákanie zákazníkov sa využívajú aj vybrané druhy sviatkovej praxe, ktorá je typická pre slávenie Valentína vo dvojici zaľúbencov, partnerov. V roku 2014 napríklad jedno z obchodných centier v Nitre vyhlásilo súťaž na princípe valentínskej pošty, ktorá je spôsobom slávania Valentína rozšíreným v školskom

13 Reklama na voňavú kozmetiku ponúkanú počas Valentína so zľavou. Zľavy sú stabilnou súčasťou so sviatkom spojeného komerčného marketingu, ktorý si zo sviatku urobí svoj nástroj napríklad tým, že do jeho názvu začlení názov ponúkaného produktu. Bratislava, 2022.

prostredí. Zákazníci, zákazníčky mali nechať na nástenke zaľúbený odkaz pre svoju partnerku, partnera. Z nich organizátor súťaže vybral „tri najkrajšie odkazy“. Ich autori získali výhru, ktorou bol „romantický zážitok len pre vás dvoch“: pobyt vo „vodnom svete“ a k tomu „romantický odvoz vo dvojici luxusnou limuzínou spolu so šampanským a jahodami“.³⁴⁷ Zvyk, pri ktorom zaľúbená dvojica zamkne na zábradlí, mreži visacu zámku a kľúč odhodí, čím symbolizuje trvalosť ich lásky a partnerstva, začlenilo nákupné centrum v Bratislave v roku 2017 do valentínskej marketingovej kampane s mottom *Zamknite si lásku na kľúčik a vyhrajte skvelé ceny*. Pri nákupe v hodnote minimálne 10 Eur dostal zákazník zámku, ktorú mohol „zamknúť so svojou polovičkou na veľké srdce“ umiestnené v centrálnom priestore nákupného centra. Spolu so zámkom dostal kartičku, po vyžrebovaní ktorej mohol získať zážitkové ceny od firiem sídliačich v nákupom centre.

Marketing spojený s valentínskym tovarom sa objavuje aj ako súčasť valentínskeho vysielania v médiách. V roku 2012 napríklad Rádio Viva vyhlásilo súťaž, počas ktorej mali poslucháči posilať do rádia valentínske verše pre partnera, partnerku, ktoré však museli obsahovať názvy troch produktov firmy, ktorá vyrába cukrovinky. Víťaz súťaže vyhral produkty tejto firmy.³⁴⁸

Po roku 2000 tvoria súčasť marketingových aktivít aj podujatia so znakom eventov. Tak sa napríklad v roku 2002 v jednom nákupno-zábavnom centre v Bratislave konala akcia, počas ktorej mladý pár z Púchova uzatvoril manželstvo, pričom takýto spôsob realizácie obradu bol výhrou v súťaži. Počas obradu spieval profesionálny operný spevák, manželskému páru zablahoželal minister kultúry a sobášny obrad v priamom prenose šírilo komerčné rádio a štátna televízia.³⁴⁹ O valentínsky event išlo aj v prípade akcie, ktorú v roku 2004 usporiadala v Bratislave firma Siemens Slovensko. V cirkusovom šapitó na brehu Dunaja sa niekoľko stoviek zamilovaných párov zúčastnilo *Valentínskej večere*, počas ktorej odznelo aj niekoľko „verejných žiadostí o ruku“. Motiváciou pre tento krok boli mobilné telefóny, ktoré párom, deklarujúcim zámer uzatvoriť manželstvo, venovala firma.³⁵⁰

A po roku 2000 sa v marketingových aktivitách objavila aj ponuka prejavitiť lásku, vyjadriť náklonnosť podľa predstáv a názoru jednotlivca alebo páru. Počas reklamnej kampane *Povedz to s Milkou*, propagujúcej čokoládové bonbóny v bonboniére s názvom *Milka*,³⁵¹ bolo v roku 2011 možné vytvoriť na webovej stránke odkaz pre milovanú osobu, ktorý na Valentína „tvoja láska môže nájsť napísaný vo veľkom srdci priamo na tomto plagáte“.³⁵² Plagáty informujúce o kampani i s odkazmi boli umiestnené vo verejnom priestore. Kampaň v rámci akcie *Pošli valen-*

- 347 Nechajte odkaz 2014 [online].
- 348 Valentín (14. február) 2017b: Val 2012-6.
- 349 Netradičnú svadbu 2002 [online].
- 350 Motiváciou pre odvážne páriky 2004 [online].
- 351 Milka 2020 [online.]
- 352 <www.povedztoismilkou.sk>.

- 353 Valentín (14. február) 2017a: Val 2011-10, 2011-42.
 354 Súťaž (ukončená) 2015 [online].
 355 Jemné vyznanie 2018 [online].

tínsku pesničku ponúkala aj možnosť zostaviť na webovej stránke výberom žánru (pop, rock, dychovka, hip-hop, country) a úpravou ponúknutého textu (výberom oslovenia, farby očí a vlasov osoby, o ktorej text hovoril) pieseň ako vyznanie lásky. Adresátke alebo adresátovi ju vo videoklipe zaspieval „Milka Amor“ v podobe chlapca alebo dievčaťa s krídlami, oblečený podľa zvoleného hudobného žánra.³⁵³ Produkt, na ktorý bola reklamná kampan' zameraná, sa objavil v žánrových variantoch piesňového textu:

*„Láska moja milá,
 máš postavu ako víla.
 Kvôli tvojim modrým očiam,
 skočím ti hneď do náručia.
 Zídeme sa na parkete,
 hneď po úvodnej vete
 pohladím ti z lásky,
 tvoje havranie vlásy.
 Ty si jako z ruže kvet,
 každá môže ti závidieť.
 Až nabudúce s tebou budem sám,
 Srdce z čokolády ja ti dám!“*

*„Láska moja milá,
 máš postavu ako víla.
 Pre tvoje modré oči,
 krásne lesklé vlasy
 z tvojho arzenálu krásy
 používaš aj iné zbrane.
 Si moja kráľovná,
 si moja čaja,
 najkrajšia babenka
 z celého kraja.
 Si skvelé dievča,
 na každé pády,
 máš u mňa pusku
 a srdce z čokolády!“*

(*Povedz to s Milkou 2011* [online]; žánre: dychovka, hip-hop.)

Počas reklamnej kampane *Povedz to po svojom* v roku 2015 mali páry možnosť vytvoriť na webovej stránke z ponúkaných prvkov srdce, ktoré vyjadrovalo ich spôsob vyznania lásky.³⁵⁴ Aj v tomto roku sa v mestách objavili plagáty s takýmito srdcami. O tri roky neskôr boli v rámci kampane *Povedz to Milkou* predávané bonboniéry v tvare srdca s červeným srdcom na obale. Do srdca sa malo vpísať venovanie, odkaz pre obdarovanú osobu.³⁵⁵

Komerčná sféra od počiatkov slávenia Valentína na Slovensku výrazne pôsobí na podobu sviatkovej praxe jeho obyvateľov. Šírením reprezentácie Valentína, ako príležitosti pevne spojenej s obdarovávaním, zároveň opakovane potvrdzuje jeho význam ako sviatku lásky a zamilovaných. Využívaním Valentína na komerčné ciele rozširuje ponuku valentínskych darov i druhov sviatkovej praxe, ktoré obyvatelia Slovenska prijímajú a začleňujú do svojho valentínskeho sviatkovania.



Sviatok zamilovaných a lásky

Valentín vznikol ako sviatok, ktorého obsahom bola oslava mileneckej lásky v duchu ideálov dvorskej kultúry západnej Európy. S týmto obsahom sa dostal do USA, kde sa sviatok síce komercializoval, no tento obsah ostal jeho súčasťou. S ním sa vrátil na prelome 19. a 20. storočia do Európy a postupne vstupoval do krajín v jej západnej a od začiatku 90. rokov aj vo východnej časti.

Na Slovensku sa Valentín začal šíriť ako sviatok, s ktorým sa dodnes spája najširšia škála takto tematizovaných pomenovaní: *Deň/deň lásky, Deň/deň zamilovaných, Deň zalúbených alebo deň všetkých zalúbených, Sviatok/sviatok zamilovaných či sviatky zamilovaných, sviatok zalúbených alebo sviatok všetkých zalúbených.* Obsahom Valentína ako sviatku zamilovaných a lásky je predovšetkým prejavovanie, pripomínanie, upevňovanie a oslava romantickej lásky zalúbencov, partnerskej lásky milencov, snú-

14 Plagát v štýle punk ako súčasť valentínskej marketingovej akcie nadnárodnej potravinárskej firmy na Slovensku, ktorá propagovala čokoládové produkty značky Milka. Kampaň bola zameraná na mladých ľudí a cielene oslovovala vybrané skupiny tejto časti populácie. Bratislava, 2015.

356 (bar) 1992; Sv. Valentín rozžeravil 1996; Valentínske pozdravy 1997; Valentínske pozdravy 1998: 9, 15.

357 Napr. ... Z lásky 1994.

bencov, manželov i nezosobášených partnerov, teda všetkých skupín partnerov. A to aj rovnakého pohlavia, ako dokazujú napríklad valentínske pozdravy uverejňované už v 90. rokoch v deníku *Sme/Smena*.³⁵⁶

Obsah takto sprostredkovaných pozdravov taktiež naznačuje, že Valentín bol už na začiatku jeho šírenia na Slovensku – aj keď samozrejme vo veľmi výrazne menšej miere než v predchádzajúcich storočiach v Európe a USA – prijímaný aj ako príležitosť na hľadanie partnera, nadväzovanie prvých kontaktov,³⁵⁷ ako aj na vyjadrenie úmyslu uzatvoriť manželstvo a požiadať partnerku o ruku:

„... myslel som si, že tú pravú jedinú životnú lásku nikdy nenájdem, ale našiel som Teba i keď som nehľadal. Ak ma nazovaj miluješ, staň sa mojou ženou. Urobíš zo mňa najšťastnejšieho muža na svete.“

„Milý Maľko, chcem Ti touto cestou vyjadriť lásku, povedať, že Ťa milujem. P. S.: Po tých siedmich rokoch chodenia by si si ma mohol aj vziať. Zuzana z Rožňavy.“

(Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme/Smena*, 6 a 51 (37), 1998, s. 10.)

Sviatkovú prax, prostredníctvom ktorej sú uvedené obsahy sviatku komunikované, tvoria verbálne alebo textovo, respektíve obrazovo sprostredkované vyjadrenia lásky a obdarovanie. Uvedené formy slávania sviatku nadväzujú na jeho tradície siahajúce až k počiatkom Valentína. A okrem toho, že sa rozšírila škála foriem párovej komunikácie a výrazne vplyvom komercie narástol sortiment valentínskych darov, nestratil ani dnes tento spôsob osláv Valentína na aktuálnosti a atraktivite.

Pokiaľ ide o pozdravy a blahoželanía k Valentínovi, nazývané valentínske pozdravy alebo valentínky, hneď na začiatku 90. rokov sa na Slovensku udomácnili v podobe priemyselne vyrábaných otváracích blahoželaní. Ich nákup, vpisovanie textov a odosielanie bolo už vtedy súčasťou valentínskeho sviatkovania. Keď na konci 90. rokov vstúpil aj do tejto sféry párovej komunikácie internet a mobilná komunikácia prostredníctvom esemesiek a ememesiek, nastal aj vo valentínskej sviatkovej praxi ústup písomnej komunikácie spojenej s papierovými valentínkami, ktoré boli nahradené elektronickými správami a pohľadnicami. Dôkazom toho sú napríklad aktivity Slovenskej pošty, ktorá – v snahe zintenzívniť využívanie svojich služieb aj v spojitosti s Valentínom ako sviatkom lásky a zamilovaných – vydala tematické poštové známky. V roku 2004 to bola známka s motívom



- 358 Valentín – srdiečko 2004 [online].
- 359 Valentín 2005 (výplatná) 2005 [online].
- 360 Valentínske blahoželanie 2015 [online].
- 361 Za informácie poskytnuté v roku 2019 ďakujem Mgr. Martinovi Vančovi, vtedajšiemu vedúcemu odboru POFIS Slovenskej pošty, a. s.

červeného srdca ako symbolu valentínskej tradície.³⁵⁸ Na známke vydané v roku 2005 bol – ako symbol lásky – zobrazený okrídlený anjel s lukom a šípmo predstavujúci boha lásky Kupida, Amora, respektíve Erosa.³⁵⁹ V snahe osloviť predovšetkým „mladšiu generáciu teenagerov, ktorí preferujú virtuálny svet elektronických médií“, vydala Slovenská pošta v roku 2015 poštovú známku v podobe obrázkového QR kódu so zakomponovaným motívom srdca. Po načítaní kódu pomocou mobilného telefónu bolo možné pozrieť si videosekvenciu piesne *Čakám Ťa láska* od hudobnej skupiny *Elán*. Ani vydanie tejto „prvej hudobnej videoznámky“ na svete k sviatku Valentín, ktorá mala slúžiť ako „interaktívny prejav lásky medzi zaľúbenými“,³⁶⁰ však nevedlo k oživeniu záujmu o posielanie valentínskych pozdravov prostredníctvom Slovenskej pošty.³⁶¹

15 Nákup valentínskeho pozdravu v obchodnom dome v Bratislave v roku 2001. Od prelomu tisícročia sa nakupovanie a posielanie papierových valentínok stávalo čoraz zriedkavejším spôsobom prejavovania lásky medzi partnermi a náklonnosti k blízkeму človeku. Začali ich totiž nahrádzať esemesky, ememesky a mejlové správy.



362 Napr. (bar) 1992; ...
Z lásky 1994; Odkazy
k sviatku 1998.

Ako však ukázala analýza tlačených médií aj internetových stránok, bez ohľadu na formu komunikácie je stále súčasťou vyjadrovania náklonnosti medzi partnermi valentínska poézia. Keď v roku 1992 a nasledujúcich rokoch denník *Smena* a *Sme/Smena* uverejňoval valentínske pozdravy a blahoželanania,³⁶² ktoré čitatelia telefonicky alebo písomne doručovali do jeho redakcie, nebolo zriedkavosťou, že mali veršovanú formu. Použitými obraznými vyjadrovacími prostriedkami boli neraz blízke valentínskym básňam, známym z valentínok z Anglicka a zo Spojených štátov:

„Milý Mirko,
len jedny oči môžu byť úprimné ako z neba.
Ja len jedného chlapca milujem, a to Teba.
Tvoja Adrika.“

(Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme/Smena*, 6 a 51 (38), 1998, s. 15.)

„Prvý pohľad, prvý úsmev,
ktorý sme si dali.
Preletel mojím srdcom a chce,
Aby sme spolu zostali.
Naše srdcia majú patriť k sebe,
Tvoje mne a moje Tebe.“

(... Z lásky. *Smena*, 47 (36), 1994, s. 6.)

16 Slovenská pošta vydala v spojitosti s Valentínom v rokoch 2004, 2005 a 2015 tri poštové známky. Podľa zobrazení srdca a okrídleného anjela s lukom a šípom – najčastejšie používaných symbolov lásky – známky prezentujú Valentína ako sviatok lásky a zamilovaných.

Vo valentínskych pozdravoch sa okrem vyznání lásky, náklonnosti a úcty k partnerovi, partnerke a želaní týkajúcich sa trvalosti vzťahu alebo manželstva, objavuje aj motív jeho predpokladanej budúcnosti, poďakovanie za šťastné manželstvo, porodenie detí, ale aj problémy, ktoré sa vo vzťahu objavili: naprí-

klad vzájomné nezhody, odcudzenie, nevera, respektíve prosba o jej odpustenie.³⁶³ A to všetko sa objavuje aj vo valentínskych veršoch:

*„Veľa lásky ti prajem,
Silvinka,
aby k dcére priniesla si mi na svet
i synka.
Tvoj verný manžel Roman.“*

(Valentínske pozdravy prinášajú odmäk v srdci i na duši. *Sme/Smena*, 5 a 50 (37), 1997, s. 9.)

*„Na svätého Valentína,
všetky viny do komína.
Vraj láska nehnevaná,
nie je milovaná,
ale lepšie je bez toho hnevu.“*

(Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme/Smena*, 6 a 51 (38), 1998, s. 15.)

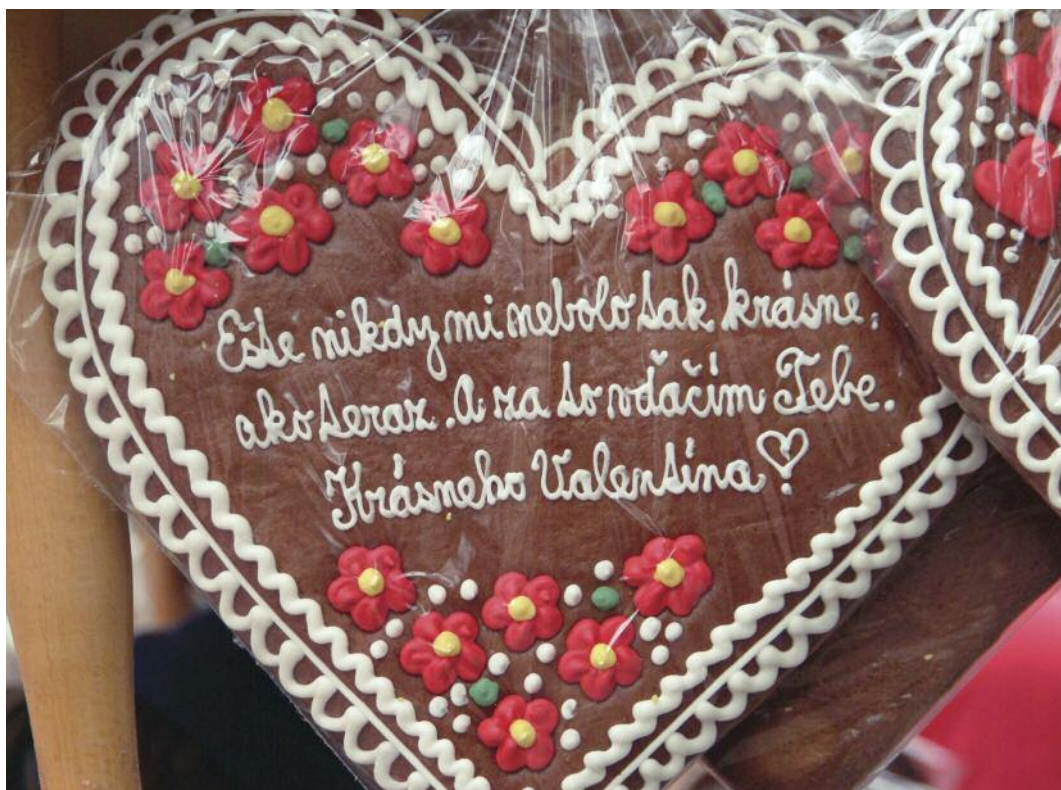
*„Valentínska básnička,
Pre Zuzkinho Braníčka:
My sme pekná dvojica,
ty a ja jak opica.
Aj keď sem-tam robíš krik,
si môj dobrý žandárik,
nestrčíš ma do basy,
hoci robím trapasy.
Našu love nič nezhubí,
Vivat apríl – zásnuby.“*

(Slušný, R.: Deň sv. Valentína. *Smena*, 48 (38), 1995, s. 5.)

Výsledky prieskumov verejnej mienky a dotazníkový výskum 2021³⁶⁴ priniesli zistenia, že valentínskym darom medzi partnermi je najčastejšie čokoláda, bonboniéra, ktorá obsahuje plnené čokoládové bonbóny, a iné sladkosti. Často sa pri ich výbere prihliada nato, aby mali tvar alebo boli v obale v tvare srdca. Druhým najčastejším prejavom lásky a náklonnosti – avšak takmer výlučne so strany partnera – sú kvety. Okrem najviac preferovaných červených ruží ide aj o jarné kvety, napríklad červené tulipány, narcisy, ale aj o orchidey a ďalšie druhy rezaných alebo črepníkových kvetov. Ďalšími druhmi valentínskych darov medzi milencami, snúbencami, manželmi, nezosobášenými partnermi sú kozmetika, fľaša vína (najčastejšie perlivé alebo šam-

363 ... Z lásky 1994; Slušný 1995; Sv. Valentín rozžeravil 1996; Valentínske pozdravy 1998: 9.

364 Ako oslavujú 2007 [online]; Sviatok svätého Valentína 2008 [online]; Sviatok sv. Valentína 2009; Sviatok Valentín 2018; Valentín u Vás doma 2022.



365 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 11, 24, 27, 44, 49, 56.

366 Tamže: dotazníky 8, 23, 38, 41, 51, 69, 72.

367 Tamže: dotazníky 8, 18, 21, 41, 47.

368 Tamže: dotazníky 12, 71.

369 Tamže: dotazník 12.

17 Valentínske medovníkové srdce spojené výlučne s valentínskym sviatkom je inováciou tradičného významu medovníka ako daru lásky od partnera pre partnerku bez viazanosti na konkrétny dátum.

panské), oblečenie, ďalej spodná bielizeň, eventuálne plyšová hračka v podobe zvierťaťa alebo srdca.

Obdarovanie partnera, partnerky sladkosťami a vínom sa neraz spája aj s ich spoločnou konzumáciou v domácom prostredí.³⁶⁵ Tým sa povaha hmotného valentínskeho daru rozširuje o rozmer zážitku zo spoločne stráveného času. Ten sa ako dôležitý prvok valentínskeho partnerského sviatkovania – aj v spojení s „romantickou prechádzkou“, sledovaním obľúbeného filmu, chvíľami strávenými bez mobilných telefónov a pod. – objavuje napríklad vo výpovediach respondentov výskumu 2021.³⁶⁶ Doma zvyknú partneri spolu – často pri sviečkach – konzumovať večeru, ktorú označujú ako valentínska, romantická alebo slávnostná. Pre partnerku ju ako darček nezriedka pripraví partner.³⁶⁷ Ako jedlo spojené s oslavou Valentína sa uvádzajú aj raňajky.³⁶⁸ A tak ako v prípade večere to môže byť zvyčajné jedlo, ktoré je spojené so sviatkom spôsobom úpravy: žena z Bratislavy napríklad pripravila „na raňajky párky stočené do tvaru srdiečka...“.³⁶⁹ Alebo sú jedlá za špeciálne valentínske alebo späť s Valentínom, láskou – a to aj telesnou – považované na základe



- 370 Napr. Sladké vyznanie 2011; Kubíčková 2011; Valentínska kuchárka 2003; Valentín u Vás doma 2022: dotazník 29.
- 371 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 15, 16, 25, 72.

prítomnosti surovín či prísad označovaných za afrodisiaká. Zdrojmi receptov na ich prípravu sú internet, časopisy i špecializované kuchárske knihy.³⁷⁰

Z valentínskych zážitkových darov sú najviac preferované návštevy reštaurácií spojené s „romantickou večerou pri sviečkach“ a návštevy kina, divadla či koncertu.³⁷¹ No výnimkou nie je ani vysokohorská túra s horským vodcom a let balónom. Fakt, že do ponuky zážitkových valentínskych darov vstupujú aj cestovné kancelárie, rekreačné a kúpeľné zariadenia a hotely, vplýva na slávenie sviatku vo dvojici v tom zmysle, že sa termín presúva na víkendy okolo dátumu sviatku alebo aj na iné dni po tomto dátume.

Predovšetkým súčasťou sviatkovej praxe zaľúbených párov je zvyk zamykať takzvané zámky lásky alebo zámky zaľúbených. Visiace zámky označené krstnými menami alebo monogramami dvojice, prípadne rokom realizácie zvyku a srdiečkom, vešajú na zábradlia, kovové ploty, brány, okenné mreže, no najčastejšie na zábradlia mostov. Kľúč od zámky po jej zamknutí zvyčajne – na znak nerozlučiteľnosti a večného trvania vzájomnej lásky – zaľú-

18 Zvyk kedykoľvek počas roka umiestniť zamknutú zámku na verejné miesto a kľúč od nej odhodiť má potvrdiť a zabezpečiť trvalosť partnerského vzťahu. Nápis „L + M 14. 02. [20]16“ ukazuje, že zvyk patrí – najmä u slobodných partnerov – aj k sláveniu Valentína. Bojnice, 2017.

- 372 Zajonc 2020: 94 – 95.
373 Valentín v Štiavnicí 2015 [online]; Zo Štiavnice 2018 [online].
374 Košice budú mať 2013 [online]; Svoju lásku 2013 [online]; Valentín na Moste 2016 [online].
375 Zajonc 2020: 49 – 50.

benci odhodí. Aj keď sa zvyk neviaže výlučne na sviatok Valentína, vďaka tomu, že sa počiatok jeho šírenia v Európe i mimo nej po roku 2000 spája s Milvijským mostom v Ríme, nadobudol priamy súvis so sv. Valentínom, ktorý neďaleko tohto mosta zomrel.³⁷² V niektorých mestách môžu zámku zavesiť na miesta, ktoré sú na to oficiálne určené. Je to napríklad zábradlie okolo lavičky pred zážitkovým múzeom *Banka lásky* v Banskej Štiavnici. Zaľúbenci, ktorí naň zavesia zámku, zvyknú kľúč odhodiť do fontány na námestí, aby „takto uzamknutý sľub lásky vydržal naveky“.³⁷³ Ďalšími takýmito miestami je *Most zaľúbených* v Piešťanoch a *Most lásky* v Košiciach. Na spomenutých miestach sa zaľúbené dvojice zúčastňujú aj rôznych podujatí spojených s týmto zvykom, ktoré organizujú tamojšie samosprávy.³⁷⁴

Realizácia valentínskych praktík medzi zamilovanými, snúbencami, manželmi i nezobášanými partnermi je vždy založená na akceptovaní, respektíve aspoň na tolerovaní sviatku každým z nich, ako to ilustruje aj vyjadrenie muža z Bratislavy:

„... neoslavujem, nechce sa mi, je to hnusné komerčné americké, ale manželke sa to neoslavovanie nejako nepáči, tak jej musím aspoň niečo zaželať.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentína na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 35.)

Ako ukazuje ďalšie, hoci v porovnaní s predošlými nie tak masívne rozšírené pomenovanie *sviatok zaľúbených, priateľstva, rodiny*, obsahom Valentína je aj láska rodičovská, láska detí k rodičom a starým rodičom. Ako aj deklarovanie, pripomínanie a upevňovanie ďalších druhov pozitívnych medziľudských vzťahov – vzťahov medzi priateľmi, kolegami, členmi skupiny či komunity. Vtiahnutie uvedených skupín príbuzných a blízkych osôb do slávania Valentína je pripisované obchodníkom a celkovo komerčnej sfére v USA v 19. storočí a komerčnej sfére Európy v 20. storočí. No správy o tom, že v predvečer alebo ráno na Valentína sa pri valentínskom žrebovaní (s cieľom nájsť si valentínskeho partnera, partnerku, okrem potenciálnych i reálnych partnerov) stretali aj príbuzní, priatelia a známi, pochádzajú z Anglicka už zo 17. storočia.³⁷⁵

Valentínske želania, ktoré boli od roku 1992 zverejňované na stránkach denníka *Smena* a *Sme/Smena*, sú dokladom, že na Slovensku bol Valentín už v tejto dobe vnímaný a oslavovaný aj ako sviatok spojený s uvedeným široko chápaným významom lásky. V denníku boli publikované pozdravy a vyjadrenia lásky,

úcty a vďačnosti, ba aj želania zdravia smerujúce od detí k rodičom a naopak, od jedného z partnerov, manželov k deťom a druhému partnerovi, od jedného k ostatným súrodencom a pod. Taktiež v nich vnúcatá pozdravujú starých rodičov, ale aj oni ďakujú vnúcatám. A objavujú sa tu aj pozdravy od tety jej neteri a od krstných matiek ich krstným dcéram a pod. Ďalšiu skupinu tvoria blahoželanania medzi kolegami – napríklad od kolegýň/kolegov pre kolegu/kolegyňu – alebo od skupiny zamestnancov ich nadriadenému a naopak, ba aj pozdrav a blahoželananie od učiteľky základnej školy jej žiakom alebo pozdrav pre zamestnancov a dobrovoľníkov občianskeho združenia.³⁷⁶

Aj pri oslavách Valentína (s takto široko chápaným obsahom) má sviatková prax predovšetkým podobu obdarovávania valentínskymi pozdravmi, sladkosťami a kvetmi. Tak je to napríklad aj v rodine ženy z Bratislavy, keď v roku 2020 na Valentína „doma, darovali sme si kvety, čokoládu a deti nám nakreslili pohľadnicu“.³⁷⁷ Ako ukazuje aj výpoveď ženy z Pezinka, v pracovných kolektívoch je najčastejšou formou prejavovania náklonnosti, teda aj spôsobom oslavy Valentína, obdarovanie čokoládou:

„... oslavovať sme zvykli tak, že sme si v práci v tento deň navzájom položili na pracovný stôl čokoládu, čokoládový cukrík alebo srdiečkovú bonboniéru Milka.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 1.)

Zistenia z prieskumu 2018 a výskumu 2021³⁷⁸ naznačujú, že hoci muži majú menší záujem o oslavu sviatku než ženy, obdarúvajú častejšie než sú obdarovávaní a to aj vo vzťahu k matkám a sestram. Zistené údaje taktiež dokazujú, že podoby sviatkovej praxe medzi partnermi, manželmi, členmi rodiny v konkrétnom termíne sú ovplyvňované aj zmenami v partnerských a rodinných vzťahoch:

„V roku 2020 som Valentína neoslavovala, lebo som nemala partnera. V predošlých rokoch to bolo vždy iné v závislosti od toho, či som bola zadaná alebo nie. Väčšinou sme išli na romantickú večeru, alebo sme išli na romantický výlet, napr. na wellness atď. Mala som však aj partnerov, ktorí tento sviatok neoslavovali vôbec.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 28.)

376 Napr. Sv. Valentín rozževal 1996; Valentínske pozdravy 1997; Valentínske pozdravy 1998; Valentínske pozdravy 2000.

377 Valentín u Vás doma 2022: dotazník 5.

378 Sviatok Valentín 2018; Valentín u Vás doma 2022.

379 Rozhovory 2022: text 7.
380 Valentín u Vás doma
2022: dotazníky 47, 50.
381 Tamže: dotazník 71.

Okrem rozpadu vzťahu je to napríklad aj dospievanie alebo osamostatnenie sa detí, pre záujem ktorých sa sviatok v rodine slávil. Žena z Bratislavy napríklad uviedla, že v jej rodine „pod tlakom médií deti začali očakávať darčeky na Valentína“, no v súčasnosti už sviatok neslávi, pretože „deti odrástli a nastali aj zmeny v partnerskom vzťahu“.³⁷⁹ V rodine ženy z Diviackej Novej Vsi sviatok oslavovali „pôvodne aj s deťmi, po dovŕšení ich dospelosti už iba s manželom“. Žena z Prievidze Valentína neoslavuje vôbec, pretože je rozvedená a jej deti žijú v inom meste. No v dobe, „keď som bola vydatá, kupovali sme si malé darčeky [- ja] manželovi aj deťom a oni mne“.³⁸⁰

Počas rodinných osláv Valentína sa podľa výsledkov prieskumu 2021 zväčša realizuje viac foriem sviatkovej praxe súčasne. Podľa konštatovania ženy z Prievidze:

„... celá rodina s deťmi pracuje na výrobe valentíniek a [...] po práci sme navštívili rodičov, kde sme si s deťmi rozdávali valentínky a večer sme s manželom oslávili Valentína pri romantickej večeri v reštaurácii.“

(Valentín u Vás doma. [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku - výskumy 2021 - 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517, dotazník č. 52.)

Podobne sa o takomto spôsobe prežívania Valentína v roku 2020 vyjadrila aj žena z Bratislavy: „dcéra ma prekvapila vlastnoručne urobeným raňajkami, darčekom z papiera [...] s napísaným vinšom...“. Ona dala dcére „sladkosť so symbolickým srdiečkom“ a „s rodičmi si zaželáme telefonicky“.³⁸¹

Z vyjadrení respondentov internetového dotazníkového výskumu *Valentín u Vás doma*, ktorí Valentína slávia, vyplýva, že ho považujú za vhodný rámec na prejavenie lásky, náklonnosti, pozitívneho vzťahu aj preto, že ich zbavuje povinnosti uvádzať osobité dôvody takéhoto konania. Vyjadrenia taktiež ukazujú, že Valentín slávený ako rodinný sviatok sa stal ďalšou príležitosťou na prejavenie lásky, pozitívneho vzťahu k iným členom rodiny, a zaradil sa k takým dôležitým opakujúcim sa príležitosťami, akými sú napríklad narodeniny, meniny, výročie sobáša, či Vianoce. Preto hrá sviatok dôležitú úlohu aj pri udržiavaní a upevňovaní vzťahov nielen medzi partnermi vo dvojici, ale aj medzi členmi rodiny.

Valentín v škole

Oslava Valentína v školách bola súčasťou sviatkovej praxe mládeže v západoeurópskych krajinách už v dobe pred šírením sviatku na Slovensko. Z výskumov Barbory Lizákovej, z dotazníkového výskumu *Valentín v škole* a z analýzy internetových stránok materských, základných a stredných škôl vyplýva, že Valentín sa v tomto prostredí na Slovensku začal sláviť v prvých rokoch 21. storočia. Okolo roku 2010 bol už všeobecne prítomný v kalendári sviatkov, ktoré deti, žiaci, študenti v školách oslavujú.³⁸²

Školské valentínske oslavy sú už síce napospol rozšíreným fenoménom, avšak realizácia konkrétnych foriem sviatkovej praxe v škole je vždy závislá od postoja a súhlasu jej vedenia a taktiež od záujmu učiteľov a vychovávateľov o sviatok a s ním spojené aktivity. Slávenie Valentína teda buď vychádza len z ochoty a záujmu konkrétneho učiteľa, pracovníka školského klubu detí, alebo sa sviatok môže stať až súčasťou výchovno-vzdelávacích plánov učiteľov a školy.

V materských školách valentínske oslavy pripravujú a organizujú učiteľky, pričom do realizácie osláv zapájajú aj rodičov detí. Najviac rozšírenou aktivitou v rámci prípravy na oslavy sviatku a počas nich je výroba valentínok – papierových pozdravov červenej prípadne ružovej farby a s motívom srdca alebo v tvare srdca – a iných darčiekov s motívom alebo v tvare srdca. Deti ich dávajú rodičom priamo v materskej škole, ak sa zúčastňujú oslavy, alebo doma. Zistenia naznačujú, že ak je materská škola združená so základnou školou, deti z materskej školy zvyknú valentínkami obdarovať aj žiakov a učiteľov tejto školy.

Na Valentína sa v materských školách konajú aj zábavné podujatia pre deti, prípadne s účasťou ich rodičov. Obsahom podujatí je zábava spojená s tancom, často v maskách alebo aspoň so srdiečkami namalovanými na tvári, prípadne aj pohostenie a spoločné fotografovanie.³⁸³ Súčasťou programu sú taktiež úlohy, ktorých plnenie má aj výchovno-vzdelávací význam a povahu športovej aktivity. Tieto dva aspekty valentínskych osláv sú posilnené v špeciálnych materských školách: deti počítajú a hľadajú srdiečka ukryté v škatuli, hádžu loptičku na srdiečkový terč atď. V deň sviatku sa učiteľky s deťmi rozprávajú aj o jeho histórii a obsahu.³⁸⁴

Na základných a stredných školách sa téma Valentína často objavuje v predstihu a to predovšetkým na stránkach školských časopisov. História sviatku, opisom sviatkovej praxe v iných krajinách, vyjadreniam žiakov týkajúcich sa akceptácie Valentína atď., je venovaný neraz celý obsah februárových čísel časopisov vydávaných na základných školách. Ak časopisy vychádzajú po

382 Lizáková 2008: 38 – 46; Valentín v škole 2022.

383 Lizáková 2008: 42.

384 Tamže: 39 – 40; Valentín – 2011/2012 [online]; Telepovská 2014 [online]; Valentínska párty v ŠMS 2019 [online].

- 385 Napr. Pauerová 2019 [online]; Valentín v škole 2022: dotazník 4.
386 Valentín 2016 [online]; Valentín – sviatok 2022a [online].
387 Valentínsky večierok I. A. 2016/2017.
388 Lizáková 2008: 39; Tr. učiteľky 2017 [online].

termíne Valentína, informujú o jeho oslavách v danom roku. Najmä na základných školách sa v časopisoch objavujú aj básne, v ktorých žiaci reflektujú ako vnímajú obsahu sviatku a s ním spojenú sviatkovú prax:

*„Na Valentína vždy a znova,
pripravím si krásne slová.
Zostavím si básničku,
pre moju milú mamičku.
Nenechám ju dlho stáť,
tak jej budem recitovať.
Pripravím jej darček malý,
zo srdiečka vyrobený.
Zašepkám jej od uška,
si moja milá mamička.“*

(Lipčáková, V.: Valentín. *Malý Čičan* [Časopis žiakov Základnej školy Malčice], 2011, s. 3 [online].)

Informácie o sviatku, napríklad o jeho histórii, sa žiaci a študenti dozvedajú aj z vysielania školského rozhlasu, od učiteľov počas vyučovania a od vychovávateľov v školskom klube detí. Prípadne ich učitelia i vychovávatelia vedú k čítaniu kníh s tematikou lásky.³⁸⁵

Stabilnou súčasťou valentínskeho sviatkovania na školách je valentínska výzdoba tried i spoločných priestorov školy, v ktorej dominuje červená alebo ružová farba a motív srdca. Súčasťou výzdoby sú často valentínske ručne kreslené plagáty. Výzdobu inštalujú žiaci a študenti s prípadnou pomocou učiteľov.³⁸⁶

Okrem plagátov, srdc rozličných veľkostí z papiera, ale aj z iných materiálov, zhotovujú žiaci pred termínom sviatku počas vyučovania – najčastejšie na hodinách výtvarnej výchovy – a v školských kluboch predovšetkým valentínky. Tento papierový pozdrav, ojedinele nazývaný aj Valentínko,³⁸⁷ je jednak súčasťou školských valentínskych osláv, a slúži aj ako darček, ktorý v deň sviatku žiaci, v najväčšej miere prvého stupňa základnej školy (t. j. prvého až štvrtého ročníka) venujú rodičom.³⁸⁸ V jazyku žiakov má však slovo valentínka aj iný význam než označenie výlučne so sviatkom spojeného pozdravu:

„Pod valentínkou dnes nechápeme iba písomné pozdravy, či pohľadnice. Valentínky, to sú sladkosti, drobné darčeky, kvety. [...] Spoločné však majú, že sú minimálne ozdobené červeným srdiečkom. Valentínky sa zvyknú posielať či podarúvať aj rodičom, súrodencom, priateľom – skrátka ľuďom, ktorých

máme radi, ktorých si vážime a v ich spoločnosti sa cítíme príjemne.“

389 § 26 Zákona č. 596/
2003 Z. z.

(Kto bol sv. Valentín? *Občasník. Časopis žiakov II. ZŠ v Senici, Komenského ulica 959, č. 3, 2003 – 2004, s. 1.*)

Organizátormi osláv Valentína na základných školách sú buď žiaci druhého stupňa, teda piateho až deviateho ročníka, alebo školský parlament. Tento oficiálne najvyšší orgán žiackej samosprávy³⁸⁹ valentínske oslavy zvyčajne pripravuje aj na stredných školách. V závislosti od veku organizátorov z radov žiakov i podľa zvyklostí tej-ktorej školy sa na organizácii v rozličnej miere a rôznymi spôsobmi podieľajú aj učitelia a ďalší pedagogicko-výchovní pracovníci školy. A to až do takej miery, že oslava Valentína môže byť aj ich spoločne organizovanou aktivitou.

Najrozšírenejším druhom valentínskeho sviatkovania na základných a stredných školách je distribúcia valentínskych pozdravov. Ide buď o ručne zhotovenú valentínku, alebo iba o kúsok popísaného papiera, ktorý sa prípadne vloží do obálky. Pozdrav obsahuje rukou odosielateľa napísaný text, ktorý je určený konkrétnemu adresátovi. Podľa toho, či ide o žiakov prvého a druhého stupňa základnej školy alebo o stredoškolákov, stáva sa sviatok Valentín príležitosťou nielen na prejavenie kamarátstva, priateľstva, ale aj ľúbostnej náklonnosti medzi žiakmi a žiačkami, študentami a študentkami. A príklad zo strednej školy obchodu a služieb v Trenčíne ukazuje, že takéto vyznania zvyknú mať aj veršovanú formu:

*„Nech stretneš oči,
ktoré na teba s láskou hľadia,
ruky,
čo Ťa nežne hľadia
a ústa,
čo Ťi slová lásky vravia
a vrúcne bozkávajú,
to ti prajú a objímajú...“*

(*Valentínska pošta 2018 [online].*)

Žiakom prvého stupňa základnej školy býva sviatok učiteľmi prezentovaný aj ako príležitosť na to, aby prostredníctvom pozdravu – obsahujúceho napríklad poďakovanie – vyjadrili pozitívny vzťah k učiteľom. Alebo aby sa prostredníctvom valentínskeho pozdravu ospravedlnili, ak niekomu ublížili.

Pretože valentínky majú veľmi osobný obsah, ich odosielateľ, odosielateľka sú zvyčajne anonymní. Podľa údajov zo správ o valen-

- 390 Napr. Lizáková 2008: 38; Valentín [2016] [online].
- 391 Gibasová – Hanková 2016 [online].
- 392 Svätý Valentín 14. február, 2022 [online].
- 393 Valentín v škole 2022: dotazník 4.
- 394 Bošanská 2016 [online]; Telepovská 2014 [online]; Valentín 2016 [online]; Štefancová 2018 [online]; Svätý Valentín na škole 2019 [online]; Valentín na našej škole 2020 [online]; Valentín v škole 2022: dotazník 1.
- 395 Tamže: dotazník 18; K Valentínovi 2017 [online].
- 396 Žiacky parlament 2015 [online].

tínskych oslavách na základných školách, ktoré sú dostupné na ich webových stránkach, sa občas stáva, že obsah textov vo valentínkach je podľa učiteľov neslušný a preto žiakom hrozia zrušením valentínskej pošty.

Nielen na základných, ale taktiež na stredných školách je používaná aj prax, že valentínky od žiakov a študentov dostávajú aj učitelia, prípadne aj nepedagogickí zamestnanci školy. Distribúciou týchto valentínskych pozdravov, ktoré sú tiež anonymné, žiaci a študenti vyjadrujú predovšetkým vo vzťahu k nepedagogickým zamestnancom školy fakt, že si uvedomujú ich dôležitosť a že ich považujú za súčasť spoločenstva školy.³⁹⁰

Označenie tejto osobitej formy valentínskej sviatkovej praxe spojením valentínska pošta vychádza zo spôsobu distribúcie valentínskych pozdravov, ktorý je založený na sprostredkovaní ich doručenia. Najskôr sa pozdravy v deň sviatku alebo už niekoľko dní pred termínom Valentína sústreďujú najčastejšie v škatuli, ktorá je pripravená špeciálne na tento účel. Zväčša má červenú farbu, je vyzdobená srdiečkami, červenou stuhou a pod., prípadne nesie text ozrejmujúci jej účel, napríklad „Valentín“ alebo „valentínska pošta“. V niektorých prípadoch používajú na tento účel zhotovenú drevenú schránku.³⁹¹ Druhým na Slovensku známym spôsobom sústreďovania valentínok je ich pripevňovanie na zvislú tabuľu, nazývanú napríklad nástenka lásky.³⁹² Pri osobitom variante tohto spôsobu sa valentínky pripevňujú na strom a tvoria jeho listy.³⁹³

K adresátom sa valentínske pozdravy dostávajú prostredníctvom doručovateľov, ktorými sú buď žiaci vyšších ročníkov – často ide o členov školského parlamentu – alebo žiaci spolu s učiteľmi, prípadne iba učitelia. Doručovatelia prechádzajú školou v stanovenom čase (napríklad počas vyučovania, cez prestávky, na konci vyučovania) a adresátom odovzdávajú pre nich určené valentínky. Distribútori valentínskych odkazov spomedzi žiakov a študentov, nazývaní napríklad Amorkovia, poštárky Valentínky alebo Valentínky, poštári alebo valentínski poštári, poštár a anjeli majú prípadne oblečenie červenej farby alebo sú oblečení ako anjeli, na lícach majú namalované srdiečka atď.³⁹⁴

Princíp dôvernosti valentínskej pošty porušuje ojedinelý spôsob doručovania valentínskych pozdravov, pri ktorom sú čítané v školskom rozhlase.³⁹⁵ Alebo členovia žiackej rady pripravia „valentínsku reláciu“, v ktorej je čítanie textov z valentínok spojené s prednesom básní a reprodukovanou hudbou. Valentínky, ktorých texty nie sú zaradené do relácie, sa umiestňujú v priestoroch školy.³⁹⁶

Súčasťou valentínskej sviatkovej praxe býva aj oblečenie červenej alebo ružovej farby, prípadne líčenie na tvári žiakov, štu-

dentov v podobe srdiečok. Miestami je zaužívaná prax, že žiakov v oblečení uvedených farieb vyučujúci neznámujú alebo sa v tento deň neskúša vôbec.³⁹⁷ Ako ukazuje príklad zo základnej školy v Nitre, žiadosť, aby žiaci neboli skúšaní, vyjadrujú aj textami napísanými na tabuli, doplnenými srdcami, čo tvorí súčasť valentínskej výzdoby triedy:

*„Dnes je sviatok Valentína,
neučí sa, neskúša sa,
keby ste nás skúšali,
pätky by sa sypali.“*

(Lizáková, B.: *Sviatok sv. Valentína na Slovensku*. [Diplomová práca.] Nitra : FF UKF, 2008, s. 38.)

Predovšetkým pre študentov stredných škôl je Valentín významnou príležitosťou na nadväzovanie partnerských vzťahov prostredníctvom anonymného vyjadrenia ľúbostnej náklonnosti, ale aj možnosťou potvrdiť vzťah alebo deklarovat jeho existenciu. Aby bol vzťahový status každého účastníka komunikácie prostredníctvom valentínok známy, to zabezpečuje zvyk, v ktorom sú okrem červenej a ružovej dôležité aj ďalšie farby, a ktorý stredoškólcami označujú ako valentínsky semafor alebo valentínsky semafor lásky.³⁹⁸ Tento spôsob neverbálnej komunikácie, pri ktorom jedinec deklaruje vzťahový status farbou oblečenia, sa využíva aj mimo Valentína napríklad pri skupinových formách zábavy, zväčša spojenej s tancom, ktorej cieľom je aj nadväzovanie partnerských vzťahov.³⁹⁹ Valentínsky semafor zvyčajne obsahuje tri farby:



397 Lizáková 2008: 38.

398 Valentín – sviatok 2022 [online]; Valentínsky semafor 2022 [online].

399 Medzinárodná semafor párty 2016 [online]; Semafor Párty [online].

19 Oznam o akcii Valentínsky semafor z internetovej stránky gymnázia vo Vrbovom, ktorá informovala o programe osláv Valentína v roku 2020.

Ako ukazujú príklady zo strednej školy v Žiline a gymnázia v Topoľčanoch, farieb môže byť aj viac:

„Zapoj sa aj TY a príď 14. 2. 2022 (pondelok) v jednej zo symbolických farieb semafora lásky (postačí tričko):

Červená – si šťastne zamilovaná/ý, máte v tom obaja jasno a nie je čo riešiť

Oranžová – si vo veľmi komplikovanom vzťahu ... Pravá láska? – Nevieš? ...

Zelená – si šťastne alebo nešťastne single ...

Čierna – svoj status nemieniš zverejniť. Semafor lásky je vypnutý.“

(Valentínsky semafor lásky, 2022 [online].)

„... študenti si mali obliecť niečo vo farbách podľa toho, či sú vo vzťahu (červená, ružová), či sú nezadaní (zelená, modrá) alebo to majú vo vzťahoch komplikované (oranžová, žltá). Celá škola počas dňa žiarila vo farbách a dúfame, že sa nám podarilo takýmto spôsobom aj nejakých študentov dať dokopy;).“

(Svätý Valentín 14. február, 2022 [online].)

Pre študentov stredných škôl je Valentín dôležitou príležitosťou na nadväzovanie, potvrdzovanie a deklarovanie existencie partnerského vzťahu, čo naznačuje aj prítomnosť imitácie sobáša v ich sviatkovej praxi. V roku 2002 mali napríklad na gymnáziu v Prievidzi „zalúbené páry, dokonca celé triedy“ možnosť zosobášať sa. Na chodbe gymnázia bola provízorná „valentínska sobášna miestnosť“. Tu si pred pred osobu predstavujúcou sobášiacieho úradníka mohli verejne povedať „áno“. Pritom si vymieňali „symbolické prstene“, cukríky, žuvačky atď. Po obrade si „mladomanželia“ sľúbili, že budú „pri sebe stáť bok po boku a ani profesori ich nerozdelia“. Manželstvo bolo platné 24 hodín.⁴⁰⁰

Na základných a stredných školách patria k Valentínovi aj zábavné podujatia spojené s tancom, prípadne aj s maskami a oceňovaním najkrajších masiek, alebo s tombolou, voľbou krásnej krásy, spoločným fotografovaním atď. Sú to napríklad karnevaly organizované najčastejšie pre žiakov prvého stupňa základných škôl. S Valentínom ich neraz spája iba to, že sa konajú v jeho termíne alebo v dňoch okolo neho. Prejavom silnej previazanosti Valentína a fašiangov je výroba masiek a ich vystavovanie v školách počas valentínskych osláv.⁴⁰¹ Žiaci druhého stupňa a študenti stredných škôl sa najčastejšie stretávajú na valentínskych diskotékach alebo plesoch, ktorých sa zvyknú zú-

Valentínska
— PÁRTY —
rodičov a priateľov Evanjelickej spojenej školy 2017

*All you need is
Love*

17 19:00
FEBRUÁR
@ CAFE PASÁZ

MÓŽETE SA TEŠIŤ NA:
kultúrny program žiakov školy
švédске stoly a pitný režim počas celého večera
tanečnú zábavu so živou hudbou

24€
all inclusive

Rezervácia a lístky osobne na recepcii v novej budove školy alebo na tomas.gulan@essrmt.sk

402 Lizáková 2008: 43; Dusíková 2010 [online].
403 Šidlíková 2014 [online].

časťňovať aj učítelia. Niektoré školy opakovane organizujú valentínske plesy, a to aj pre rodičov, študentov, a prípadne aj pre obyvateľov obce, v ktorej škola sídli.⁴⁰²

Na prvom stupni niektorých základných škôl má povahu karnevalovej valentínskej zábavy aj vyučovanie: učiteľkami pripravené „pútavé valentínske vyučovanie“ deti absolvujú v maskách a najdlhšia prestávka medzi vyučovacími hodinami má podobu diskotéky s občerstvením.⁴⁰³ Vďaka tomu, že vznik a vývoj Valentína je zviazaný s Anglickom a USA, téma sviatku sa na základných a stredných školách v dobe jeho slávania každoročne objavuje aj vo výučbe angličtiny. Žiaci a študenti sa oboznamujú s históriou a podobami osláv sviatku, čítajú valentínske básne a pod. Údaje o sviatku, frázy spojené s ľúbostnou komunikáciou

20 Valentínske karnevaly, párty a plesy tvoria súčasť oslavy sviatku počas fašiangov aj na cirkevných školách. Plagát s oznamom o konaní párty Evanjelickej spojenej školy v Martine v roku 2017.

- 404 K Valentínovi 2017 [online].
- 405 Dňa 14. 2. 2020 žiaci 2020 [online].
- 406 Napr. Žiaci 2003 [online].
- 407 adminKK 2015 [online]; Glondeková 2019 [online].
- 408 Valentín 2016 [Tisovec] [online]; Svätý Valentín 14. február, 2022 [online].
- 409 Lukáčová 2016 [online].
- 410 Duchovičová 2022 [online].
- 411 Valentínska kvapka 2017 [online]; Valentínska kvapka 2020 [online].
- 412 Valentín lásky čas 2014 [online]; Bošanská 2016 [online]; Valentínsky bowling 2016/2017; Valentínsky volejbalový turnaj 2019 [online].
- 413 admin 2013 [online]; Valentínska párty 2017 [online]; Správa 2020 [online].

v anglickom, ale aj v iných jazykoch, sa objavujú aj na tematických valentínskych nástenkách v priestoroch školy, vo videoprezentáciách, ktoré študenti zdieľajú na internete a pod.⁴⁰⁴

Na stredných odborných školách sa valentínska sviatková prax a vyučovací proces aj prelínajú. A to buď tým, že sú jej prvky včlenené do praktického vyučovania. Tak napríklad študenti strednej zdravotníckej školy v Liptovskom Mikuláši počas odbornej praxe vyzdobili recepciu relaxačno-rehabilitačného centra a klientov, ktorým poskytovali procedúry, obdarovali vlastnoručne zhotovenými valentínkami.⁴⁰⁵ Študenti potravinárskych odborov v rámci praktickej výučby vyrábajú valentínske cukrovinky, najčastejšie v tvare srdca.⁴⁰⁶ Druhou možnosťou je, že študenti sa počas školských valentínskych osláv učia používať odborné vedomosti a precvičujú si zručnosti. Súčasťou Valentína na odborných stredných školách v oblasti obchodu a podnikania sú napríklad „valentínske trhy“. Počas nich si študenti predajom valentínskych darčiekov v tzv. študentských spoločnostiach a cvičných firmách precvičujú komunikačné a marketingové schopnosti.⁴⁰⁷

Predaj sladkostí, kvetov, ručne vyrobených valentínok a iných darčiekov, ktoré je možné „kúpiť niekomu, koho ľúbite“, či „aj sebe“, sa objavuje ako súčasť valentínskej sviatkovej praxe aj na gymnáziách. Študenti predaj na takýchto „trhoch lásky“ organizujú buď preto, „aby robili spolužiakom radosť“⁴⁰⁸, alebo aj s cieľom získať peniaze na charitatívne účely. Na gymnáziu v Čadci napríklad v roku 2008 začali piecť a predávať koláče, aby pomohli rodinám v hmotnej núdzi.⁴⁰⁹ Na gymnáziu v Partizánskom sa na podnet jednej vyučujúcej – v duchu myšlienky, že študentov treba „nielen vzdelávať, ale aj učiť k ľudskosti“ – uskutočnila zbierka oblečenia. Prispeli do nej študenti aj učitelia a na Valentína oblečenie spolu so sladkým pečivom, maslom a džemom priviezli bezdomovcom do sociálneho centra.⁴¹⁰ Súčasťou charitatívnej sviatkovej praxe stredoškôľakov je aj darovanie krvi v rámci celoslovenskej akcie Valentínska kvapka krvi, ktorú organizuje Slovenský červený kríž v spolupráci a Národnou transfúznou službou SR.⁴¹¹

Z druhého desaťročia 21. storočia sú údaje o tom, že k oslavám Valentína na základných a stredných školách patria aj športové „valentínske turnaje“. Vo volejbale, prehadzovanej a bowlingu medzi sebou súperia chlapci a dievčatá, vo futbale chlapci. Aj súčasťou tejto sviatkovej praxe bývajú odevy červenej alebo ružovej farby a spoločné fotografovanie.⁴¹²

Valentínska pošta, karneval alebo valentínska párty patria k oslavám Valentína aj v cirkevných školách.⁴¹³ No keďže pôvod sviatku je spájaný s príbehmi o svätcovi, v oslavách dominuje náboženský obsah sviatku a ich súčasťou sú preto modlitby, vysvet-

lovanie lásky – ako hlavného pojmu sviatku – z hľadiska vierouky tej-ktorej cirkvi a predovšetkým na katolíckych školách pripomínanie osoby a skutkov sv. Valentína.⁴¹⁴ Ako ukazuje citát z prezentácie o sviatku Valentín zdieľanej na internete, ktorej autorom je žiak druhého stupňa katolíckej základnej školy, sviatok je pre cirkev vhodnou príležitosťou na šírenie a presadzovanie ich názorov na partnerské vzťahy aj v školskom prostredí:

„Cirkev v súčasnosti bojuje proti zjednodušovaniu poslania svätého Valentína o vernosti a vzájomnom poznávaní sa a proti redukovaniu partnerských vzťahov na telesnú rovinu. Snaží sa ľuďom pripomenúť, že aj pre sviatosť manželstva hodno položiť život.“

(Škotko, R.: Sviatok sv. Valentína [PowerPoint presentation]. In: *svätý Valentín 14. február aj z historického hľadiska podľa žiakov*, 2021 [online].)

Oslavy Valentína, respektíve sviatku sv. Valentína, sa na cirkevných školách môžu spájať aj s pripomenutím pamiatky sv. Konštantína-Cyrila, keďže termín obidvoch sviatkov je rovnaký. Tak sa napríklad v Košiciach na Katolíckej strednej pedagogickej škole sv. Cyrila a Metoda pri príležitosti sviatku sv. Konštantína Filozofa konala odpustová slávnosť.⁴¹⁵ Zúčastnil sa jej vladyka gréckokatolíckej cirkvi Milan Chatur. V súvislosti so sviatkom sv. Valentína študentom vysvetlil, že je dôležité vytvárať priateľské vzťahy zamerané predovšetkým na „spoznanie vnútra toho druhého a nie na jeho vonkajšiu krásu.“ Na škole sa uskutočnila Valentínska kvapka krvi, pričom do darovania krvi sa zapojili nielen žiaci a vyučujúci, ale aj duchovní, vrátane vladyku.⁴¹⁶

Vzhľadom na to, že školským systémom prechádza každá generácia obyvateľov Slovenska, od prelomu tisícročí sa tu školy zaradili k najvplyvnejším šíriteľom informácií o sviatku Valentín a s ním spojených rozličných druhov sviatkovej praxe. Deti a mládež spoznávajú Valentína ako sviatok lásky v širokom význame: od lásky k rodičom cez úctu a vďaku k učiteľom a ostatným zamestnancom školy až po kamarátstvo, priateľstvo, zamilovanosť a partnerskú lásku k spolužiačkam, spolužiakom. Počas sviatku škola vytvára priestor na osvojovanie si spôsobov vyjadrenia uvedených vzťahov, na nadväzovanie partnerstiev a taktiež vychováva k tolerancii.

Školské oslavy Valentína sú vďaka prítomnosti ručnej produkcie valentínok a ručnému vpisovaniu valentínskych pozdravov oblasťou valentínskej sviatkovej praxe, ktoré je zrejme najmenej ovplyvnená komerciou. Vďaka tomu, že tu valentínky vo veľkej miere slúžia ako prostriedok na anonymné – často prvé –

414 Napr. Valentínsky odkaz pre Teba 2014 [online]; Valentínska modlitba 2019 [online].

415 Odpust je slávnosť v deň sviatku patróna, najčastejšie patróna kostola. Veriaci sa na ňu pripravujú spoveďou, sú im odpustené hriechy a oni odpúšťajú svojim blíznym (rj 2004 [online]).

416 Odpustová slávnosť 2011 [online].

- 417 *Egregiae virtutis viri* 1980 [online]; Ondruš 1991: 80; Február má najmenej dní 2015.
- 418 Ondruš 1996: 122; Dian-Judák 2006: 52.
- 419 Valentín, biskup a mučeník [online].

oslovenie potenciálneho ľúbostného partnera, má školský Valentín najbližšie k významu, ktorý mal tento sviatok v prvých storočiach jeho existencie. A prostredníctvom valentínok, ktoré žiaci základných škôl vyrábajú aj pre rodičov, dochádza k prepájaniu sviatkovej praxe v školskom a rodinnom prostredí. U žiakov prvého stupňa má často podobu vzájomného obdarovania: rodičia dostanú od detí valentínky a deti od rodičov sladkosti, plyšové hračky. Úzky vzťah a prelínanie valentínskych a fašiangových zvykov naznačujú vysokú mieru udomácnenia a prijatia Valentína v školskom prostredí.

Cirkev slávi Valentína

Svätý Valentín vstupoval ako patrón zamilovaných do katolíckej cirkvi a jej spoločenstiev veriacich na Slovensku koncom 20. storočia pomalšie, než ako sa v krajine šíril a udomáčňoval samotný profánny sviatok Valentín. V cirkevnom kalendári sa síce 14. februára stále pripomína pamiatka svätca, no iba ako patróna liečenia chorôb a ochrany proti nim. Jeho význam sa navyše po roku 1980 dostával do úzadia. Pápež Ján Pavol II. totiž dňa 31. 12. 1980 apoštolským listom *Egregiae virtutis viri* ustanovil sv. Konštantína-Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy a ich pamiatku povolil sláviť spolu 5. júla. V tejto súvislosti sa 14. február, na ktorý pripadá výročie smrti sv. Konštantína-Cyrila, stal vo všeobecnom rímskom liturgickom kalendári sviatkom slovenských vierozvestov, ktorých význam sv. Valentína zatienil.⁴¹⁷

Prvá stať o mučeníkovi sv. Valentínovi – spolu s informáciami o dni jeho sviatku ako o „sviatku snúbencov a tých, ktorých máme radi“, ktorí slávia v západnej Európe a v severnej Amerike – sa na Slovensku objavila v roku 1996 v doplnkoch k zbierke životopisov svätých s názvom *Blízki Bohu i ľuďom*. Až v zbierke životopisov *Každý deň so svätými* z roku 2006 bol dátum 14. február spojený už len s biskupom a mučeníkom sv. Valentínom z Terni, ktorí „údajne napriek zákazu sobášil mladé páry“ a „v románskych krajinách, Anglicku a USA bol zvolený za patróna zamilovaných“.⁴¹⁸

Z pohľadu kresťanstva je vo všeobecnej rovine obsahom sviatku sv. Valentína láska medzi Bohom a človekom, ktorý je stvorený na obraz Boha.⁴¹⁹ Odkaz sv. Valentína ako patróna snúbencov a zamilovaných je – podľa teológa Antona Adama – v tom, že láska a vzájomná náklonnosť muža a ženy sa „majú rozvíjať v zhode so zámerom Stvoriteľa“. Partnerská láska je „životný postoj, v ktorom sa milujúci človek v obete vlastného života odovzdáva milovanému podľa vzoru Ježiša Krista.“ Len takáto láska

sa môže byť pevným základom vzťahu. Cirkev usmerňuje vzťah milujúcich sa ľudí preto, aby navzájom rešpektovali ľudskú dôstojnosť, z ktorej vyplýva dôvera a z nej pramení vernosť.⁴²⁰ A to aj preto, že „civilne slávený Valentín síce podčiarkuje pozitívnu ideu vzťahu, lásky, zamilovania“, ktoré sú však „v sekulárnom priestore chápané nekresťansky, čiže ako oslava prirodzenosti, telesnosti, sexuality. Hlavná premisa – ‘zamilovanie legitimizuje sexuálne



vyjadrenie’ – je úplne proti evanjeliu života a teda úplne proti náuke Cirkvi“ – ako konštatuje teológ Ľubomír Hlad.⁴²¹

Aj z pohľadu cirkvi a veriacich je Valentín príležitosťou, ako darčekom buď anonymne prejať náklonnosť alebo ním vyjadriť priazeň manželke, rodičom, súrodencom, priateľom, kolegom. Táto možnosť je tu však každý deň. V cirkvi preto sv. Valentín ostáva v prvom rade mučeníkom kresťanskej viery.⁴²² Z pohľadu veriacich sviatok ponúka napríklad aj možnosť pokračovať v tom, čo robil sv. Valentín: „podporovať mladých ľudí v ich láske a motivovať ich na vstup do manželstva“.⁴²³

Publikované výpovede mladých veriacich naznačujú, že ich valentínske sviatkovanie vo dvojici sa v podstate nelíši od toho, ako Valentína slávia ich rovesníci bez vzťahu k viere. Na rozdiel od nich však – aj keď sa rovnako vzájomne obdarúvajú sladkosťami, partneri dávajú partnerkám kvety, spoločne konzumujú valentínsku večeru, spolu sledujú obľúbený film alebo navštívia divadlo – zrejme častejšie vo vyjadreniach napríklad uvádzajú, že sviatok prežívajú ako bežný deň, respektíve že ho neberú „príliš vážne“, alebo že „Valentína by predsa mali mať ľudia každý deň“.⁴²⁴

Skupinové podoby valentínskej sviatkovej praxe v prostredí komunít veriacich sú formované predovšetkým princípmi kresťanského vnímania významu sv. Valentína a obsahu sviatku Valentín. Ich zábavná stránka má až druhoradý význam. V roku 2017 sa napríklad v komunitnom centre v Hlinnom konal „Kresťanský Valentínsky večer“ pre manželov, ktorý zrealizovalo Gréc-

420 Adam 2017: 9.

421 Hlad 2015.

422 Žáková 2002: 4.

423 Chlebanová 2020 [online].

424 Lauko 2015: 13.

21 Svätý Valentín z Terni požehnáva alebo sobáša mladý pár. Na Slovensku ide o prvé zobrazenie Valentína ako patróna zamilovaných.

- 425 V komunitnom centre 2017 [online].
426 Hrbčáková 2020 [online].
427 katRande.org 2022 [online].
428 Chlebanová 2020 [online].

kokatolícke formačné centrum pre Rómov v obci Čičava. Stretnutie začalo spoločnými piesňami a tancom a pokračovalo prednáškou „o jazykoch lásky a chorobách, ktoré postihujú našu manželskú lásku“. A tento „kresťanský Valentín“ skončil agapé,⁴²⁵ teda spoločnou konzumáciou jedál účastníkmi podujatia. Charitný dom sv. Štefana v Snine, ktorý je denným stacionárom Arcidiecéznej charity Košice, usporiadal v roku 2020 v tamjšom farskom pastoračnom centre *Valentínsky ples* pre mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením. Akcie sa zúčastnili aj mladí z Centra pre deti a rodinu a z Centra sociálnych služieb Zátišie v Snine. Podujatie začalo kultúrnym programom – recitáciou básne, spoločným spevom piesne „spojeným s odovzdávaním srdíc pre Krista“ a valčíkom na úvod tanečnej časti podujatia. Súčasťou akcie, ktorej sa zúčastnila aj primátorka Sniny, bola taktiež tombola a zábavné súťaže.⁴²⁶

U mladých ľudí v spoločenstvách veriacich sa Valentín spája aj s hľadaním partnera a vytváraním vzťahov. Preto napríklad *Katolícka zoznamka katRande*, ktorá funguje aj na internete pre tých, ktorí „túžia vstúpiť do sviatosťného manželstva“ a hľadajú partnera z prostredia „presvedčených a praktizujúcich katolíkov“,⁴²⁷ zorganizovala v roku 2020 v období po Valentínovi niekoľko „speed datingov (rýchlych rande)“ v Žiline, Košiciach a Bratislave. Stretnutia mali poslúžiť ako možnosť na zoznámenie sa s novými ľuďmi a poskytnúť východisko na ich ďalšie spoznávanie.⁴²⁸

Široká škála podujatí spojených s oslavami sviatku Valentín v kresťanských komunitách sa realizuje v rámci *Národného týždňa manželstva* (ďalej NTM), ktorý je súčasťou medzinárodnej kampane *Medzinárodný týždeň manželstva*. Vznikla v roku 1996 v Spojenom kráľovstve a spája cirkvi, náboženské zoskupenia, politikov, médiá, formou poskytovania zliav aj kvetinárstva, reštaurácie, kaviarne, kultúrne inštitúcie. Je to týždenná iniciatíva na podporu manželstva, ktorá prebieha v týždni osláv Valentína ako sviatku spájaného s láskou a partnerskými vzťahmi. Cieľom NTM je propagovať a podporovať manželstvo ako hodnotu moderného človeka.

Na Slovensko sa NTM dostal v roku 2010. Prvý raz sa tu uskutočnil o rok neskôr a to pod záštitou vtedajšej prvej dámy pani Silvie Gašparovičovej. Ide o kampaň zastrešujúcu rozličné miestne aktivity zamerané na praktický rozvoj manželstva a platformu spolupráce pre rôzne subjekty, ktorých cieľom je rozvíjať kvalitné manželské vzťahy. Kampaň sa prezentuje ako apolitická nenáboženská iniciatíva a deklaruje otvorenosť na spoluprácu s politickými a náboženskými zoskupeniami zameranými na podporu manželstva. Na Slovenku kampaň a prípravu podujatí

zastrešuje *Národný týždeň manželstva, o. z.* Každý rok má kampan' ústrednú tému, ktorou upriamuje pozornosť na rôzne aspekty manželského vzťahu, napríklad: *Na všetko dvaja* (2011); *V dobrom i zlom* (2012); *On a ona – jednota v rozdielnosti* (2015); *Manželstvo – spolu na ceste* (2017); *Bezpečne v manželstve* (2021).⁴²⁹

Národného týždňa manželstva sa zúčastňujú viaceré kresťanské cirkvi, ktoré jeho ciele naplňajú realizáciou podujatí pre svojich členov, ale aj pre ľudí mimo cirkví. Podujatia majú napríklad formu stretnutí spojených so spoločným sledovaním filmu alebo prednáškou a následnou diskusiou, prípadne aj s občerstvením a programom pre deti, ak je akcia určená pre rodiny. Tak sa napríklad v roku 2013 uskutočnilo v rímskokatolíckej farnosti Veľké Lovce stretnutie, na ktorom bol premietnutý taliansky romanticko-komediálny film *Casomai (Recept na manželstvo)*. V ďalšej časti sa konala filmom inšpirovaná diskusia, ktorej hosťom bol člen *Hnutia kresťanských rodín*.⁴³⁰ Filmový večer sa v roku 2017 konal aj v rímskokatolíckej farnosti Košice-Krásna, kde sa počas NTM uskutočnil aj Farský ples rodín. V gréckokatolíckej farnosti Košice-Furča bolo súčasťou stretnutia v rámci kampane aj životné svedectvo manželského páru a hudobný program. A v tom istom roku sa na evanjelickej fare v Kremnici uskutočnila prednáška s názvom *Božia komunikácia ako základ medziľudskej komunikácie* spojená s rozhovorom o danej téme.⁴³¹

Ako súčasť kampane NTM sa konajú tiež bohoslužby, ktorých súčasťou je napríklad obnova manželských sľubov. Počas NTM v roku 2011 bolo v košickom premonštrátskom Kostole Najsvätejšej Trojice v jeden deň počas bohoslužieb možné „uctiť si“ relikvie sv. Valentína. Jedna z omší bola vtedy slávená „za súdržnosť rodín a manželstiev“.⁴³² V rímskokatolíckej farnosti Košice-Krásna sa v roku 2017 konala adorácia za manželstvá a v gréckokatolíckej farnosti Košice-Furča sa uskutočnila gréckokatolícka i rímskokatolícka bohoslužba.⁴³³ O rok neskôr sa napríklad v Konkatedrále sv. Mikuláša v Prešove konala omša za manželov a v priestoroch zboru Cirkvi bratskej ďakovná ekumenická bohoslužba.⁴³⁴

Najrozšírenejšou formou slávenia sviatku Valentín v spoločenstvách katolíckych veriacich na Slovensku sú púte, ktoré sú v zmysle katechizmu katolíckej cirkvi prejavom nábožnosti, náboženského cítenia a príležitosťou na sľuby Bohu, ktorých splnenie je chápané ako prejav povinnej úcty a lásky k nemu.⁴³⁵ Termín sviatku Valentín bol začlenený medzi termíny konania pútí, ktoré majú na Slovensku buď niekoľko storočí trvajúcu (hoci aj prerušovanú) tradíciu, alebo vznikli až na konci 20. storočia.

V pútnickom meste Šaštín-Stráže sa od roku 2007 v dobe sviatku sv. Valentína – vždy od piatku do nedele blízko 14. feb-

429 Tamže; *Národný týždeň 2021* [online]; *Národný týždeň 2022* [online]; *Národný týždeň* [online].

430 *Majka* 2012: 17 – 18.

431 *Týždeň manželstva 2017*.

432 *Relikvie 2011* [online].

433 *Týždeň manželstva 2017*.

434 *Národný týždeň 2018* [online].

435 *Katechizmus 2007*: 423, 517.

Srdečne Vás pozývame na 10. ročník

DOZRIEVAŤ
V LÁSKE

PŮŤ ZALŮBENÝCH 2017

17. - 19. február 2017
Bazilika Sedembolestnej
Panny Márie v Šaštíne

o. biskup Forgáč, o. Kuffa, o. Hudák, o. Neupauer, o. Seko
Spektrum, S2G Band, MAMATEYKA a ďalší
divadlo, workshopy, svedectvá, diskusie, prednášky

predsavzatie žiť čistý vzťah

bazilika.sk | zalubeni.sk









App: Púť zalúbených 2017

22 Plagát pozývajúci na Púť zalúbených v roku 2017. Vďaka monotematickému zameraniu, vyjadrenému prípadne ústredným mottom, a spojeniu rôznych výrazových prostriedkov a kultúrnych tradícií – vrátane liturgie – púte predstavujú špecifický druh hromadného valentínskeho podujatia so znakmi eventu.

ruára – koná *Púť zalúbených*. Ide o stretnutie, ktoré má celonárodný charakter, keďže účastníci sú z celého Slovenska a miestom jeho konania je tamojšia Bazilika Sedembolestnej Panny Márie, označovaná aj ako Národná svätyňa alebo Národná bazilika. Púť je označovaná ako tematická, pričom tento nový druh púti sa v bazilike začal v uvedenom roku konať popri dvoch tradičných púťach – *Celonárodnej púti k patrónke Slovenska Sedembolestnej Panny Márie* (koná sa v deň jej sviatku 15. septembra) a *Sväto-dušnej (Turičnej) púti na slávnosť Zoslania Ducha Svätého*, konanej sedem týždňov po Veľkej noci.

Tematická povaha Púte zalúbených spočíva v tom, že každý ročník má ústrednú tému, ktorú od roku 2008 vyjadruje motto púte: napríklad *Pod krídlom* (2008); *Slobodní v láske* (2009); *Malé veci s veľkou láskou* (2010); *I like manželstvo* (2012); *Vyberám si*

vernost' (2013); *Slúžiť v láske* (2015); *Kto žije čisto, dokáže byť verný a tešiť sa z nového života* (2018); *Slúbiť si, darovať sa* (2020); *Hľadieť novými očami* (2022). Poslanie púte vyjadruje *Hymna Púte zalúbených*:

„My prosíme Ťa, Pane,
daj nám požehnanie,
zachráň nás od prázdnych ciest.
Nech tvoja láska, Pane,
sa našou láskou stane
nech necháme sa tebou viesť.
Ty dávaš lásku nám,
čo neberie lež dáva,
[: a z dvoch vzdialených srdc, môj Pane,
v Tebe jedno sa stáva :]“

(© *Púť zalúbených*, www.zalubeni.sk text, text: Mária Oravcová, hudba: Braňo Letko.)

Organizátormi púte sú saleziáni (príslušníci rehole Spoločnosti svätého Františka Saleského), ktorí pôsobili v Šaštíne-Strážach i v bazilike, vo vzájomnej spolupráci s paulínmi (členovia rehole Rádu Svätého Pavla Prvého Pustovníka), ktorí baziliku v súčasnosti spravujú. Hlavný organizačný tím tvoria mladí dobrovoľníci. Podľa organizátorov je púť určená predovšetkým pre tých, ktorí „spolu chodia, sú zasnúbení alebo sú manželmi“, no aj pre jednotlivcov, teda pre ľudí aktuálne bez vzťahu. Zúčastňujú sa jej stredoškólači, vysokoškólači, ako aj ľudia v dôchodkovom veku. V roku 2018 sa púte vzhľadom na jej tému zúčastnili iba páry. Účastníci môžu na púti „ďakovať za svoj vzťah, prosiť a načerpať od (nielen) starších a skúsenejších manželov“. S ohľadom na kapacitu priestorov, v ktorých sa púť koná, i podľa obsahu programu sa púte zúčastnilo zvyčajne okolo 300, ojedinele až 500 účastníkov. Účasť bola viazaná na registráciu.⁴³⁶ S Púťou zalúbených je spojená modlitbová reťaz „za púť a jej organizáciu“. Do modlitbovej reťaze, ktorá sa koná deň pred začiatkom púte, sa môžu zapojiť rodičia, starí rodičia, priatelia účastníkov púte i ktokoľvek iný. Zúčastniť sa môžu jednotlivci aj páry, ktoré sa prihlásia a vo zvolenom čase sa modlia.⁴³⁷

Program púte tvoria každodenné omše, ktoré celebrujú rímsko- i gréckokatolícki kňazi, prednášky o láske a vzťahoch, besedy s predstaviteľmi cirkvi, svedectvá manželských párov, taktiež diskusie, napríklad o filmoch a knihách, koncerty klasickej aj gospelovej hudby, divadelné predstavenia, súťaže, workshopy a prehliadky Baziliky Sedembolestnej Panny Márie. Ťažiskovým momentom púte sú sľuby, v ktorých sa formou spoločnej mod-

436 Kotris 2008 [online]; Do pútnického mestečka 2015 [online]; O púti [online].

437 Modlitbová reťaz [online].

438 Kotris 2008 [online]; Šaštín počas Valentína 2010 [online]; Bazilika Sedembolestnej Panny Márie [online]; O púti [online].

439 Olejník 2014 [online].

440 Podľa údajov o ôsmich stretnutiach v rokoch 2003 - 2017.

441 Oslava sviatku 2009 [online].

442 Stretnutie mládeže 2011 [online]; -ak- 2015.

443 Stretnutie mládeže 2003, 2006, 2009, 2010, 2011 [online]; V Spišskej Kapitule 2013 [online].

litby počas svätej omše slobodné páry zaväzujú „žiť čistý život“ (bez predmanželského sexu) a manželské páry si týmto spôsobom obnovujú manželské sľuby.⁴³⁸

Na Slovensku sú so 14. februárom – dňom pripomínania sv. Valentína ako patróna zamilovaných – spojené aj ďalšie púte. Majú zväčša regionálny rámec a buď nadväzujú na tradície pútí, ktoré do polovice 20. storočia smerovali na miesta zasvätené tomuto svätcovi, alebo sa prívlastok „valentínske“ spája s púťami, ktorých obsah a ciele korešpondujú s uvedeným patronátom svätca. Druhé spomenuté púte sa síce konajú v termíne okolo 14. februára, no ich hlavným zámerom nie je prejavovanie úcty k sv. Valentínovi.

Významným pútnickým miestom bola v minulosti Spišská Kapitula, no od roku 1948 v dobe socializmu bola tamojšia tradícia pútí prerušená. Obnovená bola v podobe pútí mládeže do Spišskej Kapituly na sviatok sv. Valentína.⁴³⁹ Po roku 2000 sa tu začali konať stretnutia mladých označované ako *Stretnutie* alebo *Valentínske stretnutie mládeže spod Braniska*, *Stretnutie mládeže v Spišskej Kapitule*, *Valentín v Spišskej Kapitule* a pod.⁴⁴⁰ Organizátormi boli najskôr Biskupský úrad v Spišskej Kapitule, tamojší Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka a tamojšia farnosť sv. Martina, ku ktorým sa neskôr pridala aj Komisia pre mládež v Spišskej diecéze a farnosti Spišskopodhradského dekanátu. Tieto jednoduchové podujatia začínali omšou v Katedrále sv. Martina, ktorú celebroval spišský diecézny alebo pomocný biskup. Súčasťou jeho homílie boli osudy sv. Valentína, ktorý bol uvádzaný ako príklad pre súčasnú mládež a to nielen ako patrón zalúbených, ale všetkých mladých, ako ich „ochranca pred hriechom a pred zlom“.⁴⁴¹ Počas niektorých stretnutí mali účastníci možnosť uctiť si po omši relikvie svätca alebo jeho relikviou biskup účastníkov stretnutia požehnal.⁴⁴² Druhá časť stretnutia sa konala v aule kňazského seminára, kde sa účastníci stretli s biskupom, ktorý celebroval svätú omšu. Ďalší program tvorili nielen koncerty hudobných skupín, divadelné predstavenie alebo súťaže hudobných skupín a spevokolov z farností z regiónu, ale aj prednášky o partnerských vzťahoch. V jednom prípade sa v kine v Spišskom Podhradí konala prednáška o tom, ako hodnotiť filmy. Súčasťou niektorých stretnutí bolo aj občerstvenie alebo obed pre účastníkov. Podľa organizátorov bolo cieľom stretnutí predovšetkým „povzbudiť mladých v kresťanskom prežívaní života v každodenných udalostiach“.⁴⁴³

Na tradíciu pútí nadviazala aj *Púť zalúbených*, ktorá je spojená s kaplnkou sv. Valentína v šarišskej obci Krížovany. Od roku 2005 sem v čase, na ktorý pripadá sviatok svätca, chodia mladí ľudia z obcí patriacich do dekanátu Prešov-západ. Púť sa koná

v nedeľu a v tento deň je v obci aj odpust – slávnosť na počesť sv. Valentína ako patróna obce.⁴⁴⁴ Jeho patronát má v obci totiž významnejšie postavenie než patrocíniá dvoch tamojších kostolov. Program stretnutí, na ktorých bolo v niektorých rokoch prítomných až okolo tristo účastníkov, tvorí omša, modlitba za mladých i svedectvá viery. Púť i oslavy patróna obce sú prepojené, čoho prejavom je aj agapé – spoločná konzumácia jedál účastníkmi púte a obyvateľmi Krížovian, ktorá má predovšetkým význam symbolického dôkazu vzájomnej kresťanskej lásky a jednoty.⁴⁴⁵

Valentínskou je nazvaná aj jedna z pútí, ktoré sa viažu k pútnickému miestu vo Vysokej nad Uhom. Cieľom púti je hrob blahoslavenej Anny Kolesárovej, ktorá bola v roku 2018 ako prvá laická osoba z územia Slovenska blahorečená ako mučenica čistoty. Toto šestnásťročné dievča počas druhej svetovej vojny v roku 1944 zastrelil vojak sovietskej armády, pretože sa mu nechcelo oddať a „radšej volilo smrť, ako stratu panenstva“.⁴⁴⁶ Prvá púť do Vysokej nad Uhom sa konala v roku 1999 a to na podnet študentov z Univerzitného pastoračného centra v Košiciach pod vedením kňaza Pavla Hudáka. Spočiatku sa púti zúčastňovali vysokoškóľáci, no postupne sa – najmä podľa veku účastníkov – vyšpecifikovala škála pútí, ktorú tvoria *Púte radosti* (pre mládež od 15 rokov), *Púte zrelosti* (pre mladých nad 23 rokov), *Púte rodín* a *Pútnické soboty*. V roku 2007 vzniklo Pastoračné centrum Anny Kolesárovej – centrum mladých vo Vysokej nad Uhom, ktoré zabezpečuje organizáciu pútí i ďalších aktivít. Organizátormi pútí sú aj Košická arcidiecéza a farnosť v Pavlovcich nad Uhom. Ako valentínska je nazvaná jedna z *Pútí radosti*, ktoré sa konajú štyrikrát počas roka. V roku 2013 bol počas valentínskej Púte radosti ako valentínsky darček otvorený dom na ubytovanie dievčat, ktoré ako dobrovoľníčky pôsobia v pastoračnom centre. Okrem návštevy hrobu blahoslavenej mučenice tvoria program valentínskych Pútí radosti omše, spoločné modlitby, spovede, nočné adorácie, no aj stretnutia s košickým biskupom a prednášky s náboženskou tematikou, spojené s témou púte: napríklad *Ja a Otec sme jedno* (2013), *Veľké veci robí Boh* (2017), *Zázrak lásky – Tajomstvo skryté od vekov* (2019).⁴⁴⁷ Podľa organizátorov má byť púť príležitosťou na spoznanie nových priateľov a dospievajúcim účastníkom, ktorých býva aj viac než päťsto, má poskytnúť priestor na komunikáciu o ich problémoch, „správne tlmočiť pojem láska a prosiť za čistotu mladých“, aby sa mohli rozhodnúť pre kňazské povolanie alebo „vytvoriť pevné manželstvá a zdravé rodiny“. Účastníci púte sa taktiež učia „prežívať slobodu a pravú radosť“ a preto je zakázaná konzumácia alkoholických nápojov, mali by obmedziť fajčenie aj používanie mobilných telefónov.⁴⁴⁸

444 Odpust sa koná v deň sviatku patróna obce a tento deň je zvyčajne aj výročím posviacky kostola (rj 2004 [online]).

445 Timková 2008 [online]; 7. púť 2011.

446 Príbeh [online].

447 Šedzmáková 2013 [online]; Vyše 500 mladých 2013 [online]; Dom Anky Kolesárovej 2017 [online]; Púť radosti 2019 [online].

448 Blahoslavená [online]; Púť radosti [online].

449 Timková 2008 [online];
Stretnutie mládeže 2010
[online].

450 Vek v roku 2000 stano-
vila Konferencia biskupov
Slovenska v súlade s Kód-
dexom kanonického prá-
va (Vek na prijatie [on-
line]).

451 Barna 2014: 133.

452 Austrálski biskupi 2012
[online]; Deň sv. Valen-
tína 2005 [online].

453 Hlad 2015.

Z uvedených údajov o podobách valentínskeho sviatkovania v kresťanských cirkvách a komunitách veriacich vyplýva, že realizované aktivity majú okrem náboženského a duchovného rozmeru napríklad význam aj pri integrácii mladých so zdravotným znevýhodnením, pri rozvíjaní vzťahov medzi nimi i vzťahov s inými rovesníkmi. Účasť na niektorých púťach (Križovany, Spišská Kapitula) je súčasne rituálom prechodu medzi skupinou detí a skupinou mládeže, pretože takýchto pútí sa zúčastňujú až birmovanci,⁴⁴⁹ teda mládež po birmovaní približne vo veku 13 rokov.⁴⁵⁰ Podujatia, realizované vo valentínskom období v rámci NTM, podporujú ekumenizmus medzi kresťanskými cirkvami.

Podľa maďarského antropológa Gábora Barnu systém modernej sviatkovej štruktúry v (stredo-)európskych štátoch tvoria v druhom desaťročí 21. storočia kresťanské a sekulárne slávnosti založené na partikulárnej histórii a situácii danej krajiny. Obsah viacerých pôvodne cirkevných sviatkov sa sekularizoval a niektorým z nich sa pripisuje aj politická dôležitosť. Vrstva slávností, založených na kresťanskej spiritualite, síce zostala dôležitá, no kresťanská tradícia už nie je pre dnešnú európsku identitu vnímaná ako určujúca.⁴⁵¹ V prípade Valentína však možno badať práve opačnú tendenciu, ktorou je úsilie začleniť tento sekulárny sviatok – vďaka jeho previazanosti s postavou sv. Valentína – do rámca kresťanských sviatkov, respektíve využívať na presadzovanie názorov cirkvi v spoločnosti mimoliturgické formy, akými sú hromadné organizované podujatia so znakmi eventov.

Opísaný proces zdokumentovaný na území Slovenska je súčasťou snahy katolíckej cirkvi o návrat sv. Valentína ako patróna zamilovaných i patróna sviatku Valentín do cirkvi. Takýto názor deklarovali napríklad rakúski biskupi a biskupi v Austrálii, pričom druhí z nich vydali výzvu, podľa ktorej „je potrebné pokresťančiť sviatok sv. Valentína, ktorý sa stal príliš sekularizovaným“. Pritom pripomínajú aj náboženské pozadie sviatku Valentín, ktoré podľa nich poukazuje na „význam sviatosti manželstva v spoločnosti“.⁴⁵² V spojitosti so sviatkom Valentín vyslovil teológ Ľubomír Hlad názor, že, „pre neveriacich [...] môže byť pozitívnym poznanie, že Cirkev na zaľúbenie, telesnosť, lásku nepozera nepriateľsky (lebo tieto fázy zveruje osobitému svätému)“ a preto sa podľa neho sv. Valentín stáva „mostom na možný dialóg so súčasnou kultúrou, ktorá zaľúbenie považuje za lásku, a teda za vysokú hodnotu.“⁴⁵³ Ako však ukazujú vyššie uvedené údaje o valentínskom sviatkovani v spoločenských veriacich či počas pútí, sviatok Valentín je pre cirkev predovšetkým vhodným prostriedkom na formovanie názorov mládeže i širšej verejnosti na partnerské vzťahy, manželstvo, prípadne aj na širšiu škálu tém spoločenského života. Naznačuje to napríklad prítomnosť prednášky

o správnom hodnotení filmov, ktorá bola zaradená do programu valentínskej púte v Spišskej Kapitule.

Valentín v meste

Vo valentínskom sviatkovani v mestách sa prelínajú a spájajú akcie, ktoré organizujú a realizujú podnikatelia, kultúrne inštitúcie, záujmové združenia, náboženské komunity atď., pôsobiace v meste s aktivitami priamo iniciovanými, organizovanými a prípadne aj realizovanými mestom – jeho samosprávou a organizáciami v jeho správe. Pretože mestá považujú aj podujatia, ktoré neorganizujú, za dôležitú súčasť svojej ekonomiky, turistického ruchu, kultúrneho a spoločenského života, propagujú ich na plagátoch vo verejnom priestore, na svojich internetových stránkach atď. A to buď v ponuke všetkých akcií, ktoré sa v meste konajú v mesiaci február, alebo v samostatných prehľadoch a ponukách valentínskych akcií.

Oslavy Valentína a sviatkom rámcované podujatia, ktoré organizujú v meste pôsobiace subjekty, tvoria širokú škálu od možností na vyznanie sympatií či lásky v partnerskej dvojici cez zábavu a relax vo dvojici alebo v skupine až po hromadné valentínske akcie s charitatívnym a ekologickým zameraním alebo umožňujúce spoznať nových ľudí, prípadne aj nadviazať partnerský vzťah. V ponuke alternatív ako stráviť Valentína v meste sú teda reštaurácie ponúkajúce valentínsku večeru, predajne, v ktorých možno kúpiť valentínsky darček, centrá voľného času a herne ako organizátori valentínskeho karnevalu pre deti i valentínske akcie múzeí či hvezdárni v meste. Ide aj o tipy na vhodný cieľ romantickej prechádzky alebo informáciu, kedy a kde v meste možno darovať krv počas celoslovenskej akcie Valentínska kvapky krvi alebo sa zúčastniť valentínskej tanečnej súťaže.⁴⁵⁴

Prostredníctvom podujatí, ktoré zastrešujú subjekty pôsobiace v meste, sa do valentínskeho sviatkovania dostávajú aj aktivity organizované nielen počas Valentína, spájané tiež s inými príležitosťami a obsahovo nekorešpondujúce s obsahom sviatku. Do jeho rámca ich radí prívlastok „valentínske“ alebo iba fakt, že sa konajú v termíne sviatku alebo v čase okolo neho. Tak sa napríklad v Banskej Štiavnici v roku 2015 až 2017 konali „valentínske degustácie“ vína, „adrenalinová zábava uprostred zimy“ – jazda na krňáčkach⁴⁵⁵ priamo v meste, v roku 2015 aj výstavy obrazov bez tematického súvisu s Valentínom, na ktoré upozorňovala internetová ponuka *Valentín v Štiavnici*.⁴⁵⁶

Medzi valentínskymi akciami v meste sa však objavujú aj také, ktoré sa konajú s cieľom v skupinách, komunitách prežívať

454 Napr. Botošová 2015 [online]; Fedorová 2016 [online]; Romantický Valentín [online].

455 Krňáčky sú ľahké sane používané pôvodne na transport dreva.

456 Valentín v Štiavnici 2015 [online].

- 457 Valentín v Bratislave 2016 [online].
458 Mesto Nitra 2004 [online].

vzájomnú prítomnosť, blízkosť a spolu sa z nej tešiť. Ide o podujatia, ktoré sami pre seba organizujú najmä členovia záujmových združení alebo príslušníci lokálnych komunít mestských častí. Tak sa napríklad na Valentína v roku 2020 konal v komunitnom centre mestskej časti Banská Bystrica-Fončorda 5. ročník valentínskej slávnosti *LÁSKAvoš' v komunite* s mottom *Kto láskou nešetří tomu najviac chutí!* Cieľom akcie, ktorú pripravil dobrovoľnícky tím komunitného centra, bolo poukázať „na dôležitosť prejavov vnímavosti pre potreby iných v medziľudských a susedských vzťahoch“. Vstup na podujatie bol bezplatný. V mestskej časti Bratislava-Rača, ktorá bola v minulosti samostatnou obcou s vinohradníckou a vinárskou tradíciou, začali v roku 2014 organizovať valentínske stretnutia pod heslom *Na svätého Valentína s pohárom dobrého vína*. Prípravou guláša z diviny sa na nich podieľali aj členovia miestneho spoločenstva poľovníkov. V tomto prípade Valentín pre obyvateľov nadobudol význam príležitosti, ktorú treba prežívať „v obklopení priateľov, v dobrej nálade a s pohárom kvalitného vína“.⁴⁵⁷ Opísaná valentínska akcia ukazuje, že do sviatkovania v mestách – a tiež do vnímania obsahu sviatku – vstupujú aj prvky súčasného spôsobu života rozličných skupín obyvateľov miest, ktoré sú ukotvené v tradícii a tvoria súčasť ich kultúrneho dedičstva.

Valentínske oslavy a aktivity cielene rámcované týmto sviatkom, ktoré organizujú mestá, sa začali objavovať – predovšetkým v ich verejnom priestore – po roku 2000. Ide o prejav rozšírenia obsahu sviatku o vzájomný pozitívny vzťah mesta a jeho obyvateľov. Do kultúrnych kalendárov miest tým pribudli valentínske oslavy a podujatia so znakmi eventu, ktoré poskytujú nielen zábavu a relax, ale sú aj prostriedkom na posilňovanie a vytváranie lokálnej identity. Valentínska prax sa rozšírila o nové aktivity, ktorých časť vznikla prechodom niektorých osláv (vychádzajú z párovej komunikácie) do sféry sviatkovania, založeného na formách skupinovej komunikácie.

Jeden druh mestských valentínskych osláv má povahu podujatí s ťažiskom v zábave a oddychu. Vedenie mesta ich organizovaním symbolicky deklaruje svoj vzťah k obyvateľom. Tak napríklad samospráva Nitry v roku 2004 v predvečer Valentína usporiadala pre obyvateľov na centrálnom Svätoplukovom námestí *Valentínsky večer* s vystúpením rockových kapiel a spevákov.⁴⁵⁸

Ako súčasť mestských valentínskych osláv samosprávy organizujú pre obyvateľov aj podujatia, ktoré majú byť príležitosťou na vzájomné prejavenie pozitívneho vzťahu medzi osobami v partnerskom vzťahu, prípadne medzi inými blízkymi osobami. Z hľadiska druhov sviatkovania ide o aktivity valentínskej párovej

komunikácie prenesené do verejného priestoru. Pri realizácii akcií, základom ktorých je najčastejšie obdarovanie, mesto pôsobí ako organizátor a sprostredkovateľ. Tak v roku 2013 napríklad samospráva mesta Lučenec v spolupráci s tamojšou Pedagogickou a sociálnou akadémiou zorganizovala „valentínske hliadky“. Ich úlohou bolo vyhľadávať v deň sviatku v uliciach mesta zalúbené páry, dekorovať ich červeným srdcom a darovať im lízanku.⁴⁵⁹ Takáto sviatková prax je často prepojená s hlavným podujatím dňa, ktoré pre obyvateľov i návštevníkov mesta samospráva organizuje preto, aby zažili aj pocit vzájomnej blízkosti a spolupatričnosti. V roku 2011 napríklad mesto Hnúšťa spolu s mestským kultúrnym strediskom a jednou z tamojších firiem pozvali na námestie páry všetkých vekových kategórií na *Valentínske stretnutie*. Každý pár dostal balón šťastia, ktorý vypustil po „ohňostroji lásky“.⁴⁶⁰

V mestských valentínskych oslavách sa objavuje aj zvyk zamykania zámky lásky. Partnerské, predovšetkým zalúbené dvojice ho realizujú spontánne počas celého roka. A to predovšetkým v termínoch výročí týkajúcich sa ich vzťahu, ale aj počas Valentína. Zvyk v organizovanej a hromadnej podobe tovril súčasť slávnosti spojenej s otvorením osobitého priestoru, ktorého vybudovaním alebo vyčlenením mesto vytvorilo pre jeho obyvateľov i návštevníkov podmienky na realizáciu zvyku počas celého roka. Tak bol napríklad na Valentína v roku 2012 v Piešťanoch otvorený *Most zalúbených* „na spečatenie vašej večnej lásky“. Most vybudovaný ako symbolický objekt, ktorý tvorí súčasť fontány v pešej zóne, vznikol v rámci spolupráce mesta, webového portálu *Pokec.sk* a magazínu *Diva.sk*. Ako prví naň „na znak svojej lásky“ zamkli zámky partnerské páry, v ktorých sa spojili osobnosti kultúry, šoubiznisu a športu. A tiež tridsať párov, ktoré dostali zámky od organizátorov akcie ako výhru v internetovej súťaži. Zalúbenci, ktorí majú záujem umiestniť na most zámku kedykoľvek v roku, si ju môžu kúpiť spolu so špeciálnym perom v kaviarni blízko mosta. Perom môžu na zámku napísať svoje mená, dátum zoznámenia, svadby alebo dátum jej zamknutia. Alebo si môžu priniesť vlastnú visiacu zámku.⁴⁶¹ V Košiciach otvorili 14. februára o rok neskôr *Most lásky*, na ktorom si môžu zalúbené páry „kladkou uzamknúť svoje zalúbené duše“. Pri slávnostnom otvorení tohto projektu magistrátu mesta páry dostali malé mydlo v tvare srdca a sto z nich aj visiacu zámku. Zámku a špeciálnu fixku je počas roka možné kúpiť v Návštevníckom centre mesta Košice. Pretože *Most lásky* sa nachádza nad cestou, kľúč po zamknutí zámky môže dvojica vhodiť do zamknutej nádoby pripevnenej k mostu, alebo si ho – podľa pracovníčky magistrátu mesta – môže vziať so sebou ako „dôkaz lásky“.⁴⁶² Podujatie, spojené s hromadným zamykaním zámok, usporiadalo

- 459 Takmer 500 lízaniek 2013 [online].
460 msk 2011 [online].
461 Most večnej lásky 2012 [online].



462 Košice budú mať 2013
[online]; Svoju lásku 2013
[online].

463 Zuzka 2022 [online].

v roku 2022 pod názvom *Valentínska kladka* aj mesto Veľký Šariš. V tomto prípade sa konalo mimo mesta v areáli hradu Šariš so sčasti zachovaným opevnením a hradnou vežou, ktorý sa nachádza nad mestom. K akcii, na ktorú organizátor pozýval sloganmi *Spýtajte svoju lásku, priateľstvo a Nezabudnite si doniesť svoju lásku, kladku a fajnovú klobásu*, patrilo fotografovanie v hradnom areáli, konzumácie pripraveného občerstvenia i možnosť poslať blízkej osobe pohľadnicu hradnou poštou.⁴⁶³ Podujatie sa konalo v prírode mimo mesta a preto v sebe nieslo prvky mestom organizovanej a súčasne v prírode sa konajúcej akcie.

V skupine mestských osláv Valentína sa objavujú aj inštitucionálne organizované a hromadne realizované druhy sviatkovej praxe, ktoré sú známe z iných prostredí než je komunita mesta. Ide o valentínsku poštu, ktorá je založená na sprostredkovanej distribúcii valentínskych pozdravov a tvorí stabilnú súčasť valentínskych osláv na základných a stredných školách. Počas Valentína v roku 2004 ju použila napríklad samospráva mestskej časti Bratislava-Staré Mesto. Niekoľko dní pred termínom sviatku umiestnila na nádvorie Zichyho paláca schránku na valentínske odkazy v podobe veľkého červeného srdca s nápismi „Zamilované Staré Mesto“ a „Valentínske odkazy“. Adresáti si následne mohli pre nich určené odkazy vypočúť na *Valentínskej zábave*, ktorá sa konala 14. februára na Hviezdoslavovom námestí.⁴⁶⁴

23 Pred Valentínom v roku 2004 mohli obyvatelia mestskej časti Bratislava-Staré Mesto vložiť pozdravy pre svojich blízkych do schránky v tvare srdca. Odkazy však neboli adresátom doručené osobne. Ich čítanie bolo súčasťou valentínskej zábavy na námestí, čo je špecifikom tzv. valentínskej pošty pri hromadných oslavách Valentína.

V roku 2016 bola valentínska pošta aj pred kultúrnym domom v mestskej časti Bratislava-Dúbravka. Srdiečka, ktoré v nej boli použité, vytvorili deti z tejto mestskej časti.⁴⁶⁵ V Trenčíne bol v roku 2008 na Mierovom námestí umiestnený panel, na ktorom mohli obyvatelia nechať odkazy pre svojich blízkych. Okrem valentínskych odkazov pre zaľúbených sa tam objavili aj odkazy detí pre rodičov i odkaz žiaka pre svoju učiteľku.⁴⁶⁶ Na princípe valentínskej pošty zorganizovalo v roku 2016 mesto Zvolen charitatívne podujatie s názvom *Valentínska výzva Píš srdcom*. Do určeného dátumu bolo možné napísať list venovaný neznámemu človeku (s označením *List staršiemu Ja*) a doručiť ho na niektoré z určených zberných miest v meste. O distribúciu listov starým a osamelým ľuďom sa postaralo mesto, ktoré zabezpečilo aj zverejnenie najkrajších listov vo *Zvolenských novinách*.⁴⁶⁷

Počas valentínskych osláv, organizovaných predstaviteľmi miest, sa na prejavenie lásky a náklonnosti využívajú aj komerčné valentínske podujatia blízke tým, ktoré na hradoch a zámkoch pripravujú pre svojich návštevníkov múzeá. Dôležitou súčasťou podujatí sú historické reálie, ktoré hrad a mesto spájajú s konkrétnou osobnosťou alebo udalosťou. To vytvára príležitosť na vyjadrenie lásky, manifestáciu vzťahu za osobitných okolností a originálnym spôsobom. Tak ako v prípade hradov a zámkov, aj v historických objektoch miest je tento druh sviatkovej praxe určený predovšetkým pre milencov a romanticky zaľúbených. Ako príklad možno uviesť podujatie, ktoré sa v Bratislave po prvý raz uskutočnilo v roku 2004 pod názvom *Valentínske vyznanie lásky*. Konalo sa v sobotu 12. februára v *Komnate lásky*, na ktorú sa zmenili historické priestory Múzea mesta Bratislavy v Starej radnici. Zdobil ich kvetinový altánok a v jednom z nasledujúcich ročníkov najväčšie valentínske srdce na Slovensku zhotovené zo živých kvetov. Hlavnou aktérkou podujatia bola historická postava – panovníčka Mária Terézia, ktorá mileneckej alebo manželskej dvojici po tom, čo pred ňou potvrdila bozkom svoju lásku, udelila „certifikát lásky“. Podujatie bolo súčasťou valentínskych osláv v tejto mestskej časti Bratislavy, ktoré mali motto *Staromestské valentínske poslanstvo dobra a lásky*. Vyvrcholili 14. februára koncertom na Hviezdoslavovom námestí. Tretí ročník podujatia v roku 2007, ktorý malo rovnaký obsah, trval už tri dni.⁴⁶⁸ Akciami tohto druhu predstavitelia mesta nevyjadrujú len vzťah k jeho obyvateľom tým, že pre nich vytvárajú podmienky na trávenie sviatku ako originálneho zážitku. Sprostredkovaním informácií o histórii súčasne upevňujú ich vzťah k mestu, napríklad vzbudzovaním pocitu hrdosti na jeho minulosť.

Samostatná skupina mestských osláv Valentína je organizovaná priamo s cieľom posilniť vzťah obyvateľov k ich mestu

464 *Vefké valentínske srdce 2004* [online].

465 *Valentín v Bratislave 2016* [online].

466 (km, zm) 2008.

467 -eje- 2016 [online].

468 ERDZ 2004 [online]; MAZA 2007 [online]; Valentínske vyznanie 2007 [online].



469 Prešov 2011 [online].
470 Valentín omámil 2011 [online].

24 V roku 2008 sa v Prešove stalo súčasťou osláv Valentína srdce s postavou kupida. Ako kulisa vyhľadávaná na fotografovanie nielen pármí zaľúbencov, ale všetkými obyvateľmi mesta, sa dodnes vždy v polovici februára objavuje na najväčšom prešovskom námestí.

a budovať lokálnu identitu. Lokalitou, v ktorej sa sviatok stal prostriedkom na spájanie obyvateľov, ale aj v ňom pôsobiacich inštitúcií, podnikateľov atď., je mesto Prešov. V rokoch 2008 až 2014 bolo jeho vedenie organizátorom valentínskeho podujatia so znakmi eventu pod názvom *Prešov – Láska moja* a ponúkalo účastníkom „možnosť vyznania lásky v rôznych podobách. Ide o prejav lásky k mestu, k svojmu milovanému partnerovi i k ľuďom, ktorých denne stretávame na ulici“.⁴⁶⁹ Hlavnými symbolickými prvkami podujatia boli *Valentínske srdce* alebo „brána zamilovaných“ a „megatorta“, nazývaná aj *Valentínsky obor*. Červené srdce s rozmermi 3,5 x 3,2 metre, ktoré bolo podľa údajov z lokálnych médií v tom čase najväčším objektom svojho druhu na Slovensku,⁴⁷⁰ bolo vztýčené na námestí pred radnicou už niekoľko dní pred termínom Valentína. Na jeho vrchu sedel biely amor s lukom a šípom. V otvore v dolnej časti srdca, cez ktorý bolo možné prejsť, sa dvojice, rodičia s deťmi atď. zastavovali



a fotografovali. To naznačuje, že obsahom podujatia boli – okrem deklarovania a upevňovania lásky k mestu a prejavovania pozitívnych vzťahov medzi jeho obyvateľmi – aj prejavy lásky, blízkosti medzi obyvateľmi mesta ako partnermi, členmi rodiny, priateľmi a inak blízkymi ľuďmi. Torta s rozmermi približne 2 x 2 metre o hmotnosti 145 až 150 kilogramov sa objavila vždy počas spoločnej oslavy Valentína zvyčajne 14. februára. Jej povrch zdobili buď srdcia a nápis „Prešov – láska moja“, alebo celá torta mala tvar srdca. Vrcholom akcie na námestí pred radnicou bolo krájanie torty a jej spoločná konzumácia účastníkmi osláv. Ako prvý tortu krájal vždy primátor mesta, podľa ktorého podujatie „umocňuje v ľuďoch aj lásku k ich mestu“ a jej organizovaním „rastie lokálpatriotizmus“.⁴⁷¹ Od roku 2008 sa postupne spoluorganizátormi osláv stali Prešovská univerzita, tamojšie materské, základné a stredné školy, Rádio Prešov a ďalšie subjekty, ktorých aktivity rozšírili škálu akcií mestských valentínskych osláv. V roku 2011 bola napríklad súčasťou podujatia anketa *Prešov očami a srdcom*, v ktorej mohli obyvatelia priamo vo vysielaní Rádía Prešov vyjadriť svoj vzťah k mestu. Členovia mládežníckeho parlamentu mesta Prešov vtedy na pešej zóne objímali účastníkov osláv. Žiaci umeleckej školy v roku 2013 ušili vankúše

471 Prešov 2013 [online].

25 Krájanie megatorty primátorom a jej spoločná konzumácia obyvateľmi Prešova boli hlavnými udalosťami mestských osláv Valentína. Pod názvom *Prešov – láska moja* ich v rokoch 2008 – 2014 organizovala samospráva mesta s cieľom posilniť vzťah obyvateľov k mestu. Aj vďaka tomu podujatie získalo povahu eventu.

472 V piatok 13. februára 2009 [online]; Mesto Prešov 2010 [online]; Čorňáková 2011 [online]; Gubová 2014 [online]; Zuzka 2014 [online]; Pihuličová 2014 [online].
473 Program rozvoja 2016.

v tvare srdca, ktoré zdobili priečelie radnice, a z kartónu zhotovili a pomaľovali srdcia zdobiace plot okolo mestského parku. O rok neskôr žiaci prešovských škôl pripravili pre účastníkov osláv medovníkové srdiečka. Základné a materské školy, ale aj centrá seniorov, sa zapojili do súťaže o najkrajšiu tortu. Študenti hotelovej školy tieto torty krájali a podávali aj „primátorský drink“. Účastníkov osláv študenti strednej odbornej školy dekorovali valentínskym bodypaintingom (maľovaním na telo). Hudobný program zabezpečilo súkromné konzervatórium a o valentínsku diskotéku sa v roku 2014 postaralo Rádio Prešov. Nové prvky zaraďovalo do osláv aj vedenie mesta. V spomenutom roku pripravilo na námestí *Valentínsku cestu* – súbor panelov s textami o pôvode sviatku a zaujímavostiach s ním spojených. K dispozícii bolo aj srdce, na ktorom mohol každý účastník nechať odtlačok srdiečka, svojho prsta alebo mohol naň napísať „odkaz svojej lásky alebo mestu“.⁴⁷² Hoci bol siedmy ročník podujatia *Prešov – láska moja* v roku 2014 posledný, vedenie mesta ho stále považuje za kľúčový prvok kultúrneho života Prešova.⁴⁷³ Dodnes je pre obyvateľov Prešova počas Valentína na námestí k dispozícii veľké srdce, ktoré stále využívajú ako kulisu na fotografovanie a je hlavným symbolom sviatku v tomto meste.

Valentín sa v uplynulých dvadsiatich rokoch síce nestal všeobecne rozšírenou súčasťou kalendárov kultúrnych akcií miest na Slovensku. V mestskom prostredí však nadobudol nový špecifický význam, keď sa zo sviatku zamilovaných dvojíc, ktoré si v meste a vďaka mestu môžu prejavíť svoju náklonnosť jedinečným spôsobom, posunul do polohy oslavy a upevňovania vzťahu obyvateľov k svojmu mestu. Rozšírenie obsahu Valentína sprevádzala aj zmena podôb sviatkovania, keď sa sviatok, ktorý poskytuje možnosť nadviazať, respektíve pripomenúť si a prejavíť existujúci vzťah, transformoval na event, ktorý prináša sociabilitu, na hromadne organizovanej platforme s centrálnou ideou ponúka zážitok, možnosť prežitia pocitu spolupatričnosti prispieva k stabilizácii komunity mesta.

Valentín v divadle alebo na hrade

Aj v kalendároch kultúrnych, kultúrno-vzdelávacích inštitúcií – divadiel, kín, múzeí, knižníc, hvezdárni a i. – je 14. február spájaný s osobitou skupinou podujatí. Ich cieľom je motivovať nielen potenciálneho záujemcu, ale aj pravidelného návštevníka, aby inštitúciu navštívil práve alebo aj v spojitosti s Valentínom. Tým si inštitúcia vytvára príležitosť na upevnenie alebo nadviazanie kontaktu s návštevníkmi. V divadlách, kinách či múzeách je

účasť na valentínskych podujatiach spojená s finančnou úhradou a preto má ich realizácia pre inštitúcie aj ekonomický efekt.

Marketing podujatí v kultúrnych inštitúciách je založený na vnímaní Valentína ako sviatku, ktorého obsahom sú v prvom rade prejavy romantickej lásky medzi milencami a snúbencami, partnerskej lásky medzi manželmi, prípadne lásky medzi rodičmi a deťmi. Návštevníkom či účastníkom podujatí inštitúcie ponúkajú a následne poskytujú predovšetkým nevšedné zážitky spolu so sviatkom rámcovanými informáciami z oblasti histórie, umenia či inej oblasti poznania, ktorá je predmetom činnosti konkrétnej inštitúcie.

Základom valentínskych podujatí v kinách a divadlách je ponuka filmových a divadelných predstavení, ktorých obsahom sú ľúbostné partnerské vzťahy. Organizátori valentínskych predstavení sa snažia potenciálnych divákov k ich návšteve motivovať darmi alebo benefitmi, predovšetkým finančnými. Tak napríklad filmový klub pri Dome kultúry Orbis v Nitre usporiadal v roku 1996 nočné predstavenie filmovej drámy *Rómeo a Júlia*. Záujemcovia ho mohli vidieť, ak si kúpili vstupenku, alebo ak „sa pod prísny dozor usporiadateľa pred vstupom do kinosály vrúcne pobozkali.“⁴⁷⁴ Návštevníci, ktorí prišli na Valentína v roku 2005 do košického kina Družba na predstavenie romantickej komédie, dostali darček a na vstupenku mohli získať zľavu v jednej z reštaurácií v mestskej časti Staré Mesto.⁴⁷⁵

Ešte širšiu škálu výhod si môžu v spojitosti s Valentínom užívať návštevníci divadiel. V roku 2011 napríklad pozývalo divákov bratislavské Mestské divadlo Pavla Országha Hviezdoslava na valentínske predstavenie hry o mladej manželskej dvojici *Bosé nohy v parku* nielen sloganmi *Prežíte večer zamilovaných v Mestskom divadle! Dajte si rande v divadelnom hľadisku!*, ale aj výzvou *Osladte si valentínsky večer nielen horúcimi bozkami!* Každá „zamilovaná dvojica“, ktorá prišla na predstavenie, totiž v divadle dostala „sladký darček“.⁴⁷⁶ Návštevníci Štátneho divadla Košice dostali ako „darček k sviatku zamilovaných“, ktorý „znásobí romantiku Valentína“, možnosť zapojiť sa do súťaže o ceny. Podmienkou účasti bola kúpa vstupenky na akékoľvek predstavenie, ktoré divadlo uviedlo od 13. januára do 13. februára 2018.⁴⁷⁷ Ako „originálny divadelný darček k sviatku zaľúbených“ si mohli záujemcovia o predstavenia v Slovenskom národnom divadle (SND) v Bratislave kúpiť počas celého februára 2022 v jeho pokladnici „valentínske darčkové poukážky“. S ich nákupom bola spojená výzva *Vezmite svoju lásku na rande do Slovenského národného divadla*, ktorá taktiež odporúčala, že návšteva SND je vhodný spôsob ako „vybočiť z každodennej všednosti manželských a partnerských vzťahov“ a „príležitosť vzájomne si venovať

474 BUDS 1996 [online].

475 Príďte 2005 [online].

476 Valentín (14. február)

2017: Val 2011-44.

477 Začala Valentínska romantika 2018 [online].

- 478 Oslávte lásku 2022 [online].
479 HABO 2001b [online].
480 Valentín v knižnici 2015 [online].
481 Valentín v knižnici 2022 [online].

čas“. Pri návšteve predstavení činohry, opery i baletu SND od 14. do 20. februára – teda počas „valentínskeho týždňa“ – dostali diváci na privítanie alkoholický alebo nealkoholický nápoj. A pretože, podľa riaditeľa SND, „lásku môžeme oslavovať celý rok“, návštevníci mali aj možnosť využiť „špeciálnu edíciu valentínskych darčkových poukážok“, ktoré boli platné až do Valentína v nasledujúcom roku. Kto takúto poukážku kupoval v deň sviatku, mohol v pokladni divadla kúpiť aj kvety.⁴⁷⁸

Špecifickú možnosť stráviť Valentína spolu v divadle majú aj rodičia a ich deti. Poskytujú im ju bábkové divadlá, ktorých ponuka vychádza práve z obsahu Valentína ako sviatku lásky rodičov k deťom alebo ich vzájomnej lásky, čo sa prejavuje aj v skladbe programu. Tak si napríklad na valentínskom podujatí v Bábkovom divadle na Rázcestí v Banskej Bystrici v roku 2001 deti a ich rodičia pozreli rozprávkovú hru a potom sa zúčastnili „láskavého minikurzu animácie“, do ktorého sa mohli aktívne zapojiť. Vyskúšali si vodenie bábok, výrobu masiek, kostýmov a v ateliéroch divadla vyrábali aj valentínske srdiečka a kvety. Ako „valentínsku pozornosť starých klaunov“ dostali návštevníci divadla „na povzbudenie tela i duše zázračný Číňanok čaj“. Po jeho vypití si mohli navzájom vyznať lásku.⁴⁷⁹

Sviatková prax spojená s Valentínom vo verejných knižniciach reflektuje predovšetkým ich snahu upevniť vzťah s čitateľmi a získať nových. V Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne mohli napríklad v dňoch 13. a 14. februára 2015 zaľúbené páry, snúbenci a manželské páry získať bezplatné zápisné na 365 dní.⁴⁸⁰ Podobne, Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach sloganom *Príďte k nám a oslávte 14. február s vašou knižnicou* pozývala v roku 2022 svojich čitateľov i nových záujemcov, aby prišli využiť „šťastnú hodinku“. Počas nej noví čitatelia zaplatili iba polovičné zápisné. Znížený bol aj poplatok za predĺženie platnosti čitateľského preukazu a pokutu za oneskorené vrátenie kníh čitatelia neplatili. V centrálnej požičovni knižnice mali jej návštevníci možnosť „odfotiť sa so svojou (knižnou) láskou“ pred fotostenou, zapojiť sa do zábavného kvízu o slávnych románových dvojiciach, vyrobiť si valentínske pozdravy atď. V oddelení beletrie bol počas celého týždňa pripravený výber kníh s ľúbostnou poéziou z fondu knižnice. Každý, kto sa niektorej z akcií zúčastnil, dostal sladký a knižný darček. Tým sa knižnica zapojila aj do Medzinárodného dňa darovania knihy,⁴⁸¹ ktorý sa slávi od roku 2013 a to v rovnakom termíne ako Valentín. Vďaka tomu, že aj knižnice na Slovensku (približne od polovice druhej dekády 21. storočia) reflektujú tento medzinárodný deň, v oslavách Valentína, ktoré organizujú, sa objavuje aj zámer budovať vzťah detí ku knihám a k čítaniu. Počas medzinárodného dňa je

možné nielen darovať dieťaťu novú knihu, ale aj už prečítanú detskú knihu ponúknuť a darovať knižnici.⁴⁸²

Oslavy Valentína v knižniciach sa na Slovensku prelínajú aj so Svetovým dňom poviedky. Vznikol z iniciatívy medzinárodnej organizácie spisovateľov PEN Centrum (angl. PEN International), založenej v Londýne v roku 1921.⁴⁸³ Príkladom vzájomného vplyvu až splývania obdivoch sviatkov je akcia, ktorú začala po roku 2000 – vždy na Valentína alebo okolo jeho termínu – organizovať Mestská knižnica v Bratislave. Na podujatí, ktoré asi od roku 2016 nesie názov *Poviedky o láske* a ktoré je organizátorom prezentované ako „literárne spojenie Medzinárodného dňa poviedky a zamilovaného Valentína“, sa čitatelia knižnice i verejnosť stretávajú s autormi a autorkami poviedok, ktorých témou je láska.⁴⁸⁴

Valentína je možné prežiť aj návštevou niektorej z galérií, v ktorých sa s týmto sviatkom spájajú predovšetkým valentínske zľavy na vstupnom. V roku 2017 napríklad galéria v Martine pozývala návštevníkov oslovením *Stráňte s nami v Turčianskej galérii sv. Valentína. Vstup voľný, tešíme sa na Vás.*⁴⁸⁵ Zo sloganov *Podďte spolu na Valentína do Galérie Nedbalka, Len vy dvaja – jedno vstupné a S láskou do Nedbalky, Valentín v galérii Nedbalka, S polovičkou za polovičku* vidno, že táto v Bratislave sídliaca galéria pozývala na valentínsku prehliadku predovšetkým partnerské dvojice.⁴⁸⁶ Podľa dostupných údajov sú výstavy, ktoré by tematicky korešpondovali s obsahom sviatku Valentín, v galériách výnimočné. V roku 2011 sa napríklad v bratislavskej galérii Perugia konala výstava fotografií Anny Feldekovej. Podľa údajov z médií išlo o „valentínsku kolekciu“, ktorá obsahovala aj cyklus *Milenci* a niekoľkých snímok sestier autorky, ktoré možno priamo spojiť s obsahom Valentína.⁴⁸⁷

Z kultúrnych inštitúcií poskytujú záujemcom o originálny valentínsky zážitok najväčšiu škálu podujatí múzeá. A to predovšetkým tie, ktoré sídli alebo majú expozície v historických objektoch. Základom valentínskych akcií sú totiž prehliadky priestorov a expozícií múzea so sprievodcom, ktorého výklad oboznamuje návštevníkov najmä s reáliami, príbehmi a povestami týkajúcimi sa lásky a partnerských vzťahov v živote majiteľov a obyvateľov hradu či zámku. Tak napríklad návštevníci Slovenského národného múzea – Hudobného múzea v kaštieli v Dolnej Krupej spoznali počas prehliadky v roku 2019 príbeh o láske Ludviga van Beethovena k Juliette Brunsvik-Chotekovej, pre ktorú vraj práve tu skomponoval *Sonátu mesačného svitu*.⁴⁸⁸ Podujatie *Valentín na Starom zámku*, ktorý je súčasťou Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici, vychádzalo v roku 2015 z povesti *Kráska a červený rytier*.⁴⁸⁹ Valentínska prehliadka

482 TASR 2019 [online].

483 PEN 2020 [online].

484 14. február 2006 [online]; Poviedky 2017 [online]; Poviedky 2019 [online].

485 Sv. Valentín 2017 [online].

486 Valentín v Nedbalka 2020 [online].

487 GECl 2001 [online].

488 O láskach 2019 [online].

- 489 Valentín v Štiavnicí 2015 [online].
 490 Valentín ománil 2011 [online].
 491 Hanková Janečková 2016 [online].
 492 Tš 2005 [online].

Slovenské banské múzeum BANSKÁ ŠTIAVNICA pozýva

14.- 15. 2. 2015

Valentín

NA STAROM ZÁMKU

divadelné predstavenie
Krása a červený rytier

režia: Zuzana Kráľová
 účinkujú: Tomáš Pecher
 Martina Pálfiová
 Tímea Hudecová
 Kristína Petrikovičová

VSIUPY: 16:00, 17:00, 18:00, 19:00

Vstupné: dospelí 4 €, študenti, deti, seniory, ZÍP 2 €, rodinné 10 €
 Predpredaj: dospelí 3 €, deti, seniory, ZÍP 1,5 €, rodinné 7,5 €
 (predpredaj do 13.2.2015 do 15:00 hodiny)

Pozor - vstupenky sú zlosovateľné!
 Výhra: večera pre dvoch v hodnote 25 € v reštaurácii Monarchia
 Predpredaj: 045/694 94 72, 045/694 94 51, marketing@muzeumb.sk
 Viac informácií: www.muzeumb.sk



26 Plagát propagujúci valentínsku akciu na Starom zámku v Banskej Štiavnici v roku 2015. Organizátori akcií v expozíciách múzeí umiestnených v hradoch, zámkoch a kaštieľoch využívajú predovšetkým spojenie jedinečného prostredia a lokálnych historických reálií, príbehov s témou lásky. Prezentovanými, aj keď romantizovanými podobami lásky, sa tým sviatok často vracia do doby svojho vzniku, keď bol iba súčasťou sviatkového kultúry kráľovských dvorov a šľachty.

hradu Strečno – jednej z expozícií Považského múzea v Žiline – bola v roku 2011 okrem histórie hradu zameraná aj na „najkrajšie príbehy lásky z okolia Strečna“. ⁴⁹⁰ Aj na hrade Modrý Kameň, ktorý je sídlom SNM – Múzea bábkarských kultúr a hračiek, sa počas valentínskeho podujatia *Modrý Hrad Lásky* v roku 2016 konala „prehliadka s príbehmi lásky“. ⁴⁹¹ A na Valentína v roku 2015 spoznali návštevníci Oravského hradu, ktorý je súčasťou Oravského múzea Pavla Országha Hviezdoslava v Oravskom Podzámku, napríklad aj podoby pytačiek na Orave. ⁴⁹²

Súčasťou valentínskych prehliadok muzeálnych historických objektov sú často dramatizácie prezentovaných príbehov o láske, o partnerských vzťahoch. V dramatizovanej podobe bola

napríklad uvedená spomenutá povesť *Kráska a červený rytier* na Starom zámku v Banskej Štiavnici. Aj už zmienené podoby pytačiek – konkrétne v šľachtickej kultúre, v ktorej boli ich súčasťou súboje rytierov – priblížili návštevníkom Oravského hradu v drammatizovanej podobe členovia skupiny historického šermu.⁴⁹³ Divadelným predstavením „z partnerského života“ s názvom *Návšteva mladej dámy* začala akcia *Valentín na Trenčianskom hrade*, ktorú v roku 2018 pripravilo Trenčianske múzeum v Trenčíne.⁴⁹⁴ Témou drammatizácií na valentínskych podujatiach bývajú aj legendy o sv. Valentínovi alebo sa táto postava v dramatických výstupoch objavuje. Tak na *Valentínske rande* na hrade Strečno prišiel v roku 2010 aj kňaz Valentín, ktorého sa snažili zviest' hradné dámy.⁴⁹⁵ Drammatizácia príbehu o Valentínovi bola aj súčasťou podujatia *Láska vo veži*, ktorú na Budatínskom hrade pripravilo v roku 2017 Považské múzeum v Žiline.⁴⁹⁶

K valentínskym prehliadkam múzeí patria aj aktivity pre návštevníkov, ktoré sú spojené s rozličným podobami, kontextami lásky a partnerských vzťahov. Zapojením sa do aktivít – často majú formu súťaže – majú návštevníci možnosť získať darček alebo výhru v hmotnej forme alebo v podobe služby. Počas spomenutej prehliadky kaštiela v Dolnej Krupej v roku 2019 si návštevníci napríklad mohli pripraviť nápoj lásky.⁴⁹⁷ Do „tvorivej dielne na čary lásky“ mohli vstúpiť návštevníci na hrade Modrý Kameň v roku 2016.⁴⁹⁸ V rámci akcie *Láska vo veži* v roku 2017 boli v priestoroch Budatínskoho zámku rozmiestnené lístky s otázkami, na ktoré mali návštevníci odpovedať. Po správnej odpovedi boli zaradení do žrebovania o voľné vstupenky do expozícií múzea, publikáciu z jeho produkcie a o „svadobné fotenie“ v priestoroch zámku v uvedenom roku.⁴⁹⁹ Na Trenčianskom hrade sa počas valentínskych akcií zúčastnené dvojice fotografujú. Dvojica, ktorej snímka je verejnosťou vybratá ako najromantickejšia, vyhráva romantickú večeru na Trenčianskom hrade.⁵⁰⁰

Často sa v tejto zložke valentínskych podujatí v múzeách objavujú aktivity, ktorými návštevníci potvrdzujú existenciu svojich partnerských vzťahov alebo deklarujú ich zmenu. Hoci ide o inscenované obrady – a to aj v prípade imitácie sobáša – bez právnej záväznosti, zúčastnené páry im v rámci svojich vzťahov pripisujú istú mieru dôležitosti. Návštevníci Oravského hradu mali napríklad počas valentínskeho podujatia v roku 2005 možnosť „zasnúbiť sa pred kráľovskou rodinou“, čo päť zaľúbených párov aj urobilo. Jeden mladý muž okrem toho vtedy požiadal svoju partnerku o ruku.⁵⁰¹ Páry existenciu vzťahu najčastejšie deklarujú verejným vyznaním lásky alebo sľubom vernosti. V roku 2004 si v bratislavskej Starej radnici, ktorá je súčasťou Múzea mesta Bra-

493 Tamže.

494 Valentín na Trenčianskom hrade 2018 [online].

495 V Strečne 2010 [online].

496 *Láska vo veži* 2017 [online].

497 O láskach 2019 [online].

498 Hanková Janečková 2016 [online].

499 *Láska vo veži* 2017 [online].

500 Valentín na hrade 2011 [online]; Valentín na Trenčianskom hrade 2021 [online].

501 TŠ 2005 [online].

- 502 KITA 2004a [online].
503 Podujatie 2005 [online]; (rob) 2007 [online].
504 Valentínska prehliadka 2012 [online].
505 Valentín vo veži 2015 [online]; Láska vo veži 2017 [online].
506 O láskach 2019 [online]; Valentínsky koncert 2020 [online].
507 Csutarová 2020 [online].
508 Valentín na Trenčianskom hrade 2018 [online].
509 Valentín omámil 2011 [online].

tislavy, prvý raz vyznalo lásku niekoľko desiatok zaľúbených párov, začo im kráľovná Lívia-Kristína udelila certifikát lásky. Podujatia sa zúčastnil aj novomanželský pár, ktorý prišiel do radnice priamo zo sobáša.⁵⁰² *Valentínske vyznanie lásky* sa v múzeu konalo aj v ďalších rokoch a certifikáty lásky zamilovaným párom, ktoré si vyznali vernosť a bozkom potvrdili vzájomnú lásku, udeľovala Mária Terézia. V roku 2007 certifikát lásky napríklad prevzal aj manželský pár, ktorý v dobe podujatia oslávil diamantovú svadbu.⁵⁰³ Na záver valentínskej prehliadky Trenčianskeho hradu v roku 2012 mali zaľúbené mladé páry i dlhoroční partneri možnosť podpísať a dať zapečatiť svoj sľub vernosti, ktorý si mohli prečítať o rok pri opätovnej návšteve hradu.⁵⁰⁴

Téma valentínskych podujatí v múzeách i obsah aktivít, ktoré sú počas nich určené pre návštevníkov, často korešpondujú so zameraním jednotlivých múzeí. Tak mali napríklad návštevníci Budatínskeho hradu, ktorý je sídlom stálej expozície drotárstva na Slovenku, možnosť zhotoviť počas valentínskej akcie v roku 2015 srdiečko z drôtu. Ak si ho nevzali domov, mohli ho zavesiť na spoločné veľké srdce umiestnené v múzeu. Aj v roku 2017 vyrábali návštevníci tohto hradu počas akcie *Láska vo veži* drôtené srdcia, z ktorých v múzeu mala vzniknúť čo najdlhšia reťaz „ako symbol sily ľúbosti a vernosti“.⁵⁰⁵ V už spomenutom SNM – Hudobnom múzeu v Dolnej Krupej je súčasťou valentínskych podujatí hudba. V roku 2019 si návštevníci kaštiela okrem príbehu o láske vypočuli aj *Sonátu mesačného svitu*, ktorá bola jeho súčasťou. O rok neskôr múzeum pripravilo „hudobný Valentínsky podvečer“, počas ktorého sa vo Výstavnom pavilóne SNM v Bratislavskom Podhradí konal „romantický koncert“ žiakov Základnej umeleckej školy Júliusa Kowalského v Bratislave.⁵⁰⁶ Na Valentína v roku 2020 zorganizovalo Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici akciu *Valentín v Múzeu SNP alebo Láska prekvitá v každej dobe*. Počas prehliadok expozícií návštevníci múzea spoznávali – a to aj prostredníctvom dramatických výstupov – „príbehy lásky poznačené vojnou“.⁵⁰⁷

Valentínske akcie v múzeách sú špecifické aj tým, že sa často konajú mimo zvyčajných návštevných hodín a to predovšetkým večer a v noci. Tak napríklad program podujatia *Valentín na Trenčianskom hrade* v roku 2018 začal až o osemnástej hodine a patril k nemu aj výstup na Matúšovú vežu s nočným výhľadom na Trenčín.⁵⁰⁸ Aj počas *Valentínskeho randenia na Strečnianskom hrade* v roku 2011 bol hrad bol otvorený večer. To preto, že sviatok vtedy pripadol na pondelok, keď sú múzeá zatvorené, a organizátor zároveň chcel, aby si sviatok „mohli vychutnať školopovinní alebo pracujúci zaľúbenci, priatelia či celé rodiny.“⁵⁰⁹



Najdlhšiu tradíciu a najrozvinutejšiu formu zo všetkých valentínskych podujatí, ktoré sa na Slovensku konajú na hradoch, v zámkoch a kaštieľoch, má podujatie s názvom *Valentínsky víkend na zámku*. Prvý raz sa uskutočnilo v roku 1999. Koná sa dodnes a to vždy od piatka do nedele v termíne Valentína alebo čo najbližšie k nemu. Toto eventu blízke podujatie organizuje SNM – Múzeum Bojnice s cieľom poskytnúť návštevníkom prostredníctvom plateného podujatia relax, jedinečný zážitok a to predovšetkým sprostredkovaním „rôznych podôb lásky“. Zariadením Valentína do kalendára tematických podujatí múzeum rozšírilo škálu podujatí tohto druhu, ktoré organizuje. Nadviazalo na skúsenosti s realizáciou *Medzinárodného festivalu duchov a strašidiel*, ktorý sa tu prvýkrát konal v roku 1993.⁵¹⁰ Vo valentínskom podujatí sa spája prostredie historickej pamiatky – považovanej podľa riaditeľa múzea za najromantickejší zámok v strednej Európe – s príbehmi o láske a partnerských vzťahoch, ktoré sú inšpirované životom posledného majiteľa zámku z rodu Pálfiovcov.

Základom podujatia je komentovaná a inscenovaná prehliadka zámku, počas ktorej sprievodca základné reálie o histórii, zariadení interiérov zámku atď. rozširuje o spomenuté príbehy. Každý z doterajších ročníkov *Valentínskeho víkendu* mal podtitul

510 TASR 2018 [online];
TASR 2018a [online].

27 Prechod dvojice cez srdce na Bojnickom zámku v roku 2002 predstavoval symbolický vstup na spoločnú cestu lásky. Valentínske prehliadky, ktoré sa tu konajú od roku 1999, sú špecifickým druhom zážitkových podujatí – eventov – zameraných predovšetkým na slobodné a zosobášené páry.

približujúci jeho obsah: po podtitule *Bozk* (počas niekoľkých ročníkov) nasledovali napríklad *Svet lásky, krásy a nádeje* (2013), *Romantické noci vo dvojici* (2015), *Vyznaj lásku ako kráľ* (2019). Hoci riaditeľ múzea už počas prvého ročníka podujatia uviedol, že sú na ňom vítané zaľúbené páry, manželské dvojice, rodičia s deťmi, starí rodičia s vnúčatami, „ale aj neznámi ľudia dobrej vôle“,⁵¹¹ podujatie je zacielené predovšetkým na zaľúbených, milenecké, snúbenecké a prípadne na manželské dvojice. Nasvedčuje tomu napríklad fakt, že najsilnejšími a v akcii stále prítomnými symbolickými prvkami sú srdce a bozk. Srdce sa objavuje vo výzdobe zámku a v materiáloch propagujúcich podujatie. Cez veľké srdce ozdobené zeleňou prechádzali na prehliadkovej trase partnerské dvojice, čím „vstupujú na spoločnú cestu lásky“. Do „veľkého srdca grófa Pavla Pálfiho“ mohli návštevníci počas niekoľkých ročníkov vhadzovať lístky so svojimi prianiami pri súťaži spojenej so žrebovaním. A v altánku v Huňadyho sále, v ktorom sa na konci prehliadky zámku mohli partneri pobozkať, viselo srdce z imela. Bozk je na Slovensku podľa riaditeľa múzea „najčastejším symbolom lásky“.⁵¹² Preto okrem vzájomných bozkov mohli návštevníci už počas prvého ročníka dostať bozk aj od Bielej paney alebo bojnického rytiera.

Inscenovanú zložku podujatia tvorili počas viacerých ročníkov výjavy a príbehy spojené s láskou: v roku 1999 napríklad Adam a Eva ponúkajúci návštevníkom jablko zo stromu poznania a trubadúr vyznávajúci lásku dáme. V roku 2003 to bol rytier bojujúci o ruku svojej dámy, ale aj „súboj zaľúbených diev o milého“ v podaní návštevníčok zámku, ktoré boli vyzbrojené varechami a pokrievkami. V rokoch 2001 a 2015 bola zinscenovaná zásnubná hostina historických postáv Blanky Sforza a Jána Korvína a svadobná hostina Štefana Pogrányiho a dcéry uhorského palatína Stanislava III.

Počas konania viacerých ročníkov boli súčasťou podujatia aj súťaže. Okrem žrebovania výhercov, ktorí mohli stráviť noc v grófskom apartmáne, išlo predovšetkým o súťaže a úlohy, ktorých sa zúčastňovali a ktoré riešili partnerské dvojice: napríklad hľadanie partnera partnerom so zaviazanými očami ohmatávaním rúk viacerých osôb, hod venčekom na meč, strelba amorovým šípom, spriadanie Ariadninej nite, spoločné hľadanie správneho kľúča k zámke lásky alebo najkrajšieho obrazu v zámku. Stabilné miesto majú v podujatí inscenované aktivity, ktoré imitujú rituály potvrdzujúce partnerský status zamilovaných, snúbencov i manželov. V prvej dekáde 21. storočia si počas *Valentínskeho vikendu* mohli dvojice slobodných partnerov v Zlatej sále Bojnického zámku, ktorá oficiálne slúži ako sobášna sieň, „vyskúšať symbolický svadobný obrad“ alebo „cvičný sobáš“. Sobášiacim bol herec

predstavujúci grófa Pálfiho. Približne od roku 2000 mali partnerské dvojice po „spečatení lásky bozkom“ alebo po splnení úloh možnosť dostať alebo požiadať o vydanie „certifikátu vernosti“. Udeľovalo ho napríklad bojnícke panstvo a počas ďalších ročníkov podujatia ho bolo možné opakovane potvrdiť. Tak v prvom desaťročí vydali na zámku približne 200 certifikátov. Ide o vyhľadávanú a obľúbenú súčasť oslavy lásky, kvôli ktorej návštevníci toto podujatie opakovane navštevujú. Prichádzajú, aby si potvrdili vernosť alebo manželský sľub, pričom niektorí návštevníci vlastnia aj niekoľko takýchto certifikátov.

V rámci niektorých ročníkov sa na podujatí objavila aj postava sv. Valentína. Počas prehliadky zámku v roku 1999 vyzýval návštevníkov, aby sa pobožkali a na tvár im maľoval srdiečka. V roku 2003 návštevníkov sprevádzali *Valentín* a *Valentínka* a v roku 2017 si návštevníci pred Valentínom sľubovali vernosť a obnovovali manželské sľuby.⁵¹³

K sviatku Valentín sa viazalo aj niekoľko akcií v osobitom zážitkovom a na Slovensku jedinečnom múzeu s názvom *Banka Lásky: Zážitkový dom o básni Marína* v Banskej Štiavnici. Ešte ako *Dom Maríny – Epicentrum lásky* bolo v roku 2016 otvorené v dome, v ktorom žila Mária Pischlová (1820 – 1899) – objekt nenaplnenej lásky študenta Andreja Braxatorisa, teda básnika Andreja Sládkoviča (1820 – 1872). Táto životná situácia bola pre neho podnetom pre napísanie básne *Marína*, ktorú dokončil v roku 1846. A hlavným cieľom múzea je „celosvetovo spopularizovať Sládkovičovú Marínu ako Najdlhšiu lúboštnú báseň sveta“ (obsahuje 2900 veršov) a návštevníkom umožniť „stať sa malou súčasťou veľkého romantického príbehu lásky“.⁵¹⁴ Hlavnou časťou Banky Lásky je *Archív Lások* alebo *Trezor Lásky*. Obsahuje takmer 100 000 schránok, pričom jedna schránka sa nachádza vždy pod jedným písmenom, iným znakom alebo medzerou v texte básne. Banka lásky každý rok prijíma nových členov Archívu Lások, ktorí majú – po uhradení jednorazového poplatku vo výške 100 Eur – právo uschovať si v ňom na ľubovoľne dlhý čas pamiatky na ich lásku: snubné prstene, fotografie, kvety zo svadobnej kytice, lúboštné listy atď. Prvých 279 členov Archívu bolo prijatých na Valentína v roku 2018.⁵¹⁵

Na Valentína v roku 2019 múzeum odštartovalo akciu *Experiment lásky*, ktorej cieľom bolo zistiť, či „Banka Lásky skutočne pomáha ľuďom nájsť si svoju pravú lásku.“ Do akcie sa mohlo bezplatne zapojiť 100 000 záujemcov z celého sveta tým, že do formulára na webovej stránke Banky Lásky napísali svoje „pranie lásky“. V Banke Lásky ho vytlačili a uložili do schránky na 1 rok, teda do Valentína v roku 2020; v tom roku totiž uplynulo 200 rokov od narodenia Márie Pischlovej i Andreja Sládko-

513 REMI 1999, 1999a, 2000, 2000a, 2000b, 2000c [online]; TABA 2001 [online]; IKRE 2001 [online]; Všetky podoby 2002 [online]; KITA 2003, 2004, 2006 [online]; Školenie 2004 [online]; Valentínsky víkend 2005 [online]; Vyše tisíc ľudí 2006 [online]; V slávnostne vyzdobenom 2007 [online]; Srdiečkami 2010 [online]; Certifikát 2011 [online]; Tradičné podujatie 2013 [online]; MOST 2015, 2017, 2019, 2019a [online]; Valentín na Bojnícckom zámku 2015 [online]; Valentínske prehliadky 2017 [online].

514 Za informácie o vzniku a aktivitách Banky lásky ďakujem jej spoluzakladateľovi pánu Igorovi Brosmannovi.

515 Zo Štiavnic 2018 [online]; Banka lásky 2022 [online].

516 Experiment lásky 2019 [online]; Celosvetový experiment [online].

517 Valentín v Štiavnicí 2015 [online]; Zo Štiavnice 2018 [online].

518 Fedorová 2016 [online].

519 HORN 2004 [online].

520 KITA 2002 [online].

viča. V schránke mala na pranie lásky „magicky pôsobiť [...] sila lásky ukrytá v Najdlhšej ľúbostnej básni sveta [...], aby sa čo najskôr splnilo.“ Podľa údajov dostupných na webovej stránke Banky Lásky sa do Experimentu lásky zapojili účastníci zo 195 krajín sveta.⁵¹⁶ Pred Bankou Lásky je lavička obkolesená zábradlím, na ktorom sú stovky zámok lásky, ktoré sem od roku 2004 vešajú zaľúbené páry; často sú to návštevníci Banky lásky. Najviac zámok tu pribúda na Valentína.⁵¹⁷

Valentínske podujatia neorganizujú iba múzeá, ktoré sa zaoberajú dokumentáciou a prezentáciou histórie, spôsobu života a kultúry obyvateľov Slovenska, ale aj technicky a prírodovedne zamerané múzeá a kultúrno-vzdelávacie inštitúcie. Tak napríklad popoludnie na Valentína v roku 2016 strávili zamilované páry i manželské dvojice vo Vedecko-technickom centre v Košiciach, ktoré je súčasťou tamojšieho Slovenského technického múzea. Na podujatí *Klukaté cestičky lásky* skúšali svoju šikovnosť, spoluprácu i schopnosť logiky myslieť napríklad na meračoch postrehu, hlavolamoch a očných klamoch.⁵¹⁸

Planetárium Slovenského technického múzea pripravilo v roku 2004 v spojitosti s Valentínom už po šiesty raz „posedenie pod hviezdou oblohou pre zaľúbených“ s názvom *Magická krása hviezdnej oblohy*. Témou akcie, ktorá trvala tri dni, boli príbehy lásky hrdinov gréckych mýtov a legiend, ktorých možno nájsť v súhvezdiach. Návštevníci planetária mali aj možnosť pozrieť sa na oblohu z ľubovoľnej zemepisnej šírky a zaľúbené páry sa tak „v tme planetária mohli pobožkať pod africkou, gréckou či egyptskou nočnou oblohou.“⁵¹⁹ Podobné podujatie s názvom *Hviezdny bozk* sa v roku 2002 konalo v Hornonitrianskej hviezdárni v Partizánskom. Bolo pripomenutím prvého výročia pristátia americkej kozmickej sondy na planétke Eros, pomenovanej po gréckom bohovi lásky. Planétke, histórii jej objavenia, ako aj samotnému Erosovi venovali v tejto hviezdárni pozornosť počas Valentína aj v nasledujúcich rokoch.⁵²⁰

Keďže kultúrne a kultúrno-vzdelávacie inštitúcie vychádzajú pri oslavách Valentína predovšetkým z jeho vnímania ako sviatku romantickej partnerskej lásky a lásky medzi členmi rodiny, pre týchto účastníkov sú určené aj praktické aktivity tvoriace súčasť osláv. Ide o osobitú formou spštenia valentínskeho sviatkovania, ktorú – ako ukazujú údaje o návštevnosti podujatí – ľudia vyhľadávajú opakovane a aj niekoľko rokov za sebou sa zúčastňujú na akciách v im už známom prostredí tej istej inštitúcie. Prispieva k tomu nielen kreativita organizátorov pri príprave aktivít so zapojením návštevníkov, ale aj cielavedomé rozširovanie rámca sviatku o lásku spojenú s kategóriami, ktoré sú v jeho kontexte netradičné a ojedinelé. Na Bojnickom zámku sa

návštevníkom snažia sprostredkovať zážitky spojené napríklad „s nehrdzavejúcou, doživotnou, posmrtnou láskou“, ale aj „s láskou k umeniu“.⁵²¹ To ukazuje, že vstup podujatí so znakmi eventov do slávania Valentína v prostredí hradov, galérií, divadiel atď. prináša – s cieľom poskytnúť návštevníkom vždy nový a jedinečný zážitok – aj rozširovanie obsahu samotného sviatku.

Dobročinný Valentín

Už v 90. rokoch 20. storočia bolo súčasťou obsahu sviatku prejavovanie pozitívnych medziľudských vzťahov prostredníctvom dobročinného konania s cieľom poskytnúť pomoc tým, ktorí ju potrebujú – trpiacim a starým ľuďom, deťom, chorým, sociálne slabým a pod. Podľa analyzovaných údajov sú charitatívne valentínske aktivity zamerané aj na psov a mačky ako spoločenské zvieratá. Dobrovoľné poskytovanie pomoci ako humanitárny či širšie charitatívny čin má v spojitosti s Valentínom na Slovensku podobu podujatí, ktorých organizátormi sú jednotlivci, neziskové organizácie a ďalšie subjekty.

Najväčšou valentínskou charitatívnou akciou je celoslovenská kampaň *Valentínska kvapka krvi*,⁵²² ktorú organizuje Slovenský Červený kríž v spolupráci s Národnou transfúznou službou SR a hematologicko-transfúznymi oddeleniami nemocníc od roku 1996.⁵²³ Kampaň vznikla z potreby preklenúť obdobie na začiatku roka, keď na transfúziologické stanice prichádza menej darcov a preto sú v nemocniciach najmenšie zásoby krvi. Dnes sa kampaň každoročne organizuje aj s cieľom získať mladých ľudí ako prvodarcov, šíriť myšlienky týkajúce sa darcovstva krvi a podpory jeho bezpríspevkovej formy.⁵²⁴ Valentínska kvapka krvi je druhá najväčšia celoslovenská kampaň darcovstva krvi a patrí do radu ďalších podobne zameraných akcií, ktorými sú napríklad *Vianočná kvapka krvi*, *Študentská kvapka krvi*, *Daj pár deci počas pracovnej doby*.⁵²⁵

Propagáciu kampane a nábor darcov robí Slovenský Červený kríž prostredníctvom médií⁵²⁶ a jeho klubov darcov krvi. Tvármi kampane, ktoré sa objavujú napríklad na propagačných materiáloch, boli počas väčšiny ročníkov mladé herecké dvojice. V roku 2019 to boli študenti, ktorí na gymnáziu v Nových Zámkoch zorganizovali v predošlom roku akciu so zámerom zvýšiť počet darcov zapojených do kampane.⁵²⁷ Každý ročník Valentínskej kvapky krvi má motivačné heslo, ktoré reflektuje ciele kampane alebo poslanie jej účastníkov, napríklad: *Máme lásku v krvi* (1997); *Darujte sa spolu* (2011); *Pre niekoho si ten pravý* (2014); *O kvapku lepší Valentín* (2018); *Láska lieči* (2020).⁵²⁸

- 521 Školenie 2004 [online].
- 522 Do roku 2003 sa v médiách objavoval aj názov Valetínova kvapka krvi.
- 523 Valentínska kvapka 2017 [online].
- 524 Napr. KOST 1996 [online]; Valentínska kvapka 2014 [online].
- 525 Valentínska kvapka 2018 [online]; Kampane 2022 [online].
- 526 Napr. CSAB 1997 [online]; SEBO 1999 [online].
- 527 Valentínska kvapka 2020 [online].
- 528 MACI 1997 [online]; Valentínska kvapka 2011 [online]; Valentínska kvapka 2014 [online]; Valentínska kvapka 2018 [online]; Valentínska kvapka 2020 [online].

529 Napr. MACI 1997 [online]; HABO 2001a [online]; Chronický nedostatok 2005 [online].

**SPOLU POMÔŽEME
SLOVENSKÝ
ČERVENÝ
KRÍŽ**

$(♂+♀)^2 \times [(C_8H_{11}N)] \times T^{MzZn} = \heartsuit$

**Lásku máme v krvi.
Dokáž to aj ty!**
14. 2.-21. 3. 2013

VALENTÍNSKA KVAPKA KRVÍ

miesto: dátum: čas:

Prineste si so sebou OP, kartičku poisťenca a kartičku darcu krvi. Prvodorcovia len OP a kartičku poisťenca. Nezabudnite na pitný režim.

NTS MOJAKRVNASKUPINA SAK Slovenské národné galéria S M U Lab' DAVID PUGUCC 71

Prvé tri roky kampaň začínala medzi 20. až 26. januárom a trvala do 14., ojedinele do 18. februára, teda tri respektíve štyri týždne. V roku 1999 bol začiatok kampane posunutý na 1., prípadne 3. alebo 4. februára. Najčastejšie končila 14. februára a trvala necelé dva až necelé tri týždne. Od roku 2008 sa ťažisko realizácie kampane presunulo do obdobia od prvej polovice februára do prvej tretiny, od roku 2014 až do druhej polovice marca. Kampaň najkratšie trvala necelé dva týždne v roku 2004 a najdlhšie takmer päť týždňov; v rokoch 2013 a 2019 až 36 dní. Ako hlavný deň kampane je prezentovaný 14. február, keď sa do nej zvyčajne zapojí najviac darcov. V tento deň prichádzajú darovať krv najmä partnerské dvojice slobodných mladých ľudí a študenti stredných a vysokých škôl.⁵²⁹

28 Plagát kampane Valentínska kvapka krvi v roku 2013. Táto najväčšia celoslovenská valentínska charitatívna akcia sa koná od roku 1996.

Darovanie krvi je však sviatkovou praxou spojenou s Valentínom pre širšiu škálu skupín obyvateľov Slovenska. Okrem zamilovaných dvojíc a študentov sú počas kampane darcami krvi skupiny vojakov, hasičov, policajtov, zamestnancov firiem, miestnych samospráv atď. Ale aj jednotlivci bez afiliácie ku konkrétnej inštitúcii a to všetci buď ako mnohonásobní darcovia krvi, alebo ako prvodarcovia. Podľa správ Tlačovej agentúry Slovenskej republiky sa do kampane počas prvého ročníka v roku 1996 denne zapojilo priemerne 570 darcov. V období rokov 1997 – 2008 sa jej zúčastnilo 690 až 810 darcov v dennom priemere a v rokoch 2009 – 2011 to bolo 940 až 1 100 darcov. Od roku 2012 je na úrovni približne 710 až 840 darcov denne.⁵³⁰ Kampaň je teda pre obyvateľov Slovenska nielen stabilnou súčasťou prežívania Valentína, ale aj obdobia takmer až piatich týždňov od termínu sviatku. Niektoré ročníky sa konali pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky a ministra zdravotníctva, čo naznačuje, že podujatiu pripisuje dôležitosť aj štát.⁵³¹

Približne v posledných desiatich rokoch sa začiatok kampane spája s niektorou známou a významnou inštitúciou, ktorej zamestnanci sa do darcovskej akcie prípadne tiež zapoja. V roku 2013 to bola Slovenská národná galéria, o dva roky neskôr Sieň tradícií Čestnej stráže prezidenta Slovenskej republiky, v roku 2017 Slovenské národné divadlo atď.⁵³² Darcovia prichádzajú na hematologicko-transfúzne oddelenia nemocníc, alebo krv darujú v mobilných odberných staniciach. Tie prichádzajú na stredné a vysoké školy, do študentských internátov, vojenských útvarov, firiem, ako aj do nákupných centier, na ulice a námestia v centrách miest.

Už v roku 1996 dostal každý darca *Valentínku* – pohľadnicu s motívom „svätého Valentína – patróna zalúbených“.⁵³³ Pohľadnice boli nepredajné a len pre túto príležitosť ich počas väčšiny ročníkov kampane vydával Slovenský Červený kríž. Darca mohol pohľadnicu použiť na vyjadrenie lásky a náklonnosti: v roku 2003 bolo napríklad na pohľadnici srdce prebodnuté tromi šípami a text „Prosím ťa, už mi nepi krv, veď ťa ľúbim.“⁵³⁴ Pohľadnica mohla byť z pohľadu organizátorov kampane aj valentínskym pozdravom, ktorým darca oznámil inej osobe, že urobil humánny čin. V roku 2016 počas odberov krvi v Košiciach „povzbudivé slová darcov krvi“ prostredníctvom pohľadníc „potešili pacientov slovenských nemocníc. Aspoň takto na diaľku im mohli zaželať skoré uzdravenie, veľa síl a trpezlivosti“.⁵³⁵

Súčasťou kampane sú aj prednášky a workshopy, ktoré pre darcov krvi pripravujú územné spolky Slovenského Červeného kríža. Počas niektorých ročníkov sa uskutočnila aj súťaž, ktorá mala motivovať k darovaniu krvi a zároveň darcov odmeniť.

530 Napr. BALI 1996 [online]; KOST 2000 [online]; KOST 2000a [online]; GALI 2002 [online]; Valentínska kvapka 2011 [online]; Valentínska kvapka 2014 [online]; Valentínska kvapka 2017a [online];

531 Prezident 2016 [online].

532 Deň zalúbených 2012 [online]; Na snímke 2013 [online]; FASU 2015 [online]; Z prvého odberu 2015 [online]; Žiaci 2015 [online]; Valentínska kvapka 2017a [online]; Valentínska kvapka 2020 [online].

533 BACO 1996 [online].

534 ZAHR 2003 [online].

535 CERN 2016 [online]; KOST 2022a [online].

- 536 Napr. KOST 1999 [online]; Valentínska kvapka 2014 [online].
- 537 Napr. Daryňa 2008 [online]; Valentínske darovanie 2019 [online]; Valentínska kvapka 2020 [online].
- 538 BROZ 2013 [online]; TABA 2013 [online].
- 539 Valentín v onkologickom 2018 [online]; Vřba [online].
- 540 DOBS 2015 [online].
- 541 Výzva 2020 [online].

Darca, ktorý vyplnil určený formulár, sa dostal do zberovania o vecné ceny – v roku 1999 to boli balíčky nahrávok Vydavateľstva Slovenského rozhlasu Rádio Bratislava – alebo o víkendový či týždenný pobyt. V roku 2014 sa napríklad súťažilo „o víkendové pobyty v Budapešti pre zalúbené dvojice“.⁵³⁶

Valentínska kvapka krvi ako celoslovenská kampaň generuje aj lokálne podujatia, ktoré sú ako jej súčasť organizované s cieľom zvýšiť počet darcov. Tak sa napríklad v roku 2007 konala v Trenčíne (v priestoroch zábavno-obchodného a nákupného centra MAX) po prvý raz *Valentínska Max kvapka krvi*. V nasledujúcich rokoch sa akcia – s názvom *Max Valentínska kvapka krvi* – uskutočnila aj v ďalších centrách Max na Slovensku. V roku 2018 študenti na gymnáziu v Nových Zámkoch zorganizovali *Gymnaziálnu kvapku krvi*.⁵³⁷ A charitatívnymi aktivitami je podporovaná aj samotná kampaň. Tak napríklad Slovenská národná galéria, v ktorej sa v roku 2013 Valentínska kvapka krvi začínala, poskytla darcom krvi možnosť bezplatne si pozrieť výstavu s názvom *Krv*, ktorá bola vtedy v Galérii. V rovnakom roku jeden z obchodných reťazcov pomohol Slovenskému Červenému krížu finančným darom, ktorý bol určený na nákup stanu na mobilné odbery a na vzdelávanie.⁵³⁸

Sviatok Valentín je termínom, ku ktorému sa vzťahujú aj charitatívne akcie a aktivity, ktoré sa podľa analyzovaných zdrojov realizujú jednorazovo alebo nepravidelne a majú zväčša lokálny rozsah. Charita v nich má formu finančného alebo vecného daru, prípadne bezplatne vykonávanej práce pre verejnospresnú organizáciu. Tak v roku 2016 napríklad Nadácia Volkswagen Slovensko spolu s ďalšími partnermi darovala Onkologickému ústavu sv. Alžbety v Bratislave – s cieľom zvýšiť povedomie o prevencii rakoviny prsníka – robotický ultrazvukový prístroj. V roku v roku 2018 nadácia tomuto zdravotníckemu zariadeniu „v duchu sviatku lásky [...] ako symbol zdravia“ venovala niekoľko debničiek jabĺk. Pacientom ich rozdávali dobrovoľníci z občianskeho združenia Vřba, ktoré pôsobí v zariadení a je zamerané na správanie dospelých dlhodobo chorých a zomierajúcich ľudí.⁵³⁹

Charitatívne akcie usporadúvajú aj organizácie založené a vykonávajúce činnosť s iným než charitatívnym cieľom. Členky Únie žien Slovenska a Klub dôchodcov vo Veľkom Šariši v roku 2015 napríklad vyrobili srdiečka, ktoré predávali, a získanými financiami podporili Farskú charitu.⁵⁴⁰ V roku 2020 usporiadalo Centrum voľného času Veľké Kapušany *Valentínsku zbierku hračiek* pre deti z detského domova, jaslí a materských škôl v meste.⁵⁴¹

Valentínske zbierky vyhlasujú aj samotné organizácie, ktoré vykonávajú verejnospresné aktivity. Tak napríklad v roku 2004

zorganizovalo verejnú zbierku v Bratislave pôsobiace Občianske združenie Lepší svet pre znevýhodnených, aby získalo financie na podporu projektov pracovno-resocializačného centra Lepší svet, zameraných na pomoc mentálne hendikepovaným.⁵⁴² Občianske združenie Útulok Skalica zorganizovalo 14. februára 2016 *Valentínsku zbierku pre útulok*, počas ktorej mohli návštevníci útulok pre týrané psy a mačky podporiť kúpou výrobkov zhotovených v ňom pracujúcimi dobrovoľníkmi. Cieľom podujatia, ktoré malo motto *Budeš môj Valentín?*, bolo nielen získať financie na zabezpečenia prevádzky útulku, ale aj „psíkom spríjemniť Valentína“ a poskytnúť „im kúsok lásky a pohľadenia“.⁵⁴³

Charitatívny rozmer majú aj podujatia, ktorých cieľom je upozorniť spoločnosť a sústrediť jej pozornosť na ľudí v ťažkej životnej situácii a tým im prejavíť spolupatričnosť. Na Valentína v roku 2001 napríklad otvorili v Banskej Bystrici výstavu výtvarných prác väzňov z tamojšieho ústavu na výkon väzby. Výstava sa konala v Stredoslovenskom múzeu a podľa jeho riaditeľa „termín sprístupnenia výstavy nie je náhodný. Má totiž paralelu s dnešným sviatkom svätého Valentína, svätca, ktorý počas prenasledovania kresťanov za čias cisára Claudia prišiel do Ríma pomáhať uväzneným veriacim“.⁵⁴⁴

Charitatívne aktivity tvoria súčasť sviatkovej praxe rozličných skupín obyvateľov Slovenska a objavujú sa aj vo valentínskom sviatkovanií komunít, skupín z rôznych prostredí – v školách, v mestách atď. Dobročinnosť (ako súčasť obsahu Valentína) výrazne rozširuje jeho význam ako príležitosti na prejavenie pozitívnych medziľudských vzťahov. Do sviatku vnáša rozmer od osobitého charitatívneho druhu lásky až po všeobecný záujem o iného človeka. Tým sa okruh partnerov, členov jednej rodiny, priateľov, kolegov atď., ktorí spolu zdieľajú sviatkovú prax, rozširuje o vzájomne si neznáme osoby, ktoré v prípade, že ide o charitu založenú na sprostredkovaní, takými aj ostávajú. Aj napriek prípadnej absencii nadviazania komunikácie medzi darujúcim a obdarovaným sú valentínske dobročinné akcie pre ich účastníkov dôležitou a jedinečnou formou prežívania sviatku. Ako ukazuje príklad kampane Valentínska kvapka krvi, charitatívne akcie prispievajú k rozširovaniu doby slávania Valentína, pretože predávajú jej začiatok už do poslednej dekády januára a jej koniec posúvajú prípadne až do druhej dekády marca. Spomenutá valentínska akcia v ústave na výkon väzby potvrdzuje predpoklad, že ideovým východiskom súčasného valentínskeho sviatkovania sú stále všetky historické vrstvy valentínskej tradície: hoci valentínska charita vstupuje do riešenia vysoko aktuálnych problémov súčasnej spoločnosti, uvedené vysvetlenie voľby termínu konania opísanej aktivity sa opiera až o svaťovalentínske legendy.

- 542 Predvalentínsku 2004 [online].
- 543 Valentínska zbierka 2016 [online].
- 544 HABO 2001 [online].

545 Napr. Valentínska lyžovačka 2014 [online]; Valentínska lyžovačka 2018 [online]; Valentínsky slalom [2022].

546 Ochutnať nápoj lásky 2004 [online].

547 Sviatok Valentín 2018.

Valentín v prírode a Ekovalentín

Okrem vyjadrovania pozitívneho vzťahu obyvateľov k mestu alebo k dedine ako lokálnemu spoločenstvu, ktorého sú súčasťou, je obsahom Valentína aj prejavovanie ich vzťahu k lokalite a jej okoliu ako prostrediu, predovšetkým prírodnému, v ktorom žijú.

Začlenenie pobytu v prírode do sviatkovej praxe spojenej s Valentínom je jednak výsledkom pôsobenia komerčnej sféry a zároveň reflexiou sviatku tou časťou obyvateľov Slovenska, ktorej životný štýl a voľnočasové aktivity sú orientované na pohyb a pobyt v prírode s rekreačným i poznávacím zámerom. Komerčné ponuky na trávenie Valentína v prírode, ktoré sú zamerané predovšetkým na partnerské dvojice, sú vzhľadom na termín sviatku v najväčšej miere zamerané na „valentínsku lyžovačku“.⁵⁴⁵ Ako valentínsky zážitkový dar, ktorým je v tomto prípade čas spoločne strávený aktivitou v prírode, ju ponúkajú najčastejšie lyžiarske strediská. So zámerom zvýšiť atraktivitu valentínsky tematizovanej rekreačno-športovej aktivity do nej organizátori začleňujú prvky sviatkovej praxe špecifické pre slávenie Valentína ako sviatku zamilovaných. Tak napríklad účastníci podujatia *Valentín na snehu*, ktoré sa konalo 14. februára 2004 v lyžiarskom stredisku Veľká Rača pri Oščadnici, mohli „ochutnať nápoj lásky, zapojiť sa do Valentínskych súťaží, prípadne nájsť si partnera“ a „zalúbené dvojice skúšali šikovnosť v disciplínach Cestička lásky, Nástrahy lásky, Šikovnosť muža, Šikovnosť ženy a Strelnica lásky.“⁵⁴⁶

Z analýzy tlače, elektronických médií i z dotazníkového prieskumu 2018⁵⁴⁷ vyplýva, že pobyt v prírode v podobe „romantickej prechádzky“ je obľúbenou súčasťou sviatkovania partnerských dvojíc. Údaje taktiež naznačujú, že v kalendároch klubov, krúžkov, združení turistov a komunit ľudí so vzťahom k prírode atď., sa Valentín ako termín skupinového prežívania aktivít v prírode objavil po roku 2000. Na rozdiel od komerčných akcií tohto druhu, v ktorých Valentín figuruje predovšetkým ako sviatok partnerskej lásky, sú valentínske turistické výlety, výstupy, putovania prejavom jeho vnímania aj ako sviatku rodinnej, kamarátskej, priateľskej lásky a príležitosti na vzájomné prejavenie blízkeho vzťahu, umocneného spoločným záujmom o prírodu. Účast na akcii je zároveň vyjadrením vzťahu k prírode:

„Na sviatok zamilovaných – sviatok lásky som zorganizovala valentínsky výstup ako symboliku našej lásky k prírode – horeám i ako symbol nášho turistického priateľstva.“

(Valentínsky výstup 2009 [online].)

Turistické valentínske podujatia a aktivity realizované v prírode majú vždy skupinovú formu a okrem termínu konania a názvu ich so sviatkom zvyčajne spája aj prítomnosť pre Valentína typickej sviatkovej praxe – obdarovávanía. Tak sa napríklad v roku 2019 uskutočnili v poradí šieste *Valentínske zamykačky*. Týmto „eventom“ sa mala „naplniť oslava geopriateľstva a georodiny“, respektíve „oslava priateľstva a rodiny“. Ich súčasťou bola vzájomná výmena valentínok medzi „GC priateľmi“, teda medzi príslušníkmi komunity ľudí, ktorých spoločným záujmom je geocaching. Ide o aktivitu na pomedzí zábavy a športu, spočívajúcu v hľadaní skrytého objektu, pričom známe sú len jeho geografické súradnice.⁵⁴⁸ Obdarovanie v rámci turistickej akcie môže mať aj dobročinnú povahu, alebo môže byť prejavom spolupatričnosti komunity. V roku 2013 sa napríklad členovia turistického krúžku a „krúžku Obratných klokanov“ pri základnej škole v Lietavskej Lúčke zúčastnili na piatom ročníku *Valentínskeho výstupu na Lietavský hrad*. Počas akcie bolo možné venovať finančný príspevok občianskemu združeniu, ktoré sa venuje záchrane hradu. Združenie pre darcov pripravilo občerstvenie a tombolu.⁵⁴⁹ V tom istom roku zorganizovala turistické podujatie – prvý ročník *Valentínskeho výstupu na Čipkov vrch* – aj obec Krásnohorské Podhradie. Účastníkom akcie, ktorá mala aj rozmer podujatia na deklarovanie a upevnenie vzťahov v lokálnej komunite, obec poskytla pohostenie.⁵⁵⁰

Jedna skupina valentínskych akcií sa nezameriava len na prejavovanie vzťahu k prírode prítomnosťou v tomto prostredí, ale aj na vykonávanie praktických činností so zámerom zlepšiť kvalitu životného prostredia. Po roku 2000 začalo napríklad občianske združenie Rákociho cesta, ktoré sa venuje záchrane a oživeniu hradných zrúcanín a ich zapojeniu do rozvoja regiónu v okolí mesta Prešov, organizovať na Šarišskom hrade dobrovoľnícke *Valentínske brigády*. Podľa predsedu združenia „čistenie krovín či zbieranie odpadkov je konkrétna forma prejavu lásky k ľuďom, ktorí na hrad prídu. A navyše hrad je ideálnym miestom na romantickú vychádzku pre zaľúbených na sviatok sv. Valentína“.⁵⁵¹ Združenie ODPAD-líci pôsobiace v Prešove zorganizovalo v roku 2020 *Valentínske rande s Torysou*, ktoré rozšírilo kalendár ekologických aktivít združenia. Zámerom akcie, ktorej sa zúčastnili jednotlivci aj rodiny s deťmi, bolo vyčistiť priestor mesta Prešov a jeho okolie od odpadkov, motivovať ľudí, aby sa zapájali do zlepšovania stavu ich životného prostredia, a aby uvažovali o odpade, ktorý produkujú.⁵⁵² Členovia Občianskeho združenia Ekosvinka si termín Valentína, ako „dátum, symbolizujúci aj ich lásku k prírode“, vybrali na založenie komunitnej nadácie Svinka v obci Svinia. Nadácia vznikla s cieľom zvýšiť

548 Valentínske zamykačky 2019 [online]; Geocaching 2020 [online].

549 Valentínsky výstup 2013 [online].

550 Markušovský 2013 [online].

551 Veľký Šariš sa pokúša 2011 [online]; Rákociho cesta [online].



552 Hudačko 2020 [online].

553 HORN 2002 [online].

554 Veľké valentínske srdce 2005 [online].

555 Napr. Valentínske zamykačky 2019 [online]; 4. Valentínsky výstup na Zobor 2020 [online].

29 Zástupcovia Greenpeace a Zväzu ekologických poľnohospodárov Ekotrend odovzdali ministrom poľnohospodárstva na Valentína v roku 2005 srdce z kukurice vypestovanej na Slovensku, aby sa zasadil o zákaz pestovať jej geneticky modifikovanú odrodu na Slovensku. Srdce ostalo symbolom sviatku aj po jeho spojení s ekológiou.

podporu environmentálnych programov na zlepšenie životného prostredia regiónu, podporiť rozvoj komunitného života a aktivít občanov, občianskych združení, ktoré zamedzia vzniku záplav v povodí rieky Svinka. V dôsledku jej rozvodnenia v roku 1998 zomrelo 48 ľudí a v niekoľkých obciach vznikli materiálne škody.⁵⁵³

Valentín je termín, v ktorom vzťah k prírode, celkovo k životnému prostrediu prejavujú obyvatelia Slovenska nielen na lokálnej a regionálnej úrovni, ale sviatok slúži aj ako priestor na komunikáciu o globálnych ekologických témach. Prejavom tejto skutočnosti je napríklad podujatie, ktoré vzniklo z iniciatívy organizácie Greenpeace Slovensko a Zväzu ekologických poľnohospodárov Ekotrend. Zástupcovia týchto organizácií na Valentína v roku 2005 darovali ministrom životného prostredia veľké srdce z kukurice vypestovanej na Slovensku, čím chceli na neho apelovať, aby tu zakázal pestovať geneticky modifikovanú kukuricu.⁵⁵⁴

Údaje o opakovane realizovaných valentínskych akciách v prírode⁵⁵⁵ naznačujú, že tento druh sviatkovej praxe má v súčasnosti na Slovensku stabilné miesto. Súčasne ukazujú, že v obsahu valentínskych akcií v prírode, vrátane tých zameraných eko-

logicky, sa okrem prejavovania vzťahu k prírode, životnému prostrediu zachováva aj vyjadrovanie partnerskej lásky, vzájomnej náklonnosti a pozitívnych medziľudských vzťahov.

Valentín v dobe pandémie kovidu

Svetová zdravotnícka organizácia 12. marca 2020 vyhlásila, že rozšírenie ochorenia Covid-19 dosiahlo úroveň celosvetovej pandémie. Na Slovensku začal už 10. marca platiť zákaz organizovať verejné podujatia, o dva dni neskôr bola vyhlásená mimoriadna situácia a 16. marca núdzový stav. Boli zatvorené školy a voľnočasové zariadenia, zaviedla sa povinná karanténa pri príchode zo zahraničia, zatvorili sa medzinárodné letiská. V snahe chrániť sa pred kovidom, ako sa ochorenie v súčasnosti hovorovo označuje, začali aj obyvatelia Slovenska žiť vo fyzickej izolácii, najčastejšie v mieste trvalého bydliska. Tak sa byty či domy – ak to povaha práce umožňovala – stali aj pracoviskom a taktiež miestom dištančného vzdelávania detí a pod. A obydlie bolo naďalej aj priestorom na zabezpečenie každodenných potrieb rodiny alebo osôb, ktoré v ňom žili, a to počas celého dňa. Táto nová životná situácia priniesla aj sociálnu izoláciu, pretože zásadne obmedzila, v niektorých obdobiach úplne zamedzila, priame kontakty s rodičmi, starými rodičmi, so širšou rodinou, i stretávanie sa s priateľmi, kolegami a celkovo ochromila spoločenský život.⁵⁵⁶ Kovid vstúpil do každodenného života a ovplyvnil aj prežívanie sviatkov, čo sa prejavilo nielen zmenami sviatkovej praxe, ale aj posunmi vo vnímaní sviatkov a preskúpaním škály ich významov.

Prvý raz prežívali obyvatelia Slovenska Valentína v podmienkach kovidovej pandémie v roku 2021. Bola to doba s veľmi nepriaznivou pandemickou situáciou. Platil núdzový stav a podľa Covid-automatu⁵⁵⁷ bolo od 15. februára celé územie Slovenska v piatom, teda najvyššom stupni varovania pred šírením nákazy, označenom ako ohrozenie.⁵⁵⁸ Vo februári 2022 bola situácia lepšia. V druhej polovici mesiaca bol núdzový stav zrušený, štát zmierňoval protipandemické nariadenia, vďaka čomu klesala miera sociálnej izolácie.⁵⁵⁹

V internetovom výskume *Valentín u Vás doma* respondenti odpovedali aj na otázku, ktorá sa dotýkala odlišností v oslave sviatku v roku 2021 v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi. Podľa ich odpovedí sa kovidom spôsobené obmedzenia zaužívaných spôsobov valentínskeho sviatkovania v domácom prostredí buď nedotkli,⁵⁶⁰ alebo ovplyvnili iba niektoré jeho prvky. Partneri v mileneckom, snúbeneckom a manželskom vzťahu, ktorí v čase pandémie žili v jednej domácnosti, sa tak ako v predošlých ro-

556 Lutherová 2020 [online]; Lutherová et al. 2021 [online]; Uhrin 2021: 9.

557 Monitorovací a signalizačný systém Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky na včasné varovanie pred nekontrolovaným šírením nákazy počas pandémie ochorenia Covid-19 (Covid automat 2021 [online]).

558 Pandémia 2022 [online].

559 Gálisová 2022 [online].

560 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 8, 41, 44, 47, 55.

- 561 KOSI 2021 [online]; Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 11, 25, 51, 53, 54, 57, 69.
- 562 Vyhláška 2021 [online].
- 563 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 15, 27, 46.
- 564 Tamže: dotazníky 7, 9, 16, 21, 25, 72; KOSI 2021 [online].
- 565 TASR 2022 [online].
- 566 Valentín u Vás doma 2022: dotazníky 5, 18, 24, 37, 38, 71.

koch obdarovávali – napríklad muž dal žene bonboniéru a kvety, žena mužovi čokoládu – alebo valentínsky večer trávili spolu pri konzumácii kávy, vína a čokolády a preto zmenu nepocítovali. Pretože sviatok v roku 2021 pripadol na nedeľu, mohli si partneri prejavovať pozornosť počas celého dňa a v rámci štátom určených obmedzení napríklad absolvovať aj prechádzku v prírode a to prípadne aj na rovnaké miesto ako v predošlých rokoch. Obava z nákazy kovidom a snaha chrániť sa pred ním však bola prítomná aj medzi ľuďmi izolovanými v domácom prostredí, ktorí síce Valentína v roku 2021 prežívali „podobne ako v minulom roku, len bozkov bolo menej“.⁵⁶¹

S cieľom ochrániť obyvateľov pred nákazou čo najväčším obmedzením ich fyzického kontaktu štát nariadil od 8. februára 2021 zatvoriť obchody a prevádzky poskytujúce služby okrem tých, ktoré boli nevyhnutné na zabezpečenie základných životných potrieb. Otvorené ostali predajne potravín, drogérie, lekárne, čerpacie stanice pohonných hmôt atď.,⁵⁶² čo spôsobilo nedostupnosť časti tovarov z valentínskeho sortimentu. Preto v tomto roku počas Valentína chýbala v domácnostiach napríklad valentínska výzdoba, ktorú bolo zvykom kupovať v obchode. V prípade valentínskych darov boli dostupné so sviatkom spájané potraviny ako čokoláda, cukrovinky, víno atď., no chýbali napríklad kvety. Vo sviatkovej praxi sa preto objavilo nahrádzanie tradičného valentínskeho daru iným darom; napríklad kniha – kúpená asi ešte pred zatvorením obchodov – namiesto kvetov.⁵⁶³

V dôsledku pandémie nebolo možné obdarovať partnera či partnerku ani zážitkovým darom vo forme platenej služby, teda absolvovať spoločnú návštevu koncertu, kina, divadla alebo ísť na večeru do reštaurácie. Preto aj tieto dary získali v domácom prostredí alternatívnu podobu. Návštevu kina nahradilo napríklad sledovanie obľúbeného filmu zo záznamu. Namiesto návštevy reštaurácie to bola trebárs „romantická večera“ doma, ktorú uvaril napríklad manžel, alebo konzumácia „valentínskej večere“, ktorú si partneri objednali domov napríklad z chránenej dielne formou donášky, čím zároveň cielene túto prevádzku počas pandémie podporili. Alebo bol doma ako sviatočné jedlo pripravený a konzumovaný obed.⁵⁶⁴ V roku 2022 už bolo možné vďaka priaznivejšej pandemickej situácii tráviť sviatok aj mimo domáceho prostredia v reštaurácii, v kine či vo wellness.⁵⁶⁵

Zmenu v prežívaní Valentína v roku 2021 nereflekovala ani časť rodičov a detí prežívajúcich pandémiu v spoločnom priestore.⁵⁶⁶ Ak však rodičia a ich dospelé deti, ktoré už mali prípadne vlastné rodiny a potomkov, žili počas pandémie v samostatných domácnostiach a v predošlých rokoch sa zvykli v spojitosti so

sviatkom navštíviť, obdarovať atď., hľadali teraz náhradné možnosti ako si prejaviť lásku, náklonnosť či blízkosť. Okrem bežne používanej komunikácie telefónom alebo prostriedkami zvukovo-obrazovej elektronickej komunikácie si valentínske pozdravy vymieňali taktiež poštou, prostredníctvom ktorej napríklad deti poslali rodičom v obálke aj čokoládu.⁵⁶⁷ Vo vyjadreniach o prežívaní Valentína v partnerskej dvojici ako aj medzi starými rodičmi, rodičmi a deťmi, sa objavilo aj konštatovanie, že najdôležitejšie na tomto dni bolo, že ho prežili spoločne, teda že Valentín v roku 2021 nebol o daroch, no „skôr o spoločne strávenom čase“.⁵⁶⁸

Pre priateľov, kamarátov, kolegov v práci a ďalšie vzájomne blízke osoby, pre ktoré je Valentín príležitosťou na prejavenie priateľskej lásky a náklonnosti, pandémie znamenala buď prerušenie prejavovania sympatií a blízkosti, alebo sa táto sviatková prax a s ňou spojená komunikácia presunula do virtuálneho priestoru. Tak sa napríklad kolegovia, ktorí počas pandémie pracovali doma formou home office, počas sviatku buď vôbec nekontaktovali, alebo sa pozdravili trebárs prostredníctvom elektronickej pošty, esemesky a pod. Rovnako nebolo možné stretnúť sa ani s priateľmi či známymi, absolvovať prechádzku a posedenie v meste nahradila napríklad virtuálna prechádzka po múzeách.⁵⁶⁹ No v prípade, ak bolo posielanie valentínskych emailov, elektronickej pošty, esemesiek či ememesiek pred pandemiou jedinou alebo hlavnou sviatkovou praxou, kovid nebol v spojitosti so slávením Valentína vnímaný ako obmedzenie.⁵⁷⁰

Keďže dary sú neoddeliteľnou súčasťou Valentína ako príležitosti na prejavovanie a oslavu partnerskej lásky, lásky medzi členmi rodiny a inak blízkymi ľuďmi, obmedzenie možností nákupu celej šírky ich sortimentu v kamenných predajniach viedlo aj k presunu ich nákupu na internet. Jeho nárast, okrem informácií zo spomenutého výskumu *Valentín u Vás doma*,⁵⁷¹ potvrdzuje aj analýza webových stránok internetových obchodov. Pokým v nákupných centrách i výkladných skriniach obchodov – podľa pozorovaní v Bratislave – predovšetkým v roku 2021 absentovala valentínska reklama a výzdoba v rozsahu z predošlých rokov, zatiaľ internetové obchody na svojich stránkach (s cieľom zaujať čo najviac z rastúceho množstva potenciálnych zákazníkov) prinášali nielen informácie o tovare, ktorého predaj bol predmetom ich podnikania, ale aj širokú škálu rád ako stráviť Valentína doma počas izolácie vynútenej pandemiou. Internetové obchody so šperkami a vínom napríklad odporúčali ísť počas Valentína na prechádzku do parku, kúpiť si v kaviarni nápoj so sebou, hrať doma spoločenské a kartové hry alebo absolvovať na internete online prehliadku galérie alebo koncert. Návštevu kina

567 Tamže: dotazníky 30, 52.

568 Tamže: dotazníky 23, 69.

569 Tamže: dotazníky 1, 29, 38, 54.

570 Tamže: dotazník 26.

571 Tamže: dotazníky 15, 27.

572 Drábiková 2021 [online];
Poradíme 2022 [online].
573 Billa 2021: 2 – 3.
574 Tesco 2021: 1 – 2.

malo nahradiť pozeranie filmu doma. Náhradou večere v reštaurácii mohlo byť doma pri sviečkach skonzumované jedlo objednané v niektorej z reštaurácií, ktoré aj počas pandémie ponúkali valentínske menu. Ďalšou ponúkanou alternatívou bolo stráviť Valentína v posteli, čomu mal predchádzať horúci kúpeľ a oblečenie si sexi bielizne. Odporúčania do valentínskeho sviatkovania zahŕňali aj príbuzných a známych, ktorí pandémiu prežívali u seba doma alebo na inom mieste. Dôležité bolo zatelefonovať a povedať „im, že na nich myslíte“ alebo si urobiť „online stretnutie s pohárikom a vymeniť si novinky“. Aj na stránkach internetových obchodov sa objavuje konštatovanie, že počas Valentína v dobe pandémie je dôležitý spoločne strávený čas.⁵⁷²

V obchodoch (napríklad predajne potravín a drogérie, ktoré boli v čase pandémie otvorené) bola valentínska výzdoba i reklama na valentínsky tovar – podľa pozorovaní v Bratislave v roku 2021 – približne v rozsahu ako pred pandémiou. Bonboniéry a iné sladkosti, šampanské i perlivé víno atď. boli ponúkané ako valentínsky sortiment – tak ako v predošlých rokoch – už v druhej polovici januára. Obchodné reťazce, ktorých hlavný sortiment tvoria potraviny, však bežne predávajú aj iné druhy tovaru – rezané a črepníkové kvety, vybrané druhy obuvi a odevov a pod. Tento tovar ponúkali vo svojich akciových letádoch v rámci štandardného valentínskeho sortimentu aj počas pandémie. No s upozornením, že „predaj je podľa pandemických opatrení obmedzený na nevyhnutné životné potreby“ a že „niektoré produkty môžu byť pre aktuálne nariadenia vlády nedostupné“.⁵⁷³ S informáciou, že „ponuka je dostupná v závislosti od epidemiologickej situácie“ a „na základe aktuálne platných opatrení“, jeden obchodný reťazec ponúkal na prvých dvoch stranách akciového letáka pod nadpisom *Deň svätého Valentína, nedeľa 14. februára* rôzny tovar. Okrem bonboniéry v tvare srdca, čokoládových cukrovínok, šumivého vína a jahôd aj orchidey, ruže, tulipány a gerbery, plyšové hračky, krém na ruky, červenú deku s bielymi srdiečkami, vankúš v tvare srdca, dekoratívne červené textilné srdce s dvoma objímajúcimi sa medvedíkmi a textom „I love you“ a dámsku ružovú spodnú bielizeň.⁵⁷⁴ Obchod teda aj počas pandémie ponukou valentínskeho tovaru, ktorý však často nebolo možné kvôli aktuálne platným opatreniam predávať, pokračoval v šírení reprezentácie Valentína ako sviatku, počas ktorého je potrebné iných obdarovať práve tovarom kúpeňným z valentínskej ponuky.

Aj pre obyvateľov Slovenska, ktorí sa pred pandémiou zvykli zúčastňovať organizovaných hromadných osláv Valentína (podujatia na hrade, v múzeu alebo išli na valentínsku púť), znamenali protipandemické nariadenia buď prerušenie tohto spôsobu sviatkovania, alebo sa podujatí zúčastnili vo virtuálnom priestore,

kam sa akcie presunuli. Organizátorov viedla k zachovaniu kontinuity podujatí predovšetkým snaha nestratiť kontakt s komunitou účastníkov a v dobe, keď sa podujatie nemohlo uskutočniť, pripomenúť aspoň jeho existenciu. Ak to formát podujatia umožňoval, virtuálnu podobu nadobudlo už v roku 2021. Časť podujatí sa však v uvedenom roku neuskutočnila. Tak napríklad, v roku 2021 sa po trinástich ročníkoch nekonal *Valentínsky víkend na Bojnickom zámku*.⁵⁷⁵ Naopak, čisto virtuálnu podobu malo podujatie *Valentín na lietavskom hrade*, ktoré sa v roku 2021 konalo pod názvom *Valentín na lietavskom hrade 2021 – u vás doma!* Združenie na záchranu Lietavského hradu (ako organizátor podujatia) na svojej internetovej stránke uviedlo: „Tento rok sa akcia koná u vás doma. Celý február.“ Ponúklo možnosť zapojiť sa do súťaže o kalendáre, 3D-model hradu, knihu *Zachráňme hrady*, tričká, magnetky, pohľadnice. Získať ich mohol ten, kto v dobe od 14. do 28. februára umiestnil na Facebook snímky, videá, texty tykajúce sa podujatí, ktoré sa v predošlých rokoch konali na hrade. Tým sa dostal medzi účastníkov žrebovania na konci februára. Prostredníctvom webovej stránky bolo možné združenie podporiť sumou 5 Eur. Podporovateľ získal magnetku s obrázkom hradu „v špeciálnej valentínskej edícii“ alebo prázdnu pohľadnicu s valentínskou pečiatkou a odporičaním, aby ju poslal priateľom, s ktorými bol v minulosti na hrade.⁵⁷⁶

Zlepšovanie pandemickej situácie v roku 2022 umožnilo pri dodržaní protikovidových nariadení a obmedzení počtu účastníkov organizovať podujatia opäť s ich priamou účasťou. Tak sa v roku 2022 uskutočnil znova, avšak v modifikovanej podobe, *Valentínsky víkend na Bojnickom zámku*. Mal formu individuálnych prehliadok zámku, počas ktorých mohli návštevníci spoznať príbehy a legendy spojené s láskou len prostredníctvom tabuliek s textami umiestnenými v jeho priestoroch. Nechýbala však „romantická výzdoba“ ani „certifikáty vernosti“, ktoré mohli partnerské dvojice získať v zámočkej kaplnke počas prehliadky.⁵⁷⁷ Trenčianske múzeum ponúkalo možnosť zapojiť sa do súťaže od 1. do 14. februára 2022 prostredníctvom sociálnych sietí Facebook a Instagram. V nej bolo možné v žrebovaní vyhrať vstupenku pre dve osoby na Trenčiansky hrad, „na romantickú nočnú prehliadku iba pre Vás a Vášho partnera“ so sprievodcom večer, mimo otváracích hodín.⁵⁷⁸

Viac osôb než pri podujatiach v interiéri sa mohlo v roku 2022 zúčastňovať exteriérových akcií. Preto napríklad správa hradu Beckov usporiadala ako prvú akciu v roku 2022 *Valentínske prechádzky hradom*. Okrem občerstvenia a ukážky tradičných remesiel si mohli účastníci podujatia aj „dokázať lásku“

575 Roško 2021 [online].

576 Guttenova 2021 [online].

577 TASR 2022a [online].

578 Valentín na Trenčianskom hrade 2021 [online].

Valentín ~~na Lietavskom hrade~~ u vás doma



579 Valentínske prechádzky 2022 [online].

580 Hunyadiová 2022 [online].

581 TASR 2022 [online].

582 YouTube je svetovo rozšírený systém na zdieľanie video súborov na internete (YouTube 2022 [online]).

583 Púť zaľúbených 2021 [online].

a to spoločnou snímkou „vo fotokútiku“ alebo pri tvorbe poézie.⁵⁷⁹

Valentínske podujatia vo vonkajších verejných priestoroch začali v roku 2022 znova organizovať aj v mestách. V pondelok 14. februára napríklad mesto Košice zorganizovalo na klzisku v Mestskom parku „korčuľovačku, tentoraz vo valentínskom duchu“ a to „nielen pre zamilovaných“. Súčasťou akcie boli súťaže o ceny, exhibičné vystúpenie krasokorčuliarov, rozprávkoví maskoti a „hudba plná lásky a tanca“. Jedným z obmedzení bolo, že na ľadovej ploche mohlo byť naraz maximálne 53 osôb.⁵⁸⁰ V Banskej Bystrici premával 14. februára *Valentínsky expres*, ktorý vypravil podnik Slovenská autobusová doprava Zvolen. Išlo o dve autobusové linky mestskej hromadnej dopravy, v ktorých si cestujúci mohli vypočúť napríklad poéziu a dramatické texty o láske v podaní študentov Fakulty dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. Cieľom akcie bolo potešiť všetkých ľudí, ktorí sa vracali „domov z práce či zo školy“.⁵⁸¹

Púť zaľúbených v Šaštíne-Strážach dostala virtuálnu podobu, pretože sa konala online cez Youtube kanál.⁵⁸² Zloženie účastníkov ostalo zachované: bola určená „pre všetkých zaľúbených (chodiacich, snúbencov i manželov), ale aj pre jednotlivcov.“ Hlavnou udalosťou bola omša strímovaná (nepretržite prenášaná) z baziliky v Šaštíne.⁵⁸³ Vo virtuálnom priestore sa táto púť konala aj v nasledujúcom roku. Vtedy bolo v šaštínskom kláštore

30 Oznam o valentínskom podujatí z internetovej stránky Združenia na záchranu Lietavského hradu: v roku 2021 sa Valentín na lietavskom hrade z dôvodu pandémie kovidu konal vo virtuálnom priestore počas celého februára.

vytvorené Štúdio 7BOLESTNÁ, z ktorého sa cez internet vysielali rozhovory, diskusie atď. Omša, počas ktorej „chodiaci a snúbenci“ vyslovili predsavzatie „žiť čistý vzťah“ a manželia si obnovili manželské sľuby, už bola nielen strímovaná, ale pri dodržaní protipandemických nariadení bola prístupná aj pre verejnosť. Ako vidno z textu uvedeného v pozvánke, pandémie vyvolané okolnosti potlačili primárny význam púte, teda fyzické putovanie na miesto významné pre veriacich: „nemusíte chodiť k Sedembolestnej do Šaštína, Ona príde k vám, spolu s Púťou Zaľúbených. Zaregistrujte sa, urobte si doma pohodlie, buďte aktívne pripojení a podporte nás vo finiši prípravy modlitbami. Tešíme sa na vás, zaľúbenci!“⁵⁸⁴ A v zmenených podmienkach sa skrátila aj doba konania púte, pretože trvala iba jeden deň: v sobotu 20. februára 2021 a 19. februára 2022.⁵⁸⁵ V dňoch 12. a 13. februára 2021 sa vo virtuálnej forme konala aj *Valentínska online púť* vo Vysokej nad Uhom.⁵⁸⁶

Vo virtuálnom priestore sa v roku 2021 realizovala aj väčšina podujatí kampane *Národný týždeň manželstva* (NTM), ktorej obsah i termín konania korešponduje s Valentínom. Kampaň trvala od pondelka 8. februára a jej organizátori pripravili program so živými prenosmi, celoslovenskú online hru atď. V predvečer Valentína v sobotu 13. februára bol pre manželské páry pripravený špeciálny program – výpovede niekoľkých manželských dvojíc o bezpečí vo vzťahu, úsmevné dramatizácie z manželského života a diskusia. A ako vidno z ústrednej témy *Bezpečne v manželstve*, pandémie vstúpila v roku 2021 nielen do spôsobu organizácie NTM, ale aj do jeho obsahu.⁵⁸⁷ V nasledujúcom roku sa podujatia kampane konali už aj s priamou účasťou manželských párov. V Bratislave to bolo napríklad obnovenie manželských sľubov s požehnaním v Kostole Don Bosca počas omše pri príležitosti NTM 2022. V Nitre sa uskutočnila „dobrodružná prechádzka pre manželov po zákutiach“ atď.⁵⁸⁸

Špecifická situácia bola v roku 2021 počas Valentína v školách. Podľa rozhodnutia ministra školstva z 8. februára bolo obnovené vyučovanie v materských školách, v základných školách na prvom stupni a na druhom stupni pre skupiny s jedným vyučujúcim a najviac piatimi žiakmi, ak nemali prístup k dištančnému vzdelávaniu, v špeciálnych základných školách, v posledných ročníkoch stredných škôl atď.⁵⁸⁹ Takže jedna časť žiakov bola v škole a druhá časť sa naďalej vzdelávala dištančne, čo sa prejavilo aj vo sviatkovej praxi. Výskum *Valentín v škole* i údaje dostupné na webových stránkach základných a stredných škôl ukázali, že v časti z nich sa v roku 2021 vinou pandémie nekonali žiadne valentínske akcie.⁵⁹⁰ Podľa údajov od učiteľov na prvom stupni základných škôl a na špeciálnych školách, ktorí sviatok

- 584 Púť zaľúbených (online) [online].
- 585 Púť zaľúbených 2022 [online].
- 586 Valentínska online púť [online].
- 587 BACO 2021 [online].
- 588 Podujatia 2022 [online].
- 589 Rozhodnutie 2021 [online].
- 590 Valentín v škole 2022: dotazníky 4, 9, 11, 12, 14.

- 591 Tamže: dotazníky 18, 13.
592 Valentín v ŠKD 2021 [online].
593 Táto zima bola 2021 [online].
594 Kováčová 2021 [online].
595 JK 2021 [online].
596 Kinzel 2021 [online].
597 Padlet.com je webový priestor na prípravu digitálnych materiálov na výučbu ich zdieľaním na digitálnej tabuli Padlet (Poznáte Padlet? 2016 [online]).
598 Deň svätého Valentína 2021 [online]; Kinzel 2021 [online]; Recký 2019 [online]; Ucitel Horky 2021 [online].

slávil spolu so žiakmi v škole, pandémie nepriniesla zmenu v jeho prežívaní.⁵⁹¹ Opisy konkrétnych akcií však ukazujú, že aktuálne podmienky ich síce umožňovali realizovať, no v menšom rozsahu než pred pandemiou. V školskom klube základnej školy v Tomášove sa žiaci napríklad stretli prvý raz práve na Valentína a vyrábali valentínky.⁵⁹² Žiaci špeciálnej základnej školy v Lučenci v roku 2021 v deň sviatku spolu s učiteľkou vyšliapali v snehu srdce a ozdobili ho prúžkami krepového papiera.⁵⁹³ Pretože v spojenej špeciálnej a praktickej škole v Senci nemohli zorganizovať valentínsku poštu, v týždni pred 14. februárom sa zamerali „na učenie s valentínskou tematikou“ a usporiadali akciu *Valentínsky pozdrav*: žiaci s pomocou učiteľov vyrobili valentínske pozdravy „pre tých, ktorých máme radi“ a tie prezentovali na webovej stránke školy.⁵⁹⁴ Na jednej zo základných škôl v Hlohovci učители nabádali žiakov, aby v tomto roku poslali valentínku nielen kamarátke, kamarátovi či učiteľke, ale aj „komu chcete. A doma samozrejme mamine, ocinovi, sestričke, bračekom“.⁵⁹⁵

Na druhom stupni základných škôl a na stredných školách sa žiaci a študenti podľa vyššie uvedeného nariadenia ministra školstva vzdelávali buď v škole, alebo dištančne z domu. Táto skutočnosť i platné hygienické opatrenia neumožňovali usporiadať valentínske akcie v školských priestoroch. Preto na školách hľadali formy sviatkovej praxe vhodné pre všetky skupiny žiakov a študentov, čo aj v tomto prípade viedlo k presunu osláv Valentína do virtuálneho priestoru. Do dištančného vyučovania mala priniesť zmenu napríklad ponuka žiackej školskej rady gymnázia vo Vrbovom, „online pondelkové vyučovanie stráviť spolu so svojimi učiteľmi ‘v červenom’“.⁵⁹⁶

Vo virtuálnom priestore sa najčastejšie realizovali aktivity, ktoré boli alternatívou valentínskej pošty. Žiaci jednej zo základných škôl v Žiline doma vyrobené valentínske pozdravy odfotovali a elektronickou poštou posielali jednej osobe, ktorá ich rozposielala adresárom. To preto, aby bola zachovaná anonymita odosielateľa valentínky. S týmto cieľom použili na jednom z košických gymnázií na posielanie valentínok aplikáciu Tellonym, ktorá umožňuje odosielateľa správy anonymizovať. Na gymnázium vo Vrbovom vytvorila žiacka rada v spolupráci s vedením školy aj anonymnú Padlet nástenku,⁵⁹⁷ na ktorú mohli študenti v určenom termíne umiestňovať valentínske pozdravy a priania. Na školách sa na zdieľanie valentínskych pozdravov využíval aj elektronicky systém EduPage, ktorý bol primárne vytvorený a je používaný na elektronickú komunikáciu medzi rodičmi a školou.⁵⁹⁸

Alebo valentínsku poštu počas pandémie nahradilo iné podujatie. Napríklad na webovú stránku cirkevného gymnázia v Trebišove, na ktorom Valentín býval tiež spojený s valentín-

skou poštou, bola v dobe sviatku umiestnená „videoprezentácia zostavená z milých odkazov, pozdravov, či už pre kamaráta/kamarátku, spolužiaka/spolužiačku, priateľa/priateľku, učiteľa/učiteľku“. Pripravili ju študenti 3. ročníka. Okrem pozdravov a želaní – a to aj v podobe snímok ručne vyrobených valentínok – obsahovala taktiež informácie o sv. Valentínovi, histórii sviatku, podobách jeho slávania v zahraničí i návody ako Valentína stráviť s partnerom či partnerkou.⁵⁹⁹

Súčasťou valentínskych želaní a odkazov, ktoré počas pandémie spoločne zdieľali učitelia a ich žiaci a študenti, boli aj výzvy nabádajúce k širokému chápaniu obsahu sviatku – „Ľudia by mali vedieť, že ich druhí majú radi“⁶⁰⁰ – a k zodpovednosti: „Dúfam, že tohtoročného Valentína oslávite veselo a hlavne bezpečne. Pretože to, ako sa správame dnes, má efekt na to, ako budeme žiť zajtra.“ Alebo „Pekného Valentína, oslávte ho hlavne v zdraví a v bezpečí domova!“⁶⁰¹

Sviatková prax počas Valentína v roku 2022 bola síce ešte ovplyvnená pandemiou, no žiaci a študenti boli už od začiatku školského roku 2021/2022 v škole. Pretože rozsah protipandemických obmedzení v jednotlivých okresoch určoval Covid-automat,⁶⁰² pomer medzi valentínskymi akciami, ktoré sa konali priamo v škole a vo virtuálnom priestore, a ich rozsah bol v každej zo škôl iný.

Kovid ovplyvnil aj charitatívne aktivity spájané s Valentínom pred pandemiou. Nebolo ich síce možné presunúť na internet, no protipandemické opatrenia zmenili spôsob ich realizácie. Tak napríklad prešovská nezisková organizácia Podaj ďalej, ktorá sa zameriava na materiálnu pomoc ľuďom v ťažkých životných situáciách, nemohla v rokoch 2021 – 2022 usporiadať 6. a 7. ročník zbierky trvanlivých potravín ako stretnutie na prešovskej Kalvárii. Preto na internete zverejnila zoznam zberných miest v Prešove a jeho okolí, na ktoré bolo možné priniesť potraviny a drogeriu.⁶⁰³

Počas pandémie pokračovala aj najväčšia dobročinná akcia spojená so sviatkom – Valentínska kvapka krvi. Z dôvodu kovidu sa však odbery robili iba v nemocniciach, mobilné odbery boli zrušené. Pre bezpečnosť darcov (aby sa na hematologicko-transfúziologických oddeleniach nezhrmažďovali ani nestretávali) bolo nutné objednať sa na darovanie krvi telefonicky. Osobitne sa u darcov zisťovali údaje spojené s ochorením Covid-19 s cieľom minimalizovať riziko náklady. A ak mal darca v dňoch po odbere príznaky spojené s ochorením, mal to oznámiť pracovišku, na ktorom daroval krv.

Už počas kampane v roku 2021, ktorá sa s mottom *Je to v našich rukách* uskutočnila od 15. februára do 19. marca, klesol po-

599 Valentínska pošta online 2021 [online].

600 Učitel Horky 2021 [online].

601 Kinzel 2021 [online]; Valentínska pošta online 2021 [online].

602 Rozhodnutie 2021a [online].

603 Valentínsky skutok 2021 [online]; Valentínsky skutok 2022 [online].

604 CABA 2021 [online]; MUZL 2021 [online]; ZUBO 2021 [online]; Valentínska kvapka 2022 [online]; Valentínska kvapka 2022a [online].

605 Prijimateľom 2022 [online].

čet darcov v porovnaní s predošlými rokmi o 74 %. Preto organizátori kampane apelovali na darcov, aby sa nedali odradiť protipandemickými opatreniami a išli darovať krv. Jedným z opatrení platných od začiatku pandémie bolo prekryvanie úst a nosa v interiéri, prípadne aj v exteriéri šálom, rúškom, respirátorom a pod. V nemocnici v Žiari nad Hronom preto pripravili pre všetky páry, ktoré prišli 16. februára 2022 na „valentínske darovanie krvi“ ako darček „špeciálne zamilované rúška“.

Dôležitosť darovania krvi v období okolo a počas Valentína sa už nevysvetľovala jej nedostatočnými zásobami na začiatku roka, ale potrebou dostatočných zásob počas celého roka. V spojitosti s Valentínskou kvapkou krvi v roku 2022, ktorá trvala od 14. februára do 11. marca, sa objavila výzva, „aby sme zostali empatickí voči ostatným a pomáhali si navzájom“. Takto široký význam kampane, ktorej základom mala byť v dôsledku pandémie nielen charitatívna láska, ale všeobecne láska medzi ľuďmi, odrážalo aj motto kampane *Podme na to od srdca*.⁶⁰⁴

Kovid výrazne zasiahol aj do života klientov zariadení sociálnych služieb, ktorí boli jednou z prvých skupín obyvateľov Slovenska, ktorá musela ostať v izolácii. Tým klienti stratili fyzický kontakt nielen s členmi rodiny či známymi, ale aj s klientami z iných zariadení, s ktorými sa v predošlých rokoch stretávali, organizovali spoločné posedenia atď. V snahe oživiť v čase pandémie tento typ kontaktov, ponúkol sa v roku 2022 Bratislavský samosprávny kraj (BSK) ako sprostredkovateľ pri doručovaní valentínok medzi klientmi zo všetkých zariadení sociálnych služieb na jeho území; teda nielen z tých, ktoré boli v jeho správe. Pozdravy s menom adresáta a názvom zariadenia, bolo iba potrebné doručiť do 11. februára na recepciu Úradu BSK.⁶⁰⁵

Spomenutá iniciatíva je ďalším z uvedených príkladov toho, že Valentín bol pre obyvateľov Slovenska počas pandémie veľmi dôležitou príležitosťou na deklarovanie a potvrdzovanie pozitívnych osobných i skupinových medziludských vzťahov. Rozsah sviatkovej praxe bol u väčšiny zo spomenutých skupín obyvateľov v porovnaní s obdobím pred pandemiou výrazne menší, no o to intenzívnejšie bola vnímaná hodnota jej prostredníctvom prejavenej lásky, vzájomnej náklonnosti či spolupatričnosti. Pandémia výrazne posilnila virtualizáciu sviatkovej praxe v párových formách komunikácie a jej skupinové formy dočasne úplne presunula do virtuálneho priestoru. Počas druhej vlny podnietila v komunitách obyvateľov miest a účastníkov rozličných valentínskych akcií usporadúvanie exteriérových podujatí. Sviatok a s ním spojené aktivity priniesli predovšetkým počas prvej vlny pandémie v roku 2020, ktorá si vyžiadala dlhodobú fyzickú i sociálnu izoláciu, pozitívnu zmenu do každodenných stereotypov

spolužitia v spoločnom priestore. Slávenie Valentína malo vplyv na pozitívne vnímanie domova v dobe pandémie. Sviatok poukázal aj na dôležitosť a vysokú hodnotu vzťahov i spoločne stráveného času s blízkymi ľuďmi ako aj na osobitý význam valentínskych charitatívnych aktivít. Pandémia zároveň posilnila význam sviatku ako príležitosti na prejavenie a upevnenie medziľudských vzťahov a v obsahu sviatku zvýraznila prejavenie a upevňovanie všeobecnej spolupatričnosti medzi ľuďmi. A zistenia o slávení Valentína v dobe pandémie ukázali, že pre spoločnosť môže byť sviatok jednou z pozitívnych príležitostí tvoriacich protiváhu neistoty, negatívnych zážitkov a neočakávaných zmien.

Od valentínskych veršov k darovaniu krvi

Podľa údajov a poznatkov uvedených v predošlých statiach o najrozšírenejších podobách valentínskeho sviatkovania na Slovensku sa tu Valentín na začiatku 90. rokov 20. storočia začal šíriť – a takto bol aj prijímaný – ako sviatok zamilovaných a partnerskej lásky i ako sviatok lásky medzi rodičmi a deťmi, medzi inými členmi blízkej rodiny, a taktiež ako sviatok náklonnosti a vzťahov medzi priateľmi, susedmi, kolegami v zamestnaní, prípadne aj medzi ďalšími inak si blízkymi osobami.

Valentín s prvým z uvedených obsahov – teda ako sviatok zalúbených a partnerskej lásky – aj pri súčasnom spôsobe sviatkovania stále vychádza z tradície ustálených zvykov, ktoré Valentína na Slovensku spájajú s jeho počiatkami na prelome 14. a 15. storočia v Anglicku. Základom valentínskej praxe jednotlivcov, zamilovaných a partnerov sú totiž aj dnes postupy opakovane realizované s cieľom získať partnerku alebo partnera, prejavovať im lásku, náklonnosť a prípadne aj spoznať osobu, ktorá by v budúcnosti mala byť mileneckým a manželským partnerom.⁶⁰⁶

Pokiaľ ide o valentínske párovanie, aj dnes je Valentín príležitosťou na hľadanie budúceho partnera a nadväzovanie vzťahu. Preštudované zdroje síce neobsahovali údaje o priamom individuálnom oslovovaní potenciálneho partnera, partnerky špeciálne v spojitosti s Valentínom. Povahu valentínskeho párovania však majú spôsoby prejavovania záujmu o konkrétnu osobu a o nadväzovania vzťahov známe z druhého stupňa základných a zo stredných škôl, aj keď majú organizovanú skupinovú podobu. Rozšíreným spôsobom hľadania partnera – iného a aj rovnakého pohlavia – a nadväzovania vzťahov sú organizované valentínske stretnutia slobodných nezadaných mužov a žien, označované ako speed dating a nazývané napríklad *Valen-*

- 607 Deň svätého Valentína 2020 [online]; Romantický Valentín [online].
 608 Chlebanová 2020 [online]; katRande.org2022 [online].
 609 KITA 2002a [online].
 610 TŠ 2005 [online].
 611 IKRE 2001 [online].
 612 Valentín u Vás doma 2022: dotazník 54.



31 Počas valentínskych prehliadok Bojnického zámku mohli páry získať certifikát vernosti. V pozadí Altánok lásky v Huňadyho sále, v ktorom sa mohli pobozkať. Záujem návštevníkov získať certifikát opakovane ukazuje, že Valentín už nie je dôležitý pre nadväzovanie partnerských vzťahov a slúži najmä ako príležitosť na opakované potvrdzovanie partnerskej lásky a vernosti slobodných aj zosobášených párov.

tínske rande.⁶⁰⁷ Takéto zoznamovacie akcie sa konajú aj v komunitách katolíckych veriach.⁶⁰⁸

Vo sviatkovani párov i v hromadných formách organizovaného valentínskeho sviatkovania sa však v súčasnosti objavuje aj sviatková prax, ktorá sa týka ďalších fáz vývoja partnerského vzťahu (zásnub, respektíve žiadosti o ruku, sobáša) a taktiež deklarovanie vernosti a obnova manželského sľubu. Imitácia sobáša sa objavila ako súčasť školských osláv Valentína,⁶⁰⁹ spolu s imitáciou zásnub aj v rámci akcií na hradoch a zámkoch: možnosť „zasnúbiť sa pred kráľovskou rodinou“ na Oravskom hrade⁶¹⁰ alebo „cvičný sobáš“ v Zlatej sále Bojnického zámku.⁶¹¹ Podľa údajov z médií i z dotazníkového výskumu 2021 vyplýva, že Valentín je aj termínom, ktorí si vyberajú niektorí slobodní partneri na to, aby partnerku požiadali o ruku,⁶¹² niektoré partnerské dvo-

jice na zásnuby⁶¹³ a snúbenci na uzatvorenie sobáša. Na Valentína v roku 2004 sa napríklad na mestskom úrade v Nitre sobášilo 14 párov.⁶¹⁴ Sviatok však na Slovensku nie je všeobecne vyhľadávaný ako deň sobáša.⁶¹⁵ Prostredím alebo podnetom pre požiadanie o ruku boli aj samotné valentínske podujatia na Bojnickskom zámku a Oravskom hrade.⁶¹⁶ Ťažiskovým prvkom valentínskych akcií na hradoch, v interiéroch historických budov atď. v Bojniciach, Bratislave a Trenčíne boli inscenované rituály, počas ktorých partnerské dvojice verejne deklarovali vzájomnú lásku alebo si sľubovali vernosť. A to buď bozkom alebo verbálne pred osobou predstavujúcou historickú postavu, ktorá im na potvrdenie platnosti tohto aktu udelila „certifikát lásky“ alebo „certifikát vernosti“.⁶¹⁷ Sľuby slobodných párov dodržiavať kresťanské zásady partnerského spoluzitia a obnova manželských sľubov sú súčasťou valentínskych púti.⁶¹⁸ Fakt, že návštevníci prichádzajú opakovane na uvedené – hoci často komerčné – podujatia so zámerom znova si vyjadriť lásku a vernosť, ukazuje, že Valentín má stále dôležité miesto v partnerských vzťahoch.

Súčasťou prejavovania náklonnosti v partnerskom vzťahu je dodnes aj valentínska poézia, ktorá bola pôvodne východiskom pre vznik valentínky. Počas uplynulých tridsiatich rokov prešla valentínska poézia na Slovensku od veršovaných pozdravov, vyznaní a prianí, ktoré ich autori sprostredkovali svojim partnerkám, partnerom v polovici 90. rokov 20. storočia napríklad zverejním v tlačenej podobe v novinách,⁶¹⁹ až k súčasným mailovým správam alebo esemeskám. Posielanie papierových valentínok bolo takmer úplne zatlačené elektronickými formami komunikácie. Ručné zhotovovanie a distribúcia valentínok spolužiačkom, spolužiačkam, ale aj učiteľom, vychovávateľom a rodičom je však stále súčasťou valentínskeho sviatkovania v materských, základných a stredných školách. Deti počas týchto aktivít skladajú aj básne. Nejde však len o pozdravy alebo ľúbostné vyznania, ale aj o básne o sviatku Valentín.⁶²⁰ Básne publikujú v školských časopisoch, kde sa po roku 2000 začali objavovať aj texty valentínskych esemesiek.⁶²¹ V Anglicku boli od 80. rokov 18. storočia a o sto rokov neskôr aj v USA zdrojom veršov vypisovaných do valentínok špecializované príručky, ktorých názvy obsahovali spojenie valentine writer (valentínkový veršovník).⁶²² V súčasnosti plnia rovnakú úlohu internetové stránky, ktoré ponúkajú nielen valentínske verše, ale aj texty valentínskych esemesiek.⁶²³

Trvalou súčasťou Valentína na Slovensku je aj obdarovávanie. Základ škály darov považovaných za špecificky valentínske – predovšetkým čokoláda, prípadne iné sladkosti, a kvety – tvoria komerčné produkty, ktoré nadobudli pevné spojenie so sviatkom už koncom 19. storočia. Aj dnes sú medzi darmi – hoci

613 Lauko 2015: 13.

614 Až 14 párov 2004 [online].

615 Ako to v Michalovciach 2017 [online]; Veronika 2020 [online].

616 KITA 2004 [online]; Tš 2005 [online].

617 REMI 2000 [online]; IKRE 2001 [online]; KITA 2004a [online]; Podujatie 2005 [online]; (rob) 2007 [online]; Valentínska prehliadka 2012 [online].

618 Kotris 2008 [online]; Šaštín počas Valentína 2010 [online]; Bazilika Sedembolestnej Panny Márie [online]; O púti [online].

619 (bar) 1992; ... Z lásky 1994; BUDS 1995 [online]; SEKE 1996 [online]; Sv. Valentín rozžeravil 1996.

620 Napr. Kynclová 2009 [online]; Lipčáková 2011 [online]; Valentínska pošta 2018 [online].

621 SmS-ky !!! 2006/2007 [online].

622 Zajonc 2020: 54, 68.

623 Vaše naj... 2009 [online]; Svätý Valentín 2011 [online]; Valentín 2011 [online]; Vaše NAJ 2011 [online]; Sviatok zamilovaných 2016 [online].

- 624 Zajonc 2020: 54 – 56, 67, 77.
625 Prešov 2011 [online].
626 Valentínsky horoskop 2017 [online]; Svätý Valentín, vydrží [online].
627 Valentínske veštenie 2017 [online]; Poznáte rituál 2021 [online]; Domi 2022 [online].
628 Kampaň [online].

nie na prvých miestach – také, ktoré sú ako súčasť osláv Valentína doložené už zo 17. storočia (šperky a spodná bielizeň).⁶²⁴

Z tradičných zložiek valentínskeho sviatkovania je súčasťou Valentína na Slovenku aj veštenie. Podľa dostupných údajov je záujem o získanie informácií týkajúcich sa budúcnosti partnerských vzťahov týmto spôsobom stále doménou dievčat a žien. Ony samotné sa však veštením nezaoberajú, ale individuálne vyhľadávajú služby špecialistiek – veštíc. V roku 2011 bola veštica, ktorá zaľúbencom mohla podať „dôkazy o trvalosti ich vzájomne lásky“, aj súčasťou podujatia *Prešov – láska moja*.⁶²⁵ Veštby sú zamerané tiež na poznanie povahových vlastností budúceho partnera, dobu nadviazania nového alebo na smerovanie existujúceho partnerského vzťahu. Zdrojom informácií o možnej budúcnosti vo sfére partnerských vzťahov je aj internet. V spojitosti s Valentínom ponúka horoskopy pre jednotlivé znamenia zverokruhu na 14. február napríklad ako prostriedok na poznanie partnera, aby vzťah trval aj „keď sa rozplynie prvé očarenie“.⁶²⁶ Z hľadiska numerológie je 14. február uvádzaný ako vhodný termín – pretože súčet číslíc v dátume dáva sedmičku – „na zásnuby a plánovanie svadby či rodiny“ a taktiež na realizáciu „rituálu na upevnenie vzťahov“. Spočíva v sledovaní horenia dvoch červených alebo ružových sviečok zviazaných červenou stužkou, pri ktorých zapálení bol vyslovený text: „*Želám si, aby sa nášmu vzťahu darilo teraz aj v budúcnosti*“.⁶²⁷

Z predošlých statí tiež vyplýva, že od prelomu 20. a 21. storočia sa začal obsah Valentína rozširovať o ďalšie druhy lásky, s ktorými je spájaný dodnes. Sviatok zamilovaných a mileneckej, snúbeneckej, manželskej, rodičovskej lásky, lásky v rodine, medzi priateľmi a sviatok pozitívnych medziľudských vzťahov sa postupne stal aj sviatkom lásky k Bohu, respektíve partnerskej lásky cez lásku k Bohu, sviatkom charitatívnej lásky, lásky k mestu (v zmysle komunity i prostredia), v ktorom človek žije, a taktiež sviatkom lásky k prírode.

Rozširovanie obsahu Valentína a podôb s ním spojeného sviatkovania je dôsledkom komercializácie sviatku, keď obchodníci a poskytovatelia služieb hľadajú a vytvárajú nové druhy sviatkovej praxe, ktorú možno využiť na získanie komerčného zisku. S tým sú spojené marketingové kampane, ktoré majú za cieľ prostredníctvom rôznych reklamných prostriedkov a komunikačných kanálov – v tomto prípade v spojení s Valentínom – upriamiť pozornosť nielen na produkt, ale aj na myšlienku, propagovať ich a podporovať predaj produktu alebo realizáciu z idey vychádzajúcich aktivít.⁶²⁸ Tak to bolo aj v prípade kampaní *Povedz to s Milkou/Povedz to Milkou*, *Valentínska kvapka krvi* a *Národný týždeň manželstva*. Z hľadiska zmien valentínskeho sviat-

kovania ide o pôsobenie procesu eventizácie, teda o komerčnými alebo svetonázorovými záujmami motivovanú plánovitú tvorbu podujatí, ktoré sa stávajú súčasťou slávania Valentína od konca 90. rokov 20. storočia. Takými sú napríklad valentínske podujatia spojené s prezentáciou komerčných produktov, podujatia *Valentín na zámku*, ktoré sa koná v Bojniciach, a *Prešov – láska moja* i náboženské valentínske púte. Nie všetky podujatia tohto druhu na Slovensku však majú povahu eventu v zmysle definície W. Gebhardt. ⁶²⁹ Prítomnosť jeho prvkov je však dokladom priebehu eventizácie sviatkovej kultúry na Slovensku.

K rozširovaniu obsahu i podôb valentínskeho sviatkovania prispel aj fakt, že sviatok prijali ako rámeč na realizáciu svojich aktivít skupiny ľudí so spoločnými záujmami, členovia záujmových združení existujúcich buď neformálne alebo organizovaných oficiálne ako občianske združenie atď. Tieto skupiny, združenia a organizácie vnášali do slávania Valentína od prelomu 20. a 21. storočia buď zaužívané druhy sviatkovej praxe, prípadne jej adaptované podoby, alebo s novým, im vlastným obsahom sviatku, aj nové spôsoby sviatkovania. Počas jednotlivých ročníkov kampane *Valentínska kvapka krvi* bolo napríklad hlavnou aktivitou darovanie krvi. Účastníci akcie *Valentínske rande s Tórysou* v roku 2020 čistili Prešov a jeho okolie od odpadkov. ⁶³⁰

Rozširovanie obsahu a podôb slávania Valentína má súvis aj s oživením náboženského života, aktivít cirkví a spoločenstiev veriacich na Slovensku po zmenách v roku 1989. Prostredníctvom nich sa so svetským sviatkom začali spájať aj náboženské úkony a formy náboženských osláv – napríklad modlitby, uctievanie relikvií sv. Valentína, omše, púte. Tým začal Valentín po roku 2000 nadobúdať aj črty náboženského sviatku a povahu cirkevnej slávnosti.

Škála spôsobov osláv Valentína sa rozšírila aj tým, že sa okrem párových foriem začal sláviť aj v skupinových či hromadných formách sviatkovej praxe. Tak sa – ako sviatok zamilovaných, partnerskej lásky i pozitívnych vzťahov medzi blízkymi ľuďmi – slávi hromadne v školách, v mestách, v spoločenstvách veriacich, s komerčným zámerom aj počas podujatí v nákupných centrách i na hradoch a zámkoch. Výučne hromadné podoby má sviatkovanie spojené s Valentínom ako so sviatkom charitatívnej lásky, lásky k mestu, v ktorom človek žije, a k prírode.

V týchto formách valentínskych osláv sa objavujú aj druhy sviatkovej praxe prenesené z párového sviatkovania. Tak je napríklad zvyk zamykať zámku lásky – už ako organizovane a hromadne vykonávaná aktivita – súčasťou komerčných valentínskych akcií v obchodných domoch, podujatí organizovaných v mestách ich samosprávami, ktoré cielene vytvárajú a v termíne sviatku slávnostne sprístupňujú aj miesta (napr. *Most zalúbených*

629 Gebhardt 2000: 18 – 22, 29.

630 Hudačko 2020 [online].

- 631 KOST 1999a [online]; Vytvalý slovenský pár 1999 [online]; IKRE 2001 [online]; Na sviatok 2002 [online]; 5. ročník 2012 [online]; Prešov 2013 [online].
- 632 Nechajte odkaz 2014 [online].
- 633 Veľké valentínske srdce 2004 [online].
- 634 Najlepší lúštitelia 2009 [online].
- 635 SEKE 2003 [online]; (Anti)valentín 2020 [online].
- 636 SARI 2000 [online].

v Piešťanoch a *Most lásky* v Košiciach) pre realizáciu zvyku počas celého roku. Prvkom hromadných valentínskych akcií sa dokonca stalo aj bozkávanie, ktoré je predovšetkým spôsobom vyjadrenia lásky, náklonnosti a sympatií medzi zamilovanými, partnermi, rodičmi a deťmi. Verejné bozkávanie sa párov tvorí obsah súťaží o najdlhší bozk alebo o dosiahnutie rekordu o najviac súčasne sa bozkávajúcich dvojíc na jednom mieste, ktoré tvorili súčasť osláv Valentína v kluboch, v centrách voľného času i v mestách Trenčín a Prešov.⁶³¹ Pri skupinovom slávení Valentína dochádza aj k rozširovaniu sviatkovej praxe, ktorá bola pôvodne prítomná u jednej vekovej alebo inštitucionálne rámcovanej skupiny, do sviatkovania iných skupín. To je prípad valentínskej pošty, ako špecifickej súčasť žiackych a študentských osláv sviatku v základných a stredných školách, ktorá sa objavuje ako súčasť valentínskych podujatí v obchodoch⁶³² i osláv v mestách.⁶³³

Okrem podôb sviatkovania, ktorým sú venované predošlé state, Valentín nadobudol počas uplynulých tridsiatich rokov aj ďalšie (avšak vo výrazne menšej miere rozšírené) obsahy a s nimi spojené spôsoby jeho prežívania. V najvšeobecnejšej polohe je napríklad ľudmi, ktorí majú rovnaké záujmy, vnímaný ako vhodná príležitosť stretnúť sa a to aj bez toho, aby museli vykonávať osobitú sviatkovú prax, spojenú s niektorým z vyššie uvedených obsahov Valentína. Tak sa napríklad 14. februára 2009 stretli v Košiciach najlepší lúštitelia krížoviek a hádaniek na 5. ročníku celoslovenskej súťaže, ktorú organizovala Matica slovenská. Valentína oslávili „cibrením mysle“ a červené srdce, ktoré mal jeden z účastníkov súťaže pri sebe, mu malo predovšetkým priniesť „šťastie pri lúštení krížovky kategórie B“.⁶³⁴ Na Slovensku sa 14. február spája aj s aktivitami, ktoré ich aktéri označujú ako „(anti)valentínske“. Ide o verejné čítanie diela Evy Ensler *Monoľógy vagíny*, čím sa organizátorky podujatí s týmto programom hlásia k podpore medzinárodnej kampane *V-Day* za skončenie rodovo podmieneného násillia páchaného na ženách a dievčatách. V roku 2003 sa v Košiciach toto podujatie konalo aj ako súčasť 2. ročníka kampane *Piata žena*, ktorá upozorňovala na páchanie násillia mužmi na ženách. Organizátorom národnej kampane boli mimovládne feministické organizácie.⁶³⁵

Realizácia sviatkovej praxe a uchopenie významu sviatku má špecifický význam aj v politických stranách. Na Valentína v roku 2000 napríklad požiadala na ministerstve vnútra o registráciu nová stredopravicová liberálno-konzervatívna politická strana. Podľa jedného z jej členov bol výber termínu zámerný. Keďže „vo sviatok Sv. Valentína [...] sa vznášajú v ovzduší hodnoty ako úcta, porozumenie a láska“, predpokladali, že tieto hodnoty budú sprevádzať aj vývoj Slovenskej demokratickej a kres-

ťanskej únie.⁶³⁶ Člen liberálnej pravicovej strany *Sloboda a Solidarita* zaradil v roku 2019 v deň sviatku do svojho profilu na sociálnej sieti Facebook blahoželanie pre svoju manželku k Valentínovi vo forme videa. V ňom vyrozprával legendu o sv. Valentínovi, ktorý napriek zákazu cisára tajne sobášil milencov. Keďže bol v tej dobe poslancom Európskeho parlamentu za Slovenskú republiku a video prezentoval verejne, bolo súčasťou jeho prezentácie ako politika s proeurópskou orientáciou.⁶³⁷

Z údajov o podobách valentínskeho sviatkovania vidno, že Valentín je sviatkom jednotlivcov obidvoch pohlaví, párov rôzneho aj rovnakého pohlavia,⁶³⁸ sociálnych, profesijných, záujmových skupín, náboženských a lokálnych komunit atď. Analýza spôsobov osláv Valentína ukazuje, že jednotlivec ho môže paralelne sláviť ako partner, rodič či iný príbuzný, priateľ, člen pracovného kolektívu, záujmovej skupiny či náboženskej komunity, pričom sa tieto slávenia sviatku neraz prekrývajú alebo spájajú. Vďaka prelínaniu párových a skupinových foriem osláv Valentína ho slávia aj ľudia, ktorí by ho napríklad v situácii bez partnera neslávili, no slávia ho s kolegami na pracovisku alebo so žiakmi a študentami v škole. Prechodom cez vekové skupiny jednotlivcov opakovane prijíma a opúšťa istú škálu obsahov Valentína a s nimi spojené podoby jeho slávenia. Z analýzy sviatkovej praxe vyplýva, že špecifické podoby valentínskeho sviatkovania sú podmienené vekom, pohlavím, partnerským statusom, príslušnosťou k záujmovej skupine či náboženskej komunite a nemajú odlišiteľné regionálne špecifiká.

637 Valentín 2019 [online].
638 Na Valentína 2001 [online].

ZÁVER

Sviatok Valentín, ktorý má pôvod v 14. storočí v dvorskej kultúre Anglicka, sa transformoval na moderný sviatok v 19. storočí v Spojených štátoch amerických. V tejto podobe sa v nasledujúcom storočí vrátil späť do Európy, kde sa v prvej vlne šírila v západoeurópskych krajinách a to predovšetkým po druhej svetovej vojne. V druhej vlne, ktorá začala po páde komunistických režimov v štátoch bývalého socialistického bloku, začal v poslednej dekáde 20. storočia masívne prenikať do východoeurópskych krajín.

Hlavnou postavou sviatku je sv. Valentín, ktorého meno v bežnej komunikácii o sviatku ostáva bez ďalšej bližšej konkretizácie. V tejto osobe sa prelínajú až splývajú traja svätci – sv. Valentín z Terni, rímsky sv. Valentín a sv. Valentín z Raetie. Všetci traja sú spájaní so sviatkom Valentín, hoci len sviatok (pripomínanie ich pamiatky) dvoch prvých pripadá na 14. februára. Sv. Valentín z Raetie sa v kalendári katolíckej cirkvi pripomína 7. januára.

Na Slovensku boli títo svätci známi už v 13. storočí. Nie však ako patróni lásky a zamilovaných, ale ako pomocníci pri liečení chorôb, predovšetkým epilepsie, a ako ochrancovia pred nimi. Preto je v tunajších sakrálnych pamiatkach sv. Valentín najčastejšie zobrazovaný ako biskup s chorým chlapcom alebo mužom trpiacim epilepsiou. Keďže pamiatka sv. Valentína sa pripomínala takmer výlučne 14. februára, išlo buď o rímskeho sv. Valentína, alebo sv. Valentína z Terni. Dokladmi uctievania svätca sú jeho plastiky, obrazy a relikvie doložené alebo dodnes zachované v takmer dvoch desiatkach kostolov a kaplniek. Stopy kultu sv. Valentína a viery v jeho pôsobenie sa zachovali aj v príkazoch a zákazoch týkajúcich sa určitých pracovných činností a v pranostikách. Podľa jednej z nich je sviatok sv. Valentína termínom, keď sa začínajú párovať, respektíve keď sa párujú vtáky. S touto predstavou, známou aj v iných krajinách Európy, je spájaný pôvod sviatku Valentín. To dokazuje, že predstavy, ktoré tvorili súčasť tohto sviatku, boli v tradičnej kultúre obyvateľov Slovenska prítomné ešte pred tým, než sviatok začal prenikať na toto územie.

Na Slovenku začal byť sv. Valentín vnímaný ako patrón zaľúbených až koncom 20. storočia. Dovtedy sa tu totiž sviatok Valentín neslávil, o čom vypovedajú historické i etnografické pramene. Aj sonda do slovenských prekladov diel Williama Shakespeara, ktoré vznikli do roku 1990, potvrdila, že spôsoby prekladu valentínskych reálií uvedených v dielach – pričom prvý preklad je už z konca 18. storočia – reflektujú neprítomnosť a všeobecnú neznalosť sviatku na Slovensku.

Valentín tu však nebol úplne neznámy. Už v 50. rokoch 19. storočia možno v súdobej tlači nájsť prvú správu o podobách sviatku Valentín v Anglicku. Obyvatelia Slovenska prichádzali do kontaktu s informáciami o sviatku aj pri výučbe angličtiny. V zahraničí sa stretávali so sviatkom napríklad v spojitosti s migráciou za prácou. Reprezentatívny prieskum realizovaný v roku 2019 i obsahy spomienkových textov ukazujú, že Valentín bol už pred rokom 1990 na Slovensku – hoc len ojedinele – aj sláveným sviatkom.

Zmena politického režimu v roku 1989, ktorá odštartovala vstup Valentína do sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska, priniesla aj postupné zrušenie informačnej izolácie. Vďaka tomu sa informácie o sviatku a o spôsoboch jeho slávania dostávali na Slovensko cez masové médiá vo výrazne väčšej miere než v predchádzajúcom období. Obyvatelia Slovenska sviatok spoznávali aj vďaka zániku obmedzení dotýkajúcich sa ich cestovania do západoeurópskych krajín a USA i cez cudzincov prichádzajúcich z týchto krajín na Slovensko. Okrem obsahov, významov sviatku a spôsobov jeho osláv obyvatelia Slovenska spoznávali aj jeho historické a sociálno-ekonomické kontexty.

Analýza vývoja valentínskej sviatkovej praxe – teda spôsobov slávania sviatku – od začiatku jeho šírenia ukázala, že do kalendára na Slovensku slávených sviatkov Valentín vstupoval už od začiatku 90. rokov. Najskôr tým, že sa v ňom udomáčňoval. Obyvatelia prijímali modely osláv Valentína – označované aj ako „americké“ alebo „západné“ – prichádzajúce na Slovensko spolu s informáciami o sviatku alebo tie, ktoré spoznali v priamom kontakte so sviatkom, a v termíne Valentína podľa nich postupovali.

Spolu so sviatkom prichádzali a boli prijímané aj nové formy a príležitosti osláv – festivaly alebo eventy. Súčasťou zmien súdobej sviatkovej kultúry na Slovensku sa tak stali aj procesy festivalizácie – typickej o. i. rozširovaním škály sviatkov, osláv a rituálov všeobecne – a eventizácie. Jej pôsobením sa začala zintenzívňovať a komercializovať ponuka plánovitých sviatočných zážitkov, ktoré však už – na rozdiel od sviatkov – nemajú účinok na udržanie komunity, pretože event sám osebe predstavuje komunitu.

Vďaka tomu, že je Valentín na Slovensku dodnes vnímaný aj cez reprezentáciu nového sviatku, možno ho ľahšie než domáce sviatky použiť ako východisko kreovania príležitostí so znakmi eventov i eventov samotných. Valentín je totiž dostatočne elastický na to, aby nebolo jeho spojenie s novými formami slávenia vnímané ako narúšanie, posúvanie tradičného obsahu alebo významu sviatku. Prvé verejné formy osláv Valentína so znakmi eventov sa na Slovensku objavili na prelome 20. a 21. storočia. Prítomnosť takýchto podôb osláv je dokladom udomácnovania sa Valentína prostredníctvom nových, netradičných foriem sviatkovej praxe i aktualizáciou náboženských pútí ako tradičných slávností so znakmi eventu.

Na prelome 20. a 21. storočia si obyvatelia Slovenska už začali sviatok aj udomácnovať. Na základe jeho obsahovej príbuznosti s niektorým z domácich sviatkov alebo vďaka blízkosti, prekryvaniu termínov ich slávenia, dochádzalo k spájaniu, prelínaniu spôsobov osláv, obsahov a významov Valentína a domácich a to nielen profánnych, ale aj náboženských sviatkov a sviatočných príležitostí. Keďže Valentín bol v tomto procese konfrontovaný s domácimi sviatkami, takto kreované modely slávenia sviatku už boli – na rozdiel od prevzatých spôsobov slávenia Valentína – organicky previazané s domácimi tradíciami a sviatkovou kultúrou, čo bolo východiskom pre zvyšovanie miery prijímania a slávenia sviatku.

Predovšetkým v procese udomácnovania sviatku obyvateľmi Slovenska sa rozširoval jeho obsah a sviatok sa začal sláviť v nových kontextoch a nadobúdal nové významy. Po roku 1990 sa Valentín šíril na Slovensku ako sviatok, ktorého obsahom bolo prejavovanie, pripomínanie, upevňovanie a oslava romantickej lásky zalúbencov, partnerskej lásky milencov, snúbencov a manželov, ale aj lásky rodičovskej a rodinnej. Šíril sa tu aj ako sviatok deklarovania, pripomínania a upevňovania pozitívnych medziľudských vzťahov – vzťahov medzi priateľmi, kolegami atď. Postupne sa stala jeho obsahom aj charitatívna láska, láska k Bohu vyjadrená rešpektovaním kresťanských zásad života v partnerskom vzťahu. Taktiež láska človeka k zvieratám, k prostrediu, v ktorom žije – k mestu, k prírode, i láska telesná. Podľa izraelsko-amerického sociológa takúto komodifikáciu obsahu sviatkov spôsobuje zisk, ktorý ako hlavný faktor vplýva aj na rovnováhu medzi sviatkami a na hodnoty, ktoré vyjadrujú.⁶³⁹ To naznačuje, že Valentín bol prijatý do sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska aj vďaka tomu, že ho rozličné skupiny obyvateľov identifikovali a – po prípadnej modifikácii – prijali ako nástroj vhodný na presadzovanie svojich záujmov a dosahovanie cieľov a to nielen vo forme komerčného zisku.

Efektívnym nástrojom na reflektovanie a uspokojovanie skupinových alebo celospoločenských potrieb sa Valentín stal aj vďaka tomu, že sa stal súčasťou sviatkov, ktoré sú prežívané v skupinách a slávené formami skupinovej komunikácie. Zreteľne sa to prejavilo v rokoch 2020 a 2021 počas pandémie ochorenia Covid-19. V zmenených životných podmienkach jednotlivcov i celej spoločnosti napríklad vzrástol význam sviatku ako príležitosti na komunikáciu pozitívnych myšlienok. V súvislosti s nedostatkom darcov krvi výrazne zosilnel aj jeho charitatívny význam. Darcov bolo možné mobilizovať na základe príslušnosti ku komunite účastníkov akcie *Valentínska kvapka krvi*, ktorá je od roku 1996 pravidelnou súčasťou sviatkovej praxe viacerých skupín obyvateľov.

Posun sviatkovej praxe od párových k skupinovým a hromadným spôsobom slávania Valentína, rozšírenie škály významov tohto sviatku sú – rovnako ako vstup eventu do škály valentínskych podujatí a jeho prvkov do valentínskeho sviatkovania – konkrétnymi prejavmi eventizácie sviatkovej kultúry na Slovensku od prelomu 20. a 21. storočia. A tak možno v súlade s úvahami W. Gebhardta aj valentínske eventy označiť za špecifické slávnosti konzumnej a zážitkovej spoločnosti, ktorá sa stále viac individualizuje, pluralizuje a mení na scénu. Empirické zistenia však súčasne potvrdzujú, že individualizačné a pluralizačné procesy nevedú k rozkladu tradičných ani moderných foriem združovania sa alebo až k osamelosti človeka neskorého moderny. Aj údaje o valentínskych mestských slávnostiach, púfach, marketingových eventoch atď. na Slovensku totiž naznačujú, že tieto procesy predovšetkým podnecujú zmeny spôsobov kreovania spoločenstiev a združovania sa.⁶⁴⁰

Po viac než tridsiatich rokoch od začiatku šírenia Valentína ho možno považovať za udomácnený sviatok, ktorý je už súčasťou sviatkového kalendára obyvateľov Slovenska. Valentín je však na Slovensku vnímaný v troch rovinách: ako (1) prijatý a slávený, ako (2) akceptovaný, respektíve tolerovaný, no neslávený a ako (3) odmietaný a preto neslávený sviatok. Dotazníkové výskumy aj výskumné interview priniesli zistenie, že tieto roviny nemajú ostré hranice, keď napríklad jedinec, ktorý deklaruje, že sviatok neslávi alebo až neuznáva, opakovane realizuje jednoduchú sviatkovú prax (napríklad partnerovi venuje sladkosť), čo však on sám nepovažuje sa oslavu sviatku.

V procese šírenia a udomácňovania Valentína na Slovensku vznikla škála jeho reprezentácií: sviatok zaľúbených, sviatok lásky, americký, cudzí, komerčný sviatok a pod. Vnímanie sviatku v troch vyššie uvedených rovinách súvisí s tým, či má jeho spojenie s konkrétnou reprezentáciou pre jednotlivca, skupinu po-

641 Petersen 2011 [online].

642 Ekrem 1995: 57 – 58.

643 Zajonc 2020: 107.

zitívnu, negatívnu, prípadne neutrálnu hodnotu. Napríklad Valentína ako sviatok lásky všeobecne ľahko prijíma a oslavuje mládež, čo dánska folkloristka Else Marie Kofod vysvetľuje tým, že lúbostné vzťahy tvoria výrazne väčšiu časť jej života než u iných vekových skupín.⁶⁴¹ Zistenia zo Slovenska však ukazujú, že Valentín je u časti mládeže i dospelých ako sviatok lásky – s odôvodnením, že lásku treba prejavovať každý deň v roku – aj nesláveným sviatkom. K najčastejším dôvodom odmietania Valentína patrí jeho negatívne vnímanie v spojení s reprezentáciami cudzieho, západného, amerického sviatku. Naopak, pre mládež, ktorá (podľa škandinávskej folkloristky Caroly Ekrem) vstup pôvodom britského a amerického sviatku uľahčuje tým, že je otvorená inováciám a s kultúrou uvedených krajín sa identifikuje,⁶⁴² môžu byť práve tieto reprezentácie sviatku atraktívne.

Neslávenie Valentína – ako prijímaného sviatku – poukazuje na situačnú povahu jeho slávenia, respektíve neslávenia. Jednotlivec prechodom cez vekové skupiny opakovane prijíma a opúšťa istú škálu obsahov, významov Valentína a s nimi spojené podoby jeho slávenia. To, či sviatok slávi, však závisí aj od jeho aktuálnej situácie vo sfére partnerských vzťahov, teda či práve má alebo nemá partnera, či žije v manželstve alebo je práve po rozvoде a pod. Vplyv na to má aj kvalita a intenzita vzťahov s príbuznými, priateľmi, kolegami.

Podľa zistení reprezentatívneho dotazníkového prieskumu slávalo v roku 2018 Valentína 31 % z oslovených 1012 respondentov. To naznačuje, že sviatok na Slovensku nie je všeobecne prijímaným sviatkom. Nie je však považovaný ani za konkurenta a už vôbec nie za protivníka ako napríklad v Rusku. V roku 2008 tamojší najvyšší štátny orgán rokoval o zákone zamedzujúcom šírenie prvkov západnej kultúry v krajine a ako protiváha Valentína bol ustanovený celonárodný sviatok „manželskej lásky a rodinného šťastia“, odvolávajúci sa na ruských patrónov rodiny a manželstva uctievaných v pravoslávnej cirkvi.⁶⁴³ Na Slovensku sa začiatkom 90. rokov objavili v tlači články, ktoré udomácňovanie sa Valentína podporovali, pričom v časti z nich bol prezentovaný ako prvok kultúry civilizovaných krajín.

Valentín je v súčasnosti na Slovensku sviatkom, ktorý už nie len príležitou na prejavenie citov alebo na zvýšenie tržieb obchodov a reštaurácií. Sviatok rozšírením jeho obsahu postupne nadobudol aj nové významy, ktorými vstupuje do rozličných sfér a spôsobu života obyvateľov Slovenska. Okrem toho, že je príležitosťou na prejavenie, pripomenutie, upevňovania partnerských, príbuzenských a ďalších druhov medziľudských vzťahov, slúži aj ako príležitosť na komunikáciu – napríklad vo forme valentínskych blahoželaní zverejnených v médiách – o problémoch

v partnerských vzťahoch: napríklad o nevere. Valentín pôsobí aj pri upevňovaní medzigeneračných vzťahov v rodine, v komunitách i spoločnosti. Sviatok má stále aj význam príležitosti na hľadanie partnera do reálneho vzťahu. Je aj termínom na realizáciu prechodových rituálov medzi etapami partnerského vzťahu – zasnub a sobášov. Vstupom medzi sviatky, ktoré reflektuje a vlastnou sviatkovou praxou slávi katolícka cirkev, Valentín slúži aj na šírenie názorov cirkvi, ktoré sa týkajú predovšetkým – no nielen – partnerských vzťahov. Slávenie Valentína v materských, základných a stredných školách je možnosťou na výchovu k tolerancii a na získanie zručností v oblasti nadväzovania vzťahov. Keďže obsahom Valentína je aj telesná láska, sviatok je taktiež príležitosťou na šírenie poznatkov o sexuálnom zdraví a na vzdelávanie mládeže v tejto oblasti. Charitatívny obsah sviatku sa prejavuje v realizácii dobrovoľných dobročinných akcií, spojených predovšetkým s darovaním krvi. Ďalšie hromadné formy osláv Valentína – napríklad valentínsky tematizované podujatia v múzeách, prehliadky hradov a zámkov – sú zdrojom špecifických poznatkov o histórii, spôsobe života ich obyvateľov v minulosti. Valentínske oslavy, ktoré organizujú samosprávy miest a obcí, plnia úlohu príležitostí na posilňovanie vzťahu k lokalite a pestovanie lokálpatriotizmu. Vzťah k prírode, poznávanie jej významu pre človeka a dôležitosť jej ochrany prinášajú ekologicky zamerané valentínske akcie, napríklad čistenie mestských verejných priestranstiev a brehov riek alebo oslavy sviatku spojené s pobytom v prírode. Valentín je na Slovensku v 21. storočí teda dôležitou súčasťou života jednotlivca, rodiny, rozličných skupín obyvateľov i celej spoločnosti. Na rozličných úrovniach vytvára totiž pocit spolupatričnosti a každoročne ponúka širokú škálu spôsobov ako pripomenúť a uvedomiť si dôležitosť medziludských vzťahov a ich špecifickú hodnotu.

Valentín na Trenčianskom hrade



v stredu 14. februára 2018 o 18.00 hod.

Divadelné predstavenie

Návšteva mladej dámy hrá Celkom malé divadlo

*Romantický výstup na Matúšovu vežu
spečatený slubom lásky*

Valentínske fotenie

Súťaž o hodnotné ceny

Dospelí 7€
predpredaj 6 €
Deti, študenti 4€
predpredaj 3,5€
online predpredaj:
www.muzeumtn.sk

Trenčianske
muzeum



Trenčianske Muzeum
Trenčiansky Hrad
www.muzeumtn.sk

32 Plagát pozývajúci na valentínske podujatie na Trenčianskom hrade v roku 2018. Spojením výjavu z rukopisného iluminovaného kódexu, ktorý obsahuje stredovekú ľúbostnú poéziu, a programu zloženého z prvkov typických pre event, vznikol časový oblúk siahajúci od počiatkov Valentína v dvorskej kultúre až po najmladšiu podobu jeho osláv vo forme žánrovo rôznorodého a hromadne prežívaného podujatia. Plagát je ilustráciou faktu, že v obsahu i spôsoboch osláv sviatku sú stále prítomné prvky z jednotlivých období jeho vývoja.

PRAMENE

Literatúra

- (bar) (1992): Ešte sa ľúbime. *Smena*, 45 (39), s. 1 – 2.
- (km, zm) (2008): Valentínsky odkazovač pre zamilovaných. *Info Trenčín*, 10 (4), s. 10.
- (moy) (1993): Na svätého Valentína. *Smena*, 46 (37), s. 3.
- (r) (1993): Napísali ste milému? *Sme na pondelok*, 1 (27), s. 3.
- (rr) (1995): Strašiak Valentín. *Národná obroda*, 6 (37), s. 2.
- (SME - jam) (1997): K sviatku Valentína najmä kvety a sladkosti. *Sme-Smena*, 5 (50) (37), s. 3.
- ... Z lásky. *Smena*, 47 (36), 1994, s. 6.
7. púť k sv. Valentínovi. *Spektrum. Časopis zo života rímskokatolíckej farnosti Viňaz*, 12 (2), 2011, s. 21, 23-[24].
- ADAM, Anton (2017): Snúbeneckú lásku najlepšie preverí čas. *Katolícke noviny*, 132 (7), s. 8 – 9.
- Ak ste náhodou zabudli... *Smena*, 47 (35), 1994, s. 1.
- AKÁCSOVÁ, Elena (2011): Februárové víťazstvo ružovej. *.týždeň*, 8 (7), s. 66 – 69.
- Amor diktoval, lásku spisoval. Výber zo slovenskej rukopisnej poézie (1560 – 1860)*. Edične pripravil, doslov napísal a poznámky spracoval J. Minárik. Bratislava : Tatran, 1979.
- AVENTI, Anthony (2003): *The Book of the Year: A Brief History of Our Seasonal Holidays*. New York : Oxford University Press.
- BAČEVIĆ, Jana (2007): Dan zaljubljenih kao Osmi mart tranzicione Srbije. Analiza jednog (novoh?) praznika. *Glasnik Etnografskog instituta*, LV, No. 1, s. 77 – 89.
- BARNA, Gábor (2014). *Saints, feasts, pilgrimages, confraternities. Selected Papers / Heilige, Feste, Wallfahrten, Bruderschaften. Ausgewählte Schriften*. Szeged : Department of Ethnology and Cultural Anthropology.
- BEDNÁRIK, Rudolf (1939): Príspevok k pohrebným zvykom slovenského ľudu. *Národopisný zborník* 1, s. 54 – 88.
- BEŇUŠKOVÁ, Zuzana (2017): *Občianske obrady na Slovensku*. Etnologické štúdie 31. Bratislava : Ústav etnológie SAV – Veda, vydavateľstvo SAV.
- Billa. Kvalita pre každého. Ponuka platí od 10. 2. do 16. 2. 2021*. [Akciový leták.]
- Britannica* pozri *The New Encyclopædia Britannica*.
- BURLASOVÁ, Soňa (1998): *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Typenindex slowakischer Erzähllieder. Zväzok 1*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV.
- BURLASOVÁ, Soňa (1998a): *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Typenindex slowakischer Erzähllieder. Zväzok 2*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV.
- BŽOCHOVÁ-WILD, Jana (2007): *Malé dejiny Hamleta*. Bratislava : Slovenské národné divadlo – Slovart.
- CAPLOW, Theodore (2004): The Festival Cycle: Halloween to Easter in the Community of Middletown. In: A. Etzioni, J. Bloom (Eds.), *We Are What We Celebrate. Understanding Holidays and Rituals*, New York – London : New York University Press, s. 107 – 119.
- COOPER, Quentin – SULLIVAN, Paul (1994): *Maypoles, Martyrs & Mayhem: 366 days of British customs, myths and eccentricities*. London : Bloomsbury Publishing Plc.
- ČAVOJSKÝ, Ladislav (1964): Slovenská kultúra a Shakespeare. *Slovenské divadlo*, 12 (1), s. 1 – 5.

- ČUPKA, Milan – [NÁDASKÁ, Katarína] (2009): Valentín zaplnil prázdne miesto na trhu. *Pravda – pravidelná príloha Víkend*, 19 (37), s. 23.
- DEMEŠ, Pavol (1993): Deň svätého Valentína. *Národná obroda*, 4 (37), s. 3.
- Deň pre lásku. *Slovenka*, 50 (7), 1997, s. 26 – 27.
- Deň sv. Valentína v Anglicku. *Obzor : Noviny pre remeslo, hospodárstvo a domáci život*, 14 (2), 1876, s. 11 – 12.
- Deň sv. Valentína v Londýne. *Slovenský hlas. Nezávislý denník*, 1 (38), 1938, s. 7.
- Denné zvesti. *Slovenský národ. Neodvislý autonomistický denník*, 2 (4), 1926, s. 4.
- DIAN, Daniel – JUDÁK, Viliam (2006): *Každý deň so svätými (1. diel)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha.
- Die bekanntesten Heiligen mit ihren Lebensbeschreibungen: Ein Bilder und Lesebuch zur Erbauung für Christen*. Wien : Langer und Grund, 1819.
- Dnes a zajtra. *Slovák*, 23 (38), 1941, s. 9.
- Dnes a zajtra. *Slovák*, 24 (37), 1942, s. 7.
- Dnes a zajtra. *Slovák*, 25 (37), 1943, s. 6
- Dnes a zajtra. *Slovák*, 26 (36), 1944, s. 14
- DROPOVÁ, Ľubica – KREKOVIČOVÁ, Eva (2010): *Počúvajte panny, aj vy mládenci... Letákové piesne zo slovenských tlačiarň*. Bratislava : Eterna Press.
- DUNWICH, Gerina (2019): *Herbal Magick. A guide herbal enchantments, folklore & divination*. Newburyport : Weiser Books.
- EKREM, Carola (1995): St. Valentine's Day – an Innovation among the Annual Feasts in Finland. In: M. Kõiva, K. Vassiljeva (Eds.), *Folk Belief Today*, Tartu : Institute of Estonian Language and the Estonian Museum of Literature, s. 56 – 59.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. J. Botík, P. Slavkovský (vedúci red. kol.). Bratislava : Veda, Vydavateľstvo SAV, 1995.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2*. J. Botík, P. Slavkovský (vedúci red. kol.). Bratislava : Veda, Vydavateľstvo SAV, 1995.
- Encyklopédia Slovenska. III. zväzok K-M*. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo SAV, 1979.
- Encyklopédia Slovenska. VI. zväzok T-Ž*. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo SAV, 1982.
- Ešte dnes môžete telefonovať... *Sme/Smena*, 4 a 49 (36), 1996, s. 2.
- ETZIONI, Amitai (2004). Holidays and Rituals: Neglected Seedbeds of Virtue. In: A. Etzioni, J. Bloom (Eds.), *We Are What We Celebrate. Understanding Holidays and Rituals*, New York and London : New York University Press, s. 1 – 40.
- FARMER, David H. (1996): *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava : Kalligram.
- Február má najmenej dní, pretože je smutný. *Sme – príloha Magazin Víkend*, 23 (37), 2015, s. 6.
- FELDEK, Ľubomír (2005): O hre Sen svätójánskej noci. In: W. Shakespeare, *Sen svätójánskej noci*, preklad L. Feldek, Bratislava : Ikar, a. s., s. 15 – 22.
- FERKO, Vladimír (1988): *Láska na Slovensku*. Bratislava : Smena.
- FRÖLICH, Dávid ([1648]): *Kalednář nowý s Pranostýkau Hwězdárskau: na Horyzont Král: Vherského s Zemi okolnjch... k létu Páně, M.DC.XLIX*. W Trenčjně : v Laurence Benyamina Wodháge. Lyceálna knižnica v Bratislave, sign. Mf 125.
- GAŠPARÍKOVÁ, Viera (1991): *Katalóg slovenskej ľudovej prózy I. Catalogue of Slovak Folk Prose I*. Bratislava : Národný ústav SAV.
- GAŠPARÍKOVÁ, Viera (1992): *Katalóg slovenskej ľudovej prózy II. Catalogue of Slovak Folk Prose II*. Bratislava : Národný ústav SAV.
- GEBHARDT, Winfried (2000): Feste, Feiern und Events. Zur Soziologie des Außergewöhnlichkeiten. In: W. Gebhardt, R. Hitzler, M. Pfadenhauer (Eds.), *Events. Soziologie des Außergewöhnlichen*, Opladen : Leske+Budrich, s. 17 – 31.
- GOODRICH, Peter (1996): *Law in the Court of Love. Literature and other minor jurisprudences*. London : Routledge.
- HALLIWELL, James Orchard (1849): *Popular rhymes and nursery tales: a Sequel to Nursery Rhymes of England*. London : John Russell Smith.
- HALLON, Pavol (2001): *Dejiny františkánskeho chrámu Nepoškvrneného Počatia Panny Márie v Malackách*. Skalica : Záhorské múzeum.
- Hamlet, kráľovčik dánsky. *Slovenské divadlo*, 12 (1-4), 1966, s. 102 – 130, 262 – 270, 403 – 415, 553 – 567.

- Hamlet, syn denemarského kráľa, smutnohra o VI-tých jednániach založená. *Slovenské divadlo*, 12 (1), 1964, s. 76 – 108.
- HLAD, Lubomír (2015): Valentín je mostom na dialóg so súčasťou kultúrou. *Katolícke noviny*, 130 (7), s. 12.
- HOMZA, Martin (2009): Počiatky kresťanstva na Spiši. In: M. Homza, S. A. Sroka (zost.), *Historia Scepusii. Vol. I. Dejiny Spiša I.*, Bratislava – Kraków : Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Inštitút Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 233 – 284.
- HOMZA, Martin (2009a): Kultúra na Spiši vo včasnóm stredoveku. In: M. Homza, S. A. Sroka (zost.), *Historia Scepusii. Vol. I. Dejiny Spiša I.*, Bratislava – Kraków : Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Inštitút Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 285 – 311.
- HOMZA, Martin (2009b): Zoznam patrocínii Spiša. In: M. Homza, S. A. Sroka (zost.), *Historia Scepusii. Vol. I. Dejiny Spiša I.*, Bratislava – Kraków : Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Inštitút Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 582 – 594.
- HONZÁK, František et al. (2001): *Evropa v proměnách staletí*. Praha : Libri.
- HORVÁTHOVÁ, Emília (1986): *Rok vo zvykoch nášho ľudu*. Bratislava : Tatran.
- HORVÁTHOVÁ, Emília (1989): Tradičná duchovná kultúra. In: J. Michálek et al., *Ľud hornádskej doliny (na území Popradského okresu)*, Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, s. 235 – 294.
- Hviezdoslavove sobrané spisy básnické. Sväzok XIII. Preklady zo Shakespeara: Hamlet/Senoci svätójánskej*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1941.
- CHAUCER, Geoffrey (1972): *The Parlement of Foulys*. D. S. Brewer (Ed.). Manchester : Manchester University Press.
- CHAUCER, Geoffrey (2017): *The Parliament of Fowls. Ptačí sněm*. F. Krajník (Preklad a ed.). Praha : Argo.
- JUDÁK, Viliam – POLÁČIK, Štefan (2009): *Katalóg patrocínii na Slovensku*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského.
- JURČOVIČ, Peter (2019): *Slovenské pranostiky na celý rok*. Bratislava : Ikar, a. s. – Príroda.
- JURKOVIČ, Vojtech (1998): Valentínska genocída. *Sme-Smena*, 6 (51) (36), s. 18.
- Kamarátska schránka. Tamtamy. *Kamarát*, 29 (6), 1997, s. 14.
- Katechizmus katolíckej cirkvi*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha – VOJTECH, spol. s r. o., 2007.
- KELLY, Henry Ansgar (1986): *Chaucer and the Cult of Saint Valentine*. Devis Mediaval Texts and Studies. Volume 5. Leiden : E. J. Brill.
- Kniha svätých. Ilustrovaná encyklopédia kresťanských svätcov*. Bratislava : Svojtka & Co., 2011.
- KOLLÁR, Ján (1953): *Slovenské spievanky. I. diel*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KOVÁČ, Milan (1998): Babonová zbierka Štefana Mončeka. *Slovenský národopis*, 46 (4), s. 515 – 521.
- KOZOVÁ, Daniela (2010): Valentínska karnevalová párty. *Banskobystrický evanjelik*, 5 (1), s. 13.
- KRAJNÍK, Filip (2017): I. Kontext: Sny ve stredoveké literatúre a spoločnosti. In: G. Chaucer, *The Parliament of Fowls. Ptačí sněm*, F. Krajník (Preklad a ed.). Praha : Argo, s. 9 – 127.
- Kto bol sv. Valentín? *Občasník. Časopis žiakov II. ZŠ v Senici, Komenského ulica 959*, č. 3, 2003 – 2004, s. 1.
- KUBÍČKOVÁ, Hana (2011): Večera pre moju lásku. *Moja psychológia*, 3 (2), 2011, s. 64 – 89.
- LAPIDGE, Michael (2018): *The Roman Martyrs. Introduction, Translation, and Commentary*. Oxford : University Press.
- LAUKO, Ján (2015): Každý deň je rovnako vzácny. *Katolícke noviny*, 130 (7), s. 13.
- LEBRUN, Yvan – FABRO, Franco (2005): *Language and Epilepsy*. London and Philadelphia : Whurr Publishers.
- Letné dovolenky. *Nový čas pre ženy*, 8 (7), 2011, s. 2.
- Lexikon der christlichen Ikonographie. Achter Band*. E. Kirschbaum, W. Braunfels (Hrsg.). Freiburg : Herder, 1976.
- LICHARD, Daniel (1856): Den sv. Valentína

- v Anglicku. *Časník. Národní česko-slovenský obrázkový kalendář...*, roč. 1, s. 206.
- LIPTÁK, Branislav et al. (2003): *Ladce*. Ladce : Obecny úrad v Ladcoch.
- Majka (2012): „Vernost nie je slabosť“. *Ratolesť. Časopis kresťanskej mládeže*, č. 2 (24. v poradí), s. 16 – 18.
- MAROSZOVÁ, Barbora (2000): Valentín sa ako sviatok udomáčuje. *Sme*, 8 (38), s. 4.
- Martyrologium Romanum. Gregorii Papae XIII iussu editum Urbani VIII et Clementis X auctoritate recognitum ac deinde anno MDCCXLIX Benedicti XIV opera ac studio emendatum et auctum*. [Romae] : Typis Polyglottis Vaticanis, 1956.
- Martyrologium Romanum: ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum*. Città del Vaticano : Typis Vaticanis, 2001.
- MEČIAR, Kamil: *Životy víťazov 1*. Bratislava : Lúč, 1997.
- MINDÁK, Karol (1994): Štrnásť február – deň Valentína. *Národná obroda*, 5 (36), s. 12.
- Na okraj dňa. *Slovák*, 15 (36), 1933, s. 5.
- Na okraj dňa. *Slovák*, 18 (37), 1936, s. 6
- Na okraj dňa. *Slovák*, 19 (36), 1937, s. 8
- Na okraj dňa. *Slovák*, 20 (36), 1938, s. 8
- NAGYOVÁ, Petra – SKYVOVÁ, Beáta (2009): Valentín rozdeľuje, oslavujú najmä mladí. *Hospodárske noviny*, 17 (3), s. 5.
- Národné kultúrne pamiatky na Slovensku. Levoča* – Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky – Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2016.
- Naše kresťanské mená: výstava k príležitosti Roka kresťanskej kultúry na Slovensku 2010*. [Katalóg k výstave.] D. Kmeťová Miškovičová, J. Papco, E. Kližan (autori častí hesiel katalógu). Bojnice : Slovenské národné múzeum – Múzeum Bojnice, 2010.
- Nezabudnuteľný Valentín v Poluse* (2017) [poznámkový leták].
- NOZDROVICKÁ, Andrea (1992): Pozdravujte Valentína! *Národná obroda*, 3 (38), s. 1.
- Odkazy k sviatku sv. Valentína. *Sme/Smena*, 6 a 51 (35), 1998, s. 3.
- Oesterreichische National-Encyklopädie: oder alphabetische Darlegung der wissenschaftlichen Eigenthümlichkeiten des österreichischen Kaiserthumes... Dritter Band*. Wien : Beck, 1835.
- ONDREJKA, Kliment (1976): *Tradičné hry detí a mládeže na Slovensku*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV.
- ONDRUŠ S. J., Rajmud (1991): *Blízki Bohu i ľuďom. Životopisy svätých usporiadané podľa liturgického kalendára*. Trnava – Bratislava : Spolok svätého Vojtecha – Tatran.
- ONDRUŠ S. J., Rajmud (1996): *Blízki Bohu i ľuďom 4. Doplnky k zbierke životopisov svätých. Január – Jún*. Bratislava : Dobrá kniha.
- ONDRUŠ S. J., Rajmund (2011): *Blízki Bohu a ľuďom. Životopisy svätých a komentáre k cirkevným sviatkom v kalendárnom poradí. 1. zväzok: január – jún*. Trnava : Dobrá kniha.
- ORUCH, Jack B. (1981): St. Valentin, Chaucer, and Spring in February. *Speculum*, 56 (3), s. 534 – 565.
- Oslava nežného pohlavia. *Hospodárske noviny*, 16 (48), 2008, s. 26.
- Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Druhý díl. Alqueire – Ažušak*. Praha : 1889.
- PIŠŤOVÁ, Irena (1969): *Ludové malby na skle*. Martin : Osveta.
- PIŠŤOVÁ, Irena (1979): *Ludové malby na skle II*. Martin : Osveta.
- PIŠŤOVÁ, Irena (2010): *Ludové malby na skle. Painting on Glass*. Bratislava : Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- PLESSINGEROVÁ, Alena (2007): Valentín. In: S. Bouček, R. Jeřábek (hl. red.), *Lidová kultura Čech, Moravy a Slezska. 3. svazek*, Praha : Mladá fronta, s. 1107.
- POLÍVKA, Jiří (1930): *Súpis slovenských rozprávok. Sväzok IV. Turčiansky sv. Martin* : Matka slovenská.
- POPELKOVÁ, Katarína (2012): Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku? (poznámky k možnostiam etnologického výskumu). *Ethnologia Actualis Slovaca*, 12 (2), s. 8 – 28.
- POPOVIČ, Anton – LIPTÁK, Štefan – LACIAK, Miroslav (1964): Slovenský predobrodenecký Hamlet. *Slovenské divadlo*, 12 (1), s. 72 – 75.
- PRANOSTIKA – Februárové mrazy i koňa za-

- dua. *Krompašský spravodajca*, 25, 20. február 2015, s. 9 – 10.
- PROCHÁZKOVÁ, Jana (1979): O Shakespearoví, překládání a divadle s Jozefem Kotem. *Scéna*, 4 (6), s. 1.
- Program rozvoja mesta Prešov na roky 2015 – 2020 s výhľadom do roku 2025*. Prešov : Mesto Prešov, 2016.
- ROTH, Klaus (2008): Alltag und Festtag im sozialistischen und postsozialistischen Osteuropa. In: K. Roth (ed.), *Feste, Feiern, Rituale im östlichen Europa. Studien zur sozialistischen und postsozialistischen Festkultur*, Freiburger sozialanthropologische Studien, Band 21, Wien – Zürich : LIT Verlag, s. 11 – 29.
- ROUD, Steve (2008): *The English Year. A Month-by-Month Guide of the Nation's Customs and Festivals, from May Day to Mischief Night*. London : Peunguin Book UK.
- RULÍŠEK, Hynek (2006): *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*. [České Budějovice] : Karmásek. [Nestránkované.]
- RUSINA, Ivan – ZERVAN, Marian (1994): *Životy svätých. Ikonografia*. Bratislava : Pallas.
- SHAKESPEARE, V. [William] (1903): *Hamlet, kráľovič dánsky. Tragédia v 5. dejstvách*. Preložil Hviezdoslav. Turčiansky Sv. Martin : nákladom Slovenských pohľadov.
- SHAKESPEARE, V. [William] (1931): *Hamlet, kráľovič dánsky. Tragédia v 5-tich dejstvách*. Preložil Hviezdoslav. Turčiansky Sv. Martin : [vlastným nákladom].
- SHAKESPEARE, William (1948): *Hamlet, princ dánsky*. Preložila Z. Jesenská. Liptovský Sv. Mikuláš : Tranoscius.
- SHAKESPEARE, William (1961): *Hamlet, princ dánsky*. Podľa jazykovej interpretácie J. Roznera preložila Z. Jesenská. Bratislava : Diliza.
- SHAKESPEARE, William (1963): *Sen noci svätajánskej*. Podľa jazykovej interpretácie J. Roznera preložila Z. Jesenská. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- SHAKESPEARE, William (1963a): *Tragédie*. Podľa jazykovej interpretácie J. Roznera preložila Z. Jesenská. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- SHAKESPEARE, William (1970): *Sen noci svätajánskej*. Podľa jazykovej interpretácie J. Roznera preložila Z. Jesenská. In: *Komédie II.*, Bratislava : Tatran, s. 85 – 147.
- SHAKESPEARE, William (1973): *Hamlet*. Preložil J. Kot. Bratislava : Lita.
- SHAKESPEARE, William (1975): *Hamlet*. Preložil J. Kot. Bratislava : Tatran.
- SHAKESPEARE, William (1977): *Hamlet*. Preložil J. Kot. Bratislava : Tatran.
- SHAKESPEARE, William (1989): *Sen noci májovej*. Preložil J. Kot. In: *Shakespeare II. Komédie. Sonety*, Bratislava : Tatran, s. 175 – 250.
- SHAKESPEARE, William (1989a): *Hamlet. Tragédia v piatich dejstvách*. Preložil J. Kot. In: *Shakespeare I. Tragédie; Romance*, Bratislava : Tatran, s. 185 – 329.
- SHAKESPEARE, William (1994): *Hamlet. Tragédia v piatich dejstvách*. Preložil J. Kot. Bratislava : HEVI.
- Schakespearowa Hamleta děgstwj IVho děg pátý. Na ukážku z preloženej celého dĕla, od Bohusl. Křížáka, Slováká. *Hronka, Podtatranská Zábavnice. Časopis krasomilého a užitečného čtenj*, 1838, díel III., zväzok I., s. 20 – 28.
- SCHIKORA, Rudolf (1947): *Naše světla. Čtení ze životů svatých*. Exerciční dům Frýdek. Sladké vyznanie. *Slovenka*, 64 (6), 2011, s. 48. *Slovník antické kultury*. Praha : Svoboda, 1974. *Slovník současného slovenského jazyka. a-g*. Bratislava : Veda, 2006.
- SLUŠŇÝ, Roman (1995): Deň sv. Valentína. *Smena*, 48 (38), s. 5.
- Smena dnes dáva telefonickú šancu všetkým zaľúbeným. Deň sv. Valentína. *Smena*, 48 (37), 1995, s. 4.
- STAFF, Frank (1969): *Valentine & Its Origins*. Londýn : Lutterworth Press.
- Stud. jov. (1926): Január a február v našich porekadlách. *Považské listy. Politicko-hospodársky časopis*, 9 (6), s. 3.
- Súpis pamiatok na Slovensku. Zväzok prvý A–J*. Bratislava : Obzor, 1967.
- Súpis pamiatok na Slovensku. Zväzok druhý K–P*. Bratislava : Obzor, 1968.
- SUŠIL, František (1951): *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha : Vyšehrad.
- sv. Valentín... *Gardista*, 3 (37), 1941, s. 6.
- Sv. Valentín rozžeravil telefónne linky SME. *Sme-Smena*, 4 a 49 (37), 1996, s. 11.

- ŠTIFILOVÁ, Alena (2015): Nehaňte svätého Valentína. *Sme – príloha Magazín Víkend*, 23 (37), 2015, s. 6.
- Teleprogram. *Televízne programy na 2 týždne*, 5 (3), 1995.
- Tesco, 10. 2. – 16. 2. 2021. [Akciový leták].
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 2*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 3*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 4*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 5*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 6*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 7*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 9*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- The New Encyclopædia Britannica, Volume 12*. Chicago – London – New Delhi – Paris – Seoul – Sydney – Taipei – Tokyo : Encyclopaedia Britannica, Inc., 2005.
- Tie najkrajšie chvíle plné lásky. *Nový čas. Nezávislý denník*, 21 (34), 2011, s. 19.
- Tipy pre vás. *Slovenka*, 64 (6), 2011, s. 5.
- TITOVÁ, Elena (1994): Opäť je tu deň sv. Valentína. *Slovenka*, 46 (6), s. 29.
- TOGNER, Milan – PLEKANEC, Vladimír (2012): *Stredoveká nástenná maľba na Spiši*. Bratislava : Arte Libris – Plekanec & Haviar.
- TRUHLÝ, Andrej – HAVLÍČEK, Vincent – KOLLÁR, Martin (1907): *Legenda čili čítanie o Svätých a Vyvolených Božích*. Druhé, opravené, ilustrované vydanie. Trnava : Spolok sv. Adalberta.
- UHRIN, Michal (2021): Epidémie, pandémie a spoločnosť. *Etnologické rozpravy*, 28 (1), s. 8 – 20.
- Valentínska kuchárka pre zalúbených*. Spracovala a zredigovala J. Hlinická. Bratislava : Regent, 2003.
- Valentínska ponuka. Daruj zdravie* (2021). [Ponukový leták Špecializovanej nemocnice pre ortopedickú protetiku v Bratislave.]
- Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme*, 7 (36), 1999, s. 12.
- Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme*, 8 (36), 2000, s. 4 – 5.
- Valentínske pozdravy našich čitateľov. *Sme/Smena*, 6 a 51 (37), 1998, s. 9 – 10.
- Valentínske pozdravy prinášajú odmäk v srdci i na duši. *Sme-Smena*, 5 a 50 (37), 1997, s. 9.
- Valentínske pozdravy. *Sme*, 8 (35), 2000, s. 1.
- Valentínsky bowling. *Dolňáčik. ZŠ, Obchodná 5, Sečovce*, 20 (2), 2016/2017, s. 4.
- Valentínsky darček pre toho, na kom vám záleží. *Sme/Smena*, 6(51) (37), 1998, s. 11.
- Valentínsky večierok I. A. *Dolňáčik. ZŠ, Obchodná 5, Sečovce*, 20 (2), 2016/2017, s. 5.
- VAVŘINOVÁ, Valburga (2012): *Abeceda sv. Valentína*. Praha : Krásna pani.
- VEČERKOVÁ, Eva (2015): *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha : Vyšehrad.
- VESIČ, Liisa (2016): The Evolution of Valentine's Day on Socialist and Post-Socialist Times. In: G. Stolyarova, I. Sedlakov, N. Vlaskina (Eds.), *The Ritual Year 11. Traditions and Transformations*, The Yearbook of the SIEF, Working group on the Ritual Year, Kazan – Moscow : T8, s. 282 – 294.
- VILIKOVSKÝ, Pavel (2010): *Pes na ceste*. Bratislava : Kalligram.
- Vláda vyčlenila na Sv. Valentína...* *Sme-Smena*, 4(49) (36), 1996, s. 2.
- VOČADLO, Otakar (1959): *Český Shakespeare*. In: W. Shakespeare, *Komedie I*, Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, s. 5 – 62.
- VOGLHUBER, Eva: Textilien im liturgischen Umfeld. Grundbegriffe und Stilentwicklung durch die Jahrhunderte. In: *Paramente! Historische liturgische Textilien*, [Katalóg výstavy], St. Pölten : Diözesanmuseum St. Pölten, 2011, s. 13 – 51.
- Voľakedy sa ľudia ľúbili aj bez Valentína. *Železničný semafor*, 19 (2), 2009, s. 12 – 13.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena (2015): *Český lidový a cirkevní rok*. Brno : Moba.

- VORAGINE, Jacobus de (1496): *Legenda aurea*. Norimberg. Univerzitná knižnica v Bratislave, sign. Inc 161.
- Vtáctvo a povery. *Národný hlásnik*, 45 (39), 1912, s. 2 – 3.
- Vyhrajte romantický zájazd do mesta Tisíc a jednej noci. *Plus jeden deň*, 6 (36), 2011, s. 1, 10 – 11.
- WEBER, Samuel (2020): *História mesta Spišská Belá. Príspevok k historickému bádaniu na Spiši a v Uhorsku*. M. Remášová, M. Vdovjak (ed.). Spišská Belá : Belianky o. z.
- WILLIAMS, Rosalind H. (1982): *Dream Worlds: Mass Consumption in Late Nineteenth-Century France*. Berkeley : University of California Press.
- Zabudnuté priadky. K tradičnému spoločenskému životu mládeže na Slovensku*. D. Luther (zost.). Bratislava : Prebudená pieseň – združenie, 1999.
- ZAJONC, Juraj (2014): Je Halloween na Slovensku cudzincom? In: Popelková, K. et al., *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Bratislava : Ústav etnológie SAV, s. 164 – 247.
- ZAJONC, Juraj (2020): *Svätí s menom Valentín a sviatky zamilovaných*. Bratislava : Veda.
- ZÁTURECKÝ, Adolf Peter ([1896]): *Slovenská príslovia, porekadla a úsloví*. Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Zvykoslovie obce Hrušov*. A. Sásová, A. Brložová ml. (zost.). Hrušov : Obec Hrušov, 2012.
- ŽÁKOVÁ, Katarína (2002): Sv. Valentín (14. február). *Katolícke noviny*, 117 (6), s. 4.
- Elektronické zdroje**
- (Anti)valentín v Bábkovom divadle na Rázcestí: *Literárny, filmový a diskusný V-DAY* (2020). [online.] [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bystricoviny.sk/bystricoviny-tv/antivalentin-v-babkovom-divadle-na-razcesti-literarny-filmovy-a-diskusny-v-day/>>.
- (rob) (2007): *Valentínske vyznania lásky v Starej radnici*. [online.] [cit. 4. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bratislavske-noviny.sk/kultura/9153-valentinske-vyznania-lasky-v-starej-radnici>>.
14. február – Svetový deň poviedky (2006). [online.] [cit. 15. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://www.bratislavskenoviny.sk/kultura/4302-14-februar-svetovy-den-poviedky>>.
14. február, Svätý Valentín, patrón zalúbených. [online.] [cit. 6. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.moneo.sk/clanky/detail/14-februar-svaty-valentin-patron-zalubencov/>>.
4. Valentínsky výstup na Zobor 2020 [online.] [cit. 3. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.kst.sk/index.php/kalendar-turisticckych-podujati/event/2576-2576-4-valentinsky-vystup-na-zobor>>.
5. ročník podujatia “PREŠOV – LÁSKA MOJA”... (2012). *Archív TASR*, 14. 2. 2012. [online.] [cit. 8. 11. 2020].
- 6 dôvodov, prečo stráviť Valentína v Poluse (2016). [online.] [cit. 26. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://feminity.zoznam.sk/c/896967/6-dovodov-preco-stravit-valentina-v-poluse>>.
- admin (2013): *Karneval a Valentínsky ples*. [online.] [cit. 5. 7. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ecavrs.sk/karneval-a-valentinsky-ples/>>.
- adminKK (2015): *Valentín na škole*. [online.] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.hosnz.sk/?p=6328>>.
- ak- (2015): *Valetínske stretnutie mládeže 2015*. [online.] [cit. 3. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://ks.kapitula.sk/product/sk/Valentinske-stretnutie-mladeze-2015>>.
- Ako oslavujete sviatok svätého Valentína (2007). *Archív TASR*, 9. 2. 2007. [online.] [cit. 5. 6. 2019].
- Ako to v Michalovciach vyzerá so svadbami na Valentína? TOTO nám prezradila radnica* (2017). [online.] [cit. 2. 8. 2019]. Dostupné na internete: <<https://michalovce.dnes24.sk/ako-to-v-michalovciach-vyzera-so-svadbami-toto-nam-prezradila-radnica-263078>>.
- ARDUINO, Fabio (2006): *San Valentino di Genova Vescovo*. [online.] [cit. 7. 5. 2018]. Dostupné na internete: <<http://santiebeati.it/dettaglio/90927>>.
- Austrálski biskupi si želajú pokresťančiť sviatok sv. Valentína* (2012). [online.] [cit. 5. 6. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20120215014>>.

- Až 14 párov v Nitre... (2004). *Archív TASR*, 14. 2. 2004. [online.] [cit. 5. 11. 2021].
- BACO (1996): Valentínova kvapka v Košiciach. *Archív TASR*, 22. 01. 1996. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- BACO (2021): Sociálne: V pondelok sa začína Národný týždeň manželstva 2021. *Archív TASR*, 7. 2. 2021. [online.] [cit. 15. 3. 2021].
- BALI (1996): Vyvrcholila Valentínova kvapka krvi. *Archív TASR*, 14. 2. 1996. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- Banka Lásky* (2022). [online.] [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://bankalasky.sk/>>.
- BARONIUS, Caesar (1589): *Martyrologium Romanum ad novam kalendarium rationem, et ecclesiasticae historiae veritatem restitutum*. Antverpy. [online.] [cit. 3. 12. 2017]. Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books?id=qeBIAAAAcAAJ&pg=PR22&lpq=PR22&dq=Martyrol%C3%B3gium+Romanum&source=bl&sots=T-Jpv2lu4B&sig=sSppFUDXPRfahOXcOsoWPCMegs&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwIKr6qb8N_bAhXSh6YKHYZgDOcQ6AEIStag#v=onepage&q=Martyrol%C3%B3gium%20Romanum&f=false>.
- BARROW, Mandy (2013): *British Life & Culture: Special Events & Celebrations: Valentine's Day*. [online.] [cit. 5. 6. 2020]. Dostupné na internete: <<http://projectbritain.com/valentine.htm>>.
- Bazilika Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne*. [online.] [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://bazilika.sk/bazilika/putzalubenych>>.
- BBC: *Valentine Special: Norfolk: Traditions reveal a romantic country* (2014). [online.] [cit. 10. 2. 2006]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.co.uk/norfolk/your/extra/valentines_norfolk.shtml>.
- BEŇO, Igor (2006): *Od kedy som začal uznávať sviatok sv. Valentína*. [online.] [cit. 10. 2. 2007]. Dostupné na internete: <<http://igorbeno.blog.sme.sk/c/35526/Odkedy-som-zacal-uznavat-sviatok-sv-Valentina.html>>.
- Billa (2022). [online.] [cit. 3. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/BILLA>>.
- Blahoslavená Anna Kolesárová mučeníčka čis-toty*. [online.] [cit. 16. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://annakolesarova.sk/>>.
- BOŠANSKÁ, Jana (2016): *Sviatok sv. Valentína*. [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zsmostna.sk/648-sviatok-sv-valentina>>.
- BOTOŠOVÁ, Viktória (2015): *Zažite valentínske čaro so svojou polovičkou: 5 najromantickejších miest v Zámkoch a okolí! Dnes 24 Nové Zámky*. [online.] [cit. 8. 7. 2021]. Dostupné na internete: <<https://novezamky.dnes24.sk/zazite-valentinske-caroso-svojou-polovickou-5-najromantickejsich-miest-v-zamkoch-a-okoli-197626>>.
- BROZ (2013): TOP: V Slovenskej národnej galérii štartuje Valentínska kvapka krvi. *Archív TASR*, 14. 2. 2013. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- BUDS (1995): Deň zaľúbených v rozhlase. *Archív TASR*, 9. 2. 1995. [online.] [cit. 17. 3. 2019].
- BUDS (1996): Božk ako vstupenka do kina. *Archív TASR*, 14. 2. 1996. [online.] [cit. 17. 3. 2019].
- CABA (2021): Nemocnice Rožňava a Rimavská Sobota pozývajú zamilovaných na darovanie krvi. *Archív TASR*, 11. 2. 2021. [online.] [cit. 14. 3. 2021].
- Celosvetový experiment pre nezadaných, ktorí hľadajú vysnívaného partnera*. [online.] [cit. 15. 6. 2022]. Dostupné na internete: <<http://bankalasky.sk/experiment-lasky/>>.
- CERN (2016): KOŠICE: Pacienti UNLP dostanú pohľadnice od darcov krvi. *Archív TASR*, 17. 3. 2016. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Certifikát vernosti si môžu vyslúžiť... (2011). *Archív TASR*, 12. 2. 2011. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Cour amoureuse*. [online.] [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na internete: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Cour_amoureuse>.
- Covid automat* (2021). [online.] [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Covid_automat>.
- CSAB (1997): Vysielanie Dobrého Rána SRo ku Dňu zamilovaných. *Archív TASR*, 12. 2. 1997. [online.] [cit. 7. 8. 2020].
- CSER, Katalin (nedat.): *Szent Bálint vagyis Szent*

- Valentín napja és a pergamencsipke.* [online.] [cit. 10. 6. 2020]. Dostupné na internete: <https://pergakarta.eoldal.hu/cikkek/balint-nap_-valentin-nap.html>.
- CSUTAROVÁ, Eva (2020): *Deň svätého Valentína v Banskej Bystrici.* [online.] [cit. 10. 6. 2020]. Dostupné na internete: <<https://bbonline.sk/den-svateho-valentina-v-banskej-bystrici/>>.
- ČORŇÁKOVÁ, Veronika (2011): *Prešovčania sa bozkávali pod Valentínskym srdcom.* [online.] [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné na internete: <<https://presov.korzar.sme.sk/c/5766635/presovciana-sa-bozkavali-pod-valentinskym-srdcom.html>>.
- Darček na Valentína – let balónom* (2021). [online.] [cit. 28. 4. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.vyletybalonom.sk/darcek-na-valentina-let-balonom>>.
- Darček na Valentína* (2011). [online.] [cit. 13. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.valentinskydarcek.info>>.
- Darkyňa daruje krv... (2008). *Archív TASR*, 14. 2. 2008. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Deň sv. Valentína sa vracia do Cirkvi* (2005). [online.] [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=2005021142>>.
- Deň svätého Valentína – sviatok zamilovaných – strieborný šperk* (2022). [online.] [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://jesidesign.sk/blog/den-svateho-valentina---sviatok-zamilovanych/idblog/14>>.
- Deň svätého Valentína* (2021). [online.] [cit. 18. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.srobarka.sk/den-svateho-valentina-2021/>>.
- Deň svätého Valentína v Banskej Bystrici (2020). *BOnline.sk / Vieme, čo sa deje v meste.* [online.] [cit. 3. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://bbonline.sk/den-svateho-valentina-v-banskej-bystrici/>>.
- Deň zalúbených nadobudol... (2012). *Archív TASR*, 14. 2. 2012. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Diary of Samuel Pepys/1661/February.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1661/February>.
- Diary of Samuel Pepys/1663/March.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1663/March>.
- Diary of Samuel Pepys/1666/March.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1666/March>.
- Diary of Samuel Pepys/1667/February.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1667/February>.
- Diary of Samuel Pepys/1668/March.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1668/March>.
- Diary of Samuel Pepys/1669/February.* [online.] [cit. 7. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://en.wikisource.org/wiki/Diary_of_Samuel_Pepys/1669/February>.
- Dňa 14. 2. 2020 žiaci IV. M... (2020) [online.] [cit. 15. 12. 2020]. Dostupné na internete: <<https://szslm.edupage.org/a/spolocenske?eqa=dGV4dD10ZXh0L3RleHQxOCZzdWJwYWdlPTM4>>.
- Do pútnického mestečka Šaštín-Stráže prídu stovky zalúbených* (2015). [online.] [cit. 14. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://cestovanie.pravda.sk/cestovny-ruch/clanok/345127-do-putnickeho-mestecka-sastin-straze-pridu-stovky-zalubenych/>>.
- DOBRYKINA, Marta (nedat.): *Deň sviatogo Valentína (Deň vseh vlublennych) v Rossii – 14 fevraľa.* [online.] [15. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://pozdrav-angel.ru/prazdniki/den-svyatogo-valentina-v-rossii.html>>.
- DOBS (2015): V. Šariš: Program Valentínskeho víkendu v meste vyvrcholil darovaním krvi. *Archív TASR*, 15. 2. 2015. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Dom Anky Kolesárovej pozýva mladých na valentínsku 72. púť radosti* (2017). [online.] [6. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20170123037>>.
- Dóm svätej Alžbety* (2022). [online.] [7. 11. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Dóm_svätej_Alžbety>.
- Domi (2022): *Veštenie – Prečo nezúfať ani na Valentína?* [online.] [1. 4. 2022]. Dostupné

- na internete: <<https://www.facebook.com/pravavestba/photos/a.574090852630782/3116044771768698/?type=3>>.
- DRÁBIKOVÁ, Vladimíra (2021): *Blíži sa Valentín: Tu je zopár tipov, ako ho osláviť počas pandémie*. [online.] [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://tvnoviny.sk/domace/clanok/128035-blizi-sa-valentin-tu-je-zopar-tipov-ako-ho-stravit-pocas-pandemie>>.
- DUCHOVIČOVÁ, Martina (2022): *Najskôr sme ich zaodeli, potom sme ich nasýtli*. [online.] [20. 3. 2022]. Dostupné na internete: <http://www.gympe.sk/aktuality/najskor-sme-ich-zaodeli-potom-sme-ich-nasytli.html?page_id=11717>.
- Duchownj ragská rúže spasiteľné wůně, to gest, Wroucné modlitby rannj, wečernj a při mssi swaté*. W Gindřichowě Hradci: Tiskem Aloisia J. Landfrasa a syna, 1862. [online.] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:2b9144f0-aff2-11dd-97aa-000d606f5dc6?page=uuid:98d90fdd-b8f2-41e5-961b-f8846695735e>>.
- DUSÍKOVÁ, Viera (2010): Valentínsky ples v Rakoviciach dýchal láskou. *Piešťanský denník*, 13. 2 [online.] [cit. 4. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.piestanskydennik.sk/2010/02/13/valentinsky-ple-s-v-rakoviciach-dychal-laskou/>>.
- Egregiae virtutis viri* (1980). [online.] [cit. 13. 4. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_egrvir.htm>.
- eje- (2016): *Valentínska výzva – Píš srdcom*. [online.] [cit. 6. 1. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.zvolen.sk/?program=51&module_action__0__id_ci=85710>.
- ERDZ (2004): Zamilované páry môžu získať na Valentína certifikát lásky. *Archív TASR*, 12. 2. 2004. [online.] [cit. 18. 6. 2021].
- Esther Howland* [online.] [cit. 19. 7. 2020]. Dostupné na internete: <https://en.wikipe dia.org/wiki/Esther_Howland>.
- Experiment lásky* (2019). [online.] [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.banskastiavnica.travel/experiment-lasky/>>.
- FABR (1994): Zakladajú novú tradíciu. *Archív TASR*, 8. 2. 1994. [online.] [cit. 15. 2. 2021].
- FABR (1996): V obchodných domoch Kmart ku Dňu zamilovaných. *Archív TASR*, 13. 2. 1996. [online.] [cit. 18. 6. 2021].
- Farský kostol sv. Jána Krstiteľa* (2015). [online.] [cit. 18. 4. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.slovakiana.sk/virtualne-vy-stavy/20424>>.
- FASU (2015): ZDRAVIE: Do Valentínskej kvapky krvi sa dnes zapojili aj príslušníci armády. *Archív TASR*, 9. 2. 2015. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Februárový prevrat* (2021). [online.] [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Februárový_prevrat>.
- FEDOROVÁ, Lenka (2016): *Valentína môžete prežiť v Košiciach aj netradične: PREHLAD pre hladných, zvedavých, ale aj tých, čo sa chcú podeliť* :). [online.] [cit. 4. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://kosice.dnes24.sk/valentina-mozete-prezit-v-kosiciach-aj-netradicne-prehľad-pre-hladnych-zvedavych-ale-aj-tych-co-sa-chcu-podelit-229138>>.
- Fun rádio*. [online.] [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Fun_rádio>.
- GALI (2002): Valentínova kvapka krvi sa usku-toční od 4. do 15. februára po siedmy raz. *Archív TASR*, 30. 1. 2002. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- GÁLISOVÁ, Zuzana (2022): *Núdzový stav sa končí. Čo to znamená pre ľudí?* [online.] [cit. 24. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://tvnoviny.sk/koronavirus/clanok/145213-nudzovy-stav-sa-konci-premier-nebude-navrhovat-jeho-pred-zenie>>.
- GECI (2001): Fotografka Anna Feldeková má výstavnú premiéru na Slovensku. *Archív TASR*, 14. 2. 2001. [online.] [cit. 6. 8. 2021].
- GEHREROVÁ, Ria (2016): *Historik Múcska: Svätému Valentínovi by sa dnešné okázale oslavy lásky nepáčili*. [online.] [cit. 17. 4. 2019]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/363814/historik-mucska-sva-temu-valentinovi-by-sa-dnesne-okazale-oslavy-lasky-nepacili/>>.

- Geocaching* (2020). [online.] [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Geocaching>>.
- GIBASOVÁ, A. – HANKOVÁ, M. (2016): *Valentín v škole*. [online.] [cit. 8. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zszarevuca.sk/aktuality-zs-zarevuca/531-valentin-na-skole>>.
- GLONDEKOVÁ, Zuzana (2019): “*Valentín v škole*.” [online.] [cit. 2. 8. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.sosostn.sk/aktuality/valentin-v-skole.html?page_id=10765>.
- GREGUŠ, Milan (1999): *Podrobná história Bojnického zámku*. [online.] [cit. 2. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://mazanik.tripod.com/bojnice/historia.htm>>.
- GRZNÁROVÁ, Iveta (2015): *Gay hovory, skinheadi a Palo Habera. S týmto dospievali dnešní tridsiatnici*. [online.] [cit. 14. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://style.hnonline.sk/vikend/554698-gay-hovory-s-skinheadi-a-palo-habera-s-tymto-dospievali-dnesni-tridsiatnici>>.
- GUBOVÁ, Veronika (2014): *Sviatok zamilovaných v Prešove 2014*. [online.] [cit. 6. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://mp2.sk/podujatia/sviatok-zamilovanych-v-presove-2014/>>.
- GUICHARD, Marie J. (1842): *Poésies de Charles d'Orléans*. Paris: Librairie de Charles Gosselin. [online.] [cit. 2. 9. 2018]. Dostupné na internete: <https://books.google.com.ag/books?id=GrcTAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
- GULISOVÁ, Simona (2020): *Ružová ekonomika prekvitá. Slováci mňajú na oslavy Valentína milióny eur*. [online.] [cit. 2. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.forbes.sk/ruzova-ekonomika-prekvita-slova-ci-minuli-na-oslavy-valentina-miliony-eur/>>.
- GUTTENOVÁ, Olga (2021): *Valentín 2021*. [online.] [cit. 2. 9. 2018]. Dostupné na internete: <<https://hradlietava.sk/valentin-2021/>>.
- HABO (2001): V banskobystrickom Stredoslovenskom múzeu vystavujú väzni svoju tvorbu. *Archív TASR*, 14. 2. 2001. [online.] [cit. 6. 8. 2021].
- HABO (2001a): V B. Bystrici a Zvolene dobrá Valentínova kvapka krvi. *Archív TASR*, 14. 2. 2001. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- HABO (2001b): Valentín v banskobystrickom Bábkovom divadle na Rázcestí. *Archív TASR*, 11. 2. 2001. [online.] [cit. 17. 2. 2021].
- HANKOVÁ JANEČKOVÁ, Katarína (2016): *Zaujímavý valentínsky vikend aj na hrade Modrý Kameň*. [online.] [cit. 9. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://bbonline.sk/zaujimavy-valentinsky-vikend-aj-na-hrade-modry-kamen/>>.
- História internetu na Slovensku*. [online.] [cit. 13. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ecommercebridgftasre.sk/historia-internetu-na-slovensku/>>.
- HOLICOVÁ, Viera (2007): *Malý seceň, fašiangy a Popolec. Život v Hlohovci*, 41 (2), 2007. [online.] [cit. 13. 9. 2011]. Dostupné na internete: <<http://zivot.hlohovecko.sk/?clanok=591&cislo=42&rocnik=2007>>.
- HORN (2001): Košícky študent za obchodovanie s drogami poputoval do vyšetrovacej väzby. *Archív TASR*, 17. 2. 2001. [online.] [cit. 18. 4. 2019].
- HORN (2001a): Sto dopravných priestupkov zistili policajti na sv. Valentína v Košickom kraji. *Archív TASR*, 16. 2. 2001. [online.] [cit. 18. 4. 2019].
- HORN (2002): Novovzniknutá komunitná nádacia Svinka chce podporovať protipovodňové aktivity. *Archív TASR*, 16. 2. 2002. [online.] [cit. 6. 7. 2021].
- HORN (2004): V košickom planetáriu mohli zaľúbení sledovať súhvezdia opradené príbehmi lásky. *Archív TASR*, 15. 2. 2004. [online.] [cit. 12. 7. 2020].
- How British people celebrate Valentine's day* (2020). [online.] [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné na internete: <<https://tv-english.club/articles-en/entertainment/how-british-people-celebrate-valentines-day/>>.
- HRBČÁKOVÁ, Silvia (2020): *Mladí so zdravotným znevýhodnením v Snine mali svoj vlastný Valentínsky ples*. [online.] [cit. 15. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.charita-ke.sk/mladi-so-zdravotnym-znevychodnenim-v-snine-mali-svoj-vlastny-valentinsky-ples/>>.
- HUDAČKO, Lubomír (2020): *Netradičný*

- Valentín v Prešove: V pláne je rande s Torysou, prísť môže ktokolvek. [online.] [cit. 14. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://presov.dnes24.sk/netradicny-valentin-v-presove-v-plane-je-rande-s-torysou-prist-moze-ktokolvek-353712>>.
- HUNYADIOVÁ, Veronika (2022): *Valentína môžete stráviť aj na korčuliach. Zažite romantiku na košickom klzisku*. [online.] [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://kosice.dnes24.sk/valentina-moze-te-stravit-aj-na-korculiach-zazite-romantiku-na-kosickom-klzisku-409955>>.
- CHANCE, F. (1888): Valentine's or Valentine's Day. In: *Notes and Queries: Medium of Intercommunication for Literary Men, General Readers, Etc.*, 7th Series – Volume 5th, January-June 1888, Londýn, s. 121 – 122. [online.] [cit. 12. 2. 2020]. Dostupné na internete: <<https://archive.org/details/s7notesqueries05londonoft/page/120/mode/2up/search/Chance>>.
- CHLEBANOVÁ, Lenka (2020): Valentín. Na polceste medzi tradíciou a komerciou. *Denník Postoj*. [online.] [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.postoj.sk/51609/valentin-na-polceste-medzi-tradiciou-a-komerciou>>.
- CHLUMSKÝ, Jan: *Svätci k nám hovoria...* [online.] [cit. 4. 7. 2018]. Dostupné na internete: <<http://www.catholica.cz/?a=1>>.
- Chronický nedostatok krvi... (2005). *Archív TASR*, 3. 2. 2005. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- IKRE (2001): TOP Valentínske bozky si dnes v Bojnickom zámku dalo vyše dvesto párov. *Archív TASR*, 10. 2. 2001. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- IKRE (2002): Študentka z Malaciek prišla pri nástupe do rozbiehajúceho sa vlaku o nohu. *Archív TASR*, 15. 2. 2002. [online.] [cit. 10. 4. 2021].
- IKRE (2004): Deň zaľúbených – svätého Valentína očakávajú najmä plachí citelia. *Archív TASR*, 7. 2. 2004. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- Jemné vyznanie: Povedz to Milkou!* (2018). [online.] [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=C92SRdcu6Gw>>.
- JK (2021): *Valentín, biskup a mučeník - Sviatok: 14. Február*. [online.] [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zssvjozefa.edupage.org/news/?zac=60>>.
- Juno Februata*. [online.] [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Juno_Februata>.
- K Valentínovi neodmysliteľne patrí valentínska pošta* (2017). [online.] [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné na internete: <<https://zshviezdoslavka.sk/index.php?id=8&ni=606>>.
- Kampaň*. [online.] [cit. 4. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.slovník.one/Kampaň>>.
- Kampane bezpríspevkového darovania krvi* (2022). [online.] [cit. 7. 4. 2022]. Dostupné na internete: <<https://redcross.sk/daruj-krv/kampane-bezprispevkoveho-darovani-a-krvi/>>.
- KANIANSKY, Jozef (2022): *Kostol sv. Matúša v Zolnej*. [online.] [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://farazv.sk/farnosť/kostol-sv-matusa-v-zolnej/>>.
- katRadne.org* (2022). [online.] [cit. 17. 8. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.katradne.org/#news-anchor>>.
- KINZEL, Adam (2021): *Valentínska online pošta*. [online.] [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.gvrbove.sk/sk/o-skole/oznamy/870/valentinska-online-posta>>.
- KITA (2002): Hviezdny bozk zaľúbencov v Hornonitrianskej hviezdárni. *Archív TASR*, 14. 2. 2002. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- KITA (2002a): TOP: V prievádzkom gymnázium na svätého Valentína sobášili zaľúbencov. *Archív TASR*, 14. 2. 2002. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- KITA (2003): Zaľúbenci Alžbeta a Miloš si vyskúšali sobáš vo Valentínskom Bojnickom zámku. *Archív TASR*, 14. 2. 2003. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- KITA (2003a): Otec pomohol synovi pri podvodnom nákupe televízora na splátky. *Archív TASR*, 17. 2. 2003. [online.] [cit. 3. 10. 2019].
- KITA (2004): Prekvapivé zásnuby Michaely a Slavomíra v altánku lásky v Bojnickom zámku. *Archív TASR*, 14. 2. 2004. [online.] [cit. 8. 10. 2019].

- KITA (2004a). Certifikátom lásky oslávili svätého Valentína. *Archív TASR*, 14. 2. 2004. [online.] [cit. 8. 10. 2019].
- KITA (2006): V Bojnickom zámku odovzdali vyše sto certifikátov vernosti. *Archív TASR*, 12. 2. 2006. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- KLINER, Pavla (2008): *Sv. Valentín, prví spomladin*. [online.] [cit. 13. 6. 2015]. Dostupné na internete: <<https://arhiv.gorenjskiglas.si/article/20080215/C/302159974/sv-valentin-prvi-spomladin>>.
- Kmart (2022). [online.] [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Kmart>>.
- KOSI (2021): OTS: Valentín v čase korony? Slávnostná večera z reštaurácie. *Archív TASR*, 12. 2. 2021. [online.] [cit. 18. 10. 2021].
- KOST (1995): V OD Kmart už prípravy na sviatok zamilovaných. *Archív TASR*, 28. 1. 1995. [online.] [cit. 8. 9. 2021].
- KOST (1996): Najskromnejšie zásoby krvi... *Archív TASR*, 19. 1. 1996. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- KOST (1999): Akcia SRo na podporu Valentínovej kvapky krvi. *Archív TASR*, 11. 2. 1999. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- KOST (1999a): Najdlhší bozk trval 7 hodín 15 sekúnd. *Archív TASR*, 14. 2. 1999. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- KOST (2000): Pripravuje sa už V. ročník humannej akcie Valentínova kvapka krvi. *Archív TASR*, 25. 1. 2000. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- KOST (2000a): Do 5. ročníka Valentínovej kvapky krvi sa zapojilo vyše desaťtisíc občanov. *Archív TASR*, 14. 2. 2000. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Kostol sv. Valentína v súčasnosti už nestojí, ale zachoval sa o ňom záznam vo farskej kronike*. [online.] [cit. 16. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://rkfarnost.spisskabela.sk/farnost/kostoly/kostol-sv-valentina/>>.
- Kostol svätého Egídia (Poprad)* (2021). [online.] [cit. 5. 10. 2021]. Dostupné na internete: <[https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostol_svätého_Egídia_\(Poprad\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostol_svätého_Egídia_(Poprad))>.
- Košice budú mať most lásky* (2013). [online.] [cit. 5. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://kosice.korzar.sme.sk/c/6701667/kosice-budu-mat-most-lasky.html>>.
- KOTRIS, Jozef (2008): V Šaštine oslávilo Valentína 500 zamilovaných. *Pravda*. [online.] [cit. 7. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/regio/ny/clanok/207127-v-sastine-oslavilo-valentina-500-zamilovanych/>>.
- KOVÁČSOVÁ, Tünde (2021): *Aj my sme oslávili Valentína!* [online.] [cit. 19. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://ss-senec.sk/valentin/>>.
- Krížovany – kaplnka*. [online.] [9. 10. 2020]. Dostupné na internete: <<https://apsida.sk/c/1411/krizovany-kaplnka>>.
- KUBA, František (2018): *Hlinka má svúj obecní kostel svätého Valentýna*. [online.] [14. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://bruntalsky.denik.cz/z-regionu/hlinka-ma-svuj-obecni-kostel-svateho-valentyna-20180213.html>>.
- KUCMAN, Marián (2010): *Kúsok tela sv. Valentína je v Novákoch*. [online.] [cit. 29. 7. 2021]. Dostupné na internete: <<https://myhor.nanitra.sme.sk/c/5240383/kusok-z-tela-svateho-valentina-je-v-novakoch.html>>.
- KULICHOVÁ, Tereza (2014): *Valentínska karnevalová diskotéka*. [online.] [cit. 15. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://ko.menskehopp.edupage.org/text9/?subpage=24>>.
- KYNCLOVÁ, Iveta (2009): *Valentínska báseň*. [online.] [cit. 24. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://centrumpohoda.sk/web/2009/3/valentinska-basen/>>.
- Lacné letenky od Stopára* (2010). [online.] [cit. 24. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://letenky.stopar.sk/>>.
- Láska vo veži* (2017). [online.] [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné na internete: <<https://pmza.sk/2017/laska-vo-vezi/>>.
- LIPČÁKOVÁ, Viktória (2011): Valentín. *Malý Čičan* [Časopis žiakov Základnej školy Malčice], 2010/2011, s. 3.
- LUKÁČOVÁ, Petronela (2016): *Valentín*. [online.] [cit. 1. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.gymcadca.eu/aktivity/akcie/55-valentin>>.
- LUTHEROVÁ, Soňa G. (2020): *Domov v "čase korony"*. [online.] [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://uesa.sav.sk/?q=sk/domov-v-case-korony>>.

- LUTHEROVÁ Soňa G. – HLINČÍKOVÁ, Miroslava – VOLANSKÁ, Lubica (2021): *Keď sa zmenil svet I. Vplyv epidémie koronavírusu na každodenný život na Slovensku*. [online.] [cit. 16. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://uesa.sav.sk/?q=sk/ked-sa-zmenil-svet-i-vplyv-epidemie-koronavirusu-na-kazdodenny-zivot-na-slovensku#overlay-context=sk/blog%3Fq%3Dsk/blog>>.
- MACI (1997): O Valentínovej kvapke krvi SČK. *Archív TASR*, 14. 2. 1997. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- MARKUŠOVSKÝ, Martin (2013): *Valentínsky výstup na Čipkov vrch sa odmenil turistom peknými výhľadmi*. [online.] [cit. 7. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://majgerner.sk/gemer/sport/item/7717-va-lentinsky-vystup-na-cipkov-vrch-sa-odmenil-turistom-peknymi-vyhľadmi>>.
- MAZA (2007): Až do Valentína bude Mária III. v bratislavskom múzeu potvrdzovať lásku. *Archív TASR*, 10. 2. 2007. [online.] [cit. 15. 9. 2020].
- Medzinárodný deň žien*. [online.] [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipe dia.org/wiki/Medzinárodný_deň_žien>.
- Medzinárodná semafor párty* (2016). [online.] [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.citylife.sk/party/medzinaro dna-semafor-party>>.
- Mesto Nitra usporiadalo... (2004). *Archív TASR*, 13. 2. 2004. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- Mesto Prešov pripravilo... (2010). *Archív TASR*, 12. 2. 2010. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- Milka* (2020). [online.] [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://sk.wiki pedia.org/wiki/Milka>>.
- Mladí sa tešia na sviatok sv. Valentína* (2008). [online.] [cit. 8. 9. 2010]. Dostupné na internete: <<https://strategie.hnonline.sk/sk/sedy/spravy/marketing/mladi-sa-tesia-na-sviatok-sv-valentina.html>>.
- Modlitbová reťaz*. [online.] [cit. 1. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zalu beni.sk/modlitbovaretaz>>.
- MOST (2015): Bojnický zámok bude patriť všetkým zamilovaným. *Archív TASR*, 26. 1. 2015. [online.] [cit. 9. 8. 2020].
- MOST (2017): Bojnický zámok patril zamilova ným, pred sv. Valentínom zložili sľub ver nosti. *Archív TASR*, 20. 2. 2017. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- MOST (2019): Bojnice: Valentín na zámku bude spojením lásky, krásy a umenia. *Archív TASR*, 23. 1. 2019. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- MOST (2019a): Top: Manželia Nagyovci po tvrdili svoju lásku už 20. certifikátom ver nosti. *Archív TASR*, 16. 2. 2019. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- Most večnej lásky v Piešťanoch – mladší brat toho slávneho, talianskeho* (2012). [online.] [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/475818/most-vecnej-lasky-v-piestanoch-mladsi-brat-toho-slavneho-talianskeho/>>.
- Motiváciou pre odvážne páriky boli novučičké mobilné telefóny (2004). *Archív TASR*, 6. 2. 2004. [online.] [cit. 8. 12. 2019].
- mksk (2011): *Svätý Valentín – patrón zalúbených*. [online.] [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné na internete: <<https://hnusta.sk/svaty-valen tin-patron-zalubenych>>.
- MUZL (2021): Zdravie: Nemocnica v Žiari nad Hronom pozýva na valentínske darovanie krvi. *Archív TASR*, 15. 2. 2021. [online.] [cit. 20. 3. 2021].
- Na snímke Valentínska kvapka krvi... (2013). *Archív TASR*, 14. 2. 2013. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- Na sviatok všetkých zamilovaných... (2002). *Archív TASR*, 14. 2. 2002. [online.] [cit. 5. 8. 2021].
- Na Valentína sa obdarúvajú aj homosexuáli (2001). *Archív TASR*, 14. 2. 2001. [online.] [cit. 17. 10. 2021].
- Najlepší lúštitelia krížoviek... (2009). *Archív TASR*, 14. 2. 2009. [online.] [cit. 3. 12. 2021].
- Nápady na valentínske darčeky a prekvapenia* (2022). [online.] [cit. 26. 10. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.mojadm.sk/inspiracia-a-poradenstvo/sta rostlivost-a-vone/najkrajšie-napady-na-valentinske-darceky-591244?wt_mc=google.search.always-on.sonstige.DSA_Kam pagne&gclid=EA1aIQobChMih6XxmbHc9wIVZ5BoCR2BAwEjEAAAYASAAEgKoC_D_BwE>.
- Národný týždeň manželstva*. [online.] [cit. 10. 2.

- 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ntm.sk/>>.
- Národný týždeň manželstva (2021). [online.] [cit. 14. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ntm.sk/o-nas/>>.
- Národný týždeň manželstva (2022). [online.] [cit. 19. 5. 2022]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Národný_týždeň_manželstva>.
- Národný týždeň manželstva v Prešove (2018). [online.] [cit. 14. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.presov.sk/oznamy/narodny-tyzden-manzelstva-v-presove>>.
- Nechajte odkaz svojej lásky na Valentína a vyhrajte (2014). [online.] [cit. 26. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.mojanitra.sk/subportlas2/nechajte-odkaz-svojej-laske-na-Valentina-a-vyhrajte/>>.
- Netradičnú svadbu na svätého Valentína... (2002). *Archív TASR*, 14. 2. 2002. [online.] [cit. 5. 7. 2021].
- O láskach, manželstvách a legendách v rodine Brunsvik-Chotek v kaštieli Dolná Krupá (2019). [online.] [cit. 9. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.snm.sk/Press/tlacove-spravy?clanok=o-laskach-manzelstvach-a-legendach-v-rodine-brunsvik-chotek-v-kastieli-dolna-krupa>>.
- O púti [online.] [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zalubeni.sk/info>>.
- Odkedy som začal uznávať sviatok sv. Valentína. [diskusia k článku Beňo 2006.] [online.] [cit. 10. 5. 2010]. Dostupné na internete: <<http://blog.sme.sk/diskusie/658184/1/Odkedy-som-zacal-uznavat-sviatok-sv-Valentina.html>>.
- Odpustová slávnosť na cirkevnej škole v Košiciach (2011). [online.] [cit. 23. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20110216006>>.
- Ochutnať nápoj lásky... (2004). *Archív TASR*, 14. 2. 2004. [online.] [cit. 13. 5. 2021].
- OLEJNÍK, Vladimír (2014): *Tradícia putovania do Spišskej Kapituly*. [online.] [cit. 1. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.putnickemiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/spisska-dieceza/spisska-kapitula>>.
- Oslava sviatku svätého Valentína... (2007). *Archív TASR*, 9. 2. 2007. [online.] [cit. 5. 6. 2019].
- Oslava sviatku sv. Valentína v Spišskej Kapitule (2009). [online.] [cit. 12. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20090217017>>.
- Oslávte lásku so SND a darujte si divadelné rande (2022). [online.] [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://snd.sk/oslavte-lasku-so-snd-a-darujte-si-divadelne-rande#>>.
- Othon III de Grandson: A Knight and Poet of international Renown. [online.] [cit. 8. 8. 2019]. Dostupné na internete: <<http://www.chateau-grandson.ch/en/othon3.html>>.
- Pandémia ochorenia COVID-19 na Slovensku (2022). [online.] [cit. 21. 2. 2022]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Pandémia_ochorenia_COVID-19_na_Slovensku>.
- PÁNIS, Peter (nedat.): *História rímskokatolíckeho kostola a farnosti sv. Mikuláša, biskupa v Novákoch*. [online.] [cit. 16. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://novaky.fara.sk/historia-farnosti/>>.
- PAUEROVÁ, Martina (2019): *Valentín, Svätý Valentín*. [online.] [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zsgolianovo.eu/index.php?start=115>>.
- PEN (2020). [online.] [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/PEN>>.
- PETERSEN, Irene (2011): *Valentins Dag begyndte med hjerteformede pastaskruer i Netto*. [online.] [cit. 13. 9. 2019]. Dostupné na internete: <<https://videnskab.dk/kultur-samfund/valentins-dag-begyndte-med-hjerteformede-pastaskruer-i-netto>>.
- PIHULIČOVÁ, Mária (2014): *Valentín zaplnil predajne, oslavujú ho najmä mladí*. [online.] [cit. 6. 11. 2020]. Dostupné na internete: <<https://presov.korzar.sme.sk/c/7102236/valentin-zaplnil-predajne-oslavuju-ho-najma-mladi.html>>.
- Plastika – Sv. Valentín. [online.] [cit. 4. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko409wv?rurl=%2Fvyhladavanie%3FsearchString%3DPlastika%2520-%2520sv.%2520Valent%25C3%25ADn%26display%3D0%26sort%3D0%26categoryname%3DAll%26type%3DCulturalObjects%26DOOnly%3Ddisable%26freeDOOnly%3Denable%26page%3D1%26pageSize%3D24>>.

- Plus *JEDEN DEŇ* (2020). [online.] [cit. 9. 11. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Plus_JEDEN_DEŇ>.
- PODM (2012): Rímskokatolícky kostol Jána Nepomuckého považujú za perlu Považia. *Archív TASR*, 11. 2. 2012. [online.] [cit. 15. 7. 2021].
- Podujatia NTM 2022 na Slovensku* (2022). [online.] [cit. 14. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ntm.sk/vsetky-podujatia/>>.
- Podujatie Valentínske vyznania... (2005). *Archív TASR*, 12. 2. 2005. [online.] [cit. 16. 6. 2021].
- POPO (1998): Srdiečka pre zamilovaných. *Archív TASR*, 29. 1. 1998. [online.] [cit. 5. 2. 2021].
- Poprad* (2015). [online.] [cit. 14. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.slovakiana.sk/virtualne-vystavy/20157>>.
- Poradíme vám, ako osláviť Valentína aj v dobe pandémie* (2022). [online.] [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.sperky-a-diamanty.sk/blog/tipy-na-darcek/valentin-v-pandemie>>.
- POTANČOK, Vladimír (2001): „Naše“ a „cudzí“ tradície. [online.] [cit. 15. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<http://www.inzine.sk/article.asp?art=4984>>.
- Povedky o láske* (2017). [online.] [cit. 3. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.litcentrum.sk/podujatie/povedky-o-laske-1>>.
- Povedky o láske* (2019). [online.] [cit. 3. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.litcentrum.sk/podujatie/povedky-o-laske>>.
- Poznáte Padlet?* (2016). [online.] [cit. 19. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiaalexandra.sk/2016/04/poznate-padlet/>>.
- Poznáte rituál na upevnenie vzťahov počas sv. Valentína?* (2021). [online.] [11. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.dnes24.sk/poznate-ritual-na-upevnenie-vztahov-pocas-sv-valentina-numerologic-ka-prezradza-viac-382505>>.
- Predvalentínsku verejnú zbierku... (2004). *Archív TASR*, 3. 2. 2004. [online.] [cit. 9. 8. 2021].
- PREKOPOVÁ, Mária (2014): *Pútnické miesta: Spišská Kapitula*. [online.] [cit. 3. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.putnickemiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/spisska-dieceza/spisska-kapitula/>>.
- Prešov – láska moja* (2011). [online.] [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné na internete: <https://pis.sk/podujatie/974/presov_-_laska_moja.html>.
- Prešov ovládol Valentín: Páry sa pokúsili o nový rekord v bozkávaní* (2013). [online.] [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.topky.sk/gl/171462/1193276/Presov-ovladol-Valentin—Pary-sa-pokusili-o-no-vy-rekord-v-bozkavani>>.
- Prezident Kiska otvoril Valentínsku kvapku krvi* (2016). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.prezident.sk/article/prezident-kiska-otvoril-valentinsku-kvapku-krvi/>>.
- Príbeh, ktorý sa odohral v tú osudnú novembrovú noc*. [online.] [cit. 14. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://domcek.org/page/anka/pribeh>>.
- Príďte na sviatok zalúbených do kina Družba* (2005). [online.] [cit. 14. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.casovia.sk/news/7243>>.
- Prijímateľom sociálnych služieb aj tento rok pomôžeme s doručovaním Valentínok* (2022). [online.] [cit. 15. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://bratislavskykraj.sk/valentinsky-pozdrav-prijimatelom-socialnych-sluzieb-pomozeme-s-dorucovanim-valentinok/>>.
- Pripravte valentínsky darček pre svoju lásku*. [online.] [cit. 7. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ikea.com/sk/sk/ideas/gift-ideas/pripravte-valentinsky-darcek-pre-svoju-lasku-pubbb0d122c>>.
- Púť radosti vo Vysokej nad Uhom* (2019). [online.] [25. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ke-arcidieceza.sk/sk/aktuality/put-radosti-vo-vysokej-nad-uhom/>>.
- Púť radosti*. [online.] [25. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://domcek.org/page/anka/put-radosti>>.
- Púť zalúbených (online)*. [online.] [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.vyveska.sk/put-zalubenyh-online.html>>.

- Púť zalúbených 2021*. [online.] [13. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.far-nostdlhediely.sk/mladez/puf-zalubenych-2021>>.
- Púť zalúbených 2022*. [online.] [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zalubeni.sk/>>.
- Rádio Frontinus*. [online.] [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Radio_Frontinus>.
- Rádio Twist*. [online.] [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Radio_Twist>.
- Rákociho cesta – Rákóczi útvoňal – Rakoczi Path*. [online.] [cit. 16. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.rakoczi.wbl.sk/>>.
- RECKÝ, Juraj (2019): *EduPage je šikovné riešenie, ktoré ZŠ dodá šmrč súčasnosti*. [online.] [15. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://techbox.dennikn.sk/edupage-je-sikovne-riesenie-ktore-zs-do-da-smrc-sucasnosti/>>.
- Relikvie sv. Valentína v Košiciach* (2011). [online.] [cit. 16. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20110202011>>.
- REMI (1999): Pripravujú valentínsky víkend na Bojnicksom zámku. *Archív TASR*, 19. 1. 1999. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- REMI (1999a): Bozky lásky počas valentínskeho víkendu na Bojnicksom zámku. *Archív TASR*, 9. 2. 1999. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- REMI (2000): Akcie pre zalúbených počas Valentínskeho víkendu na Bojnicksom zámku. *Archív TASR*, 7. 2. 2000. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- REMI (2000a): Certifikáty vernosti a bozky v altánku lásky na Bojnicksom zámku. *Archív TASR*, 11. 2. 2000. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- REMI (2000b): Valentínsky víkend na Bojnicksom zámku navštívilo 2000 ľudí. *Archív TASR*, 13. 2. 2000. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- REMI (2000c): Noc v Bojnicksom zámku a valentínske želania. *Archív TASR*, 15. 2. 2000. [online.] [cit. 12. 5. 2021].
- rj (2004): *Prečo sú odpusty*. [online.] [cit. 15. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://myorava.sme.sk/c/1693192/preco-su-od-pusty.html>>.
- Romantický Valentín v srdci Slovenska. *Banská Bystrica*. [online.] [cit. 11. 9. 2019]. Dostupné na internete: <<https://www.visitbanskabystrica.sk/romanticky-valentin-v-srdci-slovenska/>>.
- ROŠKO, Igor (2021): FOTO: *Počas Valentínskeho víkendu na Bojnicksom zámku zamilované páry roky získavali certifikáty vernosti*. [online.] [cit. 15. 1. 2018]. Dostupné na internete: <<https://myhornanitra.sme.sk/c/22596669/fotopocas-valentinskeho-vikendu-na-bojnicksom-zamku-zamilovane-pary-roky-ziskavali-certifikaty-vernosti.html>>.
- Rozhodnutie ministra s účinnosťou od 8. 2. 2021* (2021). [online.] [cit. 19. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/rozhodnutie-ministra-s-ucinnostou-od-8-2-2021/>>.
- Rozhodnutie ministra s účinnosťou od 1. 9. 2021* (2021a). [online.] [cit. 19. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/rozhodnutie-ministra-s-ucinnostou-od-1-9-2021/>>.
- Saint Francois of Sales, Bishop and Confessor*. [online.] [cit. 19. 2. 2018]. Dostupné na internete: <<https://www.ecatholic2000.com/butler/vol1/january141.shtml>>.
- Saint Valentine of Genoa*. [online.] [cit. 13. 4. 2019]. Dostupné na internete: <https://catholicsaint.info/saint_valentine_of_genoa>.
- Saint Valentine*. [online.] [cit. 6. 4. 2021]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Valentine>.
- SAMBOR, Miroslav (2005): Ostatky sv. Valentína sú uložené v Immaculate na Hlavnej. *Korzar Košice*. [online.] [cit. 30. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://kosice.korzar.sme.sk/c/4544264/ostatky-sv-valentina-su-ulozene-v-immaculate-na-hlavnej.html>>.
- San Valentino di Terni Vescovo e Martire* (2017). [online.] [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné na internete: <<http://www.santiebeati.it/dettaglio/4085>>.
- SARI (2000): Rádiožurnál SRo zo 14. 2. 2000... *Archív TASR*, 15. 2. 2000. [online.] [cit. 6. 4. 2020].

- SEBO (1999): Dobré ráno s Valentínom. *Archív TASR*, 11. 2. 1999. [online.] [cit. 17. 5. 2020].
- SEKE (1996): Z vyznání lásky na Valentína v Košickom večere. *Archív TASR*, 14. 2. 1996. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- SEKE (2003): Na Valentína uvedú v Košiciach Monológy vagíny, venované týraným ženám. *Archív TASR*, 13. 2. 2003. [online.] [cit. 3. 3. 2021].
- Semafor Párty*. [online.] [cit. 21. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zizjemvbb.sk/eventy/semafor-party/>>.
- SHAKESPEARE, William (1603): *The Tragical History of Hamlet Prince of Denmarke*. London: Printed for N [icholas] L [ing] and Iohn Trundell, [nestr.]. [online.] [cit. 12. 6. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bl.uk/Treasures/SiqDiscovery/UI/record.aspx?Source=text&LHCopy=0&LHPage=0&RHCopy=0&RHPage=1>>.
- SHAKESPEARE, William (2019): *A Midsummer Night's Dream (Folio 1, 1623). Act 4, scene 1*. Internet Shakespeare Editions. S. Westfall (Ed), 2019. [online.] [cit. 5. 7. 2021]. Dostupné na: <https://internetshakespeare.uvic.ca/doc/MND_F1/scene/4.1/index.html>.
- SHUKER, Robin (2018): *Is Valentine's Day really the most romantic day of the year?* [online.] [cit. 22. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.linkedin.com/pulse/valentines-day-really-most-romantic-year-robin-shuker>>.
- SCHMIDT, Leigh Eric (1993): The Fashioning of a Modern Holiday. St. Valentine's Day, 1840 – 1870. *Winterthur Portfolio*, Vol. 28, No. 4, s. 209 – 245. [online.] [cit. 5. 2. 2019]. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/stable/1181508>>.
- SLUS (1996): Sviatok svätého Valentína v médiách. *Archív TASR*, 13. 2. 1996. [online.] [cit. 8. 6. 2021].
- SLUS (1996a): Darčekový obchod s názvom Valentín. *Archív TASR*, 13. 2. 1996. [online.] [cit. 8. 6. 2021].
- Smena (denník)*. [online.] [cit. 8. 11. 2021]. Dostupné na internete: <[https://sk.wikipedia.org/wiki/Smena_\(denník\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Smena_(denník))>.
- SmS-ky !!! *Superm@rket : internetový časopis Obchodnej akadémie v Starej Lubovni*, 1 (3), 2006/2007, s. 2. [online.] [cit. 15. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://oasl.edu.sk/casopis/cislo3rocnik1.pdf>>.
- Soon, It Will be Valentine's Day: The Story Behind the World's Most Romantic Day* (2011). [online.] [cit. 22. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.caribbeanationalweekly.com/lifestyle/soon-it-will-be-valentines-day-the-story-behind-the-worlds-most-romantic-day/>>.
- Správa o výchovno-vzdelávacej činnosti za školský rok 2019/2020* (2020) [Evanjelická spojená škola Liptovský Mikuláš]. [online.] [cit. 3. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://esslm.sk/docs/Sprava-2019-2020-final.pdf>>.
- Srdiečkami a symbolmi lásky vyzdobený Bojnický zámok... (2010). *Archív TASR*, 13. 2. 2010. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- St. Valentin, Martyr on the via Flaminia* [online.] [cit. 16. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.vaticannews.va/en/saints/02/14/st-valentin-martyr-on-the-via-flaminia.html>>.
- St. Valentin, Priest and Martyr*. [online.] [cit. 19. 2. 2018]. Dostupné na internete: <<https://www.ecatholic2000.com/butler/vol2/february64.shtml>>.
- Stretnutie mládeže spod Braniska* (2003). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=2003021406>>.
- Stretnutie mládeže spod Braniska* (2009). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20090217017>>.
- Stretnutie mládeže spod Braniska* (2010). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20100212013>>.
- Stretnutie mládeže v Spišskej Kapitule* (2006). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20060221015>>.
- Stretnutie mládeže v Spišskom Podhradí* (2011). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20110202014>>.
- Súťaž (ukončená): Vyznajte lásku originálne!*

- (2015). [online.] [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://zenskyweb.sk/sutaz-vyznaj-lasku-originalne-povedz-to-po-sovojom>>.
- Sv. *Valentín v biskupskom úbore, plastika, drevo, získaná Nováky*. [online.] [cit. 7. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko2hfcy?rurl=%2Fvyhladavanie%3FsearchString%3DPlastika%2520-%2520sv.%2520Valent%25C3%25ADn%26display%3D0%26sort%3D0%26categoryname%3DAll%26type%3DCulturalObjects%26DOOnly%3Ddisable%26freeDOOnly%3Denable%26page%3D1%26pageSize%3D24>>.
- Sv. *Valentín v Turčianskej galérii* (2017). [online.] [cit. 9. 7. 2019]. Dostupné na internete: <<https://www.martin.sk/sv-valentin-v-turcianskej-galerii/a-4834>>.
- Svätý Valentín*. [online.] [cit. 17. 6. 2018]. Dostupné na internete: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatý_Valentín>.
- Svätý Valentín Rímský*. [online.] [cit. 13. 6. 2015]. Dostupné na internete: <https://www.abcsvatych.com/mesice/2/unor14.htm#valentin_rimsky>.
- Svätý Valentín z Terni*. [online.] [cit. 13. 6. 2015]. Dostupné na internete: <https://www.abcsvatych.com/mesice/2/unor14.htm#valentin_rimsky>.
- Sväté schody Malacky* (2016). [online.] [cit. 11. 12. 2020]. Dostupné na internete: <<http://www.regionzahorie.sk/kaplnka-svatych-schodov-malacky>>.
- Svätý Valentín – 14. 2.* (2011). [online.] [cit. 3. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://smsky.vychytane.sk/p/1356/sviatok-valentina---14-2.html>>.
- Svätý Valentín 14. február* (2022). [online.] [cit. 12. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/pages/category/High-School/Gymnázium-Topoľčany-115562436944894/>>.
- Svätý Valentín na škole* (2019). [online.] [cit. 9. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.zskolarovice.sk/files/8c6b0492c41e73114d5b327dab36e4c0-217.html>>.
- Svätý Valentín v Ikea*. [online.] [cit. 19. 8. 2014]. Dostupné na internete: <https://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11027143&p1=11033231>.
- Svätý Valentín, vydrží nám naša láska*. [online.] [cit. 19. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<https://www.jurasek.sk/horoskopy/svety-valentin-vydrzi-nam-nasa-laska.php>>.
- Sviatok svätého Valentína (2008). *Archív TASR*, 13. 2. 2008. [online.] [cit. 6. 9. 2019].
- Sviatok zamilovaných je tu zas: Nezapadnite poslať milovanej polovičke valentínsku SMS-ku. Máme pár tipov! *DNES24 Bratislava*, 12. 2. 2016. [online.] [cit. 11. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://bratislava.dnes24.sk/sviatok-zamilovanych-je-tu-zas-nezapadnite-poslat-milovanej-poloVICke-valentinsku-sms-ku-mame-partipov-229195>>.
- SVIT (1994): Na Valentína modlitby za zdravie a šťastie detí. *Archív TASR*, 13. 2. 1994. [online.] [cit. 6. 10. 2021].
- Svoju lásku si uzamykali... (2013). *Archív TASR*, 14. 2. 2013. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- Šaštín počas Valentína obsadia zaľúbenci* (2010). [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ttkbs.sk/view.php?cislocianku=20100127013>>.
- ŠEDZMÁKOVÁ, Petra (2013): *Vysoká nad Uhom; 56. púť radosti – Ja a Otec sme jedno*. [online.] [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<http://farnost.kamenicanadci-rochou.sk/2013/03/03/vysoka-nad-uhom-56-pu-radosti-ja-a-otec-sme-jedno/>>.
- ŠIDLÍKOVÁ, R. (2014): *Valentín na ZŠ Juraja Fándlyho*. [online.] [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.se-redskenovinky.sk/clanok/2014-02-18-valentin-na-zs-juraja-fandyho>>.
- Školenie zo všetkých druhov lásky... (2004). *Archív TASR*, 13. 2. 2004. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- ŠKOTKO, Rastislav (2021): Sviatok sv. Valentína [PowerPoint prezentation]. *Svätý Valentín 14. február aj z historického hľadiska podľa žiakov*. [online.] [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné na internete: <<https://zskrstitel.edupage.org/news/?newid=664>>.
- Šťastný Valentín* (2021). [online.] [cit. 4. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.andreashop.sk/stastny-valentin-0>>.
- ŠTEFANCOVÁ, Katarína (2018): *Valentínska*

- pošta. [online.] [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zsladce.edupage.org/news/?zac=320>>.
- TABA (2001): Bozk a právo prvej noci počas Valentínskeho vikendu v Bojnickom zámku. *Archív TASR*, 9. 2. 2001. [online.] [cit. 9. 8. 2020].
- TABA (2013): OTS: Kaufland pomáha Sloven-skému Červenému krížu. *Archív TASR*, 21. 2. 2013. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Takmer 500 lízaniek... (2013). *Archív TASR*, 14. 2. 2013. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- TASR (2018): Medzinárodný festival duchov a strašidiel na zámku v Bojniciach oslávi jubileum. *Obecné noviny. Týždenník miest a obcí*, 10. 3. 2018. [online.] [cit. 9. 9. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.obecne-noviny.sk/clanky/medzinarodny-festival-duchov-a-strasidiel-na-zamku-v-bojniciach-oslavi-jubileum>>.
- TASR (2018a): *Strašidlá na Bojnickom zámku končia. Nahradia ich zámocké príbehy*. [online.] [cit. 9. 9. 2022]. Dostupné na internete: <<https://myhornanitra.sme.sk/c/20931461/strasidla-na-bojnickom-zamku-koncia-nahradia-ich-zamocke-pribe-hy-foto.html>>.
- TASR (2019): *Medzinárodný deň darovania kníh vyjadruje lásku k čítaniu*. [online.] [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/magazin/medzinarodny-den-darovania-knih-vyja/378172-clanok.html>>.
- TASR (2022): *Zaznejú tiež ľudové piesne a autor-ské piesne Ondreja Ferka a Ondru Gizmana*. [online.] [cit. 3. 4. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/bansko-bystricky-kraj/v-b-bystrici-premava-valentinsky-expr/611730-clanok.html>>.
- TASR (2022a): *Múzeum Bojnice nezanevrie na valentínske zážitky ani tento rok: Sviatok zamilovaných s prehliadkami a legendami*. [online.] [cit. 4. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.cas.sk/clanok/2639117/muzeum-bojnice-nezanevrie-na-valentinske-zazitky-ani-tento-rok-sviatok-zamilovanych-s-prehliadkami-a-legendami/>>.
- Táto zima bola...* (2021). [online.] [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.lucenecszs.sk/>>.
- TELEPOVSKÁ, Veronika (2014): *Valentín v ŠKD*. [online.] [cit. 23. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<http://skolacerhov.sk/zakladna-skola/akcie-a-podujatia/130-valentin-v-skd.html>>.
- The History of Valentine's Day Cards*. [online.] [cit. 12. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.scrapbook.com/articles/valentine-history>>.
- The Paston Letters, A. D. 1422 – 1509 : New Complete Library Edition, Edited with Notes and an Introduction by James Gairdner of the Public Record Office. Volume V*. London – Exeter: Chatto & Windus – James G. Commin, 1904. [online.] [cit. 3. 7. 2019]. Dostupné na internete: <<https://archive.org/details/pastonlettersad05gairuoft/page/n9/mode/2up>>.
- The Vagina Monologues*. [online.] [cit. 6. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/The_Vagina_Monologues>.
- TIMKOVÁ, Ingrid (2008): Kaplnka sv. Valentína v Krížovanoch je jedinečná. *Korzár. Spiš* [online.] [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://spis.korzar.sme.sk/c/4434105/kapluka-sv-valentina-v-krizovanoch-je-jedinecna.html>>.
- Tisíc a jedna noc (seriál)* (2021). [online.] [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné na internete: <[https://sk.wikipedia.org/wiki/Tisíc_a_je_dna_noc_\(seriál\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Tisíc_a_je_dna_noc_(seriál))>.
- Tr. učiteľky 3.A, B, C (2017): Srdiečkový deň – Valentín*. [online.] [cit. 9. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zssmiza.ny.sk/aktuality/srdieckovy-den-valentin>>.
- Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom: elektronická encyklopédia*. Hlavná redaktorka G. Kiliánová, redaktori M. Benža, O. Danglová, L. Falťanová, D. Luther, K. Nováková, K. Popelková, D. Ratica, P. Slavkovský, R. Stoličná, J. Zajonc; vedúci projektu V. Kysel, manažérka projektu K. Nováková. Bratislava: Ústav etnológie SAV – Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry, SLUK, 2011. [online.] [cit. 30. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ludovakultura.sk/encyklopedia/>>.
- Tradičné podujatie Valentínsky víkend na zámku... (2013). *Archív TASR*, 14. 2. 2013. [online.] [cit. 9. 9. 2020].

- Tš (2005): Na Oravskom hrade sa zasnúbilo dnes päť zalúbených párov. *Archív TASR*, 13. 2. 2005. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- Učiteľ Horky (2021): *Výzva – Valentín*. [online.] [cit. 4. 7. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zshorky.sk/2021/02/10/vyzva-va-lentin/>>.
- V komunitnom centre v Hlinnom pripravili Kresťanský Valentínsky večer (2017). [online.] [cit. 11. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20170216023>>.
- V piatok 13. februára... (2009). *Archív TASR*, 13. 2. 2009. [online.] [cit. 15. 6. 2021].
- V slávnostne vyzdobenom Bojnickom zámku... (2007). *Archív TASR*, 10. 2. 2007. [online.] [cit. 10. 9. 2020].
- V Spišskej Kapitule sa konalo Valentínske stretnutie mládeže s biskupom Sečkom (2013). [online.] [cit. 11. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20130213064>>.
- V Strečne na hrade Strečno... (2010). *Archív TASR*, 14. 2. 2010. [online.] [cit. 9. 9. 2010].
- Valentín – 2011/2012. [online.] [cit. 28. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.obecbesenova.sk/obec-1/matrska-skola/fotogaleria/skolsky-rok-2011-2012/valentin-2011-2012-95sk.html>>.
- Valentín – srdiečko (2004). [online.] [cit. 13. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.pofis.sk/katalog/produkty/znamka-2004-valentin-srdiecko>>.
- Valentín – sviatok zamilovaných (2022). [online.] [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://gymtop.edupage.org/news/#news-1415>>.
- Valentín – sviatok zamilovaných (2022a). [online.] [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.zsmida.sk/valentinske-plagaty/>>.
- Valentín (2016) [Tisovec]. [online.] [cit. 14. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.egt.sk/main.php?page=vypisClanok.php&casNazov=20160212newGenerationValentin&lan=slo&searchText=&book=1>>.
- Valentín (2016). [online.] [cit. 5. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://jastrabie.sk/skolstvo/zakladna-skola/176-valentin>>.
- Valentín (2019). [online.] [cit. 1. 8. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.facebook.com/RichardSulik/videos/526728754401866/?video_source=permalink>.
- Valentín 2005 (výplatná) (2005). [online.] [cit. 13. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.pofis.sk/katalog/produkty/znamka-2005-valentin-2005-vyplatna>>.
- Valentín aj u nás (2011). [online.] [cit. 5. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zskostanynt.edupage.org/text/?text=text/txt1&subpage=7>>.
- Valentín lásky čas (2014). [online.] [cit. 8. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://gvpt.sk/školské-akcie/279-valentin-lasky-cas>>.
- Valentín na Bojnickom zámku (2015). *Archív TASR*, 15. 2. 2015. [online.] [cit. 15. 3. 2020].
- Valentín na hrade (2011). [online.] [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeumtn.sk/podujatia/valentin-na-hrade.html>>.
- Valentín na Moste zalúbených v Piešťanoch (2016). *Archív TASR*, 14. 2. 2016. [online.] [cit. 3. 3. 2020].
- Valentín na našej škole (2020). [online.] [cit. 4. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zsbelehradska.sk/valentin-na-nasej-skole/>>.
- Valentín na Trenčianskom hrade (2018). [online.] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.muzeumtn.sk/fotogaleria-aktuality/valentin-na-trencianskom-hrade.html?page_id=4253>.
- Valentín na Trenčianskom hrade (2021). [online.] [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné na internete: <http://www.muzeumtn.sk/aktuality/valentin-na-trencianskom-hrade-1.html?page_id=8102>.
- Valentín omámil aj slovenské mestá (2011). [online.] [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.webnoviny.sk/valentin-omamil-aj-slovenske-mesta/>>.
- Valentín v Bratislave: Čo pripravili mestské časti pre zalúbenčov? (2016). [online.] [cit. 8. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/regiony/valentin-v-bratislave-co-pripravili-m/181542-clanok.html>>.
- Valentín v knižnici (2022). [online.] [cit. 3. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.muzeumtn.sk/podujatia/valentin-na-hrade.html>>.

- vkjb.sk/valentin-v-kniznici/?fbclid=IwAR063pvYzIReEJjw6KG0_GKCD0SCXcTDgRGrTi09-Nf0fy1b1vLUaELIVfQ>.
- Valentín v Nedbalke* (2020). [online.] [cit. 3. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.nedbalka.sk/aktuality/valentin-v-nedbalke-2/>>.
- Valentín v onkologickom ústave sv. Alžbety* (2018). [online.] [cit. 15. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nadacia-volkswagen.sk/valentin-onkologickom-ustave-sv-alzbety/>>.
- Valentín v ŠKD* (2021). [online.] [cit. 5. 10. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zstomasov.sk/novastranka/valentin-v-skd>>.
- Valentín v Štiavnicí – Región Banská Štiavnica* (2015). [online.] [cit. 9. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.banskastiavnica.travel/valentin-v-stiavnic/>>.
- Valentín vo veži Budatínskeho hradu* (2015). *Archív TASR*, 14. 2. 2015. [online.] [cit. 4. 6. 2021].
- Valentin von Rätien*. [online.] [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné na internete: <https://de.wikipedia.org/wiki/Valentin_von_Rätien>.
- Valentín z Ríma, kniaz*. [online.] [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné na internete: <<http://www.zivotopisysvatych.sk/valentin-knaz/>>.
- Valentín z Terni*. [online.] [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Valentin_z_Terni>.
- Valentín, biskup a mučeník*. [online.] [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.zivotopisysvatych.sk/valentin-biskup-a-mucenik>.
- Valentín, sviatok zalúbených*. [online.] [cit. 24. 2. 2011]. Dostupné na internete: <<http://www.lunarna-ambasada.sk/spravicky/valentin-sviatok-za-ubenyh/tlacit.html>>.
- Valentína oslavujú len dve pätiny ľudí v SR* (2008). *Archív TASR*, 13. 2. 2008. [online.] [cit. 5. 6. 2019].
- Valentine's Day*. [online.] [cit. 15. 1. 2018]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Valentine's_Day>.
- Valentino di Genova*. [online.] [cit. 3. 10. 2018]. Dostupné na internete: <https://it.wikipedia.org/wiki/Valentino_di_Genova>.
- Valentínska kvapka krvi – 10. 2. – 13. 3. 2020* (2020). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nts sr. sk/581/valentnska-kvapka-krvi-102-1332020>>.
- Valentínska kvapka krvi – Šťastie mám v krvi, prečo ho nezdieľať* (2017a). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nts sr. sk/485/valentnska-kvapka-krvi-2017-stastie-mame-v-krvi-preco-ho-nezdielat>>.
- Valentínska kvapka krvi – vyhodnotenie* (2011). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.redcross.sk/kampan/valentnska-kvapka-krvi/>>.
- Valentínska kvapka krvi* (2017). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Valentínska_kvapka_a_kvri>.
- Valentínska kvapka krvi 2018: Darujte krv a majte o kvapku lepší Valentín* (2018). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2018_02/Valentnska_kvapka_kvri_2018_Darujte_kv_a_majte_o_kvapku_lepsi_Valentin.aspx?did=6&ssid=81&tuid=0&page=full&>.
- Valentínska kvapka krvi 2022* (2022). [online.] [cit. 14. 5. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2021_02/Valentnska_kvapka_kvri_2021.aspx?did=6&ssid=81&tuid=0&page=full&>.
- Valentínska kvapka krvi 2022* (2022a). [online.] [cit. 14. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://redcross.sk/kampan/valentnska-kvapka-krvi-2022/>>.
- Valentínska kvapka krvi rozprúdi krv v žilách na celom Slovensku* (2014). [online.] [cit. 15. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/246160/valentnska-kvapka-krvi-rozprudi-krv-v-zilach-na-celom-slovensku/>>.
- Valentínska lyžovačka* (2014). [online.] [cit. 5. 11. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.zdiar.eu/sk/info/235-valentnska_lyzovacka.html>.
- Valentínska lyžovačka* (2018). [online.] [cit. 5. 11. 2021]. Dostupné na internete: <<https://vratna.sk/sk/kalendar-podujati/valentnska-lyzovacka>>.
- Valentínska modlitba* (2019). [online.] [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nts sr. sk/581/valentnska-kvapka-krvi-102-1332020>>.

- cmsblvasilahopka.webnode.sk/l/valentinska-modlitba/>.
- Valentínska online púť*. [online.] [cit. 26. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://domcek.org/page/pute/valentinska-online-put>>.
- Valentínska párty* (2017). [online.] [cit. 3. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://essmt.sk/2017/01/13/valentinska-party/>>.
- Valentínska párty v ŠMŠ* (2019). [online.] [cit. 14. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<http://dolinskeho.sk/8-novinky/93-valentin-sms-2019>>.
- Valentínska pošta* (2018). [online.] [cit. 9. 5. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.sosostn.sk/aktuality/sviatok-lasky-sv.-valentin-v-skole.html?page_id=9471>.
- Valentínska pošta a Valentínsky semafor* (2020). [online.] [cit. 13. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.gvrbove.sk/ru/o-skole/oznamy/781/valentinska-posta-a-valentinsky-semafor>>.
- Valentínska pošta online* (2021). [online.] [cit. 26. 1. 2021]. Dostupné na internete: <<https://cgymtv.edupage.sk/news/?eqa=bmV3c2FyY2hpdmVmPTIwMjEtMDI%3D>>.
- Valentínska prehliadka Trenčianskeho hradu... (2012). *Archív TASR*, 12. 2. 2012. [online.] [cit. 9. 9. 2020].
- Valentínska SŤAŽ: Vyhrajte romantický pobyt na 2 noci v hoteli Viglaš* (2017). [online.] [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://mojasvadba.zoznam.sk/forum/mojasvadba-sk/valentinska-sutaz-vyhrajte-romanticky-pobyt-na-2-noci-v-hoteli-viglas-2/?page=2>>.
- Valentínska zbierka* (2016). [online.] [cit. 4. 5. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/events/utulok-skali-ca/valentinska-zbierka/225873051087939/>>.
- Valentínske blahoželanie* (2015). [online.] [cit. 13. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.pofis.sk/katalog/produkty/znamka-2015-valentinske-blahozelanie>>.
- Valentínske darovanie krvi v MAXe* (2019). [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.zoc-max.sk/presov/clanok/2989-valentinske-darovanie-krvi-v-maxe>>.
- Valentínske prehliadky na Bojnickom zámku (2017). *Archív TASR*, 20. 2. 2017. [online.] [cit. 3. 3. 2020].
- Valentínske prechádzky hradom* (2022). [online.] [cit. 14. 4. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.sdetmi.com/podujatia/detail/70486/valentinske-prechadzky-hradom/>>.
- Valentínske veštenie* (2017). [online.] [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20130204026>>.
- Valentínske vyznania lásky v Starej radnici* (2007). [online.] [cit. 13. 7. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bratislavskenoviny.sk/kultura/9153-valentinske-vyznania-lasky-v-starej-radnici>>.
- Valentínske zamykačky* (2019). [online.] [cit. 2. 7. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.geocaching.com/geocache/GC822B0_valentinske-zamykacky-6?guid=315da866-4902-48e9-90da-9d7e5d7c969d>.
- Valentínsky darček pre "romantické" gazdinky* (2010). [online.] [cit. 6. 10. 2021]. Dostupné na internete: <http://m.tvnoviny.sk/ondex.php?article_id=536751>.
- Valentínsky deň* (2018). [online.] [cit. 15. 6. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.zsdrabova.sk/-7-791-valentinskyden>>.
- Valentínsky horoskop – Baran, Býk, Blíženec* (2017). [online.] [cit. 8. 7. 2020]. Dostupné na internete: <<https://sk.ezo.tv/clanky/horoskopy/valentinsky-horoskop-baran-byk-blizenec.html>>.
- Valentínsky koncert v SNM – Hudobnom múzeu* (2020). [online.] [cit. 9. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.snm.sk/Press/tlacove-spravy?clanok=valentinsky-koncert-v-snm-hudobnom-muzeu>>.
- Valentínsky odkaz pre Teba – služby Božie na Evanjelickej spojenej škole v Martine* (2014). [online.] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné na internete: <<https://www.turieonline.sk/spravy/clanok/1157-valentinsky-odkaz-pre-teba-sluzby-bozie-na-evanjelickej-spojonej-skole-v-martine>>.
- Valentínsky semafor lásky* (2022). [online.] [cit. 21. 2. 2022]. Dostupné na internete: <https://sospza.sk/newsite/images/zivot_s_koly/21_22/semafor.pdf>.

- Valentínsky skutok lásky pre iných* (2021). [online.] [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné na internete: <https://m.facebook.com/events/3672377596180607?context=%7B%22source%22%3A%22%22%2C%22action_history%22%3A%22null%22%7D&ref=3>.
- Valentínsky skutok lásky pre iných* (2022). [online.] [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.sdetmi.com/podujatia/detail/70514/valentinsky-skutok-lasky-pre-inych-2022/>>.
- Valentínsky slalom* (2022). [online.] [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné na internete: <<https://snowparadise.sk/valentinsky-slalom/>>.
- Valentínsky víkend bozkov (2005). *Archív TASR*, 14. 2. 2005. [online.] [cit. 18. 6. 2021].
- Valentínsky volejbalový turnaj zmiešaných GLŠ* (2019). [online.] [cit. 18. 9. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.gymnaziumtrecin.sk/podujatia-akcie/kopia-3-rocnik-mikulasskeho-turnaja-vo-volejbal-e-zmiesanych-druzstiev-strednychskol.html?page_id=5748>.
- Valentínsky výstup* (2009). [online.] [cit. 4. 4. 2020]. Dostupné na internete: <<https://mpanisova.wordpress.com/2009/03/06/valentinsky-vystup/>>.
- Valentínsky výstup 2013* (2013). [online.] [cit. 5. 4. 2021]. Dostupné na internete: <<https://zslietlucka.edupage.org/text/?text=kruzky/16156&subpage=4>>.
- VARGOVÁ, Viera – ČORŇÁKOVÁ, Veronika (2011): *Valentín: niektorí ho milujú, iní naňho kašľú*. [online.] [cit. 11. 7. 2018]. Dostupné na internete: <<https://korzar.sme.sk/c/5756972/valentin-niektorihomiluju-ini-nan-kaslu.html>>.
- Vaše NAJ valentínske vyznania, želáme krásny zamilovaný deň! *Topky.sk*, 14. 2. 2011. [online.] [cit. 8. 2. 2018]. Dostupné na internete: <[https://www.topky.sk/cl/13/1227791/Vase-NAJ-valentinske-vyznania—zelame-krasny-zamilovany-den-](https://www.topky.sk/cl/13/1227791/Vase-NAJ-valentinske-vyznania-zelame-krasny-zamilovany-den-)>.
- Vaše naj... valentínske odkazy!* (2009). [online.] [cit. 8. 2. 2018]. Dostupné na internete: <http://m.tvnoviny.sk/index.php?article_id=495832>.
- V-Day (movement)*. [online.] [cit. 6. 12. 2021]. Dostupné na internete: <[https://en.wikipedia.org/wiki/V-Day_\(movement\)](https://en.wikipedia.org/wiki/V-Day_(movement))>.
- Vek na prijatie sviatosti birmovania*. [online.] [cit. 8. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<http://www.farnostokolicne.sk/clanok/vek-na-prijatie-sviatosti-birmovania>>.
- Veľká valentínska súťaž o najkrajšiu zamilovanú fotku*. [online.] [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<https://diva.aktuality.sk/clanok/32353/velka-valentinska-sutaz-onaikrajšiu-zamilovanu-fotku/>>.
- Veľké valentínske srdce... (2004). *Archív TASR*, 9. 2. 2004. [online.] [cit. 18. 6. 2021].
- Veľké valentínske srdce... (2005). *Archív TASR*, 14. 2. 2005. [online.] [cit. 18. 6. 2021].
- Veľký Šariš sa pokúša o vytvorenie rekordu v dobročinnosti* (2011). [online.] [cit. 8. 12. 2021]. Dostupné na internete: <<https://presov.korzar.sme.sk/c/5763965/velky-saris-sa-pokusa-o-vytvorenie-rekordu-v-dobrocinnosti.html>>.
- Veronika (2020): *A čo tak svadba na Valentína?* [online.] [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné na internete: <<https://niecomodre.sk/blog/co-tak-svadba-na-valentina/>>.
- Vrba: Kto sme*. [online.] [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné na internete: <<http://dsvrba.sk/kto-sme/>>.
- Všetky podoby lásky... (2002). *Archív TASR*, 17. 2. 2002. [online.] [cit. 9. 8. 2020].
- Vyhľadka Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia ku karanténym povinnostiam osôb po vstupe na územie Slovenskej republiky. In: *Vestník vlády Slovenskej republiky*, 31 (časť 19), vydaná 5. 2. 2021. [online.] [cit. 13. 3. 2022]. Dostupné na internete: <https://korona.gov.sk/wp-content/uploads/2021/02/ciastka_19_2021.pdf>.
- Vyššie 500 mladých oslávilo deň sv. Valentína na púti radosti vo Vysokoj n/Uhom* (2013). [online.] [cit. 18. 9. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ttkbs.sk/view.php?cislocianku=20130210007>>.
- Vyššie tisíc ľudí navštívilo... (2006). *Archív TASR*, 9. 2. 2006. [online.] [cit. 9. 8. 2020].
- Vytrvalý slovenský pár... (1999). *Archív TASR*, 14. 2. 1999. [online.] [cit. 9. 8. 2020].
- Výzva – Valentínska zbierka hračiek* (2020). [online.] [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.vkapusany.sk/oznamy/vyzva-valentinska-zbierka-hra>>.

- ciek-valentin-napi-kihivas-jatekgyujtes.html>.
- WEIG (2000): Záujem o valentínske srdiečka stúpa. *Archív TASR*, 23. 1. 2000. [online.] [cit. 5. 2. 2021].
- Youtube (2022). [online.] [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné na internete: <<https://sk.wiki.pedia.org/wiki/YouTube>>.
- Z prvého odberu... (2015). *Archív TASR*, 9. 2. 2015. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Začala Valentínska romantika s divadlom (2018). [online.] [cit. 9. 8. 2020]. Dostupné na internete: <<https://www.sdke.sk/sk/divadlo/zacala-valentinska-romantika-s-divadlom>>.
- ZAHR (2003): Tretieho februára sa začína humánne podujatie SČK Valentínova kvapka krvi. *Archív TASR*, 2. 2. 2003. [online.] [cit. 15. 9. 2021].
- ZACHER, Rastislav (2011): *Jedni ho milujú, iní ho neznášajú / Deň svätého Valentína oslavujú najmä mladí*. [online.] [cit. 3. 5. 2011]. Dostupné na internete: <<http://korporar.sme.sk/c/5762976/den-svateho-valentina-oslavuju-najma-mladi.html>>.
- ZAJONC, Juraj (2010): *Valentín: v jednej obci sa tradovalo, že kto jedol na Valentína chlieb, umrie*. [online.] [cit. 17. 2. 2011]. Dostupné na internete: <<http://www.tasr.sk/23.axd?k=20100205TBB00523>>.
- ZAJONC, Juraj (2010a): *Valentín nebol vždy sviatkom zalúbených*. [online.] [cit. 3. 5. 2011]. Dostupné na internete: <http://m.tvnoviny.sk/index.php?article_id=539051>.
- Zákon č. 596/2003 Z. z. *Zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve*. [online.] [cit. 26. 1. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-596>>.
- Zo Štiavnice je slovenská Verona (2018). [online.] [cit. 9. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/564160/zo-stiavnice-je-slovenska-verona-pre-zalubencov/>>.
- ZUBO (2021): Slovenský Červený kríž od pondelka spúšťa 26. ročník Valentínskej kvapky krvi. *Archív TASR*, 15. 2. 2021. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Zuzka (2014): *Valentínske podujatie Prešov – láska moja*. [online.] [cit. 9. 8. 2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sdetmi.com/podujatia/detail/8498/valeninske-podujatie-presov--laska-moja/>>.
- Zuzka (2022): *Valentínska kladka na hrade Šariš*. [online.] [cit. 12. 6. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.sdetmi.com/podujatia/detail/70554/valentinska-kladka-na-hrade-saris-/>>.
- Žiaci Gymnázia Petra Pázmáňa... (2015). *Archív TASR*, 12. 2. 2015. [online.] [cit. 4. 3. 2021].
- Žiaci nadstavbového štúdia... (2003). *Archív TASR*, 12. 2. 2003 [online.] [cit. 12. 7. 2021].
- Žiacky parlament (2015): *Valentínske pozdravy*. [online.] [cit. 14. 5. 2022]. Dostupné na internete: <<http://www.zshviezdoslavka.sk/8-453-valetinske-pozdravy>>.

Audiovizuálne pramene

Jeden deň: Valentín. [Dokument.] Námet Š. Ondruš, P. Jelenek. Scenár a réžia R. Fabián. Bratislava: Slovenská televízia – Art4, s. r. o., 2011, 26:20 min.

Archívne a nepublikované pramene

- KELLNEROVÁ, Martina (2017): *The Origins of St. Valentine's Cult in Medieval Poetry*. Brno : Masarykova univerzita. Magisterská diplomová práca. [online.] [cit. 28. 9. 2020]. Dostupné na internete: <<https://is.muni.cz/th/lkqnx/>>.
- LIZÁKOVÁ, Barbora (2008): *Sviatok sv. Valentína na Slovensku*. [Diplomová práca.] Nitra : Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa.
- Rozhovory. In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022*. Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517.
- Sviatok sv. Valentína. Prieskum exkluzívne pre Hospodárske noviny realizovala agentúra FOCUS v dňoch 12. 1. – 19. 1. 2009 na reprezentatívnej vzorke 1050 dospelých obyvateľov SR vo veku od 18 rokov. In: *Valentín (14. február) v tlačenej a elektronických médiách I. (1856, 2000 – 2010)*. Zostavil J. Zajonc. 2017. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1503a.

- Sviatok Valentín 2018. Reprezentatívny dotazníkový prieskum verejnej mienky realizovaný agentúrou FOCUS.* Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1518.
- Sviatok Valentín 2019. Reprezentatívny dotazníkový prieskum verejnej mienky realizovaný agentúrou FOCUS.* Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1519.
- Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022.* Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517.
- Týždeň manželstva (týždeň okolo 14. februára), Deň osamelých (13./14./15. február).* Zostavil J. Zajonc. 2017. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1503d.
- Valentín (14. február) v tlačenej a elektronickej médiách I. (1856, 2000 – 2010).* Zostavil J. Zajonc. 2017. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1503a.
- Valentín (14. február) v tlačenej a elektronickej médiách II. (2011).* Zostavil J. Zajonc. 2017a. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1503b.
- Valentín (14. február) v tlačenej a elektronickej médiách III. (2012 – 2017).* Zostavil J. Zajonc. 2017b. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1503c.
- Valentín u Vás doma.* [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022.* Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517.
- Valentín v škole.* [Výsledky dotazníkového výskumu.] In: *Sviatok Valentín na Slovensku – výskumy 2021 – 2022.* Zostavil J. Zajonc. 2022. Vedecké zbierky ÚESA SAV, Archív textov, inv. č. 1517.

VALENTINE'S DAY IN SLOVAKIA

Summary

Valentine's Day, whose origins can be traced to England's 14th century courtyard culture, transformed into a modern American holiday in the United States of America in the 19th century. In this form, it returned to Europe a century later, spreading across Western European countries during its first wave, in particular after World War II. In the second wave, which began after the fall of the Communist regimes in the former socialist bloc countries, this holiday began to massively penetrate Eastern Europe in the last decade of the 20th century.

The key figure of this holiday is St. Valentine, whose name remains present, without any further specification, in common communication on the holiday. This figure features three saints who overlap or even merge – St. Valentine of Terni, Roman St. Valentine, and St. Valentine of Rhaetia. All three of them are associated with Valentine's Day, even though the holiday of only the two former ones – or rather, their commemoration – falls on February 14. In the Catholic Church calendar, St. Valentine of Rhaetia is commemorated on January 7.

In Slovakia, these saints were known as early as the 13th century, however, not as the patrons of love and lovers, but as helpers when it comes to the healing of diseases, in particular epilepsy, and as protectors against these diseases. Therefore, in sacral monuments, Valentine is often portrayed as a bishop with a sick boy or a man suffering from epilepsy. Since Valentine has been commemorated almost exclusively on February 14, this holiday refers either to the Roman St. Valentine or to St. Valentine of Terni. The veneration of the saint is evidenced by sculptures, paintings, and relics documented or still preserved in almost twenty churches and chapels. Traces of the Valentine's cult and belief in his action have also been preserved in orders and prohibitions concerning certain work activities as well as prognostications. According to one of them, Valentine's Day (February 14) is the date when mating begins or when birds mate. The origin of Valentine's Day is associated with this very idea, known also in other European countries. This proves that the ideas

that formed part of Valentine's Day had existed in Slovak people's culture before this holiday began penetrating in this region.

In Slovakia, Valentine began to be perceived as the patron of lovers only at the end of the 20th century, since Valentine's Day had not been celebrated before, as testified by historical and ethnographic sources. A survey of Slovak translations of William Shakespeare's works from before 1990 also confirmed that the ways of translating Valentine's Day realities in these works – while the first translation is from the end of the 18th century – reflect an absence or a general lack of knowledge about this holiday in Slovakia.

However, Valentine's Day was not completely unknown there. As early as the 1850s, the contemporary press brought the first report ever about the forms of Valentine's holiday in England. Slovakia's inhabitants came into contact with information about this holiday while learning English. Abroad, they usually came across this holiday in connection with labour migration. A representative survey conducted in 2019 as well as the contents of the recollections show that Valentine's Day was a celebrated holiday in Slovakia already before 1990 – though only rarely.

The change of the political regime in 1989, which triggered the entry of Valentine's Day in the holiday calendar of Slovakia's inhabitants, brought a gradual disappearance of the information isolation. Due to this change, information about the holiday and the ways of celebrating it reached Slovakia through the mass media to a significantly greater extent than in the previous period. Slovakia's inhabitants became familiar with this holiday also thanks to the abolition of restrictions that had affected travelling to Western European countries and to the USA, or through foreigners arriving at Slovakia from these countries. In addition to the contents, the meanings of the holiday, and the ways of celebrating it, Slovakia's inhabitants also learnt about its historical and socio-economic contexts.

The analysis of the development of the Valentine's Day holiday practice, i.e., the ways of celebrating this holiday from the beginning of its spreading, showed that it entered the calendar of holidays celebrated in Slovakia as early as the beginning of the 1990s. First, by becoming domesticated in it: people accepted the models of Valentine's Day celebration – designated also as "American" or "Western" – that reached Slovakia together with information about the holiday, or the ones they learnt about in direct contact with the holiday, observing them on Valentine's Day date.

Along with this holiday, new forms and occasions for celebration arrived and were accepted – festivals or events. The

changes of the contemporary holiday culture in Slovakia thus included festivalisation – characterised by, among other things, extending the range of holidays, celebrations, and rituals in general – as well as eventisation processes. Under this influence, the offer of planned holiday experiences began to intensify and commercialise which, however, unlike holidays, have had no effect on maintaining a community, since an event itself represents a community. Thanks to the fact that Valentine's Day in Slovakia is still perceived also through the representation of a new holiday, it is easier to use it, compared to domestic holidays, as a starting point for the creation of occasions with signs of events or events as such. Valentine's Day is flexible enough to avoid the perception of its links to new forms of celebration as a disruption or shift of the traditional contents or meaning of the holiday. The first public forms of Valentine's Day celebration with characteristics of events appeared in Slovakia at the turn of the 20th and 21st centuries, and a Valentine's Day event after 2000. The existence of such forms of celebration proves the domestication of Valentine's Day through new, non-traditional forms of the holiday practice, and upgrades religious pilgrimages as traditional feasts with event characteristics.

At the turn of the 20th and 21st century, Slovakia's inhabitants began domesticating this holiday. Based on its content affinity to some domestic holidays or thanks to the proximity or overlapping of the dates of their celebration, the forms of celebration, contents, and meanings of Valentine's Day and domestic – both profane and religious – holidays and festive occasions became interconnected and intertwined. Since Valentine's Day was confronted in this process with domestic holidays, the holiday celebration models were – unlike the accepted ways of celebrating Valentine's Day – organically tied to domestic traditions and holiday culture, which formed a background for increasing the degree of acceptance and celebration of this holiday.

The content of the holiday was disseminated primarily in the process of its domestication by Slovakia's inhabitants, as a result of which the holiday began to be celebrated in new contexts and acquired new meanings. After 1990, Valentine's Day expanded in Slovakia as a holiday that aimed to express, show, recall, strengthen, and celebrate the romantic love of new lovers, the partnership love of lovers, engaged couples and spouses, as well as parent and family love. It spread also as a holiday of declaring, recalling, and enhancing positive interpersonal relationships – relationships between friends, colleagues, etc. Its contents gradually acquired new elements, such as charity love and love for God, expressed by respecting the Christian principles of life

- 1 Etzioni 2004: 26.
- 2 Gebhardt 2000: 28 – 29.

in partnership; as well as people's love for animals, their environment – the town, nature –, and physical love. According to Israeli-US sociologist, such commodification of the contents of holidays is due to profits that influence, as a key factor, the balance between holidays and the values they entail.¹ This suggests that Valentine's Day was admitted by the holiday calendar of Slovakia's inhabitants also thank to the fact that various population groups identified and – after possible modifications – accepted it as a tool suitable for advocating their interests and for reaching its objectives, not only in the form of commercial profits.

Valentine's Day became an effective tool for reflecting and satisfying group or society-wide needs also by becoming part of holidays that are spent in groups and celebrated in the form of group communication. This became evident during the Covid-19 pandemic in 2020 and 2021. As an example, under the changed life conditions of individuals and society as a whole, the importance of this holiday was promoted as an occasion for communicating positive ideas. Its charity dimension significantly increased in connection with the lack of blood donors. Blood donors could be mobilised based on their affiliation to a community of participants of the *Valentine's Blood Drop*, which became a regular part of the holiday practice of several population groups since 1996.

The shift of the holiday practice from celebrating Valentine's Day in pairs to group and mass celebrations, the extension of the range of meanings of this holiday – as well as the incorporation of this event into the scope of Valentine's Day activities and of its elements into Valentine's Day feasting – are concrete manifestations of the eventisation of the holiday culture in Slovakia since the turn of the 20th and 21st centuries. Following W. Gebhardt's reflections, Valentine's Day events can thus also be designated as specific feasts of the consumption- and experience-based society which is increasingly individualised and pluralised and which changes into a stage. However, empirical findings also confirm that the individualisation and pluralisation processes do not lead to the disintegration of traditional or modern forms of association or even to loneliness of a late-modernity man. The information about Valentine's Day urban feasts, pilgrimages, marketing events, etc. in Slovakia indicate that these processes primarily stimulate a change in the ways people create communities and associate.²

After more than thirty years since the beginning of the expansion of Valentine's Day, it can be considered a domesticated holiday that has also become part of Slovak people's holiday

calendar. Nevertheless, Valentine's Day exists in Slovakia at three levels: as a holiday that is (1) accepted and celebrated, (2) accepted or tolerated, but not celebrated, and (3) rejected, and therefore not celebrated. According to one of the findings obtained through questionnaire surveys and research interviews, these levels do not have sharp boundaries, when, for instance, an individual who declares that he does not celebrate or even ignores this holiday repeatedly performs a simple holiday practice (for instance, by giving sweets to his partner), which he himself does not consider a celebration of the holiday. A number of its representations has emerged in the process of expansion and domestication of Valentine's Day in Slovakia: lovers' holiday, feast of love, American, foreign, commercial holiday, etc. The existence of the holiday at the three above-mentioned levels is also related to the fact of whether its links to a specific representation has a positive, negative, or neutral value for an individual or group. For instance, Valentine's Day as a feast of love is, in general, easily accepted and celebrated by youth, which the Danish expert in folklore studies, Else Marie Kofod, explains by the fact that romance forms a significantly greater part of its life compared to other age groups.³ However, findings from Slovakia show that Valentine's Day as a feast of love is not celebrated by a part of youth and adults – claiming that love should be shown every day of the year. The most frequent reasons for rejecting Valentine's Day include its negative perception in connection with its representations as a foreign, Western, American holiday. On the other hand, according to the Scandinavian expert in folklore studies, Carola Ekrem, these representations of the holiday may be attractive to the youth, which facilitates the penetration of the originally British and American holiday by being open to innovations and by identifying itself with the culture of these countries⁴.

The non-celebration of Valentine's Day as an accepted holiday implies the situational nature of its celebration or non-celebration. By transiting age groups, an individual recurrently accepts and leaves a certain range of Valentine's Day contents and meanings and the related forms of celebration. However, whether the individual celebrates this holiday, depends on his/her current situation in the field of partner relations, i.e., on whether s/he currently has a partner or not, whether s/he is married or is recently divorced, etc. What also plays a role is the quality and intensity of relations with relatives, friends, and colleagues.

According to the findings of a representative questionnaire survey, Valentine's Day was celebrated by 31% of 1,012 respondents in 2018. This suggests that it is not a generally accepted holiday in Slovakia. However, it is neither considered a competing

3 Petersen 2011 [online].

4 Ekrem 1995: 57 – 58.

holiday, let alone a rival holiday, like in Russia, for instance. In 2008, the Russian supreme state body discussed a draft law on preventing the dissemination of the elements of Western culture in the country, establishing a nationwide feast of “marital love and family happiness” as a counterpart to Valentine’s Day, referring to the Russian patrons of family and marriage, venerated by the Orthodox Church.⁵ At the beginning of the 1990s, the Slovak mass media brought articles that supported the domestication of Valentine’s Day, some of them presenting it as an element of the culture of civilised countries.

Nowadays, Valentine’s Day in Slovakia is a holiday which is no longer just an opportunity to show feelings or increase the sales of shops and restaurants. By expanding its contents, the holiday has acquired new meanings through which it enters the different spheres and ways of life in Slovakia. In addition to being an opportunity to express, remind of, and strengthen relations between partners, relatives, and other kinds of interpersonal relationships, it also serves as an opportunity for communication – for instance, in the form of Valentine’s Day greetings published in the media, or on partnership problems, including infidelity. Valentine’s Day also has an impact on enhancing intergenerational relationships in families, communities, and in society. This holiday is considered an opportunity for seeking a real partner. It is also a date for practicing transition rituals between partnership stages – engagement and marriage. By becoming part of the holidays which are reflected and celebrated by the Catholic Church by applying its own holiday practice, Valentine’s Day also serves for disseminating the opinions of the Church relating specifically – but not only – to partnerships. The celebration of Valentine’s Day in kindergartens, elementary and secondary schools is an opportunity to raise children towards tolerance and to acquire skills in the field of establishing relations. Since the contents of Valentine’s Day also includes physical love, the holiday is an opportunity for disseminating information about sexual health and for the education of youth in this area. The charity aspects of this holiday are manifested through organising volunteering charity events accompanied mainly by blood donation. The other group forms of Valentine’s Day celebration, such as Valentine’s Day-themed events in museums or visits to castles and chateaux, are the source of specific knowledge about the history and way of life of their inhabitants in the past. Valentine’s Day celebrations organised by local self-governments represent an opportunity for strengthening people’s relation to the place they live in and for developing local patriotism. The relationship with nature, learning about its significance for people

and about the importance of nature protection are promote through environmentally focused Valentine's Day activities, such as the cleaning of urban public spaces and river banks or the celebration of the holiday accompanied by staying in nature. In the 21st century, Valentine's Day in Slovakia is thus an important part of the life of individuals, families, various population groups, as well as society as a whole by creating a sense of belonging at various levels and by offering every year a wide range of ways of reminding of and realising the importance of interpersonal relationships and their specific value.

VALENTINSTAG IN DER SLOWAKEI

Zusammenfassung

Der Valentinstag, dessen Ursprung ins Milieu höfischer Kultur Englands des 14. Jahrhunderts zurückgeht, transformierte sich zu einem modernen amerikanischen Fest im 19. Jahrhundert in den Vereinigten Staaten. In dieser Form kehrte es im darauffolgenden Jahrhundert ins Europa zurück, wo es sich in der ersten Welle in den westeuropäischen Ländern breitete, und zwar vorwiegend in der Zeit nach dem zweiten Weltkrieg. In der zweiten Welle, die nach dem Fall kommunistischer Regime in den Staaten des ehemaligen Ostblocks begann, drang dieses Fest im letzten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts massiv auch in osteuropäische Länder durch.

Zum Hauptprotagonisten dieses Festes wurde hl. Valentin, dessen Name in üblicher Kommunikation über diesen Festtag ohne eine nähere Konkretisierung bleibt. In dieser Person des hl. Valentins greifen ineinander, in manchen Fällen verschmelzen sogar drei Heilige – hl. Valentin von Terni, hl. Valentin von Roma und hl. Valentin von Rätien ineinander. Alle drei werden mit dem Valentinstag in Verbindung gesetzt, obwohl nur der Festtag der ersten zwei erwähnten – also der Gedenktag – auf den 14. Februar fällt. Der Gedenktag des hl. Valentins von Rätien wird im Kalender katholischer Kirche am 7. Januar gefeiert.

In der Slowakei waren diese Heiligen bereits im 13. Jahrhundert bekannt, doch nicht als Schutzpatrone der Liebe und der Verliebten, sondern als Helfer bei Behandlung der Krankheiten, vor allem Epilepsie, so wie die Schutzpatrone dagegen. Deswegen wird der hl. Valentin in hiesigen Sakralbauten am häufigsten als Bischof mit einem kranken Jungen oder mit einem an Epilepsie leidenden Mann abgebildet. Weil aber der Gedenktag des hl. Valentins fast ausschließlich am 14. Februar gefeiert wurde, ginge es entweder um den hl. Valentin von Roma oder um den hl. Valentin von Terni. Zu den Beweisen der Verehrung dieses Heiligen gehören zahlreiche Plastiken, Bilder und Reliquien, die fast in zwanzig Kirchen und Kapellen belegt oder bis zur Gegenwart aufbewahrt werden. Die Kultus-

spuren des hl. Valentins und des Glaubens in seine Wirkung werden auch in zahlreichen Befehlen und Geboten erhalten geblieben, die bestimmte Arbeitstätigkeiten und volkstümliche Vorhersagen betreffen. Laut einer davon wird der 14. Februar zum Termin, wenn die Paarungszeit der Vögel beginnt oder wenn sich die Vögel paaren. Mit dieser Vorstellung, die auch in anderen Ländern Europas verbreitet ist, steht der Ursprung des Valentinstages in Verbindung. Dies beweist, dass die Vorstellungen, die einen Bestandteil des Valentinsfestes bildeten, wurden in der Traditionskultur der Bewohner der Slowakei noch bevor anwesend, als dieses Fest begann, sich an diesem Gebiet zu breiten.

In der Slowakei trat der hl. Valentin als Schutzpatron der Verliebten ins Bewusstsein erst am Ende des 20. Jahrhunderts. Bis dahin wurde hier der Valentinstag nicht gefeiert, was auch historische und ethnographische Quellen nachweisen. Ebenso die Untersuchung slowakischer Übersetzungen der Werke von William Shakespeare, die bis zum Jahr 1990 herausgegeben wurden, bestätigte, dass die Formen der Übersetzung von Valentinsrealien, die in den genannten Werken vorkommen – wobei die erste Übersetzung bereits zu Ende des 18. Jahrhunderts entstand – reflektieren die Absenz und allgemeine Unkenntnis dieses Festes in der Slowakei.

Der Valentinstag war hier aber nicht völlig unbekannt. Bereits in den 50er Jahren des 19. Jahrhunderts kann man in der zeitgemäßen Presse die erste Nachricht über die Formen des Valentinstages in England finden. Die Bewohner der Slowakei kamen in Kontakt mit solchen Informationen auch im Englischunterricht. Im Ausland begegnete man sich mit diesem Fest zum Beispiel in Verbindung mit der Arbeitsmigration. Eine repräsentative Untersuchung, die im Jahr 2019 durchgeführt wurde, sowie Inhalte der Erinnerungstexte als Quellen beweisen, dass der Valentinstag noch vor dem Jahr 1990 in der Slowakei – wenn auch nur gelegentlich – gefeiert wurde.

Der Wechsel des politischen Regimes im Jahr 1989, der den Beitritt des Valentinstages in den Fest- und Feiertagskalendar der Bewohner der Slowakei startete, brachte mit sich auch allmähliche Abschaffung der Informationsisolation. Dank dieser Tatsache gerieten die Informationen über den Valentinstag sowie über die Formen seines Feierns in die Slowakei mittels der Massenmedien in viel höherem Maße als vorher. Die Bevölkerung der Slowakei durfte dieses Fest auch dank der Aufhebung der Einschränkungen kennenlernen, die ihre Ausreise in westeuropäische Länder und in die USA betrafen,

sowie dank den aus diesen Ländern in die Slowakei einreisenden Ausländern. Neben Inhalten, Bedeutungen dieses Festes sowie neben den Praktiken des Feierns haben die Bewohner der Slowakei allmählich auch seine historischen und sozio-ökonomischen Kontexte kennengelernt.

Die Entwicklungsanalyse der Praktizierung des Valentinstages – also die Formen von Feiern dieses Festes – seit dem Anfang seiner Verbreitung hat festgestellt, dass der Valentinstag in den Kalender der in der Slowakei gefeierten Feste bereits Anfang der 90er Jahre geriet. Zuerst damit, dass er sich bei uns allmählich einbürgerte: von den Bewohnern wurden Valentins Sitten und Bräuche angenommen – die als „amerikanische“ oder „westeuropäische“ bezeichnet wurden. Diese kamen in die Slowakei zusammen mit den Informationen darüber oder es handelte sich um solche Sitten und Bräuche, an welche man im direkten Kontakt mit diesem Fest anstoß und zum Valentinstag handelte man danach.

Im Zusammenhang mit diesem Fest entstanden und wurden auch neue Formen und Anlässe zum Feiern angenommen – es ging um zahlreiche Festivals oder Events. Zu einem Bestandteil der Änderungen der zeitgemäßen Festkultur in der Slowakei wurden auch Prozesse der Festivalisierung – für die sind, außer anderem typisch, die Vergrößerung der Skala von Festen, Feiertagen und Ritualen im Allgemeinen – und die Eventisierung. Dank ihrer Wirkung intensiviert und kommerzialisierte sich das Angebot an planmäßige Festerlebnisse, die im Unterschied zu den Festen selbst – keinen Einfluss auf die Erhaltung der Kommunität haben, denn der Event selbst stellt eine Kommunität dar. Dank der Tatsache, dass der Valentinstag in der Slowakei bis heute auch durch die Repräsentation eines neuen Festes aufgefasst wird, kann man ihn leichter im Unterschied zu einheimischen Festen als Ausgangspunkt zur Entstehung verschiedener Gelegenheiten nutzen, die die Merkmale eines Events tragen oder zum Event werden. Der Valentinstag ist von sich selbst als Fest sehr formbar dafür, um seine Verbindung mit neuen Gestaltungsformen nicht als Störungsfaktor oder als Verschiebung eines traditionellen Inhalts und Bedeutung aufzufassen. Erste öffentliche Formen des Feierns vom Valentinstag, die die Merkmale eines Events hatten, tauchten in der Slowakei an der Wende vom 20. zum 21. Jahrhundert auf. Dazu ist der Valentinsfest nach dem Jahr 2000 einzurechnen. Die Anwesenheit solcher Formen von Feiern ist der Beweis für die Einbürgerung des Valentinstages mittels der neuen, unkonventionellen Formen von Feiern sowie der Ausdruck der Aktualisierung von religiösen Wallfahrten als tra-

ditioneller Festlichkeiten, die die Merkmale eines Events tragen.

1 Etzioni 2004: 26.

An der Wende vom 20. zum 21. Jahrhundert begann sich dieses Fest bei den Bewohnern der Slowakei allmählich einzubürgern. Auf Grund seiner inhaltlichen Verwandtschaft mit manchen einheimischen Festen oder dank der knappen Entfernung zwischen ihnen im Kalender sowie dank der Überschneidung der Termine solcher Feste, kam es zur Fusion, Ineinandergreifen der Formen von Feiern, Inhalte und Bedeutungen des Valentinstages und einheimischer Feste und das nicht nur bei den profanen, sondern auch bei den religiösen Fest- und Feiertagen. Weil der Valentinstag in diesem Prozess mit einheimischen Festen konfrontiert wurde, wurden auf diese Art und Weise gebildete Modelle des Feierns – im Unterschied von übernommenen Formen von Feiern des Valentinstages – organisch mit den einheimischen Traditionen und der Festkultur verbunden. Das war der Ausgangspunkt zur Erhöhung des Ausmaßes von Aufnahme und Feiern dieses Festes.

Hauptsächlich im Prozess der Einbürgerung dieses Festes von der Bevölkerung der Slowakei breitete sich sein Inhaltsausmaß und das Fest wurde in neuen Kontexten gefeiert. Zugleich gewann er neue Bedeutungsinhalte. Nach dem Jahr 1990 breitete sich der Valentinstag in der Slowakei als Fest, zu dessen Inhalt Äußern, Gedenken, Festigung, und Feiern romantischer Liebe von Verliebten, der Partnerliebe von Liebhabern, Verlobten und Eheleuten, wie auch der Eltern- und Familienliebe gehörte. Der Valentinstag breitete sich hier als Fest der Ankündigung, Gedenken und Festigung von zwischenmenschlichen Beziehungen – der Beziehungen unter den Freunden, Kollegen etc. Allmählich kamen zum Inhalt seiner Auffassung auch caritative Liebe, Liebe zum Gott, die durch den Respekt zu christlichen Prinzipien des gemeinsamen Lebens in einer Partnerschaftbeziehung ausgedrückt ist. Daneben zählt dazu die Liebe eines Menschen zu Tieren, zum Milieu, wo man lebt – zur Stadt, zur Natur wie auch körperliche Liebe. Nach dem israelisch-US-amerikanischen Soziologen verursacht solcher Wandel des Inhaltes von Festen den Gewinn, der als Hauptfaktor zur Balance zwischen den Festen und zu ausgedruckten Werten beiträgt.¹ Dies zeigt, der Valentinstag in den Kalender der in der Slowakei gefeierten Festtage auch deswegen angenommen wurde, dass er von verschiedenen Gruppen der Bevölkerung identifiziert wurde und – nach einer eventuellen Modifizierung – als passendes Mittel zum Durchsetzen eigener Interesse und zum Erreichen der Ziele angenommen wurde, und das nicht nur in der Gestalt eines kommerziellen Gewinns.

Der Valentinstag wurde zum effektiven Mittel der Annahme und Befriedigung der von Gruppen- oder gesamtgesellschaftlichen Bedürfnissen auch deswegen, dass er zu einem Bestandteil solcher Feste wurde, die gruppenspezifisch verlebt oder in den Formen einer Gruppenkommunikation gefeiert werden. Dies hat sich markant während der durch das Coronavirus SARS-CoV-2 verursachten Pandemie in den Jahren 2020 und 2021 gezeigt. In veränderten Lebensbedingungen sowohl der Einzelnen als auch der gesamten Gesellschaft stieg die Bedeutung dieses Festes als einer der Gelegenheiten zur Vermittlung positiver Gedanken. Im Zusammenhang mit dem Mangel an Blutspender verstärkte beträchtlich auch seine caritative Auffassung. Die Blutspender wurden dank der Mitgliedschaft zur Kommunität der Teilnehmer an der Blutspende-Aktion *Valentinstag-Blutstropfen* mobilisiert. Diese Veranstaltung wurde seit dem Jahr 1996 zum regelmäßigen Bestandteil des Feierns mehrerer Gruppen der Bewohner.

Das Verschieben der Praktiken des Feierns von Paarformen bis zu Gruppen- und Massenformen des Feierns vom Valentinstag, die Erweiterung der Skala von Bedeutungen dieses Festes gehören – ebenso wie der Eintritt dieses Events zur breiteren Skala von Valentinsveranstaltungen und seiner Elemente ins Valentinsfeiern – zu konkreten Ausdrucksformen von Eventisierung der Festtagskultur in der Slowakei seit der Wende des 20. und 21. Jahrhunderts. Aus diesem Grund kann man – im Einklang mit den Überlegungen von W. Gebhardt – auch die Valentins-Events als spezifische Feste einer Konsum- und Erlebnisgesellschaft bezeichnen, die sich immer mehr individualisiert, pluralisiert und zu einer Szene ändert. Empirische Beobachtungen bestätigen aber gleichzeitig, dass die Prozesse der Individualisierung und der Pluralisierung nicht zum Verfall weder von traditionellen noch modernen Formen der Gruppierung, oder sogar zur Einsamkeit eines Menschen der Spätmoderne führen. Auch die Angaben über Valentinsstadtfeste, Wallfahrtsfeste, Marketing-Events etc. in der Slowakei indizieren nämlich, dass diese Prozesse vor allem die Veränderungen der Art und Weise bei der Bildung einer Gemeinschaft und das Zusammensein ermuntern.²

Nach mehr als dreißig Jahren seit der Verbreitung des Valentinstages kann man ihn für ein eingebürgertes Fest auffassen, der zum Bestandteil des Festtagskalenders der Bewohner der Slowakei gehört. Der Valentinstag gibt es aber in der Slowakei in drei verschiedenen Ebenen: als (1) angenommenes und gefeiertes, als (2) akzeptiertes bzw. toleriertes, doch nicht gefeiertes und als (3) abgelehntes und deswegen nicht gefeier-

tes Fest. Die Umfrage- und Interviewuntersuchungen haben festgestellt, dass diese Ebenen gar nicht scharf umgrenzt werden, wenn zum Beispiel jemand, der deklariert, dass er dieses Fest nicht feiert oder sogar nicht akzeptiert, übt regelmäßig ein Festtagsritual aus (z. B. schenkt seiner Partnerin eine Süßigkeit), was er aber gar nicht für einen Ausdruck des Feierns findet.

3 Petersen 2011 [online].

4 Ekrem 1995: 57 - 58.

Im Prozess der Verbreitung und Einbürgerung des Valentinstages in der Slowakei entstand eine breite Skala seiner Repräsentationsformen: Fest der Verliebten, Fest der Liebe, amerikanisches, fremdes, kommerzielles Fest u. ä. Die Existenz dieses Festes in den drei oben angeführten Ebenen hängt damit zusammen, ob seine Verbindung mit der konkreten Repräsentation für einen Einzelnen oder eine Gruppe einen positiven, negativen, eventuell einen neutralen Wert hat. Der Valentinstag als Fest der Liebe wird zum Beispiel im Allgemeinen ganz problemlos von der Jugend akzeptiert und gefeiert, was von der dänischen Folkloristin Else Marie Kofod dadurch erklärt wird, dass Liebesbeziehungen bei der Jugend einen wesentlich größeren Teil des Lebens bilden als bei anderen Altersgruppen.³ Die Untersuchungsergebnisse aus der Slowakei bestätigen aber, dass der Valentinstag von einem Teil sowohl der Jugend als auch der Erwachsenen als Fest der Liebe nicht gefeiert wird, und zwar mit Begründung – die Liebe soll man jeden Tag im Jahr äußern. Zu häufigsten Gründen der Ablehnung des Valentinstages gehört seine negative Perzeption in Verbindung mit der Präsentation eines fremden, westlichen, amerikanischen Festes. Dagegen für die Jugend, von der laut der Meinung der skandinavischen Folkloristin Carola Ekrem das Etablieren eines ursprünglich britischen und US-amerikanischen Festes dadurch erleichtert wird, dass diese Altersgruppe offen zu Innovationen steht und sie sich mit der Kultur dieser Länder identifiziert.⁴ Aus diesen Gründen können gerade solche Repräsentationen dieses Fest attraktiv machen.

Die Gründe dafür, um den Valentinstag als ein akzeptiertes Fest nicht zu feiern, weisen auf situativen Charakter seines Feierns bzw. Nicht-Feierns hin. Ein Mensch, der im Laufe seines Lebens verschiedene Lebensphasen erlebt, empfängt und verlässt wiederholt eine bestimmte Skala von Inhalten, Bedeutungen des Valentinstages und des mit dem Valentinstag verbundenen Feierns. Die Tatsache, ob man dieses Fest feiert oder nicht, hängt von seiner aktuellen Lage in der Sphäre der Partnerbeziehungen ab, also davon, ob man gerade einen Partner hat oder nicht, ob man in einer Ehe lebt oder ob man gerade geschieden ist etc. Einen großen Einfluss darauf hat ebenso die

Qualität und Intensität der Beziehungen mit Verwandten, Freunden und Kollegen.

Die Ergebnisse einer repräsentativen Fragebogenuntersuchung aus dem Jahr 2018 haben festgestellt, dass in dem erwähnten Jahr der Valentinstag nur bei 31% von 1012 Befragten gefeiert wurde. Dies weist darauf hin, dass dieses Fest in der Slowakei nicht als allgemein angenommenes Fest gilt. Es ist aber nicht für einen Konkurrenten oder gar für einen Widersacher wie zum Beispiel in Russland gehalten. Im Jahr 2008 hat das dortige höchste Staatsorgan über das Gesetz verhandelt, das der Verbreitung der Merkmale der westlichen Kultur im Land verhindern sollte und als Widersacher des Valentinstages wurde der gesamt nationale Festtag „ehelicher Liebe und Familienglücks“ eingeführt, der auf russische in der orthodoxen Kirche verehrte Schutzpatrone der Familie und Ehe zurückgeht.⁵ In der Slowakei tauchten in der Presse anfangs 90er Jahre die Artikel auf, in denen die Einbürgerung des Valentinstages gestützt wurde, wobei in einem Teil dieser Artikel er als Element der Kultur zivilisierter Länder präsentiert wurde.

Der Valentinstag gehört in der Slowakei in der Gegenwart zum Fest, das nicht nur eine Gelegenheit bietet, die Gefühle zu zeigen oder als Mittel zur Umsatzsteigerung in Geschäften und Restaurants dient. Dieses Fest gewann durch Erweiterung seiner Inhalte allmählich auch neue Bedeutungen, durch die es in verschiedene Bereiche und Lebensweisen der Bewohner der Slowakei durchdringt. Außerdem, dass es als Anlass zur Äußerung, Gedenken, Festigung der Partnerschaft- und Verwandtschaftsbeziehungen sowie anderer Arten zwischenmenschlicher Beziehungen gilt, dient es auch als Anlass zur Kommunikation – zum Beispiel in der Form von in den Medien veröffentlichten Valentinsgrüßen – über Probleme in den Partnerbeziehungen: zum Beispiel über Untreue. Die Atmosphäre des Valentinsfestes wirkt auch bei der Festigung generationsübergreifender Beziehungen in der Familie, in Gemeinschaften und in der Gesellschaft. Dieses Fest hat immer noch die Bedeutung eines Anlasses zur Suche eines Partners für reale Beziehung. Es wird auch zum Termin der Verwirklichung von Übergangsritualen zwischen den Etappen einer Partnerbeziehung – Verlobung und Trauung. Dank dem Etablieren unter den Festtagen, die von der katholischen Kirche reflektiert und durch eigene Praktiken gefeiert werden, dient der Valentinstag zur Verbreitung der Kirchenansichten, die vorwiegend – aber nicht nur – Partnerbeziehungen betreffen. Das Feiern des Valentinstages in Kindergärten, in Grund- und Mittelschulen stellt die Möglichkeit für Erziehung zur Toleranz

und zur Erwerbung der Fertigkeiten im Bereich um die Beziehungen zu knüpfen dar. Weil der Valentinstag auch die körperliche Liebe beinhaltet, bietet dieses Fest die Möglichkeiten, um die Kenntnisse über die sexuelle Gesundheit zu erweitern und zur Ausbildung der Jugend in diesem Bereich. Der caritative Inhalt dieses Festes zeigt sich in der Durchführung freiwilliger Spendenaktionen, die insbesondere mit der Blutspende in Verbindung stehen. Andere Gruppenformen des mit dem Valentinstag verbundenen Feierns – zum Beispiel Veranstaltungen in Museen, Burg- und Schlossführungen, die das Thema des Valentinstages verbindet – dienen als Quelle spezifischer Kenntnisse über Geschichte, über Lebensweise der Menschen in der Vergangenheit. Valentinsfeste, die von den Selbstverwaltungsorganen der Städte und Gemeinden organisiert werden, haben eine wichtige Aufgabe, die Beziehung zur Lokalität zu verstärken und den Lokalpatriotismus zu pflegen. Die Beziehung zur Natur, ihre Bedeutung für Menschen und die Wichtigkeit des Umweltschutzes bieten auf Umwelt orientierte Valentinsveranstaltungen an, zum Beispiel die Reinigung öffentlicher Plätze und der Flussufer in den Städten oder das Feiern dieses Festes in der Natur. Der Valentinstag stellt in der Slowakei im 21. Jahrhundert einen wichtigen Bestandteil des Lebens eines Einzelnen, einer Familie, verschiedener Bevölkerungsgruppen sowie der ganzen Gesellschaft dar, denn dank ihm wird auf verschiedenen Ebenen das Zusammengehörigkeitsgefühl gebildet und es bietet alljährig eine breite Skala von Formen, wie man sich an die Wichtigkeit zwischenmenschlicher Beziehungen und mit ihnen verbundenen spezifischen Wert zu erinnern und bewusst zu werden.

AUTORI A ZDROJE ZOBRAZENÍ

obr. 1 (frontispis) Tlačený valentínsky pozdrav – produkt spoločnosti sídliacej v USA – kúpený v roku 2020 v Bratislave v predajni slovenskej obchodnej firmy špecializujúcej sa aj na takéto tovar. Ide o príklad lokalizovaného tovaru, spojeného výlučne s Valentínom ako sviatkom globálnej povahy. Motív dvoch vtákov so srdcom je jednak ponáškou na tradičný ornament s ľúbostným obsahom, no možno ho vnímať aj ako odkaz na spojenie pôvodu sviatku s februárovým párením vtákov. Text na prednej strane valentínky i v jej vnútri („Dakujem Ti za to, že si.“) naznačuje, že nemusí byť len prejavom lásky k partnerke či partnerovi, ale aj vyjadrením sympatie či náklonnosti k inej blízkej osobe. Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 2 Autor diela [drevorez]: Jan Van Eyck, Nemecko, 1470 – 1480. Text: „Sankt Valentin bit got fur uns zurufach“ [Svätý Valentín pros Boha za nás v Rufachu]. Rufach (fr. Rouffach) je obec v Alsasku, v ktorej sú v tamojšom kostole relikvie sv. Valentína. Preto bola obec v stredoveku pútnickým miestom, ktoré navštevovali ľudia trpiaci epilepsiou (Lebrun – Fabbro 2005: 21). Zdroj: National Gallery of Art, Washington, 1943.3.632.



Tento súbor je licencovaný pod medzinárodnou licenciou Creative Commons CC0 1.0 Public Domain Dedication.

Dielo je možné kopírovať, upravovať, šíriť, použiť aj na komerčné účely a to aj bez vyžiadania súhlasu.

obr. 3 Autori snímky: © Martin Marenčin a Anton Fiala, 1993.

obr. 4 Autor snímky: © Miroslav Turák, 2022.

obr. 5 Grafika prevzatá z publikácie Truchlý, A. – Havlíček, V. – Kollár, M.: *Legenda čili čítanie o Svätých a Vyvolených Božích*. Trnava : Spolok sv. Adalberta, 1907, s. 115. Zobrazenie je v porovnaní s legendou o tejto udalosti zvláštne tým, že je situované do interiéru.

obr. 6 SNM - Múzeá v Martine, Etnografické múzeum, inv. č. E-59870; evidenčné č. snímky: E-59870-FA. Autor snímky: © Branislav Murček, 2022.

obr. 7 Prevzaté z: Schakespearowa Hamleta dęgstwj IVho dęg pátý. Na ukážku z přeloženj celého dĵla, od Bohusl. Křížáka, Slowáka. *Hronka, Podtatranská Zábawnice. Časopis krasomilého a užitečného čtenj*, 1883, diel III., zv. I., s. 22. Zdroj: <<https://www.din.nbn.sk/kulturne-objekty/snk-asm0ng?rurl=%2Fvyhladavanie%3FsearchString%3D%2522Hronka%2520Ro%25C4%258D.%25203%2520%25C4%258D.%25>

201%2522%26display%3D0%26sort%3D0%26categoryname%3DAll%26type%3DCulturalObjects%26DOOnly%3Denable%26free-DOOnly%3Denable%26page%3D1%26pageSize%3D24&content=CAIR_DIV_BOOK_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do2p3pu&page=22>.

obr. 8 Autor snímky: © Tlačová agentúra Slovenskej republiky (ďalej TASR)/Štefan Puškáš, 2000. Údaje v texte pod obrázkom uvedené podľa POPO 1998 [online] a WEIG 2000 [online].

obr. 9 Prevzaté z: Vláda vyčlenila na sv. Valentína... *Sme-Smena*, 4 (49) (36), 1996, s. 2.

obr. 10 Hrnček bol v roku 2022 nájdený v ponuke internetového obchodu KURA HARABURA so sídlom v Bratislave. Autorka dizajnu: © Zora Puškáčová. Dostupné na internete: <<https://kuraharabura.sk/obchod/smaltovany-hrncek-anti-valentin/>>. Publikované so súhlasom Z. Puškáčovej, tvorkyne značky Kura Harabura a vykonávateľky autorských práv k produktom tejto značky.

obr. 11 Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 12 Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 13 Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 14 Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 15 Autor snímky: © TASR/Štefan Puškáš.

obr. 16 Zdroje: Valentín – srdiečko 2004 [online]; Valentín 2005 (výplatná) 2005 [online]; Valentínske blahoželanie 2015 [online].

obr. 17. Autor snímky: © TASR/Martin Baumann, 2005.

obr. 18 Autor snímky: © Juraj Zajonc.

obr. 19 Zdroj: Valentínska pošta a Valentínsky semafor 2020 [online].

obr. 20 Zdroj: Valentínska párty 2017 [online].

obr. 21 Autor diela [kresba fixkou na papieri]: © Eudovít Bebjak, 2005. Kresba bola prvý raz zverejnená v publikácii Dian, D. – Judák, V.: *Každý deň so svätými (1. diel)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006, s. 52. Dielo je publikované so súhlasom dedičky autorských majetkových práv k dielu.

obr. 22 Zdroj: <<https://www.facebook.com/putzalubenych/photos/a.568436/265914/>>.

obr. 23 Autor snímky: © TASR/Daniel Veselský.

obr. 24 Autor snímky: © TASR/Milan Kapusta, 2012.

obr. 25 Autor snímky: © TASR/Milan Kapusta, 2008.

obr. 26 Zdroj: <<https://www.banskastiavnica.travel/podujatia/valentin-v-stiavnici/valentin-na-starom-zamku/>>.

obr. 27 Autor snímky: © TASR/Radovan Stoklasa.

obr. 28 Zbierka tlačí kampane Valentínska kvapka krvi, Slovenský Červený kríž, Bratislava. Autor snímky: © Tomáš Kubisa, 2022.

obr. 29 Autor snímky: © TASR/Štefan Puškáš.

obr. 30 Zdroj: Guttenova 2021 [online].

obr. 31 Autor snímky: © TASR/Henrich Mišovič, 2006.

obr. 32 Zdroj: <<https://www.trencinregion.sk/09526/valentin-na-trencianskom-hrade>>.

PERSONÁLNY REGISTER

- Abundius 19
Adam a Eva 142
Adam, Anton 118
Amor/amor/Amorko 26, 98, 101, 112, 132, 142; *pozri aj* Eros, Cupido
Anna Česká/Anna Luxemburská 22
Apolón 41
Astérius 19
Barna, Gábor 126
Beethoven, Ludvig van 137
Boh 19, 43 – 44, 74, 118, 121, 166, 172
Bonne de Armagnac 21, 25
Bosý, Michal 53
Braxatoris, Andrej *pozri* Sládkovič, A.
Brunsvik-Choteková, Julietta 137
Butler, Alban 29
Calpurnius 19
Caplow, Theodor 93
Clanvowe, John 23
Claudius 149; *pozri aj* Klaudius II.
Demeterius [postava komédie] 55
Dianiška, Ivan 78
Dobšinský, Pavol 53
Douce, Francis 29
Ekrem, Carola 174
Enslarová, Eva 67, 168
Eros 26, 101, 144; *pozri aj* Amor, Cupido
Eva *pozri* Adam a E.
Feldeková, Anna 137
František Saleský *pozri* sv. F. S.
Furiosus Placidus 19
Gašparovičová, Silvia 120
Gebhardt, Winfried 73, 167, 173
Gelasius I. 18, 29
Gertrúda [kráľovná] 38
Gower, John 23
Granson *pozri* Oton de G.
Hamlet 52
Helena [postava komédie] 55
Hermia [postava komédie] 55
Hippolyta [kráľovná] 55
Hlad, Lubomír 119, 126
Howland, Esther 30
Hudák, Pavol 125
Hviezdoslav, Pavol Országh 54, 56
Chaeremon 19
Chaucer, Geoffrey 22 – 23, 25
Chatur, Milan 117
Iuno/Iuno Februata 29 – 30
Jesenská, Zora 54, 56
Ježiš Kristus 19, 37, 44, 118, 120
Júlia *pozri* Rómeo a J.
Juno *pozri* Iuno
Karol VI. 25
Karol Orleánsky 21, 25
Klaudius II. 18, 21; *pozri aj* Claudius
Kofod, Else Marie 174
Kolesárová, Anna 125
Korvín, Ján 142
Kot, Jozef 55 – 56
Kratón 19
Križák, Bohuslav *pozri* Bosý, Michal
Cupido/kupido 26, 31, 33, 101, 132; *pozri aj* Amor, Eros
Langer, Sebastián 41
Livia-Kristína [kráľovná] 140
Lizáková, Barbora 10, 109
Eudovít XVI. 28
Lydgate, John 23, 26
Lysander [postava komédie] 55
Mária Antoinetta [kráľovná] 28
Mária Terézia [kráľovná] 131, 140
Motešická, Judita 39
Ondrej II. 38
Ondruš, Rajmund 65,
Oton de Granson/Oto III de Grandson 23
Pálfi, Pavol 141 – 143
Panna Mária 38, 41, 43 – 44, 122 – 123
Papco, Ján 41
Pardo 23
Paston, John 25
Pischlová, Mária 143
Pográny, Štefan 142
Richard II. 22
Rómeo a Júlia 95, 135
Rozner, Ján 54

- Sforza, Blanka 142
 Shakespeare, William 52 – 53, 55, 67, 171
 Sládkovič, Andrej 143
 Stanislav III. [uhorský palatín] 142
 sv. Blažej 39
 sv. Cyril/sv. Cyril-Konštantín 65, 117 – 118
 sv. Dorota 46,
 sv. František Saleský 29, 123
 sv. Gregor/Rehor 46
 sv. Ján Krstiteľ 38, 55
 sv. Jozef 46
 sv. Mário 18
 sv. Marta 18
 sv. Matej 46
 sv. Metod 65, 117 – 118
 sv. Mikuláš 16, 39, 51, 121
 sv. Ondrej 51
 sv. Valentín 9, 12, 18 – 23, 25, 27, 29 – 30,
 32 – 33, 36 – 44, 46 – 51, 54 – 58, 65, 67,
 73, 81, 84, 87, 91 – 93, 106, 117 – 119,
 121, 124 – 126, 137, 139, 143, 151, 161,
 167 – 171
 sv. Valentín z Janova 22 – 23
 sv. Valentín z Raetie 20, 36 – 38, 43 – 44, 50,
 58, 170
 sv. Valentín z Terni 18 – 21, 23, 29, 36 – 37,
 41, 45, 48, 50, 118, 170; *pozri aj* sv. V.,
 biskup a mučeník
 sv. Valentín, biskup a mučeník 18; *pozri aj*
 V. z Terni
 sv. Valentín, kňaz a mučeník 18, 43; *pozri aj*
 sv. V., rímsky
 sv. Valentín, misionár a biskup 20; *pozri aj*
 V. z Raetie
 sv. Valentín, rímsky 18, 20 – 21, 23, 29, 36 – 37,
 41, 45, 48, 50, 170
 Syrus z Janova 22
 Tégeus [knieža] 55
 Valentín Rímsky *pozri* sv. V., kňaz a mučeník
 Valentín z Ríma, kňaz *pozri* sv. V., kňaz
 a mučeník
 Valentín z Terni *pozri* sv. V. z T.
 Valentín, kňaz *pozri* sv. V., k. a mučeník
 Valentino, Rudolph 33
 Venuša 26
 Viching 38
 Vilikovský, Pavel 86
 Washington, George 30

PREDMETOVÝ REGISTER

- Amazonky 55
americký spôsob slávenia sviatku Valentín 34,
70 – 71, 171
americký sviatok 30 – 32, 79 – 81, 85 – 87,
106, 173 – 174
anglikánska cirkev 18
anonymná valentínka 26, 111 – 112, 117, 160
Ariadnina niť 142
Banka lásky 106, 143 – 144
báseň *pozri* poézia
birmovanec 126
bitka pri Azincourte 25
boh/bohyňa 19, 28 – 30, 41
boh/bohyňa lásky 26, 101, 144
bohoslužba 121; *pozri aj* omša
bozk 54, 69, 111, 131, 135, 140, 142 – 144,
154, 164 – 165, 168
Božia láska 74
certifikát lásky/vernosti 131, 140, 143, 157,
164 – 165
cirkev 29, 36, 38, 43 – 44, 48, 65, 117, 119 – 120,
123, 167; *pozri aj* kresťanské cirkvi
Cirkev bratská 121
cirkevná škola 115 – 117, 160
Cour Amoureuse 25
Covid-19 13, 153; *pozri aj* kovid
Covid-automat 153, 161, 171
cudzí sviatok 61, 79, 81, 83 – 87, 173 – 174
cukrovinka 82, 93, 97, 116, 154, 156; *pozri aj*
čokoláda
čary lásky 139, 166; *pozri aj* veštba
čas [ako dar], spoločne strávený 92, 104, 150,
155 – 156, 163
červená farba 33, 91, 94 – 95, 109 – 110,
112 – 114, 116, 156, 160, 166
červená ruža 28, 33, 70, 103
červené srdce 33, 63, 91, 98, 101, 110, 129 – 132,
156, 168
červený tulipán 103
čokoláda 33, 68, 70, 84, 91, 93, 98 – 99, 103,
107, 154 – 156, 165
čokoládový bombón 28, 58, 70, 95, 97, 103,
107
dar lásky/z lásky 92, 104
dar/darček *pozri* valentínsky d.; vianočný d.
darovanie krvi 65, 116 – 117, 127, 145 – 148,
161 – 162, 167, 173, 175
Deň/deň lásky 9, 59, 99
Deň/deň zalúbených/zamilovaných 9, 72, 99
deň sv. Valentína 9, 23, 25, 27, 30, 54, 57 – 58,
92 – 93
deň Valentína 69
deti *pozri* valentínske obchádzky detí
divadlo 53, 91 – 92, 105, 119, 123 – 124,
134 – 136, 139, 145, 147, 154
domáci sviatok 73 – 74, 79 – 80, 172
doživotná láska 145
Dvor lásky *pozri* Cour Amoureuse
dvorská kultúra 11, 23 – 26, 48, 99, 170
Egrediae virtutis viri 118
ekológia 150 – 152
epilepsia 17, 20, 36 – 37, 43, 170, 218; *pozri aj*
choroba sv. Valentína; patrón epileptikov
erotická láska 26
esemeska/ememeska 100 – 101, 155, 165
evanjelická cirkev a. v. 18
event 72 – 73, 89, 97, 122, 126, 128, 132 – 134,
141, 145, 151, 167, 171 – 173
eventizácia 11, 73, 167, 171, 173
fašiangy 74, 114 – 115, 118
festival 72, 141, 171
festivalizácia 11, 73, 171
fyzická láska 93, 104, 172, 175
galéria 137, 145, 147 – 148, 155
geocaching 151
gréckokatolícka cirkev 39, 117; *pozri aj* kato-
lícka c.
Greenpeace Slovensko 152
Halloween 70, 86, 94
Hamlet [tragédia] 49, 52 – 55
hračka *pozri* plyšová h.
hvezdáreň 127, 134, 144
charita/charitatívna láska 145, 149, 162; *pozri*
aj sviatok ch. lásky
charitatívny sviatok 79, 81, 127, 131, 145 – 149;
pozri aj s. charitatívnej lásky

- choroba 19, 22, 39, 43, 120; *pozri aj* epilepsia; mor; ochranca proti chorobám; patrón liečenia chorôb
- choroba sv. Valentína 20, 43
- imitovanie sobáša 114, 139, 142, 164
- imitovanie zásnub 164 – 165
- importovaný sviatok 81 – 82, 87 – 88
- internet 33, 61, 64, 78, 84, 91, 100, 102, 105, 109, 113, 116 – 117, 120, 127, 129, 157 – 159, 161, 165 – 166
- internetový obchod 90 – 93, 96, 155 – 156
- kamarát/kamarátka 66 – 67, 160 – 161
- kamaráti 74, 155
- kamarátska láska 150
- kamarátstvo 111, 117
- kampaň *pozri* valentínska k.
- katolícka cirkev 13, 29, 117 – 118, 121, 170, 175; *pozri aj* gréckokatolícka c.; rímskokatolícka c.
- kino 105, 124, 134 – 135, 154 – 155
- kniha 36 – 37, 39 – 41, 105, 110, 123, 136 – 137, 154, 157
- knižnica 134, 136 – 137
- komercia/komercializácia 11, 28, 30 – 31, 33, 58, 67, 69, 71, 73, 81 – 82, 89 – 100, 106, 117, 131, 150, 165 – 167, 171 – 17
- komerčná valentínka 28, 30 – 31, 58
- komerčný sviatok 33, 58 – 59, 61, 79, 81, 83 – 85, 87, 91, 173
- komická valentínka 28, 31
- kovid 153 – 155, 157 – 158, 161; *pozri aj* Covid-19
- kozmetika 33, 93, 96, 103
- kresťanská láska 125
- kresťanské cirkvi 9, 21, 121, 126; *pozri aj* anglikánska c.; C. bratská; evanjelická c.; katolícka c.; pravoslávna c.; východná ortodoxná c.
- kvetiny/kvety 21, 23, 26, 28, 30 – 31, 39, 54, 58, 66 – 69, 71, 82, 91, 94 – 95, 103, 107, 110, 116, 119 – 120, 131, 136, 143, 154, 156, 165; *pozri aj* mandľovník; ruža; tulipán
- láska k blížnemu *pozri* sviatok lásky k b.
- láska k Bohu 74, 117, 121; *pozri aj* sviatok lásky k B.
- láska k mestu *pozri* sviatok lásky k m.
- láska k prírode *pozri* sviatok lásky k p.
- láska k Sovietskemu zväzu 78
- láska k umeniu 145; *pozri aj* sviatok lásky k u.
- láska k zvieratám 145, 149; *pozri aj* sviatok lásky k z.
- láska medzi blízkymi ľuďmi *pozri* sviatok lásky m. b. l.
- láska medzi Bohom a človekom 118
- láska medzi členmi rodiny *pozri* sviatok lásky m. č. r.
- láska medzi ľuďmi 162 – 163
- láska medzi partnermi *pozri* partnerská l.
- láska medzi rodičmi a deťmi 106, 117, 135; *pozri aj* sviatok lásky m. r. a d.
- láska rodičov k deťom *pozri* rodičovská l.
- láska zaľúbencov/zamilovaných 101, 172; *pozri aj* milenecká l.
- láska *pozri aj* Banka lásky; boh/bohyňa lásky; Božia l.; certifikát lásky; Cour Amoureuse; čary lásky; dar lásky/z lásky; Deň/deň lásky; doživotná l.; erotická l.; fyzická l.; harita/charitatívna l.; kamarátska l.; kresťanská l.; lotéria lásky; ľubostná veštbá; manželská l.; milenecká l.; Most lásky; nápoj lásky; nástenka lásky; nehrdzavejúca l.; oslava lásky; partnerská l.; patrón lásky; posmrtná l.; vyjadrenie/vyznanie lásky; priateľská l.; rodičovská l.; rodinná l.; romantická l.; semafor lásky; sľub lásky; snúbenecká l.; sviatok lásky; sviatok partnerskej lásky; symbol lásky; trhy lásky; urna lásky; vyjadrenie/vyznanie lásky; záhrada lásky; zámka lásky
- legenda 20, 42, 45; *pozri aj* Zlatá legenda
- Legenda aurea *pozri* Zlatá legenda
- legenda o sv. Valentínovi 11, 19, 21 – 22, 33, 37, 45, 67, 139, 149, 169
- lotéria lásky 29; *pozri aj* valentínska l.
- ľubostná poézia 50, 53, 136, 143 – 144, 158, 176; *pozri aj* valentínska p.
- ľubostná veštbá 27, 47, 51, 166; *pozri aj* čary lásky; v. budúceho manžela
- luperkálie 29 – 30
- malovanie na telo/na tvár 109, 112, 134, 143
- mandľovník 21
- manžel 25, 27, 66, 82 – 84, 86, 88, 103, 108, 154; *pozri aj* veštbá budúceho m.
- manželia 24, 27, 32, 79, 91, 97, 100, 103, 106 – 107, 114, 119, 123 – 124, 135 – 136, 140, 142, 144, 153, 158 – 159, 163
- manželka 21, 25, 28, 38, 66, 106, 119, 169
- manželská láska 120, 166, 172, 174
- manželský sľub 121, 124, 143, 159, 164 – 165
- manželstvo 20 – 22, 27, 34, 97, 100, 102, 114, 117, 119 – 120, 125 – 126, 174; *pozri aj*

- ochranca manželstva; patrón manželstva;
Národný týždeň manželstva
martyrologický text/martyrológium 18 – 21,
36 – 37
maska 74, 109, 114 – 115
masmédiá/médiá 10 – 13, 19, 21, 33, 39, 64,
67 – 69, 71, 78, 86, 88, 90 – 91, 96 – 97,
101 – 102, 108, 132, 137, 145, 150, 164,
171, 174
matronálie 30
MDŽ *pozri* Medzinárodný deň žien
medovníkové/perníkové srdce 68, 104, 134
Medzinárodný deň žien (MDŽ) 74 – 75,
78 – 79
meniny 9, 59, 108
milenci 20 – 21, 24, 27, 51, 103, 131, 135, 142,
153, 163, 169; *pozri aj* ochranca milencov;
sviatok milencov
milenec/milénka 32, 52, 54
milenecká láska 99, 166, 172; *pozri aj* l.
zalúbencov/zamilovaných
mobilný telefón 33, 93, 97, 101, 104, 125
modlitba 22, 44, 48, 116, 123, 125, 159, 167
mor 20
Most lásky/Most zalúbených 106, 129, 168
mučenícky text *pozri* martyrologický t.
múzeum 41, 78, 89, 106, 127, 131, 134,
137 – 144, 149, 155 – 157, 175
náklonnosť *pozri* vyjadrenie náklonnosti
nápoj lásky 139, 150
narodeniny 34, 81 – 82, 108
národný sviatok 30, 32, 174
Národný týždeň manželstva 120 – 121, 159, 166
nástenka lásky 112
názov sviatku Valentín 9, 99
nehrdzavejúca láska 145
neslávený sviatok *pozri* slávený/n. s.
nevesta *pozri* patrónka neviest
nový sviatok 14, 60 – 61, 70, 73, 79 – 81, 84 – 87,
172
obdarovanie 26, 28, 30, 34, 37, 40, 58, 66, 70,
82, 84, 87, 90 – 93, 98, 100, 104, 107,
109 – 110, 116, 118 – 119, 123, 129, 149,
151 – 152, 154 – 156, 165
obchod 28, 31, 61, 69 – 70, 73, 79, 82, 85, 88,
90 – 96, 101, 106, 111, 116, 148, 154 – 156,
166 – 167, 174; *pozri aj* internetový o.;
sviatok obchodníkov
obchôdzka s vinšovaním 28
odmietaný sviatok 77, 79, 81 – 82, 84, 85 – 88,
91, 95, 174
ochranca/ochrankyňa manželstva 20, 29
ochranca milencov/zalúbených /zamilova-
ných 29, 50, 58
ochranca pred hriechom 124
ochranca proti chorobám 43 – 44, 170
ochranca snúbencov 29
ochranca/ochrankyňa *pozri aj* patrón/pat-
rónka ochrankyňa žien 29
omša 121, 123 – 125, 158 – 159, 167; *pozri aj*
bohoslužba
oslava lásky 61, 99, 143, 155, 172
pančuchy 26
párenie/párovanie sa vtákov 23 – 24, 46 – 47,
55 – 56, 170
párovanie sa osôb *pozri* valentínske p.
partner *pozri* manželia; milenci; snúbenci;
partnerské ľubostné vzťahy; valentínsky
p.; zalúbení
partnerská láska 20, 34, 48, 78, 83, 85, 91 – 92,
99 – 105, 110, 117 – 119, 123, 125 – 126,
132 – 133, 135, 137, 141, 144, 153, 155,
165 – 166; *pozri aj* sviatok p. l.
patrón cestujúcich 20
patrón epileptikov 20
patrón lásky/zamilovaných/zalúbených 9, 14,
20 – 23, 25, 29, 33, 36, 50 – 51, 58, 65, 67,
69, 118 – 119, 124, 126, 147, 170 – 171
patrón liečenia chorôb 118
patrón/patrónka manželstva 20, 29
patrón mladých ľudí 124
patrón obce 125
patrón snúbencov 118
patrón sviatku Valentín 9, 126
patrón včelárov 20
patrón/patrónka *pozri aj* ochranca/ochrankyňa
patrónka neviest 29
paulíni 123
peniaze 26, 116
perlivé/šumivé víno 95, 156
Peržania 18
ples *pozri* valentínsky p.
plyšová hračka 33, 70, 104, 118, 156
podväzky 26
poézia *pozri* ľubostná p.; valentínska p.
pohľadnica 50, 97, 157; *pozri aj* valentínska p.
posmrtná láska 145
pošta 28, 31, 56 – 59, 130, 155; *pozri aj*
Slovenská p.; valentínska p.
pracovné činnosti *pozri* zákaz pracovných
činností
pranostika *pozri* valentínska p.

- pravoslávna cirkev 174
 prejavenie lásky *pozri* vyjadrenie/vyznanie l.
 priateľ/priateľka 29, 59, 161, 169
 priatelia 24, 27, 55 – 56, 59, 79 – 80, 82, 91 –
 92, 106, 110, 119, 123, 125, 128, 133, 140,
 149, 153, 155, 157, 163, 166, 172, 174
 priateľská láska 150, 155, 166
 priateľstvo 21, 34, 61, 67, 74 – 75, 111, 117,
 130, 150 – 151, 155; *pozri aj* sviatok
 priateľstva
 prijatie sviatku 31, 77, 79 – 82, 84 – 85, 88,
 118, 172 – 173
 púť 17, 43, 124, 173
 Púť radosti 125
 Púť zaľúbených 121 – 125, 158 – 159
 pytačky 26, 138 – 139
 rande *pozri* Valentínske r.
 reklama 21, 69, 88, 90; *pozri aj* valentínska r.
 relikvia sv. Valentína 38 – 39, 121, 124, 167,
 170
 rímskokatolícka cirkev 13, 18, 20; *pozri aj* ka-
 tolická c.
 rodičovská láska 106, 136, 166, 172
 rodina 21, 24, 27, 57, 75, 82 – 84, 91, 93, 96,
 107 – 108, 116, 118, 121, 125, 133, 140,
 144, 149, 151, 153 – 155, 162 – 163, 166,
 174 – 175; *pozri aj* sviatok rodiny
 rodinná láska 150, 172
 rodinný sviatok 31, 108
 romantická láska 23, 31, 66, 99, 135, 138, 143
 – 144, 172
 romantická prechádzka/romantický výlet 104,
 107, 127, 150 – 151
 romantická večera 104 – 105, 107 – 108, 154
 Rómovia 120
 rukavice 26
 ruža 21, 27, 98, 156; *pozri aj* červená r.
 ružová farba 21, 67 – 68, 91, 95, 109 – 110,
 112 – 114, 116, 156, 166
 saleziáni 123
 semafor lásky *pozri* valentínsky s. l.
 Sen noci svätej [komédia] 55
 sex/sexualita 21, 34, 67, 93, 119, 124, 156, 175
 sladkosť *pozri* cukrovinka
 slávený/neslávený sviatok 61, 70, 73, 77, 79 – 85,
 87 – 88, 171, 173 – 174
 Slovenská pošta 100 – 102
 Slovenský červený kríž 116, 145, 147 – 148
 sľub Bohu 121
 sľub slobodných párov 123, 165
 sľub lásky 106
 sľub vernosti 139 – 140, 143, 165
 služba ako dar 33, 91 – 94
 snúbenci 21, 24, 27, 29, 55, 65, 91, 103, 123,
 135 – 136, 142, 153, 158 – 159, 165;
pozri aj ochranca snúbencov; patrón s.;
 sviatok s.
 snúbenecká láska 166, 172
 sobáš 21, 97, 108, 118, 140, 164 – 165, 169,
 175; *pozri aj* imitovanie sobáša
 spodná bielizeň 33, 93, 104, 156, 166
 Spolok sv. Adalberta/sv. Vojtecha 16, 42 – 43
 spolupatričnosť medzi ľuďmi 162 – 163
 srdce 26, 28, 33, 65, 68, 71, 84, 91, 93, 95,
 97 – 98, 102 – 104, 109 – 110, 113, 116,
 120, 123, 129, 133 – 134, 140 – 142, 147,
 152, 156, 160; *pozri aj* červené s.;
 medovníkové s.
 St. Valentine's Day 30, 66
 Súd lásky *pozri* Cour Amoureuse
 svadba 22 – 23, 30, 81, 129, 139 – 140, 142 – 143,
 166; *pozri aj* sobáš
 svadobná veštbá 26, 51
 sviatková prax – definícia 10
 sviatkovanie – definícia 10
 sviatok 9; *pozri aj* americký spôsob slávenia
 sviatku; americký s.; cudzí s.; Deň/deň;
 domáci s.; fašiangy; Halloween; chari-
 tatívny s.; importovaný s.; komerčný s.;
 luperkálie; matronálie; Medzinárodný
 deň žien; meniny; narodeniny; národný s.;
 názov sviatku Valentín; nový s.; odmieta-
 ný s.; prijatie sviatku; rodinný s.; slávený
 s.; St. Valentine's Day; tolerovaný s.;
 udomácnenie sviatku; Valentine's Day;
 V-Day; Veľká noc; Vianoce; Víťazný
 február; západný spôsob slávenia sviatku
 sviatok charitatívnej lásky 166 – 167, 172;
pozri aj charitatívny s.
 sviatok Jána Krstiteľa 55
 sviatok lásky 11, 23, 30, 34, 68, 69, 72, 74,
 79 – 81, 91 – 92; 98 – 100, 148, 150,
 173 – 174; *pozri aj* S./s. zaľúbených/zami-
 lovaných
 sviatok lásky k blížnemu 81, 162
 sviatok lásky k Bohu 166, 172
 sviatok lásky k mestu 79, 81, 131 – 134,
 166 – 167, 172
 sviatok lásky k prírode 81, 150 – 151, 166, 172
 sviatok lásky k umeniu 81
 sviatok lásky k zvieratám 92, 172
 sviatok lásky medzi blízkymi ľuďmi 91, 133, 155

sviatok lásky medzi členmi rodiny 91, 133, 144, 155, 162, 166
 sviatok lásky medzi rodičmi a deťmi 74, 136, 162
 sviatok milencov 54 – 55
 sviatok Nájdenia sv. Kríža 22
 sviatok obchodníkov 79
 sviatok partnerskej lásky/partnerských vzťahov 34, 54, 56, 150, 163, 166 – 167
 sviatok pozitívnych medziľudských vzťahov 92, 106, 108, 133, 145, 149, 153, 162, 166 – 167, 172
 sviatok priateľstva 61, 91, 106, 162
 sviatok rodiny 106
 sviatok snúbencov 118
 sviatok sv. Valentína 9, 16, 46, 23, 44, 46, 55 – 56, 65, 73, 81, 84, 117 – 118, 121, 124, 126, 151, 168, 170
 sviatok úcty 72
 Sviatok/sviatok Valentína 9, 23, 80, 84, 113; *pozri aj* patrón sviatku V.
 Sviatok/sviatok zaľúbených/zamilovaných 9, 30, 37, 59, 67, 69, 79 – 81, 85 – 86, 91, 98 – 100, 102, 106, 134 – 135, 150, 163, 166 – 167, 173
 sviatok žien 75
 symbol lásky 26, 95, 101 – 102, 142; *pozri aj* znak l.
 škola 60, 66, 74, 78, 86 – 87, 96, 107, 109 – 118, 130, 133 – 134, 140, 146 – 149, 151, 153, 158 – 161, 163 – 165, 167 – 169, 175; *pozri aj* cirkevná š.
 šnúrky do topánok 26
 šperk 26, 31, 33, 155, 166
 Štedrý večer 30
 telefonovanie 13, 71, 93, 102, 104, 108, 125, 155 – 156, 161
 telesná láska *pozri* fyzická l.
 tolerovaný sviatok 79, 81, 85, 106, 173
 tovar *pozri* valentínsky t.
 trhy lásky 116
 tulipán 156; *pozri aj* červený t.
 úcta *pozri* sviatok úcty, vyjadrenie ú.
 udomácnenie/udomáčňovanie sviatku 11, 31 – 33, 59, 70 – 71, 73 – 74, 79 – 80, 88, 100, 118, 171 – 174
 urna lásky 29
 uzatvorenie manželstva 27, 47; *pozri aj* sobáš
 valentín/valentína 25 – 26
 Valentine's Day 30
 valentínka 25 – 26, 58, 66, 70, 100, 108 – 112, 116 – 118, 143, 147, 160, 165; *pozri aj* anonymná v.; komerčná v.; komická v.; valentínska pohľadnica
 valentínkový veršovník 28, 30, 165
 valentínska brigáda 151
 valentínska diskotéka 74, 114 – 115, 134
 valentínska kampaň 97 – 99, 120 – 121; *pozri aj* V. kvapka krvi
 Valentínska kvapka krvi 116 – 117, 127, 145 – 149, 161 – 162, 166 – 167, 173
 valentínska lotéria 24, 26; *pozri aj* l. lásky; v. žrebovanie
 valentínska lyžovačka 150
 valentínska párty 74, 116
 valentínska poézia 22 – 23, 25 – 26, 28, 30, 50, 58, 97, 102 – 103, 110 – 111, 115, 165; *pozri aj* valentínkový veršovník; v. verše valentínska pohľadnica 26, 30 – 31, 59, 66, 68, 95, 100, 107, 110, 130, 147, 155; *pozri aj* v. pozdrav
 valentínska pošta 112, 116, 130 – 131, 160 – 161, 168
 valentínska pranostika 45 – 46
 valentínska púť 156, 159; *pozri aj* P. radosti, P. zaľúbených
 valentínska reklama 31, 51, 91 – 98, 155 – 156, 166
 valentínska súťaž 95 – 97, 120, 123, 127, 134 – 135, 139, 142, 147, 150, 157 – 158, 168
 valentínska torta 132
 valentínska večera 97, 104, 119, 127, 154
 valentínska výzdoba 11, 66, 91, 110, 112 – 113, 116, 142, 154 – 157
 valentínska zábava/z. s tancom 74, 109, 114, 127 – 128, 130; *pozri aj* v. diskotéka; v. karneval; v. párty; v. ples
 valentínska zbierka 148 – 149
 valentínska zľava 94 – 96, 135, 137
 valentínske jedlo 104, 154, 156; *pozri aj* cukrovinky; čokoláda; romantická večera; v. večera; víno
 valentínske obchádzky detí 28
 valentínske párovanie sa osôb 24 – 25, 27, 50, 163; *pozri aj* v. pár; v. partner
 Valentínske rande 139 – 140, 151, 167
 valentínske stretnutie 129, 163
 valentínske trhy 116
 valentínske verše 25 – 26, 30, 50, 97, 102 – 103, 115, 165
 valentínske vysielanie [v rozhlase] 69, 97, 112, 133 – 134

- valentínske vyučovanie 115
valentínske žrebovanie 27, 106
valentínsky dar 13, 19, 21, 26, 28, 30, 31, 33, 63, 65 – 66, 68 – 70, 82 – 83, 90 – 96, 98, 100, 103 – 104, 107 – 110, 116, 119, 125, 127, 135 – 137, 139, 148, 152, 154 – 155, 165; *pozri aj* cukrovinka; kniha; kozmetika; kvety; obdarovanie; pančuchy; peniaze; plyšová hračka; podväzky; rukavice; služba; spodná bielizeň; šnúrky do topánok; šperk; víno; vreckovka; zážitkový d.
valentínsky karneval 74, 114 – 116, 127,
valentínsky koláčik 66
valentínsky list/lístoček 57, 59, 67
valentínsky mesiac 31
valentínsky pár 24 – 27, 34, 49; *pozri aj* valentín/valentína
valentínsky partner – spôsob výberu 24, 26, 49, 106; *pozri aj* v. párovanie sa osôb
valentínsky ples 74, 115, 120
valentínsky pozdrav 25 – 26, 28, 30 – 31, 58, 100 – 102, 107, 111 – 112, 117, 130, 136, 147, 155, 160, 174; *pozri aj* valentinka; v. pohľadnica, v. list
valentínsky semafor/valentínsky semafor lásky 113 – 114
valentínsky symbol *pozri* Amor [v Personálnom registri]; červená farba; kvetiny; ružová farba; srdce
valentínsky tovar 58, 95, 97, 156
valentínsky turnaj 116
valentínsky týždeň 31, 136
valentínsky večer 119, 128, 135, 154
Valentínsky víkend na zámku 89, 141 – 142, 156 – 157
valentínsky výlet/výstup 150 – 151
vatikánsky koncil 20, 37
V-Day 67, 168
Veľká noc 26, 32, 74, 82, 91, 122
veštba *pozri* čary lásky; ľubostná v.; svadobná v.
veštba budúceho manžela 27, 46, 51, 166
veštica 166
Vianoce 30, 63, 66 – 67, 82, 91, 108, 145; *pozri aj* Štedrý večer
vianočný dar 30
víno 46, 104, 128, 154 – 155; *pozri aj* perlivé v. vinšovanie *pozri* obchádzka s vinšovaním
virtuálne slávenie 155 – 162
Vítazný február 78
vojna 21, 32, 59 – 60, 125, 140, 170
vreckovka 31
Vtáci snem [poéma] 22 – 23
vtáky 22 – 24, 26 – 27, 46 – 47, 55 – 56, 170; *pozri aj* párenie/párovanie sa vtákov
východná ortodoxná cirkev 16
vyjadrenie náklonnosti 24 – 28, 30, 50, 58, 70 – 71, 73, 75, 82, 103, 108, 147, 155, 162 – 163, 168
vyjadrenie úcty 44, 72, 75, 85, 102, 107, 117, 121, 124, 168
vyjadrenie/vyznanie lásky 25, 68, 70 – 71, 73, 77, 82 – 83, 86 – 88, 91 – 92, 97 – 98, 100 – 103, 106, 108, 127, 131, 133, 136, 139 – 140, 142, 147, 153, 155, 162 – 165, 168; *pozri aj* znak l.
výučba angličtiny 33, 60, 65 – 66, 115, 171
záhrada lásky 22
zákaz pracovných činností 44, 170
zaľúbení/zalúbenci/zamilovaní 20 – 22, 30, 48, 55 – 56, 58, 87, 91, 96 – 97, 106, 114, 129, 131 – 132, 135, 139 – 140, 142, 144, 147 – 148, 150 – 151, 158 – 159, 166, 168; *pozri aj* Deň zaľúbených; Most lásky; ochranca lásky; patrón lásky; sviatok zaľúbených; zámka lásky
zámka lásky/zámka zaľúbených 97, 105 – 106, 129 – 130, 142, 167
západný spôsob slávenia sviatku Valentín 34, 71, 171
zasnúbenie/zásnuby 22, 103, 142, 164, 166; *pozri aj* imitovanie zásnub
zážitkový dar 33, 90 – 92, 105, 150, 154; *pozri aj* romantická prechádzka; romantická večera
Zlatá legenda 21
znak lásky 25, 51, 54, 68, 129; *pozri aj* symbol l.; valentínsky symbol
Zväz ekologických poľnohospodárov Ekotrend 152
zvierací Valentín 92, 145
žiadosť o ruku 100, 139, 164 – 165
žobrák 40 – 41, 43

MIESTNY REGISTER

- Azincourt (Francúzsko) 25
Alsasko (Francúzsko) 218
Amerika 30, 33, 59, 64, 68, 86; *pozri aj*
 Kanada; Severná A.; Spojené štáty ame-
 rické
Anglicko 11, 21 – 24, 25 – 28; 30 – 32, 56 – 58,
 67, 91, 102, 106, 115, 118, 163, 165,
 170 – 171; *pozri aj* Londýn; Norfolk
Asti (Taliano) 22
Austrália 31 – 32, 126
Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica) 71, 74,
 128, 136, 140, 149, 158
Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica) 106,
 127, 137, 139, 143
Banskobystrický kraj 61, 78, 80
Belgicko 59; *pozri aj* Nizozemsko
Biele Karpaty 45
Bojnice (okr. Prievidza) 38, 41, 141 – 144,
 157, 164, 165, 167
Branisko [pohorie] 124
Bratislava (okr. Bratislava I – V) 11, 60, 66, 71,
 83 – 84, 86 – 87, 91, 95, 97, 104, 106 – 108,
 120, 128, 130 – 131, 135, 137, 139 – 140,
 148 – 149, 155 – 156, 159, 165, 218
Bratislavský kraj 61, 78, 80, 162
Britské ostrovy 24, 26 – 27, 30 – 32, 47, 51, 58;
 pozri aj Veľká Británia
Brixen (Taliano) 20
Budatínsky hrad 139 – 140
Čadca (okr. Čadca) 116
Čechy (Česko) 47
Červený Kameň (okr. Ilava) 45
Česko *pozri* Čechy; Morava
Československo 60, 64, 78
Čičava (okr. Vranov nad Topľou) 120
Diviacka Nová Ves (okr. Prievidza) 108
Dolná Krupá (okr. Trnava) 137, 139 – 140
Dolný Kubín (okr. Dolný Kubín) 136
Dunaj [rieka] 20, 37, 97
Đurková (okr. Stará Ľubovňa) 39
Essen (Nemecko) 60
Európa 11, 24, 27, 31 – 32, 34, 43, 46 – 47, 51,
 59, 67, 75, 79, 87, 99 – 100, 106, 118,
 169 – 170; *pozri aj* stredná E.; Východ-
 ná/východná E.; Západná/západná E.
 a jednotlivé štáty Európy
Filadelfia (USA) 30
Francúzsko 24 – 25, 27, 32, 50, 59; *pozri aj* Al-
 sasko; Azincourt; Paríž; Rouffach; Savojs-
 sko
Grécko 26, 32, 55
Hlinné (okr. Vranov na Topľou) 119
Hlohovec (okr. Hlohovec) 41, 63, 160
Chur (Švajčiarsko) 20
Interamna *pozri* Terni
Írsko *pozri* Spojené kráľovstvo Veľkej Británie
 a Severného Írska
Istanbul (Turecko) 96
Janov (Taliano) 21 – 23
Jena (Nemecko) 53
Kanada 65
Košice (okr. Košice I – IV) 39, 69, 71, 95, 106,
 117, 120 – 121, 125, 129, 135 – 136, 144,
 147, 158, 168
Košický kraj 61, 78, 80
Kremnica (okr. Žiar nad Hronom) 121
Križovany (okr. Prešov) 40 – 41, 44, 124 – 126
Krupina (okr. Krupina) 46
Ladce (okr. Ilava) 39
Lednica (okr. Púchov) 39
Levoča (okr. Levoča) 41, 87
Lietavská Lúčka (okr. Žilina) 151
Lietavský hrad 151, 157
Ligúria (Taliano) 23
Liptov 52
Liptovský Mikuláš (okr. Liptovský Mikuláš)
 116
Londýn (Anglicko) 25 – 26, 28, 57 – 58, 137
Lučenec (okr. Lučenec) 129, 160
Madrid (Španielsko) 94
Mais [hrad] *pozri* Zenoburg
Malacky (okr. Malacky) 38
Malčice (okr. Michalovce) 110
Massachusetts (USA) 30
Modrý Kameň [hrad] 138 – 139
Morava (Česko) 12, 15, 48

Nemecko 20, 24, 60, 218; *pozri aj* Essen; Jena; Pasov; Pasovské biskupstvo; Raetia; Režno; Tirolsko
 nemecky hovoriace krajiny 58
 New York (USA) 30 – 31, 67, 75
 Nitra (okr. Nitra) 82, 88, 96, 113, 128, 135, 159, 165
 Nitrianske biskupstvo 38
 Nitriansky kraj 61, 78, 80
 Nizozemsko 20, 24; *pozri aj* Belgicko
 Nižný Slavkov (okr. Sabinov) 74
 Norfolk (Anglicko) 30
 Nováky (okr. Prievidza) 38 – 39, 41
 Nové Zámky (okr. Nové Zámky) 59, 145, 148
 Orava 136, 138
 Oravský hrad 138 – 139, 164 – 165
 Oravský Podzámok (okr. Dolný Kubín) 138
 Paríž (Francúzsko) 25, 94
 Partizánske (okr. Partizánske) 116, 144
 Pasov (Nemecko) 20
 Pasovské biskupstvo (Nemecko) 37 – 38, 43
 Pavlovce nad Uhom (okr. Michalovce) 125
 Pezinok (okr. Pezinok) 82, 107
 Piešťany (okr. Piešťany) 74, 129, 168
 Poprad (okr. Poprad) 38, 74
 Prešov (okr. Prešov) 11, 121, 124, 132 – 134, 151, 161, 166 – 168
 Prešovský kraj 61, 78, 80
 Prievidza (okr. Prievidza) 83 – 84, 87 – 88, 108, 114
 Raetia (Švajčiarsko/Rakúsko/Nemecko/Talian-
 sko) 17, 20, 36 – 38, 43 – 44, 50, 58, 170
 Rakovice (okr. Piešťany) 74
 Rakúsko 20, 126; *pozri aj* Raetia
 Režno (Nemecko) 20
 Rím (Taliano) 18 – 19, 43, 94, 106, 149
 Rím [Rímska ríša] 19 – 20, 26, 28 – 29, 36
 Rouffach/nem. Rufach (Francúzsko) 218
 Rusko 32, 174
 Sabinov (okr. Sabinov) 35, 38
 Savojsko (Francúzsko/Švajčiarsko/Talian-
 sko) 23
 Senec (okr. Senec) 160
 Severná Amerika 126, 141
 Snina (okr. Snina) 120
 Sovietsky zväz 60, 78
 Spiš 37 – 38, 44
 Spišská Belá (okr. Kežmarok) 38, 44
 Spišská diecéza 124
 Spišská Kapitula – miestna časť obce Spišské
 Podhradie (okr. Levoča) 38, 43 – 44, 124, 126 – 127
 Spišské Podhradie 124; *pozri aj* Spišská Kapit-
 ula
 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severné-
 ho Írska 30, 120; *pozri aj* Anglicko, Škót-
 sko
 Spojené štáty americké (USA) 30 – 34, 50,
 59 – 60, 65 – 67, 70, 75, 80, 91, 99 – 100,
 106, 115, 118, 165, 170 – 171, 218; *pozri*
aj Filadelfia; Massachusetts; New York;
 Worcester
 St. Gotthard (Švajčiarsko) 20
 stredná Európa 126, 141
 Svinia (okr. Prešov) 151
 Svinka [rieka] 152
 Šaštín-Stráže (okr. Senica) 121, 123, 158 – 159
 Škótsko 32
 Španielsko 23 – 24; *pozri aj* Madrid; Valen-
 cia
 Švajčiarsko 20; *pozri aj* Chur; Raetia; Savojs-
 ko; St. Gotthard
 Taliano 20 – 21, 33, 50, 121; *pozri* Asti;
 Brixen; Janov; Ligúria; Raetia; Rím; Savojs-
 ko; Terni; Umbria; Zenoburg
 Terni (Taliano) 18 – 21, 23, 29, 36 – 37, 41,
 45, 48, 50, 118, 170
 Tirolsko (Nemecko)
 Tisovec (okr. Rimavská Sobota) 116
 Torysa [rieka] 151, 167
 Trebišov (okr. Trebišov) 160
 Trenčiansky hrad 139 – 140, 157
 Trenčiansky kraj 61, 78, 80
 Trenčín (okr. Trenčín) 111, 131, 139 – 140,
 157, 165, 168
 Trnava (okr. Trnava) 11, 42 – 43
 Trnavský kraj 61, 78, 80
 Turecko *pozri* Istanbul
 Umbria (Taliano) 19
 USA *pozri* Spojené štáty americké
 Valaliky (okr. Košice-okolie) 87
 Valencia (Španielsko) 23
 Veľká Británia 26, 32, 59, 60; *pozri aj* An-
 glicko; Spojené kráľovstvo...; Škótsko
 Veľké Lovce (okr. Nové Zámky) 121
 Vrbové (okr. Piešťany) 113, 160
 Východná/východná Európa 32 – 33, 60, 64,
 70, 79, 170
 Vysoká nad Uhom (okr. Michalovce) 125, 159
 Worcester (USA) 30
 Západná/západná Európa 32 – 33, 48, 50,

59 – 60, 64 – 66, 69 – 70, 72, 99, 109, 118,
170 – 171
Zenoburg [hrad] (Taliano) 20
Zolná – m. č. obce Zvolen (okr. Zvolen) 39
Zvolen *pozri* Zolná

Žiar nad Hronom (okr. Žiar nad Hronom)
162
Žilina (okr. Žilina) 87, 120, 138 – 139, 160
Žilinský kraj 61, 78, 80

Juraj Zajonc



VALENTÍN NA SLOVENSKU



Vydal Ústav etnológie a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i. ako 55. titul edície
Etnologické štúdie.

Vydala a vytlačila VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied,
Centrum spoločných činností SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 5820/9,
841 04 Bratislava, v roku 2022 ako svoju 4 652. publikáciu.

www.veda.sav.sk

1. vydanie

Príprava do tlače: Eva Kovačevičová-Fudala

Rozsah: 232 strán

Náklad: 500 kusov

ISBN 978-80-224-1970-3

DOI: <https://doi.org/10.31577/2022.9788022419703>